

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 65

(2002–2003)

Tilleggsbevilgninger og
omprioriteringer i statsbudsjettet
medregnet folketrygden 2003

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	5	3.2	Utdannings- og forskningsdepartementet	17
1.1	Rammene for finanspolitikken ..	5	3.3	Kultur- og kirke departementet ..	25
1.2	Endringer på statsbudsjettet siden saldert budsjett	6	3.4	Justisdepartementet	29
1.3	Statsbudsjettets stilling	8	3.5	Kommunal- og regionaldepartementet	42
1.4	Fordeling av innsparingsfullmakt gitt av Stortinget	9	3.6	Sosialdepartementet	55
			3.7	Helse departementet	71
			3.8	Barne- og familiedepartementet .	92
			3.9	Nærings- og handelsdepartementet	97
2	Forslag om endrede skatte- og avgiftsregler	11	3.10	Fiskeridepartementet	112
2.1	Innledning	11	3.11	Landbruksdepartementet	115
2.2	Normalrente for beregning av fordel av rimelig lån hos arbeidsgiver	12	3.12	Samferdselsdepartementet	133
2.3	Endring i avgiftsleggingen av lastebiler og kombinerte biler mv.	12	3.13	Miljøverndepartementet	136
2.4	Sluttbehandlingsavgiften på avfall	13	3.14	Arbeids- og administrasjonsdepartementet ..	153
2.5	Avgiftsfritak for melkeerstatningsprodukter	13	3.15	Finansdepartementet	160
			3.16	Forsvarsdepartementet	165
			3.17	Olje- og energidepartementet ...	165
3	Forslag under det enkelte departement	15		Forslag til vedtak	176
3.1	Utenriksdepartementet	15	Vedlegg		
			1	Endringer etter saldert budsjett .	197

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

St.prp nr. 65

(2002-2003)

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

*Tilråding fra Finansdepartementet av 15. mai 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

1.1 Rammene for finanspolitikken

Statsbudsjettet for 2003 ble vedtatt med et strukturelt, oljekorrigert underskudd på 30,7 mrd. kroner. Etter dette er anslagene for den økonomiske utviklingen oppdatert med utgangspunkt i reviderte nasjonalregnskapstall for årene 2000–2002, og det er innarbeidet ny informasjon om bl.a. utviklingen i internasjonal økonomi, oljemarkedet og finansmarkedene.

Det strukturelle, oljekorrigerte underskuddet for 2002 anslås nå til 37,6 mrd. kroner, målt i 2003-priser. Dette er om lag 9 mrd. kroner mer enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2003. Svekkelsen har i betydelig grad sammenheng med lavere skatteinngang og høyere utgifter til dagpenger, som bare delvis kan forklares av konjunktursituasjonen. Regnskapsinformasjonen for 2002 tilsier at også skatte- og avgiftsanslagene for 2003 justeres ned. Tilsvarende må anslaget for utgifter til dagpenger i 2003 justeres opp.

Regjeringens reviderte budsjettforslag for 2003 innebærer at en ikke dekker inn anslagsendringer knyttet til skatteinntekter og dagpengeutbetalinger, og slik at nivået på det strukturelle, oljekorri-

gerte budsjettunderskuddet er uendret fra 2002 til 2003. Bruken av oljeinntekter, målt ved det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet, er om lag uendret fra 2002 til 2003. Budsjettpolitikken kan dermed karakteriseres som tilnærmet konjunkturnøytral og er godt tilpasset den økonomiske situasjonen. Inndekning av anslagsendringene knyttet til skatteinntekter og dagpengeutbetalinger ville ha medført en kraftig innstramming i finanspolitikken i en situasjon der arbeidsledigheten øker markert.

Tidligere i år har Stortinget vedtatt økte utgifter på til sammen 1 281,5 mill. kroner. Dette gjelder blant annet økte bevilgninger til bostøtte, kommunene og elektrisitetssparetiltak i forbindelse med høyere kraftpriser og bevilgninger til tiltak for å bedre situasjonen i arbeidsmarkedet. Det er også vedtatt økte utgifter og inntekter i forbindelse med innføring av en begrenset ordning for støtte til skipsbygging. Bevilgningsvedtakene i Stortinget etter saldert budsjett innebærer samlet sett en svekkelse av budsjettet med om lag 1 mrd. kroner.

Utenom dagpenger og bevilgningsforslag det korrigeres for ved beregningen av det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet, foreslås det i

denne proposisjonen utgiftsreduksjoner på om lag 1,2 mrd. kroner, mens forslagene til bevilgningsendringer på inntektsiden medfører et tilnærmet uendret inntektsnivå.

Forslagene i denne proposisjonen innebærer en reell, underliggende vekst i statsbudsjettets utgifter på nær null fra 2002 til 2003. I Gul bok for 2003 ble den reelle, underliggende utgiftsveksten anslått til om lag 1/2 pst. Nedjusteringen av anslaget for utgiftsveksten for 2003 må blant annet ses i sammenheng med at utgiftsnivået i 2002 ble høyere enn tidligere lagt til grunn.

I dette kapitlet gjøres det rede for hovedinnholdet i proposisjonen. Kapittel 2 gir en omtale av Regjeringens forslag til endrede skatte- og avgiftsregler i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2003, mens det i kapittel 3 gjøres rede for forslagene til bevilgningsendringer under de enkelte departementene.

1.2 Endringer på statsbudsjettet siden saldert budsjett

Stortinget har tidligere i år vedtatt utgiftsøkninger på 1 281,5 mill. kroner og økte inntekter på 300 mill. kroner. Det er vedtatt økte utgifter på 617,5 mill. kroner til bostøtte, økte skjønnsmidler til kommunene og elektrisitetssparetiltak i forbindelse med økte kraftpriser. Videre er det vedtatt 349 mill. kroner til tiltak for å bedre situasjonen i arbeidsmarkedet, herunder 75 mill. kroner til styrking av Aetat og 276 mill. kroner til arbeidsmarkedstiltak. I forbindelse med innføring av en begrenset ordning for støtte til skipsbygging er det vedtatt økte utgifter og økte inntekter med 300 mill. kroner. Det er også vedtatt økte bevilgninger til Det Kongelige Hoff og granskingskommissjonen for Mehamnulykken.

I denne proposisjonen fremmer Regjeringen forslag om netto økte utgifter på 1 625,5 mill. kroner og netto økte inntekter på 68,5 mill. kroner. Av utgiftsforslagene utgjør forslag om økt bevilgning til dagpenger til arbeidsledige 2 476,5 mill. kroner, som Regjeringen foreslår at ikke dekkes inn. Ved beregningen av det strukturelle, oljekorrigerede budsjettunderskuddet korrigeres det dessuten for enkelte bevilgningsforslag. Dette gjelder forslag om økte avsetninger til arbeidsgiveravgift og feriepenger i forbindelse med nettobudsjettering av statlige høyskoler med 329 mill. kroner og økte renteinntekter på 137 mill. kroner i forbindelse med utlån under opptrekk for regionale helseforetak og Svinesundsforbindelsen.

Utenom de foreslåtte bevilgningsendringene til

dagpenger, samt utgifter og inntekter som det korrigeres for ved beregningen av det strukturelle, oljekorrigerede budsjettunderskuddet, fremmes det i denne proposisjonen bevilgningsforslag som gir reduserte utgifter på 1 180 mill. kroner og reduserte inntekter på 68,5 mill. kroner.

De største endringene på utgiftssiden som foreslås i denne proposisjonen, utenom dagpenger, omfatter bl.a. økte bevilgninger til innvandringsformål på om lag 1 mrd. kroner, 300 mill. kroner i økte bevilgninger til innsatsstyrt finansiering av helseforetakene og om lag 150 mill. kroner til økt bostipend for elever i videregående opplæring. Det fremmes også forslag om økte utgifter til bl.a. tap-savsetning i forbindelse med etablering av såkornordning, oppstart av utbygging av kommunikasjonssystem i jernbanenettet (GSM-R), pensjonstrygden for sjømenn og kontantstøtte. Regjeringen foreslår også å øke investeringsrammen til skoleanlegg med 1 mrd. kroner, mens Fondet for forskning og nyskaping foreslås økt med 800 mill. kroner.

Nye opplysninger innebærer reduserte utgifter til overslagsbevilgningene i folketrygden, utenom dagpenger, på knapt 1,4 mrd. kroner, reduserte utgifter til rentestøtte i Statens lånekasse for utdanning på 187 mill. kroner og lavere utgifter til Statens Pensjonskasse på 184 mill. kroner. I tillegg reduseres bevilgningsbehovet til spesielle arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede med 150 mill. kroner som følge av udisponert bevilgning fra tidligere år som er overført til 2003. Stortinget har vedtatt påplusninger i forhold til Regjeringens forslag når det gjelder tiltak i forbindelse med økte kraftpriser og arbeidsmarkedstiltak. Deler av de påplusningene som regjeringspartiene ikke har sluttet seg til, foreslår Regjeringen nå å reversere. Videre foreslås det reduserte utgifter til bl.a. Forsvaret, igangsatte byggeprosjekter samt enkelte økninger i egenbetalingene for helsetjenester som innebærer reduserte utgifter over folketrygden.

Reserven for tilleggsbevilgninger på kap. 2309 Tilfeldige utgifter skal dekke utgifter til gjennomføringen av inntektsoppgjør der staten er part, til regulering av folketrygdens grunnbeløp og til uforutsette utgifter. Regjeringen foreslår at bevilgningen til tilfeldige utgifter settes ned med 1,2 mrd. kroner. Dette må ses i lys av det kan legges til grunn lavere utgifter til inntektsoppgjør og regulering av folketrygdens grunnbeløp enn tidligere lagt til grunn. I Revidert nasjonalbudsjett 2003 er anslaget for den gjennomsnittlige årslønnsveksten fra 2002 til 2003 nedjustert med 1/2 prosentpoeng, fra 5 pst. i Nasjonalbudsjettet 2003 til 4 1/2 pst. En reduksjon av lønnsveksten med 1/2 prosentpoeng

Tabell 1.1 Forslag fremmet etter salderingen av statsbudsjett for 2003. Mill. kroner

Utgiftsøkninger vedtatt av Stortinget tidligere i år		1 282
Bostøtte	417	
Støtte til skipsbygging, overføring til fond	300	
Ordinære arbeidsmarkedstiltak	276	
Skjønnsmidler til kommunene for å finansiere økte utbetalinger til økonomisk sosialstønad	130	
Aetat	75	
Tilskudd til elektrisitetsparing i private husholdninger	50	
Informasjonstiltak for energisparing	20	
Granskningskomisjon for Mehamn-ulykken	7	
Andre forslag	7	
Inntektsøkninger vedtatt av Stortinget tidligere i år		300
Støtte til skipsbygging, tilbakeføring fra fond	300	
Utgiftsforslag som fremmes i denne proposisjonen		1 626
Dagpenger ¹	2 477	
Statlige mottak for asylsøkere og flyktninger	656	
Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA) ^{1 3}	438	
Feriepenger/Arbeidsgiveravgift ved overgang til nettobudsjettering av statlige høyskoler ^{1 2}	329	
Tilskudd til helseforetakene, innsatsstyrt finansiering	300	
Tilskudd til voksenopplæring for innvandrere	275	
Utdanningsstipend, Statens lånekasse for utdanning	148	
Kontantstøtte	130	
Tapsfond ifm. såkornordning	100	
Humanitær bistand til Irak	100	
Statens Pensjonskasse	-120	
Spesielle arbeidsmarkedstiltak	-150	
Investeringer, forsvarsrammen	-170	
Rentestønad, Statens lånekasse for utdanning	-187	
Redusert reserveavsetning, inntektsoppgjør mv.	-1 206	
Folketrygden, herunder sykepenger mv.	-1 330	
Andre forslag, netto	-164	
Inntektsforslag som fremmes i denne proposisjonen, utenom skatter og avgifter		145
Utbytte fra aksjeselskaper	609	
Refusjon av ODA-godkjente utgifter ³	438	
Opptreksrente for helseforetakene og Svinesundsforbindelsen AS ²	137	
Skatteetaten, tilbakebetalinger	120	
Renteinntekter, Statens lånekasse for utdanning	-550	
Renteinntekter, Den Norske Stats Husbank	-992	
Andre forslag, netto	383	
Skatte- og avgiftsendringer		-76
Sluttbehandlingsavgiften, avfall	-30	
Økte fradrag for fagforeningskontingent	-42	
Andre forslag, netto	-4	

¹ Disse utgiftene holdes utenfor ved beregning av den reelle, underliggende utgiftsveksten.

² Disse postene holdes utenfor ved beregning av det strukturelle underskuddet på statsbudsjettet.

³ Disse postene gjelder ODA-godkjente utgifter til flyktningetiltak i Norge som utgiftsføres over Utenriksdepartementets budsjett og inntektsføres over budsjettet til Kommunal- og regionaldepartementet, Utdannings- og forskningdepartementet og Barne- og familiedepartementet.

reduserer statens utgifter i forbindelse med stats- og trygdeoppgjørene med om lag 1 mrd. kroner.

På inntektssiden er den største bevilgningsendringen knyttet til reduserte renteinntekter fra statsbankene på om lag 1,7 mrd. kroner. Inntekter fra utbyttebetalinger, særlig fra Telenor og Statkraft, øker med til sammen 609 mill. kroner i forhold til saldert budsjett. Det fremmes også forslag om mindre justeringer i skatte- og avgiftsreglene i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2003, herunder økt fradrag for fagforeningskontingent. Disse endringene summerer seg til lettelser på om lag 140 mill. kroner bokført for 2003, mens budsjettkonsekvensen for statsbudsjettet utgjør knapt 80 mill. kroner.

De enkelte forslagene er nærmere omtalt i kapittel 3 i denne proposisjonen.

1.3 Statsbudsjettets stilling

Statsbudsjettets stilling etter forslagene i denne proposisjonen og endrede anslag for skatter og avgifter, samt renter på statens gjeld og kontantbeholdning fremgår av tabell 1.2 og 1.3.

I det salderte budsjettet for 2003 som Stortin-

get vedtok i fjor høst, var det oljekorrigerte underskuddet anslått til 34,8 mrd. kroner.

De samlede budsjettendringene hittil i år, medregnet endrede anslag for skatter og avgifter, renter på statens gjeld og kontantbeholdning, samt forslag om bevilgningsendringer i denne proposisjonen, gjør at anslag på regnskap for 2003 viser et oljekorrigert underskudd på 50,8 mrd. kroner. Av budsjettsvekkelsen på 16,0 mrd. kroner, skyldes 12,0 mrd. kroner reduserte inntekter, mens 4,0 mrd. kroner skyldes økte utgifter.

Nye anslag for skatte- og avgiftsinntekter fra Fastlands-Norge bidrar til å øke det oljekorrigerte underskuddet med vel 10,7 mrd. kroner sammenlignet med saldert budsjett. Anslagene fra inntektene fra direkte skatter og avgiftene til folketrygden er redusert med 6,7 mrd. kroner, mens anslagene for avgiftsinntektene er redusert med 4,1 mrd. kroner. Nye anslag for renteinntektene på statens kontantbeholdning bidrar til å redusere inntektene med 1,6 mrd. kroner. Forslag fremmet i proposisjoner hittil i år, inkludert forslag om skatte- og avgiftslette, øker samlet sett inntektene med 0,4 mrd. kroner.

På utgiftssiden innebærer de samlede bevilgningsendringene hittil i år, medregnet forslag om

Tabell 1.2 Statsbudsjettets utgifter og inntekter utenom lånetransaksjoner. Mill. kroner

	Regnskap for 2002	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap for 2003
<i>1. Statsbudsjettets stilling</i>			
A Statsbudsjettets inntekter i alt	691 074	717 043	694 179
A.1 Inntekter fra petroleumsvirksomhet	185 308	188 945	178 033
A.2 Inntekter utenom petroleumsinntekter	505 766	528 098	516 146
B Statsbudsjettets utgifter i alt	584 233	579 079	586 860
B.1 Utgifter til petroleumsvirksomhet	16 075	16 180	19 931
B.2 Utgifter utenom petroleumsvirksomhet	568 158	562 899	566 930
Statsbudsjettets oljekorrigerte overskudd (A.2-B.2)	-62 392	-34 801	-50 783
+ Overført fra Statens petroleumsfond	53 406	34 801	50 783
= Statsbudsjettets overskudd før lånetransaksjoner	-8 986	0	0
<i>2. Statens petroleumsfond</i>			
Statsbudsjettets netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomhet (A.1-B.1), overføres til Statens petroleumsfond	169 234	172 765	158 102
-Overført til statsbudsjettet	53 406	34 801	50 783
+Renteinntekter og utbytte i fondet	22 573	24 000	21 500
= Overskudd i Statens petroleumsfond	138 401	161 964	128 819
<i>3. Statsbudsjettet og Statens petroleumsfond samlet</i>			
Overskudd	129 414	161 964	128 819

Kilde: Finansdepartementet

Tabell 1.3 Statsbudsjettets lånetransaksjoner og finansieringsbehov (mill. kroner)

	Regnskap for 2002	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap for 2003
<i>Lånetransaksjoner</i>			
Utlån, aksjetegning mv.	75 149	74 487	76 092
– Tilbakebetalinger	41 983	53 792	54 208
– Statsbudsjettets overskudd	-8 986	0	0
= Netto finansieringsbehov	42 152	20 695	21 885
+ Gjeldsavdrag	47 554	4 984	4 984
= Statsbudsjettets brutto finansieringsbehov	89 706	25 679	26 868

Kilde: Finansdepartementet

tilleggsbevilgninger i denne proposisjonen, økte utgifter på 2,9 mrd. kroner. I tillegg er anslag for renteutgiftene samlet sett økt med 1,1 mrd. kroner.

Statsbudsjettets netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten er i denne proposisjonen beregnet til 158,1 mrd. kroner, som er 14,7 mrd. kroner lavere enn i saldert budsjett. Anslaget på gjennomsnittlig oljepris er oppjustert fra 180 kroner per fat i saldert budsjett, til 190 kroner per fat i denne proposisjonen. På den annen side er anslaget for betalt skatt i 2003 nedjustert basert på faktisk innbetalt skatt hittil i år. Nedjusteringen skyldes noe lavere gassproduksjon og noe lavere oljepriser i 2002 enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2003.

Netto kontantstrømmen overføres til Statens petroleumsfond. Det tilbakeføres så midler fra fondet til statsbudsjettet som dekker det oljekorrigerede budsjettunderskuddet og dermed bringer statsbudsjettet i balanse. Netto avsetning i Statens petroleumsfond for 2003 anslås nå til 107,3 mrd. kroner, mot 138,0 mrd. kroner i saldert budsjett. Reduksjonen i netto avsetningen til Statens petroleumsfond skyldes svekkelsen i netto kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten og økningen i det oljekorrigerede underskuddet siden budsjettet ble saldert i fjor høst. Medregnet renter og utbytte på fondets kapital forventes det nå et overskudd i Statens petroleumsfond på 128,8 mrd. kroner. Fondets kapital anslås til om lag 816 mrd. kroner ved utgangen av 2003. En endelig fastsettelse av tilbakeføringen til statsbudsjettet fra Statens petroleumsfond vil bli foretatt i forbindelse med ny saldering av statsbudsjettet for 2003.

Statsbudsjettet gjøres opp i balanse etter overføring fra Statens petroleumsfond. Statskassens finansieringsbehov bestemmes dermed av statsbudsjettets lånetransaksjoner. Statsbudsjettets brutto finansieringsbehov anslås nå til 26,9 mrd. kroner,

som er 1,2 mrd. kroner høyere enn i saldert budsjett. Finansieringsbehovet er isolert sett økt som følge av forslag om økte utlån på om lag 1 mrd. kroner til Den Norske Stats Husbank, økt kapitaltilførsel på 0,8 mrd. kroner til fondet for forskning og nyskaping og 0,4 mrd. kroner som følge av ny såkornordning under Statens nærings- og distriktsutbyggingsfond. Isolert sett reduseres imidlertid finansieringsbehovet med 1,0 mrd. kroner som følge av redusert anslag for utlånsøking til statsansatte under boliglansordningen i Statens Pensjonskasse.

1.4 Fordeling av innsparingsfullmakt gitt av Stortinget

I forbindelse med salderingen av budsjettet for 2003 fattet Stortinget følgende vedtak:

«Stortinget samtykker i at det spares inn 150 mill. kroner på departementenes driftsutgifter (postene 1–29, unntatt post 24). Regjeringen gis fullmakt til å foreta den endelige fordelingen av beløpet. Innsparingen spesifiseres på kapitler og poster, og Stortinget orienteres om fordelingen i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2003. Innsparingen tas foreløpig ved å redusere kap. 2309 Tilfeldige utgifter med 150 mill. kroner. Når beløpet er fordelt på kapitler og poster, tilbakeføres 150 mill. kroner til kap. 2309.»

Det er lagt vekt på å fordele innsparingen på samtlige virksomheter. I beregningsgrunnlaget for deling på departement er det tatt utgangspunkt i saldert budsjett for 2003, postene 01 til og med 29, unntatt post 24. Det er foretatt enkelte tekniske justeringer som innebærer at enkelte kapitler og poster er holdt utenfor beregningsgrunnlaget. Det gjelder i hovedsak enkelte overslagsbe-

Tabell 1.4 Innsparingen fordeler seg slik under de ulike departementer

Departement	1 000 kroner
Utenriksdepartementet	3 208
Utdannings- og forskningsdepartementet	7 834
Kultur- og kirkedepartementet	3 813
Justisdepartementet	24 604
Kommunal- og regionaldepartementet	2 421
Sosialdepartementet	11 234
Helsedepartementet	3 642
Barne- og familiedepartementet	672
Nærings- og handelsdepartementet	999
Fiskeridepartementet	1 694
Landbruksdepartementet	1 799
Samferdselsdepartementet	19 447
Miljøverndepartementet	2 726
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	8 800
Finansdepartementet	12 115
Forsvarsdepartementet	43 462
Olje- og energidepartementet	1 530
Sum	150 000

vilgninger der utgiftene følger gjeldende regelverk, blant annet refusjoner av domsutgifter, spesielle driftsutgifter til statlige flyktningmottak og pensjonsutgifter i Statens Pensjonskasse. Virksomheter som er 100 pst. selvfinansierte er også holdt utenfor beregningsgrunnlaget. I tillegg er utgifter til petroleumsvirksomheten ikke inkludert.

Departementene har fordelt innsparingen på kapittel og post, og kapittel 2309 er oppjustert med 150 mill. kroner.

Innsparingen i statsforvaltningen fordelt på kapittel og post, fremgår av vedlegg 1. Endringen som følge av fullmakten er allerede innarbeidet i «fra-beløpet» som inngår i forslag til vedtak som fremmes i denne proposisjonen. På denne bakgrunn vil forslag til vedtak også gjenspeile disponibel bevilgning på posten hvis forslaget blir vedtatt.

2 Forslag om endrede skatte- og avgiftsregler

2.1 Innledning

Skatte- og avgiftsreglene bør i hovedtrekk ligge fast gjennom året. Regjeringens forslag til skatte- og avgiftsendringer i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett begrenser seg til:

- Det foreslås økt fradrag for fagforeningskontingent mv. fra 1100 kroner til 1450 kroner for 2003. Dette er varslet i brev av 2. april fra statsministeren til partene i arbeidslivet. Forslaget gir et provenytap på om lag 110 mill. kroner påløpt og 100 mill. kroner bokført i 2003. Regjeringen er også innstilt på å foreslå at fradraget heves ytterligere til 1800 kroner i budsjettet for 2004. Forslaget til lovendring er fremmet i Ot.prp. nr. 93 (2002–2003).
- På grunn av reduserte markedsrenter foreslås det at normalrentesatsen for beregning av skattepliktig fordel av lån i arbeidsforhold reduseres med 1,5 prosentpoeng til 5 pst. med virkning fra 1. juli 2003.
- Det foreslås innstramming i NOKUS-reglene (regler for beskatning av norskkontrollerte selskaper i lavskatteland) slik at underskudd i NOKUS-selskap ikke løpende kan trekkes fra i alminnelig inntekt, men kun framføres mot senere overskudd i samme selskap. Dette vil redusere mulighetene for skattemotiverte tilpasninger og gi administrative forenklinger. På svært usikkert grunnlag anslås provenyet av å stramme inn fradragsordningen til om lag 500 mill. kroner påløpt i 2003 og om lag 500 mill. kroner bokført i 2004. Forslaget er nærmere omtalt i Ot.prp. nr. 93 (2002–2003).
- Det foreslås et eget inntektsfradrag for rein-driftsnæringen. Fradraget vil bli tilsvarende det som gis for jordbruket. Provenytapet anslås til om lag 6 mill. kroner påløpt og bokført i 2003. For nærmere omtale vises det til Ot.prp. nr. 93 (2002–2003).
- Det foreslås et eget inntektsfradrag for skifer-næringen i Finnmark og Nord-Troms. Provenytapet anslås til om lag 3 mill. kroner påløpt og bokført i 2003. For nærmere omtale vises det til Ot.prp. nr. 93 (2002–2003).
- Det foreslås at Postens omsetning av massefor-sendelser av brev til utlandet blir fritatt fra mer-verdiavgift (nullsats) fra 1. juli 2003. Dette er i tråd med prinsippet om at eksport av varer og tjenester er fritatt fra merverdiavgift. Forslaget anslås å gi et provenytap på om lag 3 mill. kroner påløpt og om lag 2 mill. kroner bokført i 2003. For nærmere omtale vises det til Ot.prp. nr. 93 (2002–2003).
- Det foreslås å gi lettelse i omregistreringsavgiften for tyngre kjøretøy. Det foreslås dessuten at kjøretøy med flere seterader ikke lenger blir godkjent som avgiftsfrie lastebiler. Samtidig økes vektgrensen for avgiftsfrie kombinertbiler til 7500 kg.
- Omlegging av avgiften på forbrenning av avfall til en utslippsavgift foreslås utsatt i påvente av avklaring fra ESA om tilskuddsordningen for levert energi fra avfallsanlegg. En utsettelse av ordningen til 1. januar 2004 gir isolert sett et provenytap på 35 mill. kroner påløpt og 30 mill. kroner bokført. Samtidig innebærer utsettelsen at det ikke blir bevilget midler til tilskuddsordningen i 2003.
- Det foreslås at korn- og soyabaserte melkeerstatningsprodukter blir avgiftsmessig likestilt med melk og andre melkeprodukter. Dette innebærer at det gis fritak for produktavgiften på alkoholfrie drikkevarer og fritak for avgiftene på drikkevareemballasje. Den nærmere avgrensingen av fritakene vil bli gitt i forskrift.

Samlet gir de foreslåtte endringene en bokført lettelse på om lag 140 mill. kroner og en påløpt innstramming på om lag 340 mill. kroner.

Sammen med allerede vedtatte endringer, gir dette samlede skatte- og avgiftslettelser for 2003 på knapt 8,6 mrd. kroner påløpt og knapt 11,8 mrd. kroner bokført (ekskl. barnetrygd). Av dette utgjør regelendringer i 2003 en lettelse på vel 3,1 mrd. kroner påløpt og knapt 1,8 mrd. kroner bokført. Hoveddelen av lettelsene skyldes med andre ord virkninger av endringer som ble vedtatt for 2002.

Stortingsflertallet har vedtatt å utvide skattefritaket for barnehageplasser. Det er ikke anvist hvordan provenytapet skal dekkes inn. Regjeringen foreslår at vedtaket reverseres, jf. omtale av dette i St.meld. nr. 2 (2002–2003) Revidert nasjo-

nalbudsjett 2003 og utkast til lovendring i Ot.prp. nr. 93 (2002–2003).

Enkelte av forslagene til endringer i skatte- og avgiftsreglene krever skatte- eller avgiftsvedtak som fremmes i denne proposisjonen. Disse forslagene er omtalt nedenfor.

2.2 Normalrente for beregning av fordel av rimelig lån hos arbeidsgiver

Fordelen ved rimelig lån hos arbeidsgiver beskattes ved hjelp av en normalrente som fastsettes i Stortingets skattevedtak for det enkelte år. Rentefordelen settes til differansen mellom normalrenten og den renten skattyter faktisk betaler, dersom lånet er gitt av nåværende eller tidligere arbeidsgiver. Dette gjelder også om lånet er gitt av andre, og arbeidsgiver har formidlet lånet eller lånet er foranlediget av arbeidsforholdet.

Normalrenten bør tilsvare den effektive renten arbeidstakere måtte betalt dersom de i stedet tok opp et lån til markedsbetingelser. Hensynet til lik beskatning av avlønningsformer gjør at normalrenten ikke bør ligge under markedsrenten.

Normalrenten ble gjennom Stortingets skattevedtak økt fra 6,0 pst. i 2002 til 6,5 pst. i 2003. Finansdepartementet begrunnet forslaget om økningen med at nivået på normalrenten i 2002 lå under rentenivået på markedsmessige lån det var naturlig å sammenligne med, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003) Skatte-, avgifts- og tollvedtak, avsnitt 2.2.16. Norges Banks reduksjon i styringsrenten den siste tiden har redusert de markedsmessige utlånsrentene. Regjeringen foreslår derfor å redusere normalrenten fra 6,5 pst. til 5,0 pst. med virkning fra 1. juli 2003.

Normalrenten fastsettes av Stortinget i det årlige skattevedtaket. Usikkerhet knyttet til framtidig renteutvikling gjør det vanskelig å fastsette en normalrente som gir uttrykk for markedsmessige utlånsrenter i budsjettåret. Finansdepartementet vurderer derfor alternative metoder for fastsetting av normalrenten. Regjeringen tar sikte på å presentere en slik metode i forbindelse med statsbudsjettet for 2004.

Renten i Statens Pensjonskasse (SPK) fastsettes i dag med utgangspunkt i normalrentesatsen. Forslaget til endring i normalrenten vil derfor ha budsjettmessige konsekvenser, se avsnitt 3.14 Arbeids- og administrasjonsdepartementet, omtale av kap. 5607.

2.3 Endring i avgiftsleggingen av lastebiler og kombinerte biler mv.

Regjeringen fremmer forslag om endringer i avgiftsleggingen av lastebiler og kombinerte biler mv., som samlet ikke har provenyvirkning i 2003. Disse endringene er omtalt nedenfor.

Engangsavgiften

Trafikkstasjonene har den siste tiden merket økt pågang for å registrere kjøretøy med tillatt totalvekt over 3500 kg som lastebil uten engangsavgift. Dette har sammenheng med en utilsiktet virkning av omleggingen av engangsavgiften i 2001, som har gjort det mulig å registrere kjøretøy med mer enn én seterad som avgiftsfrie lastebiler. Tidligere måtte disse kjøretøyene registreres enten som personbil eller som kombinertbil.

Dette er uheldig både ut fra et avgiftsmessig og et miljømessig synspunkt. På denne bakgrunn foreslås reglene endret slik at kjøretøy med tillatt totalvekt under 7500 kg ikke kan registreres som lastebil (N2) dersom kjøretøyet har mer enn én seterad. Lastebiler med kun én seterad vil fortsatt være avgiftsfrie. Vektgrensen sammenfaller med vektgrensen for førerkort for lett lastebil (førerkort klasse C1). Endringene gjennomføres i forskrift med virkning fra 1. juli 2003.

For å unngå at kjøretøy med tillatt totalvekt mellom 6000 kg og 7500 kg i stedet registreres som avgiftsfrie kombinertbiler, foreslås også vektgrensen for avgiftsfrie kombinertbiler justert opp fra 6000 til 7500 kg, med virkning fra 1. juli 2003.

Det anslås på svært usikkert grunnlag at endringene vil gi et økt proveny fra engangsavgiften på om lag 25 mill. kroner på årsbasis. Dette utgjør om lag 10 mill. kroner bokført i 2003.

Årsavgiften

Det er også blitt vurdert å gjøre tilsvarende endringer for årsavgiften. Fordi avgiften skrives ut på årsbasis, finner Regjeringen det imidlertid ikke hensiktsmessig å gjøre dette midt i avgiftsåret, og Regjeringen vil derfor komme tilbake til dette i forbindelse med budsjettet for 2004.

Omregistreringsavgiften

Regjeringen foreslår at provenyøkningen fra innstrammingen i engangsavgiften brukes til å gi lettelser i omregistreringsavgiften for tyngre kjøretøy. Omregistreringsavgiften er en særnorsk avgift som skal erstatte merverdiavgift ved omsetning av

brukte kjøretøy. Nivået på avgiften er høyt, særlig for større kjøretøy. Dette kan gi opphav til uheldige tilpasninger ved at brukte lastebiler importeres fra og eksporteres til utlandet i stedet for at de omsettes i det norske markedet. På denne bakgrunn foreslås det at satsene i omregistreringsavgiften reduseres med 20 pst. i gruppe c (lastebiler, varebiler, kombinerte biler, campingbiler mv.) og d (biltilhengere, semitrailere mv.), for vektclassene over 2 tonn. Endringene iverksettes med virkning fra 1. juli 2003.

Endringen vil gi en lettelse i omregistreringsavgiften på om lag 25 mill. kroner på årsbasis. Dette utgjør om lag 10 mill. kroner bokført i 2003.

2.4 Sluttbehandlingsavgiften på avfall

Bakgrunn

I forbindelse med statsbudsjettet for 2003 vedtok Stortinget å legge om sluttbehandlingsavgiften for avfall fra 1. juli 2003. Gjeldende avgift på forbrenning av avfall består av en grunnavgift, samt en tilleggsavgift som er differensiert etter graden av energiutnyttelse ved hvert anlegg. Det ble vedtatt å legge om avgiften til en utslippsavgift for forbrenningsanlegg. Avgiftsdifferensieringen ble vedtatt erstattet med en tilskuddsordning for å stimulere til økt utnyttelse av energi fra avfall.

I tillegg ble det vedtatt å differensiere avgiften på avfall levert til deponi fra 1. juli 2003. Avgiften skal differensieres etter miljøstandarden på deponiet, med en høy sats på 427 kroner pr. tonn og en lav sats på 327 kroner pr. tonn. Vedtaket la opp til at deponier kan kvalifisere for lav sats ved å oppfylle bestemte krav til bunn- og sidetetting. I tillegg kan det oppnås lav sats etter en konkret miljørisikovurdering av miljøvernmyndighetene.

Tilskuddsordningen og utslippsavgiften

Tilskuddsordningen er notifisert til EFTAs overvåkingsorgan, ESA på ordinær måte. ESA skal gi svar innen to måneder fra meldingen om notifisering er ansett å være fullstendig. Så langt anser ikke ESA informasjonen om tilskuddsordningen å være fullstendig og har derfor stilt en rekke tillegsspørsmål vedrørende ordningen. Norge har nylig sendt svar på ESAs henvendelse. ESA kan derfor tidligst forventes å godkjenne tilskuddsordningen fra 1. juli, men det er også mulighet for at ESA vil ha flere spørsmål, eller at ordningen ikke blir godkjent.

Siden tilskuddsordningen ikke er avklart med ESA, foreslår Regjeringen at utslippsavgiften og til-

skuddsordningen trer i kraft fra 1. januar 2004. Denne utsettelsen innebærer at bevilgningen på 40 mill. kroner i 2003 til tilskuddsordningen trekkes tilbake. Samtidig justeres inntektene fra sluttbehandlingsavgiften ned med om lag 35 mill. kroner påløpt og om lag 30 mill. kroner bokført i 2003.

Utsettelsen forutsetter en endring av Stortingets vedtak av 2. desember 2002 når det gjelder avgiften på forbrenningsanleggene. Det foreslås derfor en endring av vedtaket som innebærer at avgiften som i dag gjelder for forbrenningsanleggene, videreføres ut året.

I forbindelse med omleggingen av avgiften er et utkast til endringer i særavgiftsforskriften sendt på høring. Som følge av utsettelsen av omleggingen av avgiften for forbrenningsanleggene, vil endringer i forskriften bare bli gjennomført i den grad de har betydning for avgiften på avfall som leveres til deponier.

Deponi

Deponier kan kvalifisere for lav sats ved å oppfylle bestemte krav til bunn- og sidetetting. I tillegg kan det oppnås lav sats etter en konkret miljørisikovurdering av miljøvernmyndighetene.

Statens forurensningstilsyn (SFT) har informert Miljøverndepartementet om at arbeidet med å utarbeide kriterier for en slik risikovurdering har tatt betydelig lengre tid enn antatt. Forurensningsmyndighetene vil dermed ikke være i stand til å uttale seg om hvilke deponier som etter en risikovurdering vil være kvalifisert for en lav avgiftssats fra 1. juli 2003.

Regjeringen legger til grunn at differensieringen etter kriteriet for dobbel bunn- og sidetetting kan iverksettes. Deponier som kan kvalifiseres for lav sats etter en risikovurdering, vil ikke kunne oppnå lav sats før risikovurderingen er gjennomført. Det legges opp til å refundere eventuelle innbetalte beløp til de deponier som etter en risikovurdering oppnår lav sats. SFT er bedt om at arbeidet med risikovurderingen prioriteres slik at dette kan gjennomføres så snart som mulig. De budsjetterte inntektsanslagene når det gjelder deponier fastholdes. Regjeringen vil komme tilbake til saken i statsbudsjettet for 2004.

2.5 Avgiftsfritak for melkeerstatningsprodukter

I forbindelse med behandlingen av Dokument nr. 8:69 (2002–2003) har Stortinget 10. april 2003 fattet vedtak hvor det bes om at Regjeringen i Revi-

dert nasjonalbudsjett legger fram forslag som innebærer at korn- og soyabaserte melkeerstatningsprodukter fritas for produktavgift på alkoholfrie drikkevarer, samt grunnavgift på drikkevareemballasje. Departementet antar at siktemålet har vært at korn- og soyabaserte melkeerstatningsprodukter skal gis avgiftsfritak tilsvarende det som i dag gjelder for melk og melkeprodukter. Disse produktene er i dag fritatt for avgift på alkoholfrie drikkevarer samt grunnavgift og miljøavgift på

drikkevareemballasje. Det foreslås derfor at korn- og soyabaserte melkeerstatningsprodukter gis tilsvarende fritak. Det vil si at det også gis fritak for miljøavgiften på drikkevareemballasje og at dette innarbeides i de respektive avgiftsvedtak. Den nærmere avgrensningen av fritakene vil bli gitt i forskrift, og endringen iverksettes med virkning fra 1. juli 2003. Provenyvirkningene av forslaget antas å være ubetydelige.

3 Forslag under det enkelte departement

3.1 Utenriksdepartementet

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Kap. 100 Utenriksdepartementet

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Statsminister Bondevik har sammen med tidligere fredsprisvinner Elie Wiesel tatt initiativet til en konferanse om internasjonal terrorisme i New York i forbindelse med FN's generalforsamling til høsten. Konferansen vil finne sted 22. september 2003, og det planlegges deltakelse fra flere stats- og regjeringssjefer. Konferansen vil hovedsakelig fokusere på de underliggende årsakene til terrorisme, bl.a. intoleranse, ekstremisme, religiøs fanatisme og hat. Hovedsiktemålet med konferansen er at den skal gi viktige bidrag til kampen mot internasjonal terrorisme.

Det foreslås bevilget 4,1 mill. kroner under kap. 100 Utenriksdepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter til dekning av utgifter i forbindelse med konferansen.

Programområde 03 Internasjonal bistand

Bistandsrammen foreslås økt med til sammen 337,4 mill. kroner i denne proposisjonen. Dette omfatter tilleggsbevilgninger til tiltak i Irak og økte midler til dekning av ODA-godkjente flyktningeutgifter i Norge.

ODA-godkjente flyktningeutgifter har økt betydelig i løpet av året. Dette innebærer et merbehov på til sammen 437,9 mill. kroner. Av dette merbehovet foreslås bistandsrammen økt med 237,4 mill. kroner, mens under halvparten foreslås dekket ved omdisponeringer innenfor bistandsrammen. Disse omdisponeringene er det redegjort nærmere for nedenfor.

Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

Post 01 Driftsutgifter

Regjeringen foreslår å styrke arbeidet med oppfølging av handlingsplanen mot fattigdom, arbeidet med næringsutvikling i tilknytning til primærnæringene, samt hiv/aids-arbeidet og arbeidet overfor frivillige organisasjoner i utviklingsarbeidet. Samlet foreslås en styrking av ovennevnte arbeidsområder med tre årsverk, i sum kostnadsberegnet til 2 mill. kroner i 2003. Tiltakene foreslås gjennomført ved at kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen, post 01 Driftsutgifter økes med 2 mill. kroner, mens kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd, reduseres med tilsvarende beløp.

Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter

Post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter, kan overføres

Bistand til Irak

Det internasjonale samfunn er opptatt av å avhjelpe de humanitære behovene i Irak og vil også aktivt ta del i gjenoppbyggingsarbeidet. Regjeringen har varslet en ekstra innsats overfor landet på 250 mill. kroner. Av disse midlene foreslår Regjeringen nå å øke bevilgningen under kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter med 100 mill. kroner, hvorav 40 mill. kroner går til humanitært hjelpearbeid i regi av FN og humanitære organisasjoner.

For å sikre den humanitære innsatsen og gjennomføringen av de omfattende gjenoppbyggingsoppgavene legges det opp til at det vil bli etablert en internasjonal stabiliseringsstyrke i Irak i juni-juli i år. Fra norsk side er det signalisert vilje til å delta i stabiliseringsstyrken under forutsetning av at de norske bidragene er i overensstemmelse med folkeretten, og at Norge ikke får status som okkupasjonsmakt i henhold til 4. Genevekonvensjon.

Det norske bidraget vil være knyttet til humanitære formål og bestå av et ingeniørkompani som bl.a. vil utføre minerydding og eksplosivrydding. Videre tas det sikte på å bidra på sanitetssiden og med personell med spesialkompetanse på masseødeleggelsesvåpen. Det vil også bli gitt ytterligere humanitær bistand knyttet særlig til helsesektoren, minerydding og distribusjon av matvarer i FN-regi. Disse utgiftene er ODA-godkjente.

Behovet for og innretning på annen bistand til Irak er vanskelig å anslå på det nåværende tidspunkt. I tillegg til ovennevnte bevilgningsforslag foreslår Regjeringen derfor en fullmakt til å overskride bevilgningene under kap. 162 Overgangsbi-stand (gap), post 70 Overgangsbistand (gap), kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter, og kap. 164 Fred, forsoning og demokrati, post 70 Fred, forsoning og demokratiltak, med til sammen inntil 80 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Regjeringen vil til høsten komme tilbake til Stortinget når det gjelder bruken av fullmakten, og eventuelt fremme forslag om ytterligere bevilgninger til bistand til Irak på inntil 70 mill. kroner dersom dette viser seg nødvendig.

Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati

Post 71 ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, kan overføres

Etter en samlet vurdering foreslås bevilgningen under kap. 164 Fred, forsoning og demokrati, post 71 ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, redusert med til sammen 100 mill. kroner. Dette gjøres ved å redusere aktiviteter og gjennomføringstakt både på tematiske og geografiske satsingsområder.

Bevilgningen foreslås redusert med 100 mill. kroner.

Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering

Post 01 Driftsutgifter

Posten foreslås redusert med 5 mill. kroner. Midlene er ikke bundet opp i inngåtte avtaler, og forslaget vil således ikke være til hinder for utviklingssamarbeidet inneværende år.

Kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak

Post 70 Ymse tilskudd, kan overføres

Bevilgningen foreslås redusert med 24,5 mill. kroner. Etter dette gjenstår 20,6 mill. kroner på posten.

Kap. 167 Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Anslaget over utgifter til flyktninger i Norge har økt betraktelig siden budsjettet for 2003 ble vedtatt. Enkelte utgifter knyttet til flyktnings opphold i Norge det første året er godkjent som offisiell utviklingshjelp (ODA) og blir dekket under kap. 167 Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA), post 21 Spesielle driftsutgifter. Dette gjelder bl.a. oppholdsutgifter, utgifter til opplæring av barn i mottak og andre opplæringsformål. Merutgiftene til slike formål er beregnet til 437,9 mill. kroner i 2003. Av dette foreslås 237,4 mill. kroner dekket gjennom å øke bistandsrammen med samme beløp. Resterende beløp foreslås dekket ved omdisponeringer innenfor bistandsrammen. Det vises for øvrig til omtale under Kommunal- og regionaldepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementets kapitler.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 437,9 mill. kroner.

Kap. 170 FN-organisasjoner mv.

Post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv., kan overføres

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 20 mill. kroner. Samlet bevilgning på posten er på 1,340 mrd. kroner, og går til tiltak innenfor prioriterte utviklingsformål gjennom det multilaterale systemet, bl.a. FN-organisasjoner og WTO. Kursutviklingen, spesielt for USD, har bidratt til å gjøre det mulig å foreta slike omdisponeringer.

Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner

Post 70 Verdensbanken, kan overføres

Under IDA 13-forhandlingene forpliktet Norge seg til å bidra med til sammen kr 1 751 270 000 over treårsperioden 2002–2004. I budsjettet for 2003 er det bevilget kr 584 000 000 til dette formål. Det foreslås at en mindre del av bidraget skyves til et se-

nere tidspunkt, slik at utbetalingen av 40 mill. kroner utsettes til primo 2004.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 40 mill. kroner.

Kap. 172 Gjeldslette

Post 70 Gjeldslettetiltak, kan overføres

Fond for multilaterale gjeldsoperasjoner (Gjeldsfondet), foreslås redusert med 13 mill. kroner fra 350 til 337 mill. kroner. Det meste av støtten over denne budsjettposten blir gitt på grunnlag av beslutninger tatt fra år til år. Reduksjonen vil således ikke gå ut over tidligere inngåtte forpliktelser. Det er så langt i år ikke inngått nye forpliktelser som vil bli rammet av den foreslåtte reduksjonen. Kursutviklingen, spesielt for USD, har også bidratt til å gjøre det mulig å foreta slike omdisponeringer.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 13 mill. kroner.

Andre saker

Kap. 161 Næringsutvikling

I følge omtale i St. prp. nr 1 (2002–2003) under kap. 161 Næringsutvikling foreslås i 2003 inntil 29 mill. kroner av bevilgningen over postene 70, 72 og 73 nyttet til næringslivstiltak i Sørøst-Europa. Tiltak i Sørøst-Europa forutsettes imidlertid f.o.m. 2003 dekket over kap. 164 Fred, forsoning og demokrati, post 71 ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, og næringslivstiltak i dette området vil således i sin helhet bli dekket over kap. 164, post 71.

3.2 Utdannings- og forskningsdepartementet

Kap. 221 Grunnskolen

Post 63 Tilskudd til skolefritidsordninger

Aktiviteten i skolefritidsordningen er høyere enn det som ble lagt til grunn for saldert budsjett. Det foreslås på bakgrunn av dette å øke bevilgningen på posten med 6,5 mill. kroner. Økningen gjelder for våren 2003. Ordningen er vedtatt innlemmet i rammetilskuddet til kommunene fra høsten 2003.

Kap. 240 Private skoler

Post 70 Tilskudd

I tilskuddssatsene til private skoler for 2003 er det ikke tatt høyde for økte pensjonspremier i Statens

Pensjonskasse (SPK) for lærere i private grunnskoler og i private skoler for funksjonshemmede. Pensjonspremien i SPK ble økt fra 10 pst. til 15 pst. fra 1. januar 2003. For private grunnskoler ble det heller ikke tatt budsjettmessig høyde for at pensjonsutgifter i sin helhet skal dekkes av staten. I satsene for 2003 dekkes kun 85 pst. av pensjonsutgiftene av staten ved denne typen skoler. Det foreslås på bakgrunn av dette å øke bevilgningen på posten med 33,7 mill. kroner.

Tilskuddssatser for salg- og service og medier og kommunikasjonsfag ved private videregående skoler

I Budsjett-innst. S. nr. 12 (2002–2003) heter det i merknad fra flertallet i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen at

«... satsene for salg- og servicefag og media og kommunikasjonsfag i videregående skoler kan være for lave. Dette skyldes at fylkeskommunene nylig har startet opp studieretningene og at det i 2001 i KOSTRA derfor delvis ligger halvårsvirkning av utgiftene, mens elevtallet per 1. oktober er regnet på årsbasis. Flertallet ber departementet korrigere for dette slik at tallene samsvarer, og endre satsene innenfor den ramme som foreligger».

Regjeringen viser til at en økning av satsene vil medføre økte utgifter i 2003 og kan således ikke gjennomføres innenfor den rammen som foreligger.

Kap. 243 Kompetansesentra for spesialundervisning

Post 01 Driftsutgifter

Det har i de siste årene vært overføringer av midler fra ett budsjettår til påfølgende budsjettår på denne posten. Det foreslås på bakgrunn av dette å redusere bevilgningen på posten med 20 mill. kroner.

Kap. 249 Andre tiltak i utdanningen

Post 72 Tilskudd til den franske og den tyske skolen i Oslo

Ved behandlingen av St.prp. nr. 84 (2000–2001) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2001* ble det bevilget 5 mill. kroner i tilskudd til den franske og den tyske skolen i Oslo. Skolene har fått utbetalt 5 mill. kroner i tilskudd for hvert av skoleårene 2001–2002 og 2002–2003. For at utbetaling av tilskuddene til skolene skal følge budsjettåret og ikke tilde-

les på forskudd, foreslås det at bevilgningen i 2003 nedjusteres med 2,5 mill. kroner i 2003.

Kap. 253 Folkehøgskoler

Post 70 Tilskudd til andre folkehøgskoler

Østerdal folkehøgskole vil ikke bli startet opp i 2003. Skolen ble godkjent for tilskudd fra 1. august 2001. Etter søknad ble oppstart først utsatt til 2002 og senere til 2003. I saldert budsjett 2003 er det satt av 2 mill. kroner til oppstart av Østerdal folkehøgskole. Det foreslås på bakgrunn av dette å redusere bevilgningen på posten med 2 mill. kroner.

Kap. 254 Tilskudd til voksenopplæring

Post 60 Tilskudd til norskopplæring for innvandrere

Mange kommuner har tatt i bruk introduksjonsprogram for innvandrere som en frivillig ordning, noe som har medført at norskopplæringen for voksne innvandrere er blitt intensivert. På bakgrunn av aktivitetsvekst foreslås det å øke bevilgningen på posten med 275 mill. kroner. Det er knyttet usikkerhet til anslaget for aktivitetsvekst. Regjeringen vil derfor måtte vurdere å komme tilbake til Stortinget med ytterligere endringsforslag ifm. nysalderingen.

Kap. 259 Kompetanseutviklingsprogrammet

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Av hensyn til det samlede budsjettoplegget foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 20 mill. kroner. Tiltaket vil ikke få konsekvenser for allerede igangsatte prosjekter.

Kap. 260 Universitetet i Oslo

Post 50 Statstilskudd

Stiftelsen Senter for studier av Holocaust og livs-synsminoriteters stilling i Norge (HL senteret) ble opprettet ved Universitetet i Oslo våren 2001. Virksomheten ved HL senteret er knyttet til formidling, forskning og undervisning på områdene holocaust, folkemord, menneskerettigheter og minoritetsspørsmål. Stiftelsen holder til i midlertidige lokaler ved Universitetet i Oslo fram til restaureringen av Villa Grande er gjennomført. I forbindelse med St.prp. nr. 1 (2002-2003) sa Regjeringen at den ville gå inn for en gradvis økning av driftstilskuddet til HL senteret frem til stiftelsen kan flytte inn i Villa Grande. Det foreslås på bakgrunn av dette å øke bevilgningen på posten med 2 mill. kroner.

Kap. 270 Studium i utlandet og sosiale formål for elever og studenter

Post 74 Tilskudd til velferdsarbeid

I forbindelse med at stiftelsen Studentbygg Bodø innlemmes i Studentsamskipnaden i Bodø påløper det utgifter på 2,8 mill. kroner til dokumentavgift og tinglysingsgebyr.

Det foreslås på bakgrunn av dette å øke bevilgningen på posten med 2,8 mill. kroner.

Studentboliger

I budsjettavtalen mellom Fremskrittspartiet og regjeringspartiene i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2002 het det at studentboliger legges inn under Husbank-finansieringen, men at de fortsatt skal være en del av utdanningspolitikken. Det foreslås en endring av forvaltningen av dagens tilskuddsordning som i større grad enn i dag involverer Husbanken i arbeidet med å realisere studentboligprosjekter. For å bevare studentboligbyggingens utdanningspolitiske funksjon vil det fortsatt være Utdannings- og forskningsdepartementet som fordeler tilsagn om støtte til studentboligbygging. Bevilgningen vil deretter bli tildelt Husbanken som vil foreta den videre rådgiving, kvalitetssikring, godkjenning og utbetaling av statstilskudd til studentsamskipnadens boligprosjekter etter retningslinjer fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet i samråd med Kommunal- og regionaldepartementet. Det vil på denne måten i større grad være mulig å ta i bruk Husbankens kompetanse ved bygging av studentboliger. Den foreslåtte løsning innebærer at funksjonene til Rådgivende organ for studentboligbygging (ROS) overtas av Husbanken, og organet foreslås dermed avviklet. Det tas sikte på at ROS sin rådgivende funksjon overfor Utdannings- og forskningsdepartementet overtas av Husbanken fra 1. oktober 2003. Videre legges det til grunn at Husbankens funksjon som rådgiver og tilskuddsforvalter er operativ med virkning fra 1. januar 2004. Den nye organiseringen av tilskuddsordningen vil bli evaluert når en har opparbeidet tilstrekkelig med erfaringer.

Kap. 274 Statlige høgskoler

Post 01 Driftsutgifter

Det er overført budsjettmidler på kap. 274, post 01 fra 2002 til 2003. Av hensyn til budsjettsituasjonen foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 30 mill. kroner i 2003.

Tabell 3.1 Bevilgningsendringer i forbindelse med overgang til nettobudsjettering (i 1 000 kroner)

Kap.	Høgskole	Ferie- penger	Arbeids- giveravgift	Sum
265	Arkitekthøgskolen i Oslo	3 500	700	4 200
274	Høgskolen i Akershus	11 500	2 300	13 800
274	Høgskolen i Bergen	25 100	4 900	30 000
274	Høgskolen i Buskerud	10 300	1 900	12 200
274	Høgskolen i Finnmark	10 600	2 100	12 700
274	Høgskolen i Gjøvik	7 900	1 300	9 200
274	Høgskolen i Harstad	5 400	1 100	6 500
274	Høgskolen i Hedmark	19 400	3 500	22 900
274	Høgskolen i Lillehammer	9 300	1 700	11 000
274	Høgskolen i Molde	6 600	1 300	7 900
274	Høgskolen i Narvik	7 000	1 300	8 300
274	Høgskolen i Nesna	6 000	1 000	7 000
274	Høgskolen i Nord-Trøndelag	16 400	2 700	19 100
274	Høgskolen i Sogn og Fjordane	12 000	2 100	14 100
274	Høgskolen i Stord/ Haugesund	10 000	1 700	11 700
274	Høgskolen i Sør-Trøndelag	26 800	5 400	32 200
274	Høgskolen i Telemark	23 300	4 200	27 500
274	Høgskolen i Tromsø	14 000	2 400	16 400
274	Høgskolen i Vestfold	15 200	2 800	18 000
274	Høgskolen i Volda	11 000	2 100	13 100
274	Høgskolen i Østfold	19 000	3 500	22 500
274	Høgskolen i Ålesund	7 100	1 300	8 400
Sum		277 400	51 300	328 700

Endring i rutiner knyttet til omlegging til nettobudsjettering ved statlige og vitenskapelige høgskoler

22 høgskoler (se tabell 3.1) ble nettobudsjetterte institusjoner fra 1. januar 2003. Dette innebærer at rutinene for innbetalinger knyttet til arbeidsgiveravgift og avsetning til feriepenger blir endret. I tråd med tidligere praksis fremmer Regjeringen i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2003 forslag om en engangsbevilgning knyttet til disse forholdene.

Arbeidsgiveravgiften for siste termin 2002 posteres i 2003, samtidig som høgskolene må avsette midler til arbeidsgiveravgift for 2003. Dette innebærer at det må bevilges midler til betaling av arbeidsgiveravgift for en ekstra termin i 2003. Videre skal høgskolene i 2003 utbetale feriepenger opptjent i 2002 og samtidig avsette midler for å dekke feriepenger som utbetales i 2004. Feriepenger opptjent i 2002 og arbeidsgiveravgift 6. termin 2002 foreslås derfor etterbevilget i 2003.

Det foreslås på bakgrunn av dette å øke bevilgningene med 328,7 mill. kroner.

Kap. 286 Fondet for forskning og nyskaping

Post 50 Overføring til Norges forskningsråd

Den faktiske avkastningen som ble opptjent i 2002 og som kommer til utbetaling i 2003 ble noe lavere enn det som ble lagt til grunn for saldert budsjett 2003. Dette skyldes at innskuddet på 3 mrd. kroner i 2002 først ble gjort rentebærende 2. januar, slik at avkastningen er beregnet for 364 og ikke 365 dager. Det foreslås på bakgrunn av dette å redusere bevilgningen på posten med 423 000 kroner, jf. også omtale under kap. 3286, post 80.

Post 90 Fondskapital

Regjeringen har som mål at norsk innsats innenfor forskning og utvikling (FoU) minst skal være på nivå med OECD-gjennomsnittet innen 2005. For å bidra til opptrappingen av forskningsinnsatsen foreslår Regjeringen å øke kapitalen i Fondet for forskning og nyskaping med 800 mill. kroner fra 1. juli 2003. Med dagens rentenivå vil dette gi om lag 20,8 mill. kroner i økt avkastning i 2004 og 41,6 mill. kroner i 2005.

Kap. 287 Forskningsinstitutter og andre tiltak

Post 91 (Ny) Ludvig Holbergs minnefond

Regjeringen foreslår å opprette et fond for utdeling av en ny nordisk pris for fremragende forskning innen samfunnsvitenskap og humaniora. Ludvig Holberg regnes som grunnlegger av moderne statsvitenskap i Norden, og han bidro til faglig utvikling på en rekke felt innen samfunnsvitenskap og humaniora. Den nye Holberg-prisen vil skape økt oppmerksomhet om betydningen av samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning og bidra til kvalitetsheving og internasjonalisering av forskningen på disse områdene. Det foreslås å bevilge en fondskapital på 200 mill. kroner fra 1. juli 2003. Den årlige avkastningen fra fondet skal gå til å dekke prisbeløpet, seremonien i forbindelse med prisutdelingen og andre relaterte tiltak. Den første prisen deles ut i 2004, 250 år etter Holbergs død.

Kap. 288 Internasjonale samarbeidstiltak

Post 72 Internasjonale kontingenter

Posten dekker Norges kontingent til ulike internasjonale forskningsorganisasjoner. Medlemskontingentene vil variere som følge av endringer i valutakurser, og som følge av at kontingentene fastsettes ut fra medlemslandenes bruttonasjonalprodukt. Det ligger an til et merbehov på posten på 7,8 mill. kroner. Merbehovet skyldes at kontingentkravene for 2003 ble høyere enn antatt. På bakgrunn av dette foreslås det å øke bevilgningen på posten med 7,8 mill. kroner.

Kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning

Post 70 Utdanningsstipend, overslagsbevilgning

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2003 ble det vedtatt å innføre ny støtteordning for unge med rett til videregående opplæring fra undervisningsåret 2003–2004. Samtidig ble Utdannings- og forskningsdepartementet bedt om å legge fram en egen stortingsmelding om utdanningsstøtte til elever i videregående opplæring i løpet av mars 2003, der spesielt forholdet til borteboerstipendet skulle ivaretas. I St.meld nr. 21 (2002–2003) *Kilder til kunnskap* ble det foreslått å øke borteboerstipendet fra kr. 2 215 per måned til kr. 3 450 per måned. Endringen av borteboerstipendet medfører økt bevilgningsbehov på 148 mill. kroner i 2003.

Det foreslås på denne bakgrunnen å øke kap. 2410, post 70 med 148 mill. kroner.

Post 72 Rentestøtte, overslagsbevilgning

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 187 mill. kroner. Reduksjonen skyldes endrede renteforutsetninger.

Post 73 Avskrivninger, overslagsbevilgning

Kommunal- og regionaldepartementet startet et forsøk med nedskrivning av studielån for låntakere i Indre Namdal fra 1. januar 1999. Ordningen var et treårig prøveprosjekt som ble avsluttet i 2002. Det foreslås på bakgrunn av dette å redusere bevilgningen på posten med 4 mill. kroner.

Kap. 3286 Fondet for forskning og nyskaping

Post 80 Avkastning

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med kr. 423 000, jf. omtale under kap. 286, post 50.

Kap. 5617 Statens lånekasse for utdanning

Post 80 Renter

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 550 mill. kroner. Reduksjonen skyldes endrede renteforutsetninger.

Fornyelse av den statlige utdanningsadministrasjonen

Innledning

Regjeringen arbeider kontinuerlig med å videreutvikle norsk grunnopplæring. I Ot.prp. nr. 67 (2002–2003) beskrives en samlet strategi for kvalitetsutvikling i grunnopplæringen. Viktige elementer i arbeidet er etablering av et nasjonalt system for kvalitetsvurdering i grunnopplæringen og endring av opplæringsloven for å sikre skoleeier større lokalt handlingsrom og ansvar. I tillegg vurderes finansieringsordningene.

Organiseringen av den statlige utdanningsadministrasjonen er et sentralt virkemiddel for gjennomføring av utdanningspolitikken. Som en del av den samlede strategien for grunnopplæringen ønsker Utdannings- og forskningsdepartementet derfor å forbedre organiseringen av den statlige utdanningsadministrasjonen.

Den statlige styringen av skolesektoren er i

dag for lite mål- og resultatorientert, og ansvars- og oppgavefordelingen er uklar. Den nye organiseringen skal bidra til at det nye nasjonale systemet for kvalitetsvurdering medvirker til kvalitetsutvikling, og legge opp til en rolledeling mellom stat og skoleeier som i større grad enn i dag synliggjør skoleeiers ansvar for kvalitetsutvikling. Et nasjonalt system for kvalitetsvurdering vil sette skoleeier bedre i stand til å ivareta sitt ansvar for grunnopplæringen. Det vil også sette staten bedre i stand til å ivareta sitt systemansvar, ved å gi systematisk informasjon om utviklingen og behovene i grunnopplæringen. Dermed får staten et bedre grunnlag for å innrette sine styringsvirkemidler for å oppnå bedre kvalitet og læringsutbytte.

Utdannings- og forskningsdepartementet tar utgangspunkt i dagens hovedstruktur for organisering av den statlige utdanningsadministrasjonen, med tre statlige nivåer. Det nasjonale nivået under Utdannings- og forskningsdepartementet styrkes ved at Læringssenteret får ansvar for oppgaver knyttet til det nye nasjonale systemet for kvalitetsvurdering. Forvaltningen av det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering ses i sammenheng med nasjonale oppgaver knyttet til tilsyn og annen statlig oppfølging, som også legges til et omdannet Læringssenter. Den sentrale administrasjonen av det statlige spesialpedagogiske støttesystemet integreres i det nye organet. Læringssenteret vil også få delegert faglige oppgaver og forvaltningsoppgaver fra Utdannings- og forskningsdepartementet, som for eksempel godkjenninger i henhold til lov om frittstående skoler. Samlet sett innebærer disse endringene at Læringssenteret omdannes til et direktorat. De regionale leddene av statlig utdanningsadministrasjon videreføres med hovedfokus på tilsyn og tilsynsrelaterte oppgaver. For å sikre mer entydige styringslinjer, legges embetsstyringen av fylkesmennene til direktoratet.

Bakgrunn

Som oppfølging av St.meld. nr. 31 (2000–2001) *Kommune, fylke, stat – en bedre oppgavefordeling* ble de statlige utdanningskontorene integrert i fylkesmannsembetene fra 1. januar 2003. Det ble i den forbindelse ikke tatt stilling til oppgavefordeling og budsjettvirkning. I St.prp. nr. 1 (2002–2003) varslet Utdannings- og forskningsdepartementet at en ville komme nærmere tilbake til organisering av den statlige utdanningsadministrasjonen i forbindelse med RNB for 2003.

Utdannings- og forskningsdepartementet har vurdert den statlige utdanningsadministrasjonen i lys av den samlede satsingen for forbedring av

grunnopplæringen. I denne sammenheng er særlig følgende utredninger vektlagt:

- *Helhet og sammenheng*, rapport høsten 2001 fra arbeidsgruppe nedsatt av daværende Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet om fornyelse av den statlige utdanningsadministrasjonen.
- NOU 2002: 10 *Førsteklasses fra første klasse*, delinnstilling fra Kvalitetsutvalget med forslag til rammeverk for et nasjonalt kvalitetsvurderingssystem av norsk grunnopplæring.
- *Organisasjonsgjennomgang av Læringssenteret*, konsulentrapport november 2002.

I rapporten *Helhet og sammenheng* foreslås det en ny rolle- og oppgavefordeling i den statlige utdanningsadministrasjonen basert på et klarere skille mellom politikktutforming og politikkgjennomføring. Det anbefales å opprette en ny nasjonal institusjon under Utdannings- og forskningsdepartementet tilført Læringssenterets oppgaver og betydelige forvaltningsoppgaver fra Utdannings- og forskningsdepartementet, herunder styring av det regionale leddet og etatstyring av enkeltinstitusjoner. Rapporten ble sendt på bred høring. Flertallet av høringsinstansene som hadde synspunkter på etablering av en ny nasjonal institusjon under Utdannings- og forskningsdepartementet, støttet i hovedsak arbeidsgruppens anbefaling.

Et flertall av medlemmene i Kvalitetsutvalget anbefalte i NOU 2002: 10 *Førsteklasses fra første klasse* et organisatorisk skille mellom statens oppgaver knyttet til kvalitetsvurdering og -utvikling for å sikre faglig uavhengighet i vurderingsarbeidet. Videre foreslo flertallet at oppgavene i det regionale leddet av statlig utdanningsadministrasjon skulle avgrensnes til tilsynsrelaterte saker, mens oppfølgingen av skoleeiers kvalitetsutviklingsarbeid skulle legges til andre organer. Fem utvalgte universiteter/høgskoler med lærerutdanning var tenkt tildelt ressurser og ansvar for tidsbegrensnede utviklingsprogrammer i grunnopplæringen.

Mindretallet i utvalget ønsket ikke et organisatorisk skille mellom oppgaver knyttet til vurdering og utvikling, og foreslo at enheten for kvalitetsvurdering skulle legges til Læringssenteret og gis en faglig autonom stilling. På denne måten ønsket mindretallet å sikre oppfølging av vurderingsresultatene og viste til at Læringssenteret allerede i dag har dette ansvaret og denne kompetansen. I tillegg fremholdt mindretallet at opprettelse av et frittstående kvalitetsvurderingsorgan utenfor den forvaltningsmessige styringslinjen vil svekke den politiske styringen av utdanningssektoren. Høringsuttalelsene til delinnstillingen var i stor grad positive til

de foreslåtte faglige tiltakene, men hovedtyngden av høringsinstansene var negative til utvalgets organisatoriske forslag. Flere sentrale høringsinstanser, bl.a. Utdanningsforbundet, de daværende statlige utdanningskontorene og et klart flertall av de kommunene som uttalte seg om saken, støttet mindretallets tilråding om å legge enheten for kvalitetsvurdering til Læringssenteret.

Organisasjonsgjennomgangen av Læringssenteret viser at det bør gjøres endringer i styringsrelasjonene mellom Utdannings- og forskningsdepartementet og institusjonen. I rapporten anbefales det at Læringssenteret gis større faglig frihet i oppgaveløsningen, samtidig som institusjonen bør styrke sin strategiske kompetanse for bedre å kunne bidra til gjennomføring av den nasjonale utdanningspolitikken. Rapporten konkluderer med at Læringssenterets rolle i dag er uklar. For øvrig viser gjennomgangen at brukerne på skole- og kommunenivå gjennomgående har en positiv vurdering av Læringssenteret.

Etablering av et nasjonalt system for kvalitetsvurdering

Det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering skal medvirke til kvalitetsutvikling i opplæringen og legge til rette for informerte avgjørelser på alle nivåer i opplæringssystemet. Med utgangspunkt i de nasjonale målene for opplæringen skal det utvikles verktøy for bedre å kunne vurdere om og i hvilken grad målene nås. Kvalitetsvurderingene vil først og fremst være et viktig verktøy for den enkelte lærer, skole og skoleeier i arbeidet med kvalitetsvurdering og -utvikling.

Samtidig er det nødvendig at staten fører tilsyn med skoleeiere som ikke oppnår tilfredsstillende resultater i kvalitetsvurderingene, og som ikke setter i verk adekvate tiltak for å møte utfordringene som avdekkes. I det videre arbeidet med å utvikle det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering, vil Utdannings- og forskningsdepartementet derfor vurdere å legge fram et lovforslag med sikte på at også skoleeiers oppfølging av resultatene fra de nasjonale kvalitetsvurderingene blir gjenstand for tilsyn. Det vil gi tilsynsmyndigheten mulighet til å påse at skoleeier faktisk følger opp resultatene av kvalitetsvurderingene. En slik oppfølging bør være et systemtilsyn der skoleeiers eget ansvar for kvalitetsutvikling understrekes. Oppgaven for tilsynsmyndigheten vil i denne sammenheng bli å påse at skoleeier har en systematisk tilnærming til oppfølgings- og utviklingsarbeidet, men normalt ikke å legge føringer for hvilke tiltak som skal settes i verk. Det kan i den sammenheng for eksempel

være aktuelt å pålegge skoleeier å legge frem en plan for oppfølging av resultatene fra kvalitetsvurderingene.

Utdannings- og forskningsdepartementet vil gjennom internettbasert og allment tilgjengelig informasjon, innenfor de rammene som personvern hensyn setter, sikre åpenhet om resultatene fra de nasjonale kvalitetsvurderingene. Dette vil synliggjøre skoleeieransvaret i en lokalpolitisk sammenheng, og vil gi lokalsamfunn, elever og foresatte kunnskap om de lokale forholdene. Samspillet mellom et statlig tilsyn og et vitalt lokaldemokrati gir gode muligheter for å følge opp skoleeiere som ikke i tilstrekkelig grad prioriterer kvalitetsutvikling i skolen.

I tillegg til kvalitetsvurderinger og tilsyn må det eksistere et godt utviklet apparat som kan gi oppfølging av og faglig støtte til skoleeier. Ved å legge de statlige oppgavene knyttet til kvalitetsvurdering til direktoratet vil man, slik mindretallet i Kvalitetsutvalget også påpeker, vektlegge utviklingsformålet til systemet for kvalitetsvurdering. Direktoratet får på den ene siden ansvaret for innhenting og vurdering av informasjon om sektoren, og på den annen side ansvaret for oppgaver knyttet til de statlige strategiene for oppfølging. Oppfølgingen vil skje ved tilsyn, metode- og verktøyutvikling, nasjonale satsinger, veiledning og informasjon, samt i form av løpende vurderinger av eksisterende rammebetingelser.

For å sikre troverdighet og tillit til vurderingsystemet, er det avgjørende at direktoratet i sitt daglige virke har nødvendig faglig handlefrihet i forhold til Utdannings- og forskningsdepartementet. I vedtektene for direktoratet vil Utdannings- og forskningsdepartementet derfor understreke at det skal være faglig frittstående i sitt arbeid med kvalitetsvurdering.

Universitetene og høyskolene har viktige oppgaver knyttet til kvalitetsutvikling i grunnopplæringen. Forskningsmiljøene vil bidra i videreutvikling av det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering gjennom oppdrag knyttet til utvikling av indikatorer for kvalitetsvurdering og gjennom forskning og analyse på grunnopplæringsfeltet. Den nye kunnskapen som de nasjonale kvalitetsvurderingene vil gi om tilstanden i grunnopplæringen vil også gi utdanningsinstitusjonene grunnlag for en mer erfaringsbasert og praksisorientert utvikling av lærerutdanningene.

Tilsyn

Med økt handlefrihet for skoleeier må statens tilsynsapparat bli bedre og mer målrettet. Opplæ-

ringsloven § 14–1 forutsetter at staten som en del av sitt tilsynsarbeid skal gi råd og rettledning om hvordan bestemmelser i lov og forskrift skal forstås. Også i den videre utviklingen av statens tilsynsrolle skal det legges vekt på en tilsynsmetodikk som er basert på dialog og partnerskap. Gjennom dialogen vil tilsynsmyndigheten informere om innhold i plikter og rettigheter, klarlegge de faktiske forhold, formidle faglig støtte og oppfordre skoleeier til å sette i verk tiltak. Et dialogbasert og støttende tilsyn vil anspore skoleeier til å styrke sitt utviklingsarbeid i grunnopplæringen og vil kunne redusere antall klage- og konfliktsaker.

Tilsynsoppgavene overfor skoleeier skal fortsatt utføres av fylkesmannen. Regional nærhet sikrer kjennskap til lokale forhold og legger til rette for at tilsynet kan baseres på dialog med skoleeier. Samtidig ivaretas kommunesektorens behov for en enhetlig regional statsforvaltning. Tilsynets uavhengighet ivaretas ved at tilsynet utføres av en annen instans enn den som har ansvaret for tilbudet. Fylkesmennene skal også være tilsynsmyndighet i forhold til frittstående skoler.

Tilsynsmyndigheten skal i større grad enn i dag konsentrere ressursene der behovet er størst. Resultater fra nasjonale kvalitetsvurderinger, innsamlet informasjon om ressursbruk, tidligere tilsyn, klager, medieomtale etc. vil gi grunnlag for en mer målrettet oppfølging av skoleeier ved at det synliggjøres hvor det er behov for ekstra innsats. Dette vil igjen styrke grunnlaget for «rettede» tilsyn, dvs. særskilte nasjonalt fastsatte tilsynsområder knyttet til enkelttemaer, enkeltområder eller overfor enkelte skoleeiere.

Et bedre og mer målrettet tilsyn regionalt forutsetter en sterkere vektlegging og bedre organisering av tilsynsfunksjonene også på sentralt nivå. De nasjonale oppgavene vil blant annet være systematisering av innhold og metodikk for tilsyn, veiledning overfor regional tilsynsmyndighet, innsamling og videreformidling av resultater fra tilsynsarbeidet og utpeking av særskilte innsatsområder for rettet tilsyn. Utdannings- og forskningsdepartementet vil legge disse oppgavene til direktoratet slik at disse ses i sammenheng med oppgavene knyttet til det nasjonale kvalitetsvurderings-systemet.

Opplæringsloven § 14–1 tredje ledd gir tilsynsmyndigheten hjemmel for å gi pålegg til skoleeier om å rette på forhold som er i strid med loven. Dette er juridisk forpliktende vedtak for skoleeier. Hvilke pålegg som gis, vil avhenge av hvilken bestemmelse som er overtrådt, om det er en hastesak og om skoleeier har unnlatt å følge opp tidligere pålegg. Tilsynsmyndigheten kan om nødvendig

gi konkrete pålegg om hva skoleeier må gjøre for å handle i samsvar med loven. I tilfeller der lovbestemmelsene i stor grad gir rom for faglig skjønn, bør tilsynsmyndigheten imidlertid være tilbakeholden med å angi slike konkrete løsninger. Tilsynsmyndigheten vil i særskilte tilfeller ha adgang til å pålegge stansing eller flytting av undervisningen dersom dette er nødvendig for å bringe forholdene i samsvar med opplæringslovens krav, jf. omtalen i Ot.prp. nr. 72 (2001–2002).

Tilsynsbestemmelsene i opplæringsloven § 14–1 gjelder også for lovens kapittel 9a om skolemiljøet. Fylkesmannen vil være et uavhengig tilsynsorgan i forhold til alle skoleeiere, jf. Stortingets anmodning 19. november 2002 (vedtak nr. 34). Bestemmelsene om skolemiljøet trådte i kraft 1. april 2003. Ut fra de erfaringene som vil bli gjort med disse bestemmelsene i tiden framover, vil Utdannings- og forskningsdepartementet vurdere om det er behov for andre sanksjonsmidler enn det som følger av opplæringsloven § 14–1.

Flere fylkeskommuner, kommuner og skoler har etablert egne ordninger med skole- eller elevombud, som blant annet skal arbeide særskilt i forhold til elevers og lærlingers rettigheter og elevdemokrati på skolene. Slike ombud kan fungere som et nyttig supplement til det statlige tilsynet, gjennom å drive informasjonsvirksomhet og ha en pådriverrolle i forhold til beslutningstagere i skole, kommune og fylkeskommune. Utdannings- og forskningsdepartementet ser positivt på at kommuner og fylkeskommuner alene eller i fellesskap utprøver alternative løsninger på dette området.

Beskrivelse av ny organisasjonsmodell for statlig utdanningsadministrasjon

Den beskrevne modellen vil sikre et effektivt statlig gjennomføringsapparat med stor faglig tyngde. Dette medfører ingen endringer i Utdannings- og forskningsdepartementets rolle i forhold til fastsettning av hovedprioriteringer og rammevilkår for utdanningssektoren. Utdannings- og forskningsdepartementet skal fremdeles legge til rette for effektiv mål- og resultatstyring både på nasjonalt og regionalt nivå.

Sentrale oppgaver for direktoratet vil være forvaltning av systemet for kvalitetsvurdering og de overordnede faglige oppgavene knyttet til tilsyn, i tillegg til faglige oppgaver og forvaltningsoppgaver av nasjonal karakter som vil bli delegert fra Utdannings- og forskningsdepartementet. Direktoratet gis også oppgaver knyttet til gjennomføringen av nasjonale satsinger på grunnopplæringsområdet, som et viktig element i oppfølgingen av kvalitets-

vurderingene. Direktoratet vil dermed få et bredt spekter av oppgaver knyttet til vurdering og oppfølging av sektoren. Som en naturlig konsekvens av dette vil også embetsstyringen av fylkesmennenes sektoroppgaver innenfor utdanning bli lagt til direktoratet. Dette vil sikre entydige styringslinjer mellom de ulike leddene i den statlige utdanningsadministrasjonen.

Med de viktige myndighetsutøvende oppgaver som nå forutsettes lagt til direktoratet, er det ikke naturlig at dette har et eget styre. Selv om direktoratet vil være underlagt statsrådets generelle instruksjonsmyndighet, vil det i sitt daglige virke ha stort faglig handlingsrom i forhold til Utdannings- og forskningsdepartementet. Direktoratet blir et av de viktigste virkemidlene Utdannings- og forskningsdepartementet har for iverksetting av utdanningspolitikken. Det skal ikke være politikkt reformer, men premissleverandør for Utdannings- og forskningsdepartementet i politikkt reformingen. Dette krever hensiktsmessige kontaktformer og klare ansvarsforhold mellom Utdannings- og forskningsdepartementet og direktoratet. En direkte styringslinje mellom Utdannings- og forskningsdepartementet og direktoratet tydeliggjør statsrådets politiske og konstitusjonelle ansvar for sentrets virksomhet. Behovet for uavhengighet, brukermedvirkning og bred faglig kompetanse må ivaretas på andre måter enn gjennom dagens styrefunksjon. Videre kan direktoratet selv få anledning til å oppnevne fagråd eller et lignende forum for å ivareta brukernes interesser og sikre bredden i de faglige vurderingene.

Den sentrale administrasjonen av det statlige spesialpedagogiske støttesystemet (Statped) integreres i direktoratet. Dette er en viktig organisatorisk endring for å styrke den inkluderende skole, som understreker at også spesialpedagogikk skal være en integrert del av den alminnelige opplæringen. Nåværende styringsordning for Statped utvikles. Ved bortfall av styringsordningen vil direktoratet og Utdannings- og forskningsdepartementet sikre kontakt og dialog med brukerne gjennom andre kanaler enn dagens styrerepresentasjon, for eksempel gjennom Sentralt brukerforum.

Hovedtyngden i oppgaveporteføljen hos fylkesmennene skal være tilsyn og tilsynsrelaterte saker som klagebehandling og lovlighetskontroll. Staten har et overordnet ansvar for å legge til rette for gode og hensiktsmessige rammebetingelser når det gjelder kvalitetsutvikling. Fylkesmennene skal imidlertid ikke selv delta i det lokale utviklingsarbeidet, ettersom dette er oppgaver som tilligger skoleeier. Omfanget og innholdet av fylkesmannens oppfølging må tilpasses at kommunene har

ulike forutsetninger for å fylle sin rolle som skoleeier. En slik differensiering av statlig virkemiddelbruk innebærer imidlertid ikke at det rokkes ved den overordnede rollefordelingen mellom stat og skoleeier. Skoleeier har ansvar for egne strategier for kvalitetsutvikling og oppfølging av disse, og må selv ha eller hente inn den kompetanse som er nødvendig for å ivareta dette ansvaret. Fylkesmennene skal fremdeles bidra til å bygge nettverk mellom skoleeier, universitets- og høyskolemiljø og andre relevante faginstanser. Fylkesmennenes rolle i denne sammenhengen skal være å legge til rette for at skoleeier/skole etablerer en direkte kontakt inn mot disse fagmiljøene.

VOX – Voksenopplæringsinstituttet

VOX driver i dag forsknings- og utviklingsarbeid og legger til rette for kontakt og samarbeid mellom aktørene innen voksenopplæringsfeltet. Instituttet har et særskilt ansvar for voksne med mangelfull grunnutdanning og for voksne med spesielle behov. Instituttet skal være en samarbeidspart og ressurs for alle aktører innenfor voksenopplæringsfeltet, og samhandler med institusjoner og organisasjoner som tilbyr opplæring for voksne også utover grunnopplæringsnivået. Hovedfokus i arbeidet er læring i arbeidslivet.

I et langsiktig perspektiv bør det vurderes om det nye direktoratet også bør ha ansvar for deler av den virksomheten som i dag drives av VOX. Dette gjelder spesielt innenfor grunnopplæringen, der voksne nå har rettigheter på lik linje med barn og ungdom. Erfaringer viser imidlertid at det kan være nødvendig å opprettholde egne organer med ansvar for oppgaver på voksenopplæringsområdet for å sikre tilstrekkelig fokus.

VOX har virket i kort tid, og institusjonen har gjennomgått en krevende omorganisering for å tilpasse seg de nye kravene og målsetningene for voksenopplæringen. Virksomheten er fortsatt i en oppbyggingsfase, og er ikke evaluert etter opprettelsen. Utdannings- og forskningsdepartementet vil med det første foreta en organisasjonsgjennomgang av VOX. En slik organisasjonsgjennomgang vil legge nødvendig grunnlag for vurdering av organisatorisk plassering av de oppgavene som i dag ivaretas av VOX. Organisasjonsgjennomgangen foretas på bakgrunn av de øvrige endringene i den statlige utdanningsadministrasjonen. Gjennomgangen vil innbefatte en analyse av nåværende rolle og fremtidige utfordringer for instituttet, vurdert i forhold til rollen og oppgavene til direktoratet. Det vil bli vurdert hvorvidt det er hensiktsmessig å

integre hele eller deler av virksomheten ved VOX i den nye institusjonen.

Prosessen videre, økonomiske og administrative konsekvenser

Omdanningen av Læringscenteret gjennomføres med sikte på at det nye direktoratet skal være operativt i løpet av 2004. Utdannings- og forskningsdepartementet vil i løpet av kort tid sette i gang nødvendige formelle prosesser, som avvikling av styret og utlysning av aktuelle lederstillinger. På bakgrunn av hovedlinjene som er beskrevet ovenfor, vil Utdannings- og forskningsdepartementet arbeide videre med konkretisering av oppgaveportefølje og ansvarsdeling mellom Utdannings- og forskningsdepartementet, direktoratet og fylkesmannsembetene i 2003. Gjennomgang av de statlige utdanningsadministrative oppgavene på regionalt nivå skjer i sammenheng med dette. De forvaltningsoppgavene som utdanningskontorene brakte med seg inn i fylkesmannsembetene videreføres i påvente av denne oppgavegjennomgangen. Dette gjelder også de nasjonale oppgavene som i dag er lagt til enkelte av fylkesmennene. I prosessen videre vil Utdannings- og forskningsdepartementet legge vekt på et godt samarbeid med berørte tjenstemansorganisasjoner, berørte virksomheter og ansatte.

Tilsyn med skolemiljøet kommer i tillegg til de tilsynsoppgavene som fylkesmannen tidligere har hatt ansvaret for og vil isolert sett kreve økt ressursinnsats. Imidlertid vil informasjonen fra de nasjonale kvalitetsvurderingene gi grunnlag for å konsentrere tilsynsvirksomheten om de temaene og overfor de skoleeierne der behovet er størst, noe som vil innebære en rasjonaliseringsgevinst og gi grunnlag for å videreutvikle tilsynsmyndigheten på utvalgte områder.

Utdannings- og forskningsdepartementet vil komme tilbake til gjennomføring og budsjettmessige konsekvenser av omorganiseringen og etableringen av et nasjonalt system for kvalitetsvurdering i statsbudsjettet for 2004. I forbindelse med oppgavegjennomgangen vil det bli foretatt en nærmere vurdering av ressursituasjonen og behovet for en eventuell omfordeling av midler.

3.3 Kultur- og kirke departementet

Kap. 310 Tilskudd til trossamfunn m.m. og private kirkebygg

Post 71 Tilskudd til Det Mosaiske Trossamfund

Det Mosaiske Trossamfund i Oslo planlegger rehabilitering og utbygging av sitt samfunnshus, samt rehabilitering av synagogen. I forbindelse med dette arbeidet vil det også bli foretatt investeringer i ulike typer sikkerhetstiltak.

Historiske erfaringer viser at det er behov for å beskytte jødiske institusjoner mot overgrep. Det er derfor nødvendig å etablere fysiske sikkerhetstiltak i tilknytning til trossamfundets eiendommer beregnet til 6,5 mill. kroner. Regjeringen mener at disse utgiftene bør dekkes av staten gjennom et engangstilskudd. På denne bakgrunn foreslås det en bevilgning i 2003 på 6,5 mill. kroner under kap. 310, ny post 71 Tilskudd til Det Mosaiske Trossamfund.

Post 75 Tilskudd til private kirkebygg

Kultur- og kirke departementet overtok 1. januar 2002 ansvaret for arealtilskudd til private kirkebygg fra tidligere Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Tilskuddsordningen var opprinnelig basert på prinsippet om at alle kvalifiserte søkere skulle motta et tilskudd basert på en fast sats pr. kvadratmeter.

I 2002 ble det bevilget 14,1 mill. kroner, hvorav 3,7 mill. kroner gikk til innfrielse av tidligere gitte tilsagn fra daværende kap. 210, post 75, 5,4 mill. kroner til imøtekommelse av klager på tidligere vedtak og 5 mill. kroner til nye byggeprosjekter i 2002. Beløpet på 5 mill. kroner ble fordelt forholdsmessig mellom de kvalifiserte søkerne. For 2003 har Stortinget vedtatt en bevilgning på 5 mill. kroner til private kirkebygg. I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble det imidlertid varslet at Regjeringen ville komme tilbake til saken i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett dersom det var behov for det.

Tilskudd til private kirkebygg ble i flere år, og senest i 2001 da forvaltningsansvaret for ordningen var tillagt det tidligere Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, gitt etter en sats på kr 825 per kvm. Størrelsen på bevilgningen i 2002 innebar at tilskuddet i 2002 ble kr 441 per kvm.

Gitt samme søkermasse i 2003 som i 2002 og et tilskudd på 825 kr/kvm, er det behov for 8,6 mill. kroner i inneværende år til tilskudd til nye private kirkebygg. Kultur- og kirke departementet ønsker å etterbetale tilskudd til de kirkebyggene som fikk tilskudd i 2002 slik at disse får 825 kr/kvm. Dette

vil i inneværende år fordre om lag 3,6 mill. kroner. Dette gir et samlet bevilgningsbehov på 12,2 mill. kroner i 2003 og innebærer at det er behov for 7,2 mill. kroner utover den vedtatte bevilgningen i 2003. På denne bakgrunn foreslås det at bevilgningen under kap. 310, post 75 Tilskudd til private kirkebygg, økes med 7,2 mill. kroner.

Kap. 320 Allmenne kulturformål

Post 60 Lokale og regionale kulturbygg, kan overføres

Lokale og regionale kulturbygg er i 2003 tilført 45 mill. kroner av spillemidlene til kulturformål utenom statsbudsjettet. Dette er en økning på 2,7 mill. kroner i forhold til bevilgningen i statsbudsjettet for 2002 til dette formålet. På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å avvike bevilgningen i 2003 på 8 mill. kroner under kap. 320, post 60 Lokale og regionale kulturbygg.

Post 73 Nasjonale kulturbygg, kan overføres

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningen i 2003 under kap. 320, post 73 Nasjonale kulturbygg med 2,5 mill. kroner, som følge av forsinket framdrift under enkelte investeringsprosjekter.

Tilsagn om tilskudd til nybygg for Hålogaland Teater

For å utvikle Hålogaland Teater er det prosjektert et nytt teaterbygg på 5 097 kvm. Styringsrammen for prosjektet er 249,2 mill. kroner (prisnivå februar 2003). Staten skal dekke 70 pst. av prosjekt-kostnaden. Resten dekkes med tilskudd fra Troms fylkeskommune og Tromsø kommune. Statsbygg er byggherre.

Den statlige finansieringsandelen utgjør 174,4 mill. kroner. Kultur- og kirke departementet har tidligere gitt 2 mill. kroner i tilskudd til prosjekteringen, slik at det gjenstår å bevilge 172,4 mill. kroner. Det er avtalt at Troms fylkeskommunes og Tromsø kommunes finansieringsandel skal utbetales før ytterligere tilskudd utbetales fra staten. Likviditetsbehovet i 2003 og halvparten av behovet i 2004 til prosjektet finansieres derfor av kommunen og fylkeskommunen. Det gjenstående statlige tilskuddet vil ha følgende periodisering:

2004: 31,4 mill. kroner

2005: 121,0 mill. kroner

2006: 20,0 mill. kroner

I inneværende år har Stortinget gitt Kultur- og kirke departementet fullmakt til å gi tilsagn om tilskudd til nasjonale kulturbygg på til sammen 112,9 mill. kroner. Fullmakten inkluderer ikke Hålogaland Teater. Statsbygg kan ikke inngå entrepris-kontrakter før det foreligger et vedtak om at Kultur- og kirke departementet kan gi tilsagn om et resttilskudd på 172,4 mill. kroner. Statsbygg har anslått at prosjektet vil bli 25–30 mill. kroner dyrere dersom byggestart blir utsatt fra 2003 til 2004. For å sikre byggestart for nytt bygg til Hålogaland Teater i 2003 og unngå at prosjektet blir dyrere på grunn av utsettelse, må Kultur- og kirke departementet i 2003 kunne gi tilsagn om tilskudd til dette prosjektet med i alt 172,4 mill. kroner.

På denne bakgrunn foreslås det at Kultur- og kirke departementet i 2003 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitt bevilgning under kap. 320, post 73, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 285,3 mill. kroner.

Kap. 324 Teater- og operaformål

Post 01 Driftsutgifter

Riksteatret og Rikskonsertene skal samlokaliseres i nye lokaler i 2003. Virksomhetene må i 2003 dekke engangsutgiftene i forbindelse med flyttingen til de nye lokalene.

Riksteatrets utgifter til flytting og etablering i nye lokaler kan ikke dekkes innenfor den vedtatte driftsbevilgningen for 2003 under kap. 324, post 01. Det foreslås på denne bakgrunn at bevilgningen i 2003 under kap. 324, post 01 Driftsutgifter økes med 2,5 mill. kroner.

Kap. 325 Samordningstiltak for arkiv, bibliotek og museer

Post 21 (Ny) Spesielle driftsutgifter

Det er aktuelt for ABM-utvikling å påta seg ulike former for oppdragsvirksomhet. Som følge av dette har ABM-utvikling inngått en treårs kontrakt med Nordisk ministerråd om å ivareta sekretariatsfunksjonen for den nordiske litteratur- og bibliotekkomiteen NORDBOK. Kontraktperioden løper fra 1. januar 2003.

Nordisk ministerråd stiller midler til disposisjon for NORDBOK. Midlene blir disponert til ulike prosjekter, bl.a. til oversettelse av litteratur, kurs og seminarer. Utgiftene ved en del prosjekter vil ofte påløpe i en senere budsjettermin enn den terminen der midlene ble utbetalt fra Nordisk ministerråd. Dette innebærer at NORDBOK vil ha udisponerte inntekter ved utgangen av en budsjettermin. Inntektene skal dekke utgifter i senere

budsjetterminer. Ut fra dette er det behov for å organisere denne virksomheten som oppdragsvirksomhet. NORDBOKs ordinære inntekter kan i 2003 anslås til om lag 5 mill. kroner.

På denne bakgrunn foreslås det i 2003 en bevilgning på 5 mill. kroner under kap. 325, ny post 21 Spesielle driftsutgifter og en bevilgning på 5 mill. kroner under kap. 3325, ny post 02 Inntekter ved oppdrag.

Samtlige utgifter ved oppdragsvirksomheten forutsettes dekket ved inntekter. For at ordningen skal kunne fungere i tråd med denne forutsetningen foreslås det at Kultur- og kirke departementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 325, ny post 21 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3325, ny post 02 Inntekter ved oppdrag.

Kap. 3325 Samordningstiltak for arkiv, bibliotek og museer

Post 02 (Ny) Inntekter ved oppdrag

Det vises til omtalen under kap. 325 ovenfor.

Kap. 334 Film- og medieformål

Post 71 Filmtiltak m.m., kan overføres, kan nyttes under post 50

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningen i 2003 under kap. 334, post 71 Filmtiltak m.m. med 1,8 mill. kroner. Dette vil medføre noe redusert aktivitet i 2. halvår 2003.

Post 78 Ymse faste tiltak

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningen i 2003 under kap. 334, post 78 Ymse faste tiltak med 1,0 mill. kroner. Dette vil føre til at enkelte film- og medietiltak vil få et noe redusert tilskudd i forhold til de opprinnelige planene.

Post 79 Til disposisjon

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningen i 2003 under kap. 334, post 79 Til disposisjon med 1,0 mill. kroner. Dette vil medføre at engangstiltak på film- og medieområdet reduseres i omfang.

Kap. 335 Pressestøtte

Post 71 Produksjonstilskudd

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningen i 2003 under kap. 335, post 71 Produksjonstilskudd med 6,4 mill. kroner. Dette vil medføre at samtlige tilskuddsberettigede aviser vil få noe lavere tilskudd i 2003 enn tidligere forutsatt.

gen i 2003 under kap. 335, post 71 Produksjonstilskudd med 6,4 mill. kroner. Dette vil medføre at samtlige tilskuddsberettigede aviser vil få noe lavere tilskudd i 2003 enn tidligere forutsatt.

Kap. 340 Kirkelig administrasjon

Post 72 Tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene

Det finansielle ansvaret for driften og vedlikeholdet av landets kirker og kirkegårder er lagt til kommunene. Ved kirkeloven av 1996 ble den kirkelige virksomheten skilt ut fra kommunesektoren. Det forvaltningsmessige ansvaret for drift av kirker og kirkegårder ligger nå til et valgt kirkelig organ i kommunen – det kirkelige fellesrådet – som disponerer de kommunale overføringene til kirken.

De seneste månedene er det kommet meldinger om at flere fellesråd har gjort vedtak om stenging av kirker, om nedbemanning og andre innstrammings tiltak. Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon gjennomførte i januar 2003 en økonomiundersøkelse blant alle fellesråd. Undersøkelsen kartla fellesrådenes aktuelle økonomiske situasjon ut fra indikatorer som nedbemanning, stenging av kirker, redusert vedlikehold av kirker og kirkegårder og redusert aktivitet for øvrig. Undersøkelsen viste blant annet at 10 fellesråd hadde gjennomført stenging av kirker for kortere eller lengre tid, mens 30 fellesråd forberedte stenging. 69 fellesråd hadde gjennomført nedbemanning, mens 87 fellesråd forberedte det samme. I henhold til undersøkelsen hadde nær 250 fellesråd, eller ca. 70 pst. av de fellesrådene som inngikk i undersøkelsen, gjennomført ett eller flere innstrammings tiltak.

Kultur- og kirke departementet viser til at økonomiundersøkelsen bekrefter en stram budsjett-situasjon for flertallet av de kirkelige fellesrådene. Kultur- og kirke departementet viser videre til at kirkeregnskapene de seneste årene viser at kirkeøkonomien totalt sett er svekket over tid. Det samlede resultatet for fellesrådene var i 2001 på 7,8 mill. kroner, noe som er svakt sammenlignet med tidligere år. 50 pst. av fellesrådene hadde et negativt resultat i 2001.

Det foreslås å øke tilskuddet til fellesrådene i 2003 under kap. 340, post 72 Tilskudd til kirkelige fellesråd i kommunene med 25 mill. kroner. Økningen i tilskuddet fra staten innebærer ingen endring i det særskilte og lovfestede ansvaret kommunene har for å ivareta driften av kirkene og kirkegårdene.

Fordelingen av den foreslåtte bevilgningen forutsettes skje i forståelse med kirkelige organer, bl.a. Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon. En del av

det økte statstilskuddet til fellesrådene bør avsettes til forsøk og andre typer tiltak som kan gi en mer rasjonell og kostnadsbesparende kirkelig drift.

Kap. 341 Presteskapet

Post 01 Driftsutgifter

Dekning av utgifter til mekling

Mange prester utfører offentlig mekling i forbindelse med mulige samlivsbrudd. Honorar til prestene for utført mekling utbetales av bispedømmerådene under kap. 341, post 01 mot refusjon fra Barne- og familiedepartementet. Refusjonen, som føres til inntekt under kap. 3341, post 05 Mekling, skal dekke bispedømmerådernes merutgifter til meklingshonorarer under kap. 341, post 01. Det foreslås derfor at Kultur- og kirke departementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 341, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3341, post 05 Mekling.

Kap. 3341 Presteskapet

Post 05 Mekling

Det vises til omtalen under kap. 341 ovenfor.

Kap. 342 Nidaros domkirke m.m.

Post 01 Driftsutgifter

Riksregaliene

Tilsynet med riksregaliene har inntil nylig vært underlagt regaliekommissjonen i Trondheim. Ved kongelig resolusjon 14. februar 2003 er kommissjonen avvirket og ansvaret for regaliene lagt til Kultur- og kirke departementet. Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider har det daglige tilsynet med regaliene, med blant annet ansvar for regaliernes sikkerhet og visning. Riksregaliene har til nå vært oppbevart i et kjellerrom i Nidaros domkirke, hvorfra de har vært vist for publikum i sommerseongen gjennom en heisanordning fra oppbevaringsrommet i kjelleren til kirkegulvet. Den tekniske visningsløsningen er utilfredsstillende og har et provisorisk preg. For å kunne gjennomføre forbedringer av de oppbevarings- og visningsløsningene som regaliene til nå ha vært underlagt er det behov for 2,0 mill. kroner i 2003. Det foreslås på denne bakgrunn at bevilgningen i 2003 under kap. 342, post 01 Driftsutgifter økes med 2 mill. kroner.

Opplysningsvesenets fond

Regnskapet for Opplysningsvesenets fond for 2002 er nylig avsluttet. Realiserte tap ved salg av verdi-

papirer var 21 mill. kroner i 2002. Verdien av verdipapirene ble nedskrevet med 222 mill. kroner per 31. desember 2002. Det samlede tapet på verdipapirene i fondets resultatregnskap for 2002 beløp seg dermed til 243 mill. kroner. Overføringene til kirkelige formål i 2002 utgjorde 76 mill. kroner, hvorav 47 mill. kroner var finansielle overføringer (tilskudd til felleskirkelige tiltak og kommunale presteboliger). Inntekter ved salg av eiendom, som skal avsettes til kapitalfondet i henhold til fondslovens § 5, utgjorde nær 53 mill. kroner i 2002. Fondets underskudd i 2002, etter avsetninger av salgssummer til kapitalfondet og overføringer til kirkelige formål, var etter dette på 251,5 mill. kroner. Beløpet er dekket av den frie egenkapitalen med 10,1 mill. kroner, som dermed ble disponert fullt ut, og av kapitalfondet med 241,4 mill. kroner. Inndekningen fra kapitalfondet må ses i sammenheng med at tapet på verdipapirene i 2002 utgjorde 243 mill. kroner. Av forarbeidene til fondsloven, jf. Ot.prp. nr. 68 (1994–95), framgår det at tap på verdipapirer kan dekkes av kapitalfondet. Den bokførte verdien av kapitalfondet per 31. desember 2002 var 1 283 mill. kroner.

Kirkelig utdanningscenter i nord

I Budsjett-innst. S. nr. 12 (2002–2003) ba kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om en vurdering av behovet for å styrke bemanningen ved Kirkelig utdanningscenter i nord i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2003.

Det er lagt opp til å endre styringsstrukturen for Kirkelig utdanningscenter i nord etter at det nå er bestemt at senteret skal gjøres permanent. Fortsatt vil senteret være en del av Det praktisk-teologiske seminar, men det er lagt opp til en annen representasjon i de styrende organer enn tidligere. Endringen øker ikke i seg selv bemanningsbehovet ved senteret. Fordelingen av de samlede personell- og stillingsressursene mellom utdanningstilbudet i henholdsvis Tromsø og Oslo avgjøres av styret for seminaret. Seminaret disponerer 13 årsverk i 2003. Kultur- og kirke departementet legger ikke opp til en økning av den samlede bemanningen i 2003, men vil på vanlig måte vurdere dette i forbindelse med statsbudsjettet for 2004.

3.4 Justisdepartementet

Kap. 61 Høyesterett

Post 01 Driftsutgifter

Lønnsøkningen i 2002 for dommere i Høyesterett, lagmannsrettene og tingrettene ble fastsatt for sent til at helårsvirkningen kunne innarbeides i budsjettforslaget for 2003. Regjeringen meddelte derfor i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 5 (2002–2003) at den ville komme tilbake til helårsvirkningen i 2003 av lønnsøkningen for dommerne i 2002 i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2003. Helårsvirkningen av dommerlønnsøkningen fra 1. oktober 2002 i Høyesterett er beregnet til 1,092 mill. kroner. Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen på kap. 61, post 01 med 1,092 mill. kroner.

Kap. 400 Justisdepartementet

Post 01 Driftsutgifter

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD)

Det administrative ansvaret for KRÅD ble fra 1. mars 2002 overført fra Justisdepartementet til Politidirektoratet. KRÅD var samlokalisert med Justisdepartementet ut 2002, men har nå flyttet inn i nye lokaler. Flyttingen medfører at KRÅDs årlige utgifter til porto og husleie har økt med 0,971 mill. kroner. Det foreslås på denne bakgrunn at bevilgningen på kap. 400 Justisdepartementet, post 01 Driftsutgifter reduseres med 0,971 mill. kroner og at bevilgningen på kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten, post 01 Driftsutgifter økes tilsvarende.

Nytt direktorat for samfunnssikkerhet og beredskap

Justisdepartementet vil overta administrative oppgaver fra flere departementer i forbindelse med etableringen av det nye direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap fra 1. september 2003. Det økte ressursbehovet til Justisdepartementet i 2003 som følge av dette vil budsjetteknisk løses ved at de berørte departementer betaler Justisdepartementets merutgifter ut året. Helårsvirkningen av endringene vil bli innarbeidet i budsjettforslag for 2004.

Økt straffnivå for gjengangere

Justisdepartementet har i Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) foreslått å skjerpe straffen for gjengangerkriminalitet. Departementet foreslår en ny generell

straffskjerpingsregel i straffeloven § 61. Regelen medfører at strafferammen skjerpes med inntil det dobbelte dersom en tidligere domfelt person på ny begår en straffbar handling av samme art som han tidligere er domfelt for. Selv om endringen er generell, er formålet særlig å skjerpe straffen for gjentatte vinnings-, volds- og seksualforbrytelser. Etter Justisdepartementets syn bør straffskjerpingen først og fremst skje i form av en betydelig betinget fengselsstraff.

Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene

Post 01 Driftsutgifter

Helårsvirkningen av dommerlønnsøkningen per 1. oktober 2002 i tingrettene og lagmannsrettene er beregnet til 19,207 mill. kroner. Som følge av dette foreslås det å øke bevilgningen på kap. 410, post 01 med 19,207 mill. kroner, jf. omtale under kap. 61, post 01.

Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

Regjeringen arbeider aktivt med tiltak for å øke kapasiteten i kriminalomsorgen. I Oslo fengsel er de 41 plassene som har vært utlånt som politiarrest nå i drift. I løpet av høsten 2003 vil Kongsvinger fengsel ha en kapasitet på om lag 110 plasser (inkl. bruk av dublering) som vil bli nytt til nedbygging av soningskøen. Kongsvinger fengsel vil deretter være et ordinært fengsel med 82 plasser. Det er i tillegg igangsatt ombygging og utvidelse av Tromsø fengsel. Ved ferdigstillingen i 2004 vil fengslet totalt ha 59 plasser. Dette innebærer en økning på 25 plasser.

Det arbeides videre med planleggingen av et nytt fengsel i Halden i Østfold med 251 plasser og utvidelse av varetektkapasiteten i Bergen med 90–100 plasser. I samarbeid med Forsvarsbygg og Statsbygg vurderer Justisdepartementet muligheten for å ta i bruk nedlagte forsvarsanlegg til fengselsformål. Det er også igangsatt en vurdering av muligheten for etablering av et fengsel i Sørfold/Fauske i Nordland. Justisdepartementet gjennomgår også andre prosjekter som kan øke kapasiteten på kortere og lengre sikt.

Soningskøen var på 2 762 dommer per 31. mars 2003. Dette er en økning på 340 dommer i forhold til 31. desember 2002. Køen tilsvarende full utnyttelse av 581 fengselsplasser i ett år. Samtidig har kapasitetsutnyttelsen i 1. kvartal vært svært høy, med et belegg på 96,8 pst. Hovedtyngden av soningskøen er kortere dommer i østlandsområdet.

*Post 01 Driftsutgifter**Tiltak for å øke varetektkapasiteten*

På grunn av den meget pressede varetektsituasjonen, særlig på Vestlandet og i østlandsområdet, er det iverksatt strakstiltak for å utvide varetektkapasiteten ved Bergen fengsel og Ullersmo fengsel. Ved Ullersmo fengsel er varetektkapasiteten økt med 15 plasser fra 1. mars 2003, og ved Bergen fengsel med 6 plasser (dublering) fra 1. april 2003. Foruten nevnte tiltak foreslås det å øke kapasiteten med ytterligere 11 plasser (dublering) i Bergen fengsel fra 1. juli 2003.

De nevnte tiltakene har en samlet kostnadsramme på 9,1 mill. kroner i 2003, fordelt med 6,5 mill. kroner i økte driftsutgifter og 2,6 mill. kroner i engangsinvesteringer (ved Bergen fengsel).

Merutgiftene til drift foreslås finansiert med 3,5 mill. kroner som følge av forventede merinntekter fra boligsalg, og ved å overføre 1,5 mill. kroner fra kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningssenter, post 01 Driftsutgifter. I tillegg foreslås det å omdisponere 1,5 mill. kroner innenfor kriminalomsorgens budsjettamme, blant annet ved å benytte innsparing på 1 mill. kroner i forbindelse med prosjektering av nytt fengsel i Fauske/Sørfold, som Justisdepartementet legger til grunn kan gjennomføres for 1 mill. kroner. Justisdepartementet har også lagt til grunn at 2,6 mill. kroner i investeringsutgifter ved Bergen fengsel kan skaffes til veie ved bruk av midler fra kap. 430, post 45, som i sin tid var bevilget til Vardåsen leir (nå nye Kongsvinger fengsel), jf. omtale under post 45.

På bakgrunn av ovennevnte foreslås det å øke bevilgningen på kap. 430, post 01 med 5 mill. kroner.

Arendal fengsel, Kleivgrend avdeling

I Budsjett-innst. S. nr. 4 (2000–2001) vedtok Stortinget en omlegging av skogsforlegningsdriften, samt en opprettholdelse av skogsforlegningen i Arendal. Justisdepartementet ble bedt om å foreta en evaluering og vurdering av oppnådde resultater i skogsforlegningen i Arendal, Kleivgrend, som ligger i Fyresdal kommune.

På bakgrunn av dette overførte Justisdepartementet ressurser fra den nedlagte skogsforlegningen i Skien til Kleivgrend. Virksomheten i Kleivgrend ble oppgradert og kapasiteten ble økt med 100 pst. Aktivitetene i Kleivgrend ble i større grad enn tidligere rettet mot programvirksomhet og opplæring. Blant annet er kontaktbetjentordningen innført, og kriminalomsorgens kurs «Trafikk og rus» skal startes opp i løpet av siste halvår 2003.

Justisdepartementet mener at det arbeidet som drives i Kleivgrend i dag fungerer godt, og vil opprettholde driften av skogsforlegningen.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter i hovedsak arbeidsdriftens utgifter og arbeidspenger til de innsatte. Justisdepartementet foreslår at benevnelsen på post 21 gis stikkordet «kan nyttes under kap. 430, post 01» for å øke fleksibiliteten i kriminalomsorgens budsjett, jf. forslag til romertallsvedtak.

Videre foreslås det at Justisdepartementet i 2003 gis fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekt på kap. 3430, post 02, jf. omtale under kap. 3430, post 02.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

I revidert nasjonalbudsjett for 2002 ble det bevilget 30 mill. kroner til ombygging av Vardåsen leir til fengsel. I 2002 ble 15,05 mill. kroner av bevilgningen benyttet til kjøp, engangsinvesteringer og ombygging. Den resterende ubrukte bevilgningen i 2002 på 14,55 mill. kroner er overført til 2003. For å kunne foreta helt nødvendige utvidelser av varetektkapasiteten har Regjeringen lagt til grunn at 2,6 mill. kroner av den overførte bevilgningen kan benyttes til engangsinvesteringer ved Bergen fengsel, jf. omtale under post 01.

Det nye Kongsvinger fengsel (Vardåsen leir) er nå innlemmet i Statsbyggs husleieordning. Det foreslås å overføre den resterende ubrukte bevilgningen på 11,95 mill. kroner til Statsbygg, ettersom nye Kongsvinger fengsel fra 2003 er innlemmet i husleieordningen og Statsbygg skal foreta ombyggingen. På denne bakgrunn foreslås det å redusere bevilgningen på kap. 430, post 45 med 11,95 mill. kroner og å øke bevilgningen tilsvarende på kap. 2445 Statsbygg, post 31 Videreføring av byggeprosjekter, jf. omtale under kap. 2445, post 31.

Bruk av nedlagte forsvarsanlegg til fengselsformål

Følgende forsvarsanlegg er i følge Forsvarsbygg ledige eller vil i løpet av kort tid bli ledige: Skarsteindalen leir (Andøya), Rødbergodden fort (Lenvik), Nes fort (Lødingen), Åsegården leir (Harstad), Setnesmoen leir (Åndalsnes), Hysnes fort (Rissa), Rinnleiret leir (Levanger), Herdla fort (Askøy), Hvalsmoen leir (Hønefoss), Haslemoen leir (Solør), Rauøy fort (Engelsviken) og Skar leir (Maridalen).

Av disse vurderer Justisdepartementet Skarsteindalen leir, Åsegården leir, Setnesmoen leir, Herdla fort, Haslemoen leir, Rauøy fort og Skar leir som uaktuelle ut fra blant annet fengselsfaglige vurderinger.

Kriminalomsorgen har i samarbeid med Statsbygg foretatt befaring av Rødbergodden fort, Hysnes fort, Rinnleiret leir og Hvalsmoen leir. I tillegg er det planlagt befaring av Nes fort. Det er lagt opp til videre vurderinger av enkelte av disse forsvarsanleggenes beskaffenhet og egnethet i forhold til de krav kriminalomsorgen stiller. Dette er et omfattende arbeid som krever noe tid.

Justisdepartementet vil derfor komme tilbake til mulig bruk av nedlagte forsvarsanlegg til fengselsformål i St. prp. nr. 1 (2003–2004). Samtidig vil departementet legge frem en vurdering av muligheten for etablering av fengsel i Sørfold/Fauske. Departementet gjennomgår i tillegg prosjekter i egen regi. De ulike alternativene vil bli vurdert i en helhetlig sammenheng, for å sikre best mulig utnyttelse av de samlede ressursene.

Tromsø fengsel – kapasitet i ombygningsperioden og elementbygg

På grunn av ombyggingen i Tromsø fengsel vil kapasiteten i fengslet variere i løpet av 2003 og den gjennomsnittlige kapasiteten vil være noe lavere enn normalt. I en kort periode vil det ikke være varetektskapasitet i fengslet. For i størst mulig grad å opprettholde kapasiteten, vil det tas i bruk et elementbygg. Elementbygget vil tas i bruk primo juni og fra dette tidspunkt vil varetektskapasiteten i Tromsø fengsel tilsvare dagens kapasitet. Etter at ombyggingen av Tromsø fengsel er ferdig, kan elementbygget flyttes og benyttes under ombygging og rehabilitering av andre fengsler.

Halden fengsel og utvidelse av varetektskapasiteten i Bergen fengsel

Regjeringen kommer tilbake med en redegjørelse for fengselsprosjektene i Halden og Bergen i forbindelse med St.prp. nr. 1 (2003–2004).

Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

Post 02 Arbeidsdriftens inntekter

Posten omfatter inntekter fra salg av arbeidsdriftens produksjon. Inntektsøkninger på kap. 3430, post 02 er et resultat av økt aktivitet eller etterspørsel i forhold til det budsjetterte. Det foreslås derfor at bevilgningen under kap. 430, post 21 i 2003 kan

overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Andre inntekter

Som følge av usikkerhet knyttet til inntekter av salg av eiendom har Justisdepartementet fått fullmakt til i 2003 å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 01.

Inntektene fra salg av boliger forventes å bli høyere enn det som ble lagt til grunn i budsjettforslaget for 2003. Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen på kap. 3430, post 03 med 3,5 mill. kroner, mot en tilsvarende økning på kap. 430, post 01, jf. omtale under kap. 430, post 01.

Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

Post 01 Driftsutgifter

Utvidet varetektskapasitet i Bergen og Ullersmo fengsler

Det foreslås å overføre 1,5 mill. kroner fra kap. 432, post 01 til kap. 430, post 01, jf. omtale under kap. 430, post 01.

Undervisningsopplegg ved det nye Kongsvinger fengsel fra høsten 2003

Det foreslås å legge en del av Kriminalomsorgens utdanningscenters (KRUS) virksomhet til det nye Kongsvinger fengsel fra høsten 2003. Dette innebærer at det nye Kongsvinger fengsel opprettes som et opplæringsfengsel i etaten. Arbeidet med å tilrettelegge det nye Kongsvinger fengsel som et opplæringsfengsel vil starte høsten 2003, slik at de første aspirantene kan begynne i det ordinære opptaket fra 1. januar 2004. En slik løsning vil gi en årlig stabil tilførsel av om lag 15 fengselsbetjentaspiranter som vil gjennomgå den praktisk/teoretiske opplæringen ved fengslet. Ved å etablere det nye Kongsvinger fengsel som et opplæringsfengsel, vil fengslet måtte være opptatt av kompetanse og utviklingsarbeid for å kunne tilfredsstille faglige og organisatoriske krav. Det er naturlig at det trekkes vekslere på de fagmiljøer som finnes i området, og at det etableres nettverk sammen med for eksempel Høgskolestiftelsen i Kongsvinger.

I tillegg til å opprette det nye Kongsvinger fengsel som et opplæringsfengsel, foreslås det å inngå et samarbeid med Høgskolestiftelsen i Kongsvinger om kompetanseutviklingstiltak i kriminalomsorgen. Det er dialog mellom KRUS og Høgskolestiftelsen vedrørende et slikt samarbeid

om etterutdanning. Dette kan bli aktuelt allerede fra høsten 2003.

Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

Post 01 Driftsutgifter

Samlet foreslås det å øke bevilgningen på kap. 440, post 01 med 59,817 mill. kroner. Justisdepartementet mener ellers at det gjennom strenge prioriteringer og forskyvning av enkelte utviklingstiltak er mulig å opprettholde et forsvarlig aktivitetsnivå i politi- og lensmannsetaten i 2003.

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD)

Det foreslås å øke bevilgningen på kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten, post 01 med 0,971 mill. kroner, mot en tilsvarende reduksjon på kap. 400 Justisdepartementet, post 01, jf. omtale under kap. 400.

Asyl- og utlendingsområdet

Regjeringen legger stor vekt på å sikre god saksflyt og få til en mer effektiv utnyttelse av ressursene i alle leddene i behandlingen av utlendingssaker, samtidig som de totale kostnader på utlendingsområdet holdes på et forsvarlig nivå.

Politiets arbeidsoppgaver på utlendingsområdet er i hovedsak knyttet til registrering av nyankomne asylsøkere, etterforskning av identitet, samt uttransportering av søkere som har fått avslag på asylsøknaden eller av utlendinger som på annet grunnlag ikke får bli i Norge, men som ikke forlater landet frivillig.

I perioden 1996 til 2002 har antallet årlige asylsøkere økt fra om lag 2 000 til om lag 17 500. Det ble i 2002 uttransportert om lag 8000 personer, herunder om lag 6000 asylsøkere som har fått avslag, og som enten forlot landet frivillig for eksempel via International Organisation Migration (IOM) eller med ledsagelse fra politiet, samt personer i andre utlendingssaker, som for eksempel bortvisning og utvisning. Mange av søkerne har ikke noe beskyttelsesbehov eller annet grunnlag for opphold, og har dermed ikke krav på asyl eller oppholdstillatelse i Norge. Hele 80 – 90 pst. av søkerne kommer uten reisedokumenter, dvs. at det kan være svært vanskelig og arbeidskrevende å få bekreftet deres identitet og nasjonalitet.

En tverrdepartemental arbeidsgruppe har gjennomgått organisering og prioriteringer på utlendingsområdet. Rapporten dokumenterer at det har utviklet seg en vesentlig skjevhet mellom de ulike

leddene i kjeden, som bl.a. har ført til at svært mange personer med negativt vedtak ikke blir uttransportert raskt nok. Disse blir i stor grad ventende i asylmottak. Manglende uttransporteringskapasitet vil kunne ha store samfunnsøkonomiske og menneskelige omkostninger.

Justisdepartementet vil i samarbeid med bl.a. Kommunal- og regionaldepartementet, Utlendingsdirektoratet og Utenriksdepartementet sette i verk omfattende tiltak for at politiet skal ha mulighet for å håndtere de økte asylankomsttallene, nedarbeide restansene og øke antall uttransporter. Departementet har nå bedt Politidirektoratet iverksette en rekke tiltak for å effektivisere virksomheten. Dette omfatter organisatoriske tiltak som har betydning for styring, prioritering og kontroll på feltet, samt tiltak for å styrke kostnadseffektiviteten. Ett meget viktig organisatorisk tiltak vil være å etablere en ny nasjonal registrerings- og effektueringsenhet under Politidirektoratet. I arbeidet man nå går inn i vil også oppfølging av Politidirektoratets rapport om å ta i bruk sivilt ansatte under politiets ledelse ved transportoppdrag bli vurdert.

Det tas sikte på å dekke mange av tiltakene som skal effektivisere virksomheten og redusere gjennomsnittskostnadene ved utreise innenfor politiets eksisterende budsjettammer. Tiltakene forutsettes også å ha en forebyggende effekt, slik at den fremtidige tilstrømmingen av asylsøkere med antatt grunnløse søknader kan reduseres.

Stigende uttransporteringskostnader

Politidirektoratet og Justisdepartementet har nå gjennomført nye analyser av utgiftene på asyl- og utlendingsfeltet basert på regnskapet for 2002 og for 1. kvartal 2003. Forbruksutviklingen tilsier at de gjennomsnittstall som Justisdepartementet tidligere har lagt til grunn for uttransporteringer i asyl- og utlendingssaker har vært vesentlig lavere enn de reelle utgiftene.

Selv om det iverksettes tiltak som forventes å gi innsparinger allerede i 2003, er det derfor nødvendig å øke bevilgningen til politiets arbeid på asyl- og utlendingsfeltet. Merbehovet i 2003 anslås til 103,1 mill. kroner, og består av følgende elementer:

1. oppjustering av kostnadsanslagene ifm uttransporter i asylsakene
2. økning av totalantallet for uttransporter fra om lag 8000 i 2002 til om lag 10500 i 2003 (inkludert asylsøkere som har fått avslag, og som enten forlot landet frivillig via IOM eller med led-

sagelse fra politiet, samt andre utlendingssaker som bortvisning, utvisning)

3. personellmessige styrkinger på utlendingsområdet

Årsaken til merbehovet som har oppstått er blant annet at sammensetningen av de gjenværende asylsøkerne som skal returneres, er betydelig endret. I første halvdel av 2002 var en vesentlig andel av uttransporteringene til land i Øst-Europa og på Balkan. I siste kvartal 2002 og første kvartal 2003 var uttransporteringene i større grad til mer fjerntliggende land og med en større spredning på antall land. Dette skyldes delvis at politiet tidligere har prioritert de enkleste og billigste uttransporteringene og delvis endringene i asylsøkergruppen. Dette innebærer at de samlede reisekostnadene har blitt vesentlig høyere enn tidligere antatt, både på grunn av lengre reiseavstander og at færre uttransporteringer per destinasjon reduserer muligheten for bruk av kostnadsbesparende charterfly. Billettkostnadene for asylsøkere og politieskorte utgjør en vesentlig andel av de totale kostnadene ved uttransportering.

En annen årsak til merbehovet er at en langt større andel av asylsøkerne nå bor i mottak spredt over hele landet. Sammenlignet med situasjonen i 2002 medfører dette økte utgifter til innenlands transport, før transportering ut av Norge. Effektiviseringstiltakene som nå iverksettes, forventes å gi en kostnadsbesparelse allerede i 2003. Det er imidlertid betydelig usikkerhet knyttet til politiets samlede bevilgningsbehov på asyl- og utlendingsfeltet. Justisdepartementet vil derfor følge utviklingen på området med særskilt oppmerksomhet, og om nødvendig komme tilbake med nye forslag senere i budsjetterminen.

På bakgrunn av ovennevnte foreslås det å øke bevilgningen på kap. 440 med totalt 103,1 mill. kroner, fordelt med 70,1 mill. kroner på post 01 og 33 mill. kroner på post 21, jf. omtale under post 21.

Økt trafikkinnatts

Justisdepartementet vil sommeren og høsten 2003 øke politiets innsats mot trafikkriminalitet som et ledd i arbeidet med å redusere antallet drepte og skadde i trafikken. Den økte innsatsen skal bl.a. rette seg mot saker knyttet til automatisk trafikkkontroll (ATK). Det er i den forbindelse behov for å styrke politiets administrative kapasitet med midlertidige stillinger/engasjementer, for å unngå at dette går på bekostning av annen virksomhet i politiet. Det foreslås på bakgrunn av ovennevnte å øke

bevilgningen på kap. 440, post 01 med 9 mill. kroner.

Den økte innsatsen fra politiets side forventes å øke bøteinntektene i 2003 i trafikksaker med om lag 59 mill. kroner. Disse inntektene føres på kap. 4634 Statens innkrevingsentral, post 81 Bøter, inndragninger, jf. omtale under kap. 4634, post 81.

Endring i budsjettrutiner vedrørende salg av utstyr i politiet

Departementet foreslår, som en ren teknisk endring, å nedjustere bevilgningen på kap. 440, post 01 med 7,754 mill. kroner, mot tilsvarende nedjustering av inntektskravet under kap. 3440, post 03 Salgsinntekter. Inntekstposten blir da av praktiske grunner satt til 0 kroner. Dette innebærer ingen realitetsendring i politiets budsjett, men vil forenkle administrative ordninger knyttet til inntektsføring og salg av utrangert materiell, slik at det blir enklere for politidistriktene å nyttiggjøre seg inntektene fra salget. Gjeldende merinntektsfullmakt på området videreføres uten endringer.

Styrking av Den høyere påtalemyndighet

Departementet foreslår å redusere bevilgningen på kap. 440, post 01 med 2,8 mill. kroner mot en tilsvarende økning i bevilgningen på kap. 445 Den høyere påtalemyndighet, post 01, jf. omtale under kap. 445.

Innsynsloven

Departementet foreslår å redusere bevilgningen på kap. 440, post 01 med 1,4 mill. kroner, og å øke bevilgningen tilsvarende under kap. 443 Innsynsloven, post 01 Driftsutgifter, jf. omtale under kap. 443.

Felles radiosamband for nødetatene (TETRA)

Departementet foreslår å redusere bevilgningen på kap. 440, post 01 med 3 mill. kroner, og å øke bevilgningen tilsvarende under kap. 456, post 01, jf. nærmere omtale under kap. 456.

Erstatning for uberettiget straffeforfølgning

Departementet foreslår å redusere bevilgningen på kap. 440, post 01 med 2,3 mill. kroner, og å øke bevilgningen under kap. 471 Statens erstatningsansvar, post 71 tilsvarende, jf. omtale under kap. 471.

Nukleær detektor

Stortinget vedtok ved behandlingen av St.prp. nr. 54 (2001–2002), jf. Innst. S. nr. 252 (2001–2002), å bevilge 3 mill. kroner på kap. 440, post 01 til anskaffelse av nukleær detektor ved grenseovergang. Midlene ble ikke benyttet i 2002, og er overført til 2003. Det er tollvesenet som har ansvaret for kontroll av personer og gods ved grensene. Ansvaret for oppfølging av tiltaket er derfor overført til Finansdepartementet ved Toll- og avgiftsdirektoratet. På denne bakgrunn foreslås det å rammeoverføre 3 mill. kroner fra kap. 440, post 01 til kap. 1610 Toll- og avgiftsetaten, post 01, jf. omtale under kap. 1610.

Saker til orientering

Investeringer til kommunikasjonskontroll i Politiets sikkerhetstjeneste

Kommunikasjonskontroll er et sentralt virkemiddel for å bekjempe og forebygge terrorrelaterte handlinger. Dette er ytterligere understreket i den aktuelle internasjonale situasjonen. Det ble i 2002 bevilget 10 mill. kroner på kap. 440, post 01 til investeringer knyttet til kommunikasjonskontroll. Den teknologiske utviklingen på området har ikke gått så raskt som man tidligere antok. Departementet foreslår derfor etter en ny vurdering at det ikke iverksettes vesentlige investeringer nå, bl.a. fordi det fortsatt vil være mulig å utnytte eksisterende utstyr med mindre modifikasjoner. I stedet vil Politiets sikkerhetstjeneste foreta mindre investeringer i eksisterende utstyr, og benytte de resterende midlene til å dekke andre utgifter innenfor kommunikasjonskontroll. Dette vil samlet gi en bedre utnyttelse av de 10 mill. kroner som Stortinget har bevilget.

Politireformen

Fase I av politireformen er gjennomført som planlagt. Det er frigjort politiutdannet personell i tråd med de forutsetninger som tidligere er lagt til grunn. Justisdepartementet vil komme tilbake med en nærmere omtale av arbeidet med politireformen i St.prp. nr. 1 (2003–2004).

Fangetransporter

Politidirektoratet har utredet muligheten for å benytte sivilt personell til å gjennomføre fangetransporter, enten i form av offentlig sivilt tilsatte eller ved å inngå avtale med private aktører etter anbuds konkurransen. For begge modeller vil målet

være å frigjøre politiutdannet personell, som i dag bruker mye tid på fangetransporter, til andre oppgaver innen kriminalitetsbekjempelsen.

Modellene for innenlandske fangetransporter som er utredet av Politidirektoratet krever økt ressursinnsats, forutsatt omdisponering av frigjort politipersonell. På bakgrunn av de økonomiske rammer politiet arbeider innenfor i 2003, sammenholdt med betydelige utfordringer politiet har når det gjelder å effektivisere og reorganisere de utenlandske asyltransporter, bortvisninger mv, vil departementet i St.prp. nr. 1 (2003–2004) komme nærmere tilbake til en helhetlig presentasjon av transportkonsepter – innenlands og utenlands, med og uten bruk av sivilt ansatte mv. I forhold til antagelsene i St.prp. nr. 1 for 2003 har arbeidet med nye organisasjonskonsept for transport (fangetransport innenlands og asyl/bortvisning utenlands) tatt noe lenger tid enn forutsatt. Dessuten viser det seg at de økonomiske, praktiske og personalpolitiske virkningene av forslagene er mer komplekse enn tidligere antatt. Departementet regner imidlertid med at det kan legges fram et konsept (prøveprosjekt) for fangetransporter innenlands som vil bli iverksatt sent i 2003.

Bruk av utdannings-, kurs- og øvingscentre i politiet – Stavern og Nord-Odalen m.fl.

Justisdepartementet arbeider med å utvikle tilbudet i justissektorens kurs- og øvingscenter i Stavern. En tar sikte på å etablere innendørs skytebane på senteret og benytte øvingsfelt med øvingsbane på Torp flystasjon. Videre skal kapasiteten på enkeltrom økes. Dette vil på sikt gi en gunstig løsning på justissektorens behov for kurs- og øvingscenter.

For å kunne utnytte den kapasitet som etableres i Stavern, er det nødvendig å utvikle Politihøgskolens eksisterende kurs- og øvingsaktivitet i Nord-Odal. Dette vil også gi en bedre kapasitetsutnyttelse av politiets kurs- og øvingsanlegg på Sæter gård (utenfor Kongsvinger). Politiets behov for ulike typer operativ ferdighetstrening, herunder økt samarbeid og samtrening med andre nødetater, vil bli bedre ivarettatt ved kurs- og øvingscenteret i Stavern enn det som er tilfelle ved dagens ordning.

Politiets arbeid mot illegal innvandring

I Innst. S. nr. 255 (2001–2002) har Stortinget bedt om en rapport om politiets arbeid og prioriteringer innen arbeidet mot ulovlig innvandring, under henvisning til EUs handlingsplan.

En av de største utfordringene for politiet er bekjempelsen av den organiserte, grenseoverskridende kriminaliteten. Denne type kriminalitet er i hovedsak knyttet til kriminelle nettverk og baserer seg på hvilke aktiviteter og områder som gir størst profitt. De kriminelle avstår bl.a. ikke fra å utnytte andre mennesker gjennom for eksempel handel med kvinner til prostitusjon eller menneskesmugling.

Politiet står overfor store utfordringer for å kunne forebygge, avdekke og etterforske ulovlig innvandring. Politidirektoratet har derfor iverksatt flere tiltak for å møte denne utfordringen, bl.a. har man i både 2001 og 2002 initiert ekstraordinær kontrollinnsats hvor fokus har vært rettet mot den grenseoverskridende kriminaliteten. Disse tiltakene, som vil bli videreført i 2003 og 2004, innebærer kompetanseoppbygging, økt kontrollaktivitet og tverretattlig samarbeid. Antall etterforskede saker relatert til menneskesmugling økte fra 38 i 2001 til 61 i 2002 (dvs. en økning på om lag 60 pst).

Et forhold som vies oppmerksomhet er asylsøkere som kommer til Norge ved hjelp av menneskesmuglere som har forledet dem til å tro at de vil kunne få opphold eller arbeid i landet. Et typisk tegn på dette er den store andelen utlendinger som ikke kan fremvise identitetsdokumenter i det øyeblikk de melder seg for politiet. Dette medfører en stor arbeidsbelastning for både politiet og utlendingsforvaltningen knyttet til kartlegging av identitet og grunnlag for beskyttelse, og til arbeidet med å utstede reisedokumenter som er nødvendig for å kunne foreta uttransporteringer. Sentralt her er også arbeidet for å få opprinnelsesland til å utstede reisedokumenter. De ubegrunnede søknadene som ikke fyller vilkårene for beskyttelse er med på å undergrave asylinstituttet.

I EUs handlingsplan mot ulovlig innvandring og menneskehandel fremholdes en reduksjon av migrasjonsdrivende faktorer i både opprinnelses- og bestemmelsesland, sammen med fokus på innreisekontroll, visumutstedelse og utstedelse av tillatelser, som effektive tiltak mot ulovlig innvandring og menneskehandel. Det vises i denne forbindelse til at Regjeringen har fremmet Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv), og til Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn. Politidirektoratet vil i løpet av 2003 utarbeide en nasjonal handlingsplan for bekjempelse av grensekryssende kriminalitet. Handlingsplanen vil, ved siden av å komme med retningslinjer for nasjonale tiltak, bygge på de samme intensjoner som EUs handlingsplan.

Avgifter på politiets utrykningskjøretøyer

Det vises til Budsjett-innst. S. nr 4 (2001–2002) hvor justiskomiteen bl.a. skriver følgende:

«Komiteen vil vise til at politi- og lensmannsetas biler ikke har avgiftsfritak slik andre utrykningskjøretøy har. Dessuten er mange av bilene på leasing. Komiteen ber departementet vurdere avgiftsfritak samt ressursbruken ved bruk av leasing isteden for innkjøp av biler.»

Per 1. januar 2002 disponerte politi- og lensmannsetaten 1 546 statseide biler og 644 leiebiler. I tillegg kommer motorsykler, snøscootere m.m. og leie av kjøretøy i kortere perioder i tilfeller hvor det er behov for anonymisering av kjøretøyene.

Antall kjøretøy som skiftes ut hvert år varierer. Fra og med 2003 er midler til anskaffelse av kjøretøy inkludert i den ordinære bevilgningen til politidistriktene. Etter denne omleggingen må politidistriktene nå vurdere anskaffelse av nye biler i forhold til en helhetlig vurdering av sin samlede ressursbruk.

Avgifter

Ambulanser og brannbiler er fritatt fra å betale engangsavgifter og årsavgifter på motorvogner. Politiet betaler imidlertid alle pålagte avgifter, herunder engangsavgifter og merverdiavgifter, ved anskaffelse av nye statseide biler, motorsykler, snøscootere m.m. Det anslås at avgiftene i gjennomsnitt utgjør om lag 60 pst. av anskaffelsesprisen ved kjøp av personbil eller stasjonsvogn. Politiets kjøretøyer består av utryknings- og spesialkjøretøy, og sivile kjøretøy.

I den grad det er aktuelt å innføre unntaksbestemmelser for politiet, bør det i så fall kun omfatte utryknings- og spesialkjøretøy, ikke gruppen andre kjøretøy. For den siste gruppen er det naturlig at de samme regler gjelder som for andre offentlige etater som anskaffer kjøretøy. Et eventuelt bortfall av avgifter på utrykningskjøretøy vil kunne føre til en annen fordeling mellom uniformerte og sivile kjøretøy i politiet.

Fra Regjeringens side er det ønskelig å ha minst mulig unntak fra hovedregelen for avgiftsberging. Avgiftsspørsmålet vil evt. bli vurdert i de årlige budsjettforslagene.

Leiebiler istedenfor statseide biler

Ordningen med leasing istedenfor innkjøp av biler ble innført i 1993, da Justisdepartementet besluttet å avskaffe bruken av privatbiler i lensmannsetaten. Politidistriktene er oppfordret til å se hele distrik-

tets kjøretøybehov under ett og balansere fordelingen av statseide biler og leiebiler for å unngå en for stor andel av uniformerte leiebiler.

Leiebiler kan i enkelte tilfeller prismessig være gunstigere enn statseide biler. Dette varierer med utkjørt distanse per år. Krysningpunktet vil kunne variere, men antas å ligge rundt 25 000 km i årlig utkjørt distanse. Det er da ikke tatt hensyn til den statseide bilens eventuelle restverdi.

Justisdepartementet mener ordningen som ble innført i 1993 med leiebiler fungerer tilfredsstillende. Det kan imidlertid være kostnadseffektivt å erstatte noen av de uniformerte leiebilene som kjører mest i løpet av perioden, med statseide kjøretøy. Departementet mener det enkelte politidistrikt selv må vurdere ressursbruken mellom statseide og leide kjøretøy, og vurdere investeringer ved kjøp opp mot de årlige leieutgiftene.

Sprøyterom for narkomane

Justisdepartementet, Helsedepartementet og Sosialdepartementet samarbeider om spørsmål knyttet til sprøyterom for narkomane. Det vises til nærmere omtale i den generelle omtalen under Sosialdepartementets område.

Usikkerhet knyttet til den internasjonale situasjonen og krigen i Irak

Justisdepartementet viser til den uoversiktlige internasjonale situasjonen og til krigen i Irak, som har påført politiet økte utgifter. Det er ikke mulig på det nåværende tidspunkt å si noe om hvor store ekstrautgifter dette endrede trusselbildet vil medføre ut over de ekstrabevilgninger som er lagt inn i politibudsjettet etter 11. september 2001. Det er spesielt utgifter til økt ambassadevakthold og livvaktjeneste som omfattes. Departementet vil følge utviklingen nøye og om nødvendig komme tilbake til saken i høstsessjonen.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker deler av politiets utgifter i forbindelse med asyl- og utlendingsforvaltningen. Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 33 mill. kroner, jf. nærmere omtale under kap. 440, post 01.

Post 70 Tilskudd

Det vises til omtale under Helsedepartementets budsjettkapittel 743 vedrørende styrking av nasjonal forskning og kompetanse om vold og traumer.

Kap. 3440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

Post 03 Salgsinntekter

På bakgrunn av forslaget om å endre budsjetttrutiner vedrørende salg av utstyr i politiet, foreslås det å redusere bevilgningen på post 03 med 7,754 mill. kroner, til 0 kroner, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Kap. 443 Innsynsloven

Post 01 Driftsutgifter

Fristen for å be om innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og registre gikk ut 31. desember 2002. Det kom inn et uventet høyt antall søknader om innsyn de siste ukene før fristen gikk ut som det ikke var tatt høyde for i budsjettforslaget for 2003. For å kunne opprettholde en forsvarlig saksbehandlingstid er det behov for å styrke Innsynsutvalgets kapasitet mht. personell og lokaler. Politiets sikkerhetstjeneste (PST) bistår Innsynsutvalget i betydelig grad og vil også påføres økt belastning pga. alle de innkomne søknadene. Merutgiftene i 2003 til Innsynsutvalget anslås til 1,4 mill. kroner og til PST 1 mill. kroner.

Justisdepartementet anser at merutgiftene for PST kan dekkes innenfor PSTs gjeldende ramme. Justisdepartementet vil avvete forbruksutviklingen før det eventuelt foreslås noen bevilgningsendring på post 70 Erstatninger, overslagsbevilgning.

På bakgrunn av ovennevnte foreslås det å øke bevilgningen på kap. 443, post 01 med 1,4 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon i bevilgningen på kap. 440, post 01.

Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet

Post 01 Driftsutgifter

I 2003 stilles det nye krav til straffesaksbehandlingen ved statsadvokatembetene, herunder frister for når hovedforhandling eller ankeforhandling skal være påbegynt i saker der tiltalte er varetektsfengslet nå saken berammes og i saker hvor tiltalte var under 18 år da handlingen ble begått. Sammen med en generell økning i saksmengden medfører dette et behov for å styrke bevilgningen til statsadvokatembetene i 2003. På denne bakgrunn foreslås det å øke bevilgningen på kap. 445, post 01 med 2,8 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon i bevilgningen på kap. 440, post 01, jf. omtale under kap. 440, post 01. Vi viser for øvrig til egen redegjørelse

Tabell 3.2 Bemannings- og budsjettutvikling fra 2000 til 2003 for Den høyere påtalemyndighet

År	Statsadvokatstillinger	Adm. stillinger	Budsjett kap. 445
2000	61	47,5	62,0 mill. kr
2001	62	47,5	65,5 mill. kr
2002	63	48,5	74,5 mill. kr
2003	71	49,0	82,2 mill. kr

nedенfor om situasjonen ved Den høyere påtalemyndighet.

Situasjonen ved Den høyere påtalemyndighet

I Budsjett-innst. S. nr. 4 (2002–2003) har Justiskomiteen bedt departementet om å redegjøre for situasjonen ved statsadvokatembetene og gi en vurdering av Fosheim-utvalgets rapport.

Hovedmålet for påtalemyndighetens virksomhet er å bidra til å redusere kriminaliteten i Norge. Riksadvokaten og statsadvokatene skal gjennom egen straffesaksbehandling og sin fagledelse bidra til dette. Statsadvokatenes oppgaver kan deles inn i hovedområdene straffesaksbehandling, fagledelse og intern administrasjon og utadrettet virksomhet, hvor straffesaksbehandlingen utgjør hovedtyngden av oppgavene.

Justisdepartementet har besluttet at det administrative ansvaret for statsadvokatembetene skal overføres fra departementet til riksadvokaten fra 1. januar 2004.

I 2002 ble det i tillegg til de faste statsadvokat-

stillingene gitt midler til engasjementer tilsvarende fem årsverk som følge av økt arbeidsmengde etter særreaksjonsreformen. De fem årsverkene er i 2003 omgjort til faste embeter.

Tabell 3.3 viser en nedgang i antall innkomne straffesaker fra 2001 til 2002. Det er for tidlig å si om dette er en varig trend, men Justisdepartementet og Riksadvokaten legger til grunn at 2001-nivået er representativt, og antar at årlig sakstall vil ligge på om lag 18 500 saker.

Antall rettsdager utført av statsadvokat økte fra 2001 til 2002, mens antall aktorater utført av statsadvokat for landet som helhet gikk ned i samme periode. Dette skyldes at statsadvokataktoratene i gjennomsnitt er blitt mer langvarige.

Fristreglene i 2003 har ført til en stor økning i antall rettsdager utført av statsadvokat, selv om politiaktor oppnevnes i betydelig utstrekning. Straffesaksbehandlingen, inkludert aktoratene, vil således kreve en enda større andel av totalressursene i 2003 enn i 2002. Selv om 2003 må betraktes som et overgangsår, synes det likevel som om arbeidsmengden også på lengre sikt vil være noe større enn tidligere lagt til grunn.

Som følge av det merarbeid knyttet til de nye fristreglene er det i tillegg til de nye faste stillingene som ble opprettet i 2003, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003), opprettet to ettårige statsadvokatkonstitusjoner ved Oslo statsadvokatembeter og seks hospitantstillinger tilsvarende totalt fire årsverk for politijurister. Til dekning av utgiftene til konstitusjonene, foreslås midler overført fra kap. 440, jf. omtale under kap. 440, post 01. Hospiteringsordnin-

Tabell 3.3 Endring fra 2001 til 2002 i innkomne straffesaker, antall aktorater og rettsdager utført av statsadvokat, samt antall rettsdager utført av statsadvokat første halvår 2003

Embete	Antall straffesaker innkommet		Antall aktorater utført av statsadvokat		Antall rettsdager utført av statsadvokat		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	1. halvår 2003
Oslo	6 401	5 783	641	533	1 133	1 245	1 005 ¹
Hedmark og Oppland	1 133	1 118	78	81	115	137	80
Vestfold og Telemark	1 891	1 353	84	75	184	186	115
Agder	1 316	1 232	56	58	168	199	123
Rogaland	1 426	1 465	117	139	247	248	215
Hordaland	1 482	1 523	108	126	326	348	216
Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane	1 285	1 071	64	86	189	181	108
Trøndelag	1 613	1 200	80	112	186	191	155
Nordland	996	1 111	50	49	117	106	137
Troms og Finnmark	1 314	1 042	50	50	92	118	60
Sum/landsgjennomsnitt	18 857	16 898	1 328	1 309	2 757	2 959	2 214

¹ Ved Oslo statsadvokatembeter foreligger det ikke tall for berammelser i mai og juni.

gen innebærer at politijurister konstitueres som statsadvokater for en periode på 6 eller 9 måneder, og får utbetalt lønn fra hjemmehørende politidistrikt. Det er avsatt midler i Politidirektoratet til å dekke utgiftene. Ordningen vil gi verdifull kompetanseoppbygging for politijuristene, samtidig som den avlastet statsadvokatembetene i en presset arbeidssituasjon.

Økt bruk av politiaktør, der dette i det enkelte tilfelle er forsvarlig, er en av mulighetene statsadvokatene har til å frigjøre tid fra straffesaksbehandlingen til fordel for fagledelse og utadrettet virksomhet. Det er store forskjeller i hvor stor grad statsadvokatembetene benytter denne muligheten. I 2002 ble i gjennomsnitt 29 pst. av aktoratene utført av politiaktører. Det varierte fra 50 pst. til 14 pst. mellom de forskjellige embetene.

Regjeringen vil i løpet av våren fremme forslag til endring i straffeprosessloven som skal gi økt påtalekompetanse for politijurister i visse typer saker. Det er for tidlig å si hvilken effekt dette vil få for statsadvokatenes arbeidssituasjon.

Fristreglene innebærer at embetene må organiseres annerledes for å sikre at det er ledig aktor kapasitet når fristsakene skal opp for retten. Videre vil det, selv med gode rutiner, være nødvendig med bytte av aktor i noe større grad enn tidligere. Statsadvokatene har foreløpig anslått at fristreformen gir et varig behov utover de fem nye stillingene som ble opprettet i 2003 på minst ni statsadvokatårsverk, hvorav fire i Oslo. Et aktuelt tiltak for å balansere embetenes oppgaver på en best mulig måte, er å sørge for at aktoratene som ikke er fristaker blir berammet med slik avstand at det både blir plass til fristaktorater, annen straffesaksbehandling og forhåndsplanlagt fagledelse. Dette vil i praksis medføre at de sakene som ikke er fristbundet blir irettført til et senere tidspunkt enn det som ellers kunne vært mulig.

I tillegg til straffesaksbehandlingen, skal statsadvokatene også ivareta fagledelsen, utadrettet virksomhet og intern administrasjon.

Viktige elementer i statsadvokatenes fagledelse er deltakelse i beslutningsprosessen når prioriteringer og resultatmål for straffesaksbehandlingen fastsettes for politidistriktene, å gi retningslinjer for og følge opp politiets straffesaksbehandling, samt bidra til at påtalemyndigheten i politiet har den nødvendige kompetanse.

Den utadrettede virksomheten omfatter samarbeid med andre etater i strafferettspleien, høringsuttalelser og utredninger, informasjon til media og allmennheten og internasjonalt arbeid.

Embetsleder har totalansvar for embetets virksomhet. Selv om straffesaksbehandlingen må prio-

riteres i tider med ressursknapphet, er det viktig at også de andre oppgavene kan utføres. For at det enkelte statsadvokatembete skal fungere bra, må embetsleder derfor legge vekt på å ivareta administrative oppgaver.

Fosheim-utvalgets rapport

I samråd med riksadvokaten oppnevnte Justisdepartementet 15. desember 1999 et utvalg med mandat til å gjennomgå den høyere påtalemyndighets organisasjon og arbeidsoppgaver, herunder statsadvokatembetenes jurisdiksjonsområde, ressurspørsmål og spørsmål knyttet til de ansattes arbeidsforhold (Fosheim-utvalget).

Justisdepartementet har besluttet å opprettholde dagens ordning med 10 statsadvokatdistrikter, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003).

Utvalget mener at statsadvokatenes innsats som fagleder for politiets straffesaksbehandling bør styrkes. Det er de senere årene lagt større vekt på tydelig angivelse av mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen, og på oppfølgingen av denne. Riksadvokaten og Politidirektoratet har etablert et nært samarbeid. Både Justisdepartementets tildelingsbrev og riksadvokatens mål- og prioriteringsskriv for straffesaksbehandlingen fastsetter at statsadvokatene skal delta i beslutningsprosessen når prioriteringer og resultatmål for straffesaksbehandlingen fastsettes for politidistriktene, gi retningslinjer for og følge opp straffesaksbehandlingen i politiet og bidra til å heve kompetansen i politiet. Justisdepartementet understreker betydningen av at statsadvokatene fører tilsyn med straffesaksbehandlingen i politidistriktene, og på den måten bidrar til økt effektivitet og rettsikkerhet.

Utvalget foreslår en del lønns- og personalpolitiske tiltak, som for eksempel større lønnspress, stipend, spesialisering og studiepermisjon. Som et ledd i forberedelsen av at riksadvokaten skal overta det administrative ansvaret for statsadvokatembetene fra 1. januar 2004, vil det bli utarbeidet lønnspolitikk for den høyere påtalemyndighet. Videre vil det som en del av tilretteleggingen ved overføringen av det administrative ansvaret bli utarbeidet personalpolitikk, der kompetanseheving og etterutdanning, karriereutvikling og studiepermisjon vil bli omhandlet. De ansattes organisasjoner vil bli trukket inn i arbeidet i henhold til hovedavtalen.

Utvalget peker også på at den høyere påtalemyndighet i dag bl.a. ikke har tilfredsstillende IKT-systemer. Inntil det blir etablert et nytt felles straffesakssystem for politiet og den høyere påtalemy-

dighet, legges det opp til at statsadvokatene knyttes opp mot politiets straffesakssystemer, Strasak og BL. Politidirektoratet har ansvaret for arbeidet, og kravspesifikasjon og kostnadsberegning for slik tilknytning vil foreligge medio 2003. Det vil deretter bli tatt stilling til den videre fremdrift.

Fosheim-utvalget foreslår en veiledende norm på 50 retts- og reisedager per statsadvokat per år. Hensikten er å lette arbeidspresset på statsadvokatene og jevne ut ulikheter mellom embetene, samt å skape rom for andre viktige arbeidsoppgaver, så som aktiv fagledelse overfor politiet og enkeltsaksbehandling. Justisdepartementet mener 50 retts- og reisedager per år er en gunstig norm ut fra nevnte forutsetninger. I 2001 var det i gjennomsnitt 57 rettsdager per statsadvokat, mens tallet i 2002 var på 54 rettsdager. Det er i gjennomsnitt ca 4 reisedager per statsadvokat. Justisdepartementet finner det vanskelig å gi en tilslutning til at en slik norm på 50 skal brukes. Arbeidsmengden kan variere fra år til år. I tillegg kan statsadvokatene i noen grad påvirke antall retts- og reisedager ved delegering til politiet. Justisdepartementet vil følge utviklingen i arbeids- og ressursituasjonen ved Den høyere påtalemyndighet nøye.

Kap. 450 Sivile vernepliktige

I St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, foreslo Regjeringen en omformulering av hovedmålet for innholdet i siviltjenesten som faser ut intensjonene om å forberede sivile vernepliktige mennskaper på en beredskapssituasjon.

Sivile vernepliktige skal benyttes på den måten som er best for samfunnet, der det er størst behov for ressursen. Justisdepartementet vil derfor konsentrere seg om å avgi mannskapene til oppgaver innen helse- og sosialsektoren, natur- og miljøsektoren og fredssektoren, hvor de kan gjøre samfunnsnyttig tjeneste under førstegangstjenesten. Selv om denne tjenesten ikke har et direkte beredskapsformål, bør mannskapene, som vernepliktige, fortsatt kunne anvendes i sivil beredskap. Dette bør foregå som i dag, ved at de stilles til disposisjon for Sivilforsvaret etter fullført samfunnsnyttig siviltjeneste.

Justisdepartementet foreslår å legge følgende omformulerte hovedmål til grunn for innholdet i siviltjenesten: Siviltjenesten er en del av den alminnelige verneplikten. Den skal være samfunnsnyttig og vernerelevant i forhold til fredsskapende og konfliktforebyggende arbeid.

Kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003), vil Justisdepartementet overta ansvaret for Norges Brannskole og Direktorat for brann- og elsikkerhet fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet fra 1. juli 2003, med unntak av de oppgaver som er foreslått lagt til det nye Petroleumstilsynet, jf. St.meld. nr. 17 (2002–2003) Om statlige tilsyn.

Justisdepartementet har igangsatt arbeidet med å opprette et nytt direktorat for samfunnssikkerhet og beredskap fra 1. september 2003. Det nye direktoratet vil utgå fra nåværende Direktoratet for sivilt beredskap og Direktoratet for brann- og elsikkerhet. Det vises for øvrig til St.meld. nr. 17 (2002–2003) Om statlige tilsyn for nærmere omtale av grensesnittet mellom Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Direktoratet for Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet.

Regjeringen har i St.meld. nr. 17 (2002–2003) Om statlige tilsyn foreslått at direktoratet skal etableres i Tønsberg. I en overgangsperiode vil direktoratet være lokalisert på to steder. Justisdepartementet tar under forutsetning om Stortingets samtykke sikte på å samlokalisere det nye direktoratet i Tønsberg ved årsskiftet 2004–2005.

Ettersom direktoratet skal etableres 1. september 2003, foreslår Regjeringen en bevilgningsmessig løsning i 2003 som innebærer at Justisdepartementet kan overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende innsparinger under kap. 1571, postene 01, 21, 45 og 70 og kap. 1577, postene 01 og 45 under Arbeids- og administrasjonsdepartementet. I tillegg foreslår Regjeringen at Justisdepartementet gis en fullmakt til å inntektsføre uten bevilgning på kap. 3451, post 03 mot reduserte inntekter under kap. 4571, post 02 og kap. 4577, post 01. Det vises til omtale under kap. 1571 m.fl.

Etableringskostnadene for direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap vil bli søkt dekket innenfor det nye direktoratets eksisterende rammer uten å svekke de operative beredskapsoppgavene.

Ny organisering av sivilforsvarskretsene

På bakgrunn av St.meld. nr. 17 (2001–2002) Om Samfunnssikkerhet, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003), skal Sivilforsvaret organiseres fylkesvis, med unntak av Finnmark som blir delt i to kretser og Nord-

land og Troms hvor Hålogaland politidistrikt blir en egen krets.

Antall kretser skal redusere fra 40 til 20 i løpet av 2003 og det legges opp til at bemanningen totalt skal reduseres med 35 stillinger. Ny kretsstruktur skal være etablert fra 1. januar 2004.

Lokaliseringen av kretskontorene er basert på en helhetsvurdering hvor nærhet til politimester, fylkesmann, brannetaten og helseforetak er vektlagt. Videre har man vektlagt hensynet til oppgaveutførelse og økonomi.

Justisdepartementet har besluttet følgende lokaliseringer: Sarpsborg (Østfold), Oslo/Grorud (Oslo og Akershus), Hamar (Hedmark), Sivilforsvarets skole, Starum (Oppland), Drammen (Buskerud), Stavern (Vestfold), Porsgrunn (Telemark), Arendal (Aust-Agder), Kristiansand (Vest-Agder), Sivilforsvarets skole, Jæren (Rogaland), Bergen (Hordaland), Sogndal (Sogn og Fjordane), Molde (Møre og Romsdal), Sivilforsvarets skole, Trondheim (Sør-Trøndelag), Steinkjer (Nord-Trøndelag), Bodø (Nordland), Harstad (Midtre-Hålogaland), Tromsø (Troms), Hammerfest (Vest-Finnmark), Kirkenes (Øst-Finnmark).

I St.meld. nr. 17 (2001–2002) er det anslått en netto innsparingseffekt ved å redusere antall sivilforsvarskretser fra 40 til 18 på 10–15 mill. kroner. Det kan ventes en noe lavere innsparingseffekt som følge av at det totale antall kretser er øket fra 18 til 20, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003).

Det vil ikke bli realisert netto innsparinger i 2003, slik som forutsatt i St.prp. nr. 1 (2002–2003). Netto innsparinger ved omstilling vil først kunne realiseres på noe lengre sikt. I 2003 vil det påløpe omstillingskostnader på anslagsvis 10,3 mill. kroner. Merutgiftene vil bli dekket gjennom omprioriteringer innenfor eksisterende ramme. Justisdepartementet vil i størst mulig grad søke å opprettholde sivilforsvarets operative kapasitet gjennom omstillingsprosessen.

Skolevirksomheten

Det er et overordnet mål at skolevirksomheten innen samfunnsikkerhet og beredskap er koordinert og innrettet slik at virksomhetens ressurser utnyttes effektivt, og slik at virksomheten utdanner personell med faglige kvalifikasjoner til å utføre de pålagte oppgaver.

Det nye direktoratet vil ha det faglige og administrative ansvaret for Sentralskolen for sivilt beredskap, Sivilforsvarets skole Starum, Sivilforsvarets skole Trondheim, Sivilforsvarets skole Jæren og Norges Brannskole.

Det legges opp til at nytt skolekonsept skal

være etablert 1. januar 2004, slik at dette samsvarer med etableringstidspunktet for ny struktur i sivilforsvaret.

Ved utarbeidelsen av nytt skolekonsept vil det totale behovet for utdanning og opplæring bli vurdert. Det vil bl.a. bli vurdert om enkelte aktiviteter skal opphøre og/eller om nye aktiviteter skal tilføres. I den forbindelse vil det også bli vurdert hvordan sivilforsvarets skoler i større grad kan benyttes til opplæring av mannskaper i brannvesenet.

Gjennom de analyser som er foretatt av sivilforsvarets skoler og Sentralskolen for sivilt beredskap er det påvist betydelig overkapasitet og behov for effektiviseringstiltak, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2002–2003). Det er derfor viktig å vurdere endringer som kan realisere faglige og økonomiske synergieffekter.

Det vises til omtale ovenfor hvor det fremgår at sivilforsvarskretsene i Rogaland, Sør-Trøndelag og Oppland skal lokaliseres og organiseres til sivilforsvarsskolene. Justisdepartementet tar med dette sikte på en omlegging av virksomheten ved skole- ne, fremfor nedlegging av skoler.

Justisdepartementet vil komme tilbake til Stortinget med en redegjørelse for det nye skolekonseptet.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

I forbindelse med St.prp. nr. 54 (2001–2002), jf. Innst. S. nr. 252 (2001–2002), ble det bevilget 5,55 mill. kroner til anskaffelse av utstyr for deteksjon av biologiske stridsmidler i 2002.

I proposisjonen fremgår det at utstyr til dette formål var under uttesting ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) på tidspunktet for fremleggelse av proposisjonen, og at utstyret ble foreslått anskaffet til Sivilforsvarets mobile dekontamineringsenheter dersom det viste seg egnet.

Både FFI og et samlet norsk ekspertmiljø innen fagfeltet er kommet til at mobilt deteksjonsutstyr som tilbys, ikke er egnet til sikker deteksjon for bruk på skadested/åsted av personell fra nødetatene/sivilforsvaret. På bakgrunn av dette foreslår departementet at den ubrukte bevilgningen på 5,55 mill. kroner som er overført fra 2002 til 2003 ikke benyttes til anskaffelse av slikt deteksjonsutstyr. Departementet foreslår at de bevilgede midlene istedenfor benyttes til andre tiltak knyttet til styrking av samfunnets bio-beredskap, herunder fortsettelse av arbeidet med markedsovervåkning og utprøving av systemer for identifikasjon av biologiske våpen, kartlegging av innholdet av mikro-

organismer i luftprøver og styrking av renseberedskapen.

Avhending av sivilforsvarsanlegg

Med bakgrunn i en kost-/nyttevurdering av eksisterende sivilforsvarsanlegg, er det ønskelig å avhende enkelte sivilforsvarsanlegg som det ikke lenger er behov for å beholde. Justisdepartementet foreslår derfor at det gis en særskilt fullmakt til å avhende slike anlegg. Etter at anleggene er taksert, vil de bli søkt avhendet i markedet til høyest mulig pris.

Erfaringer viser imidlertid at det er vanskelig å avhende gamle sivilforsvarsanlegg mot vederlag i det åpne markedet. Det er flere forhold som gjør avhendingssituasjonen spesiell, herunder at flere av anleggene er plassert på kommunal eller privat grunn, samt at anleggene kan være i dårlig forfatning. Det vil derfor kunne bli nødvendig å avhende anlegg uten vederlag. Det foreslås på bakgrunn av ovennevnte at Justisdepartementet i 2003 på visse vilkår gis anledning til å avhende sivilforsvarsanlegg vederlagsfritt, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 455 Redningstjenesten

Kystradioen

Kystradioen er svært viktig for nød- og sikkerhetstjenesten langs kysten. Stortinget har i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 70 (1995–96) Om avvikling av resterende enerett i telesektoren gitt uttrykk for at ved anskaffelse av nytt automatiseringsutstyr, måtte dette utprøves skikkelig (minst et halvt års prøvetid) før nedbemanning ble aktuelt. Telenor har investert i nytt automatiseringsutstyr som var fullt etablert tidlig i 2003.

Justisdepartementet ønsker ikke å starte en nedbemanningsprosess av kystradiostasjonene på nåværende tidspunkt. Dette skyldes bl.a. at det er ønskelig å teste automatiseringsutstyret noe lenger, for å være på den sikre siden med hensyn til om en eventuell nedbemanning vil være forsvarlig. Det tas sikte på å lokalisere Kystverkets trafikksentral i Vardø. I den forbindelse vil en samlokalisering med Vardø kystradio bli vurdert, jf. omtale under Fiskeridepartementets område.

Departementet vil komme tilbake til saken i forbindelse med St.prp. nr. 1 (2003–2004).

Kap. 456 TETRA – felles radiosamband for nødetatene

Prosjektsekretariatet fikk et betydelig merarbeid i 2002. Dette var en konsekvens av eksterne syns-

punkter om at andre teknologier var mer egnet og rimeligere enn TETRA for nytt nødsamband. Som følge av dette måtte noe av det planlagte arbeidet i 2002 forskyves til 2003. For å få anbuds materialet ferdig er det derfor nødvendig å øke bevilgningen til prosjektet med 3 mill. kroner. En konsekvens av tilleggsarbeidet er at forespørselen om tilbud fra leverandører gjøres teknologinøytral.

Det foreslås på bakgrunn av ovennevnte å øke bevilgningen under kap. 456, post 01 med 3 mill. kroner, mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 440, post 01, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Regjeringen vil komme tilbake til den videre fremdriften i prosjektet i forbindelse med budsjettforslaget for 2004.

Pilotinstallasjonen i Trondheim

Nødetatene i Trondheim har siden 2001 testet nytt digitalt nødsamband. Dette sambandet brukes i dag operativt av innsatspersonell, som ser store fordeler med systemet, med særlig vekt på avlyttingssikkerheten. Erfaringene fra piloten er viktig for utformingen av anbudsgrunnlaget. Staten vil leie pilotnettet fram til 15. juni 2003. Deretter må nødetatene fortsette med sine ordinære sambands-systemer inntil nærmere avklaringer foreligger.

Nødnettsituasjonen i Finland og Sverige

Det kan opplyses at det finske myndighetsnettet VIRVE var ferdig utbygd i hele landet høsten 2002. Fra starten er brukerne politiet, helsevesenet, grensevakt, deler av forsvaret, tollvesenet og kraftselskaper. Videre kan det opplyses at Regjeringen i Sverige nylig har gått inn for etablering av et felles nødnett, og at det den 15. april ble gitt klarsignal til at en anbudsprosess kan startes opp. Det er ikke klart om nettet vil bli organisert som en statlig myndighet eller som et aksjeselskap. Nettet skal blant annet brukes av politiet, brann- og redningstjenesten, akutthelsetjenesten, tollvesenet, kystvakten og forsvaret.

Kap. 470 Fri rettshjelp

Sosialdepartementet har besluttet å styrke driftstilskuddet til Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) for 2003 med 1 mill. kroner til 8,7 mill. kroner. Styrkingen skal anvendes i tråd med formålet for tilskuddet hvor medlemsservicen inngår som en viktig oppgave.

Justisdepartementet er av den oppfatning at rettighetssenteret må anses som én måte for FFO

å gi sine medlemmer individuell rådgivning, slik også andre organisasjoner gir sine medlemmer individuell rådgivning innenfor sine områder. Det at rettighetssenteret også gir informasjon til andre, endrer ikke på dette. Staten har selv sagt interesse av at det finnes organisasjoner innenfor enkelte områder som utfører både rådgivning til enkeltpersoner og som gjør generelt interessearbeid. Dette er imidlertid nettopp en del av bakgrunnen for at organisasjoner får statlig støtte til drift av organisasjonene, og dette må også anses som bakgrunnen for den økningen i driftstilskuddet som FFO nå mottar.

Kap. 471 Statens erstatningsansvar

Post 01 Driftsutgifter

Det ble i Ot.prp. nr. 77 (2001–2002) foreslått å endre reglene om erstatning etter straffeforfølgning, slik at det ikke lenger skal tas hensyn til hvor sannsynlig det er at den siktede har foretatt handlingen. Forslaget ble vedtatt ved lov 10. januar 2002 nr. 3, men lovendringen er ikke satt i kraft.

På bakgrunn av Den europeiske menneskerettighetsdomstols avgjørelser 11. februar 2003 i flere saker mot Norge, har Høyesterett begynt å praktisere lovendringen som Stortinget har vedtatt, men som ennå ikke formelt er satt i kraft. Som følge av Høyesteretts praktisering forventes økte erstatningsutbetalinger på om lag 2 mill. kroner i 2003. Justisdepartementet foreslår at loven trer i kraft i løpet av siste kvartal 2003. Det forventes i den forbindelse å påløpe administrative merutgifter på om lag 0,3 mill. kroner i 2003.

Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen på kap. 471, post 01 med 0,3 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av kap. 440, post 01, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Post 71 Erstatningsansvar m.m., overslagsbevilgning

Erstatning etter straffeforfølgning

Det foreslås å øke bevilgningen på kap. 471, post 71 med 2 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av kap. 440, post 01, jf. omtale under kap. 471, post 01.

Erstatningsutbetalinger etter Åstaulykken

Det er inngått forlik i forbindelse med Åstaulykken. Erstatningsutbetalingen beløper seg til 44 mill. kroner og vil komme til utbetaling i 2003. Det var ikke tatt hensyn til en slik utbetaling i budsjettforslaget for 2003. Det foreslås derfor å oppjustere

bevilgningen på kap. 471, post 71 med 44 mill. kroner.

Kap. 475 Bobehandling

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Tilsagn til fortsatt bobehandling er gitt i St.prp. nr. 1, romertallsvedtak nr. IV, hvor Justisdepartementet kan pådra staten forpliktelser utover gitt bevilgning med inntil 7 mill. kroner. I 2002 måtte Justisdepartementet gi sine siste tilsagn allerede i oktober, fordi grensen på 7 mill. kroner var nådd. For at ordningen skal ha tilsiktet effekt, foreslås det at Justisdepartementet kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling pådras forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak. Det antas at en slik økning ikke har betydning for bevilgningsbehovet på posten.

Svalbardbudsjettet

Det er i Svalbardbudsjettet 2003, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003), bevilget 2,2 mill. kroner til brannsikring av kullkraftverkets bygning. Forslaget baserte seg på en rapport om energiverket fra et konsultentselskap, som anbefalte at brennbar isolasjon i yttervegger i energiverket burde skiftes ut med ikke brennbar isolasjon. Etter en ny vurdering sent høsten 2002, har imidlertid Svalbard samfunnsdrift kommet frem til at et slikt tiltak i liten grad bidrar til sikring av energileveransen. Longyearbyen lokalstyre er enig i Svalbard samfunnsdrift sin konklusjon, og ber i denne sammenheng om at den foreslåtte bevilgning benyttes til å delfinansiere et nytt styringssystem i energiverket. Justisdepartementet sier seg enig i dette, og mener behovet for et nytt styringsanlegg av energiverket er reelt og viktig. Restfinansiering av tiltaket vil Longyearbyen lokalstyre søke å løse ved omprioriteringer innenfor den tildelte budsjettammen for 2003.

3.5 Kommunal- og regionaldepartementet

Programkategori 13.20 Innvandring

Fra andre halvår 2002 har det vært en dreining i sammensetning av asylsakene fra færre grunnløse til flere kompliserte saker. Denne endringen har betydning både for saksbehandlingstiden og opp-

holdstiden i mottak. Til tross for at prognosen for antall asylsøkere ikke justeres nå, men opprettholdes på en antatt tilstrømming på 16 000 personer, er det derfor et merbehov i 2003 på kap. 520, postene 1 og 21.

Effektivitet i hele saksbehandlingsskjeden er av stor betydning for troverdighet og for gjennomføring av asylopolitikken. Kapasiteten til å ta hånd om oppgavene har ikke holdt tritt med økningen i antallet asylsøkere. Resultatet er at svært mange søkere blir boende lange perioder i mottak.

Når ressurser og tiltak skal settes inn, er det viktig å se hele saksbehandlingsskjeden i sammenheng. Regjeringen har derfor foreslått tiltak for å oppnå større effekt av innsatsen. Det foreslås at innsatsen fortsatt rettes mot Utlendingsdirektoratets (UDI) saksbehandling og politiets arbeid på utlendingsfeltet. Rask uttransportering av søkere antas på noe sikt å være en av de beste måtene å forebygge tilstrømmingen av grunnløse søkere på. Tiltakene skal avlaste hele kjeden og siktemålet er færre ankomstregistreringer for politiet, behov for færre mottak og mindre ressursbruk til saksbehandling i UDI og Utlendingsnemnda (UNE).

Retur og tilbakevending til Irak

Norske myndigheter gir økonomisk støtte til personer som har fått asyl eller annen tillatelse etter søknad om asyl, og som ønsker å vende tilbake til hjemlandet. Formålet med støtten er å legge forholdene til rette slik at disse, på frivillig grunnlag, skal kunne vende tilbake og bosette seg i hjemlandet. Tilbakevendingsprogrammet gjelder alle nasjonaliteter. Personer som har fått avslag på søknad om asyl i Norge kan etter dagens regler få dekket kostnadene ved hjemreise gjennom et returprogram etablert av Politidirektoratet, UDI og International Organization for Migration (IOM).

Nå som regimet i Irak har falt, kan det forventes at en del irakere med oppholdstillatelse i Norge vil ønske å vende tilbake til Irak med tilbakevendingsstøtte. De som ønsker å vende tilbake til hjemlandet kan søke om 15 000 kroner i tilbakevendingsstøtte, reisestøtte og støtte til transport av bagasje.

Regjeringen mener at det også må vurderes tiltak for å stimulere irakere som er her i landet uten oppholdstillatelse, til å reise tilbake til hjemlandet så snart sikkerhetssituasjonen tilsier det. Det legges derfor opp til at alle irakere uten tillatelse til opphold i Norge, som har søkt asyl før 15.4.2003, får tilbud om returstøtte på 10 000 kroner dersom de reiser tilbake til hjemlandet innen en nærmere fastsatt dato, eller innen en måned etter at asylsø-

knad er endelig avslått. Asylsøkere som kan returneres til trygt første asylland er ikke omfattet. Tilbudet om returstøtte gjelder bare irakere, og er tidsbegrenset. Etter den fastsatte datoen eller etter politiets utreisefrist, vil irakere betraktes på linje med alle andre nasjonaliteter med avslag på asylsøknad.

De budsjettmessige konsekvensene av Regjeringens forslag er innarbeidet i postomtalen nedenfor.

Kap. 520 Utlendingsdirektoratet (jf. kap. 3520)

Post 1 Driftsutgifter

Endringer i gruppesammensetning av asylsøkere

UDI oppgir at andelen saker som er tidkrevende å behandle øker, mens antall enkle saker med kort behandlingstid minker. En slik fordeling mellom asylsaker påvirker saksbehandlingstiden for asylsaker sett under ett og dermed også samlet produktivitet. Det anslås nå følgende gruppefordeling i 2003: gruppe 1 antatt grunnløse søknader; 15 pst., gruppe 2 antatt godt begrunnede søknader; 10 pst. og gruppe 3 søknader der det er nødvendig med mer informasjon og mulig utredning før saken viderebehandles; 75 pst. Den endrede sammensetningen medfører en vesentlig økning av behovet for ressurser til saksbehandling. Søknadene er delt inn i grupper etter hvor kostnadskrevende de er å behandle. Nye anslag viser at det er nødvendig med en tilleggsbevilgning på 34,7 mill. kroner for å unngå at restansene vokser.

Administrasjon av mottakssystemet

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) er det forutsatt et gjennomsnittlig belegg i mottak på 9 730 personer i 2003. Nye anslag viser at gjennomsnittlig belegg vil bli 16 200 jf. post 21. Dette gir et merbehov til administrasjon av disse plassene på anslagsvis 4,8 mill. kroner i 2003.

Økte utgifter til IT-relaterte prosjekter

I inneværende år vil det påløpe uforutsette utgifter på UDIs driftsbudsjett bl.a. som følge av norsk tilknytning til EUs system for elektronisk utveksling av opplysninger, DubliNet. DubliNet vil håndtere anmodninger fra politiet om tilbaketakelse av personer som er kjent i et annet land og overføring og svar på disse anmodningene, som UDI i neste rekke håndterer. Systemet skal være operativt samtidig med at Dublin II-forordningen trer i kraft. Dublin II-forordningen vil fastsette kriterier og meka-

nismer for å avgjøre hvilken medlemsstat som er ansvarlig for behandling av en asylsøknad som fremlegges i en medlemsstat av en borger av et tredjeland. Dublin II-forordningen utgjør en videreutvikling av Dublin-konvensjonen, jf. St.prp. nr. 57 (2002–2003).

Videre påløper det utgifter i forbindelse med oppgradering og nye krav til Vision, som er en felles visumdatabase for Schengen-landene. I forbindelse med Schengen-samarbeidet må også nye oppholdsetiketter produseres pga. nye sikkerhetskrav. Oppholdsetiketter angir oppholdsgrunnlag og varighet, og klistres inn i passet til utlendinger som har fått oppholdstillatelse i Norge.

I tillegg har UDI opplyst at det er et merbehov i forbindelse med avslutning av innføringen av fase 1 i Datasystem for utlendings- og flyktningsaker (DUF). Regjeringen foreslår at bevilgningen på posten økes med 7,2 mill. kroner til dekning av økte utgifter til DUF og andre IT-relaterte prosjekter i UDI.

Retur og tilbakevending til Irak

Det vises til omtale av tiltaket over. I forbindelse med retur og tilbakevending til Irak vil det være behov for å styrke UDI i forhold til administrasjon av returprogrammet, slik at UDI kan stimulere til og tilrettelegge for rask tilbakevending og retur. Det foreslås at det settes av 5 mill. kroner til dette.

Samlet merbehov

Samlet foreslås det at bevilgningen på posten settes opp med 51,7 mill. kroner fra 372,98 mill. kroner til 424,68 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak

Høyere belegg i mottak

Bevilgningen på kap. 520, post 21 er basert på et gjennomsnittlig belegg i mottakene på 9 730 personer. Nye prognoser tilsier nå et gjennomsnittlig belegg i mottak på 16 200 personer. Belegget i mottak avhenger bl.a. av ankomststall, produksjonskapasitet i asylsaksbehandlingen, bosetting og retur. Økningen i det gjennomsnittlige belegget skyldes i hovedsak lavere bosetting og færre uttransporteringer enn forventet i 2002. En forventet økning av gjennomsnittlig belegg i mottak i 2003 med 6 470 personer tilsier behov for en tilleggsbevilgning på posten på 699 mill. kroner.

Merbehovet på kap. 520, post 21 må ses i sammenheng med Justisdepartementets forslag om bevilgningsendringer på asyl- og utlendingsfeltet

på politibudsjettet, jf. nærmere omtale under kap. 440, post 1 og post 21.

Investering i røntgenapparat

Gjennomføring av tuberkuloseundersøkelse av asylsøkere og flyktninger innen 14 dager etter ankomst til Norge er forskriftspålagt som en del av førstegangs helseundersøkelse. Undersøkelsen gjennomføres som regel på Tanum transittmottak. Ved høye ankomster av asylsøkere disponerer helsekontoret på Tanum transittmottak også en skjermbildebuss fra Nasjonalt folkehelseinstitutt. Røntgenutstyret på Tanum transittmottak og skjermbildebussene til Nasjonalt folkehelseinstitutt er i ferd med å bli utdatert og må erstattes av nytt materiell. Regjeringen foreslår derfor at det bevilges 9 mill. kroner til innkjøp av røntgenapparat og utstyr til fremkalling og tyding av røntgenbilder.

Utgifter til særskilte tiltak for spesielt krevende beboere i mottak

Av hensyn til mottaksdriften, de ansatte og beboere på mottaket, foruten til beboeren selv, er det nødvendig med en tilleggsbevilgning til dekning av utgifter til vakthold og andre sikringstiltak i forhold til spesielt krevende beboere i mottak. Regjeringen foreslår derfor at det bevilges 10 mill. kroner til dekning av utgifter til ressurskrevende beboere i mottak.

Reduksjon i reiseutgifter

I budsjettet for 2003 ble tilskuddet til norskopplæring for asylsøkere fjernet, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2002–2003), kap. 254, post 60. I tilknytning til undervisningen har beboerne som bor mer enn 6 kilometer fra undervisningsstedet fått månedskort med offentlig transport. Bortfall av norskundervisning betyr at reiseutgifter ikke lenger dekkes for asylsøkere. Regjeringen foreslår derfor at kap. 520, post 21 settes ned med 15 mill. kroner.

Retur og tilbakevending til Irak

Det vises til omtale av tiltaket over. Det antas at om lag 1 000 irakere vil reise fra mottak i 2003, og at hovedtyngden av disse vil reise før 1. september 2003. Det vil gi en innsparing på mottaksbudsjettet på anslagsvis 43,2 mill. kroner i 2003. Innsparingen vil dekke utgiftene både til administrasjon av og informasjon om returprogrammet, økonomisk støtte, reise og transport av bagasje. Innsparingen om-disponeres til de aktuelle budsjettpostene.

Dublin II-forordningen

Dublin II-forordningen stiller strengere krav til de andre Dublinstatene og antas dermed å bidra til å redusere gjennomsnittlig oppholdstid i mottak for asylsøkere. Regjeringen foreslår at bevilgningen på posten settes ned med 3,6 mill. kroner som følge av dette.

Samlet merbehov

Samlet foreslås det at bevilgningen på posten settes opp med 656,2 mill. kroner fra 1 051,2 mill. kroner til 1 707,42 mill. kroner.

Kap. 3520 Utlendingsdirektoratet (jf. kap. 520)*Post 4 Refusjon av ODA-godkjente utgifter*

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Dette gjelder utgifter knyttet til asylsøkere og flyktninger som kommer fra såkalte ODA-land, og som har vært i landet i mindre enn ett år. På bakgrunn av den foreslåtte økningen i utgiftene til drift av statlige mottak, samt endrede prognoser for asylsøkere fra ODA-land som har vært i landet i mindre enn ett år, foreslår Regjeringen en økning på 383,27 mill. kroner i de såkalte ODA-godkjente inntektene på kap. 3520, post 4.

Kap. 521 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere (jf. kap. 3521)*Post 72 Tilbakevending for flyktninger, kan overføres*

Dersom retur og tilbakevending til Irak blir gjennomført som forutsatt, medfører dette et økt bevilgningsbehov i forhold til tilbakevendingsstøtte i 2003 på anslagsvis 25,5 mill. kroner. Det foreslås derfor at bevilgningen økes med 25,5 mill. kroner.

Post 75 Transport av flyktninger/reiseutgifter til og fra utlandet

Dersom retur og tilbakevending til Irak blir gjennomført som forutsatt, medfører dette et økt bevilgningsbehov i forhold til reisestøtte på anslagsvis 9,2 mill. kroner i 2003. Det foreslås derfor at bevilgningen økes med 9,2 mill. kroner.

Kap. 3521 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere (jf. kap. 521)*Post 1 Tilbakevending for flyktninger*

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet kan i samsvar med OECD/DACs statistikkdirektiv godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Som følge av tiltaket for å stimulere til økt retur og tilbakevending til Irak foreslår Regjeringen en økning på 25,5 mill. kroner i de såkalte ODA-godkjente inntektene på kap. 3521, post 1.

Post 3 Transport av flyktninger/reiseutgifter til og fra utlandet

Utgifter til transport av flyktninger til og fra Norge kan i samsvar med OECD/DACs statistikkdirektiv godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Som følge av tiltaket for å stimulere til økt retur og tilbakevending til Irak foreslår Regjeringen en økning på 9,2 mill. kroner i de såkalte ODA-godkjente inntektene på kap. 3521, post 3.

Kap. 524 Utlendingsnemnda (jf. kap. 3524)

Den eksterne evalueringen av UNE ble avsluttet i april 2003. Sluttrapporten gir et overveiende positivt bilde av UNE, både hva gjelder UNEs omdømme, åpenhet, produksjon og grundighet i saksbehandlingen. Rapporten inneholder også en del kritiske merknader, bl.a. i forhold til praksis når det gjelder å gi partsinnsyn, samt at regelverket gir UNEs sekretariat fullmakt til å fatte vedtak i mange saker. Det påpekes også at UNEs praksis oppfattes som lite konsistent, og det foreslås på denne bakgrunn å erstatte dagens koordineringsutvalg med en «stornemnd» til behandling av presedenssaker. Rapporten inneholder også flere andre vurderinger og forslag. Kommunal- og regionaldepartementet vil komme tilbake til Stortinget i egnet form når det gjelder oppfølging av rapporten.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling

Basert på erfaringer fra 2002 er prognosen for andelen saker som behandles i nemndmøte redusert fra 15 pst. i vedtatt budsjett til 10 pst. På bakgrunn av dette er bevilgningsbehovet i 2003 beregnet til 9,62 mill. kroner. Det foreslås derfor at posten reduseres med 3,75 mill. kroner.

Programkategori 13.40 Samiske formål

Kap. 540 Sametinget (jf. kap. 3540)

Post 54 Avkastning av Samefolkets fond

Det er i 2003 bevilget 4,65 mill. kroner i avkastning på Samefolkets fond for 2002 jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003). Faktisk godskrevet avkastning på Samefolkets fond i Norges Bank for 2002 er imidlertid om lag 5,07 mill. kroner.

Den budsjetterte avkastningen er beregnet ut fra en rente på 6,2 pst. av den opprinnelige fondskapitalen på 75 mill. kroner. Årsaken til at avkastningen er høyere enn budsjettert er at avkastningen for 2000 og 2001 ikke ble utbetalt før i desember 2002, og har inngått i beregningsgrunnlaget for avkastningen i 2003.

På bakgrunn av dette foreslår Regjeringen at bevilgningen på kap. 540, post 54 oppjusteres med 422 000 kroner til 5,07 mill. kroner.

Kap. 3540 Sametinget (jf. kap. 540)

Post 51 Avkastning av Samefolkets fond

Det vises til omtale under kap. 540 Sametinget, post 54 Avkastning av Samefolkets fond. Regjeringen foreslår at kap. 3540, post 51 oppjusteres med 422 000 kroner fra 4,65 mill. kroner 5,07 mill. kroner.

Programkategori 13.50 Regional- og distriktpolitikk

Kap. 550 Lokal næringsutvikling

Post 60 Tilskudd til utkantkommuner, kan overføres

Kap. 550, post 60 Tilskudd til utkantkommuner ble i perioden 1998–2001 bevilget med tilføyelsen «kan overføres». Stikkordet innebærer at ubrukt bevilgning kan overføres til de to følgende budsjetterminner. For tilsagn gitt i årene 1999 og 2000 ble det ved en feil gitt forlengelse av tilsagnene til et tredje år. Dette er ikke i tråd med regelverket for poster med stikkordet "kan overføres". For tilsagn gitt i 2001 er det ikke gitt forlengelse til et tredje år, slik at de siste utbetalningene i 2003 vil være i tråd med forutsetningene gitt ved satsingen. Praktiseringen av et ekstra utbetalingsår for rammer og tilsagn gitt i 1999 og 2000 medfører ikke behov for tilleggsbevilgninger.

Kap. 551 Regional utvikling og nyskaping

Post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling

Vedtatt budsjett for 2003 på posten er på 1 116,5 mill. kroner. Målet med bevilgningen på posten er å bidra til og tilrettelegge for regional utvikling, tilpasset regionenes forutsetninger. For å skaffe inndekning for nødvendige utgiftsøkninger foreslås det at bevilgningen reduseres med 50 mill. kroner til 1 066,5 mill. kroner. Dette er en reduksjon på 4,5 pst. Ved fordeling av reduksjonen mellom fylkeskommunene vil de objektive fordelingskriteriene bli lagt til grunn.

Kommunal- og regionaldepartementet vil i tillegg orientere om at teksten under posten i St.prp. nr. 1 (2002–2003) ikke er fullstendig. Teksten kan tolkes som om fylkeskommunene ikke kan tildele midler til kommunale næringsfond i sone D av virkeområdet. Kommunal- og regionaldepartementet vil understreke at fylkeskommunen kan videreføre midler til kommunale næringsfond i alle kommuner innenfor sone A – D av det geografiske virkeområdet for de distriktpolitiske virkemidlene.

Kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling

Post 21 Kunnskapsutvikling, informasjon, mv., kan overføres

Posten benyttes til tiltak som ofte strekker seg over flere år. Det foreslås derfor at posten får stikkordet «kan overføres», jf. forslag til romertallsvedtak.

Det vises til at bevilgningen ble gjort overførbart fra 2002 til 2003 i nysalderingen 2002 jf. St.prp. nr. 22 (2002–2003) og Innst. S. nr. 78 (2001–2002).

Post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling, kan overføres

Vedtatt budsjett for 2003 på posten er på 287 mill. kroner. Målet med bevilgningen på posten er å fremme regional næringsutvikling og verdiskaping.

For å skaffe inndekning for nødvendige utgiftsøkninger foreslås det at bevilgningen på posten reduseres med 5 mill. kroner til 282 mill. kroner. I Budsjettinnst. S. nr. 8 (2002–2003) har flertallet i næringskomiteen bedt Regjeringen sikre tiltak for utkantbutikker i de mest marginale samfunn, innenfor budsjetttrammene for 2003. Det settes derfor av 5 mill. kroner til formålet på kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling. For å få støtte

må butikkene være villige til å påta seg tilleggsoppgaver som øker butikkenes servicenivå i små lokalsamfunn. Viktige kriterier for tildeling av tilskudd vil være avstand til nærmeste alternative butikk og antall husstander knyttet til butikkene. Midlene kan brukes både til kompetansehevende tiltak og som kompensasjon for at butikkene utfører tilleggsfunksjoner av betydning for lokalsamfunnet. Ansvar for forvaltning og gjennomføring av ordningen legges til Merkantil kompetanseprogram for utkantbutikker (MERKUR).

På posten bevilges det midler til en rekke prosjekter som varer over flere år. Det foreslås derfor at posten får stikkordet «kan overføres».

Programkategori 13.70 Overføringer til kommuner og fylkeskommuner gjennom inntektssystemet

Avtale om endringer i lærernes arbeidsbetingelser (Skolepakke II)

I oktober 2001 ble det inngått en tariffavtale mellom staten og lærerorganisasjonene som blant annet innebar at alle lærere og skoleledere fikk ett lønnstrinn per 1. januar 2002 og ytterligere to lønnstrinn per 1. august 2002. Avtalen er omtalt i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 2 (2001–2002). På grunnlag av nye data har Utdannings- og forskningsdepartementet høsten 2002 etterberegnet de økonomiske virkningene av avtalen. Utdannings- og forskningsdepartementet har beregnet en merkostnad av avtalen på 137 mill. kroner, med henholdsvis 96 mill. kroner på primærkommuner og 41 mill. kroner på fylkeskommuner.

Tilskudd til seniortiltak ble innlemmet i rammetilskuddet fra 1. januar 2003. Seniortiltakene innebærer at leseplikten for lærere som er 58 år og eldre ble redusert med 6 pst., hvorav 1 pst. fra 1. januar 2002 og 5 pst. fra 1. august 2002. På grunnlag av statistikk fra Statens tjenestemannsregister for skoleverket per 1. oktober 2000 ble kostnader som følge av seniortiltakene i 2003 opprinnelig beregnet til om lag 185 mill. kroner. På bakgrunn av ny statistikk fra Statens tjenestemannsregister for skoleverket per 1. oktober 2002 har Utdannings- og forskningsdepartementet beregnet merkostnadene til ytterligere 103,6 mill. kroner, fordelt med 67,3 mill. kroner for kommunene og 36,3 mill. kroner for fylkeskommunene.

Regjeringen legger opp til å kompensere for de beregnede merkostnadene på totalt 240,6 mill. kroner for kommunesektoren i 2004. Saken er omtalt i St.prp. nr. 66 (2002–2003) Om lokaldemokrati, velferd og økonomi i kommunesektoren 2004 (kommuneproposisjonen).

Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner

Post 60 Innbyggertilskudd

Aktiviteten i skolefritidsordningen er høyere enn det som ble lagt til grunn for saldert budsjett. Tilskuddet er vedtatt innlemmet i rammetilskuddet til kommunene fra 1. august 2003. Det foreslås på bakgrunn av dette å øke bevilgningen på posten med 5,7 mill. kroner.

Forsøk med kommunal oppgavedifferensiering

Regjeringen foreslo i St.meld. nr. 19 (2001–2002) *Nye oppgaver for lokaldemokratiet – regionalt og lokalt nivå* at det skulle gjennomføres forsøk med kommunal oppgavedifferensiering. Kommunal- og regionaldepartementet inviterte kommunene og fylkeskommunene til å søke om forsøk, og har bl.a. mottatt søknad fra Båtsfjord kommune om å overta ansvaret for videregående opplæring fra Finnmark fylkeskommune for innbyggere med rett til videregående opplæring bosatt i Båtsfjord kommune. Planlagt oppstart for forsøket er 1.8.2003. Kommunal- og regionaldepartementet har godkjent søknaden om forsøk fra Båtsfjord kommune.

En kommune eller fylkeskommune som skal overta en fylkeskommunal eller statlig oppgave, må overta midler for å finansiere oppgaven, jf. St.meld. nr. 19 (2001–2002). Det må foretas en omfordeling av midler mellom den aktuelle kommunen og det forvaltningsorgan som har ansvar for oppgaven per i dag. For forsøk med fylkeskommunale tjenester som finansieres gjennom frie inntekter, vil det måtte foretas et uttrekk fra fylkeskommunens rammetilskudd. Basis for uttrekk vil være siste tilgjengelige regnskapstall for den oppgaven som skal overføres. Beløpet vil framskrives til kroner verdi for det året forsøket starter. Beløpet framskrives det enkelte år i forsøksperioden med den veksten den aktuelle fylkeskommunen får i sine frie inntekter. Det er i utgangspunktet forutsatt at den som gir fra seg en oppgave og den som mottar en oppgave blir enige om uttrekksbeløp.

På bakgrunn av antall elever i inneværende skoleår hjemmehørende i Båtsfjord kommune, anslår kommunen kostnadene knyttet til oppgaven til 9,3 mill. kroner på årsbasis. Uttrekket i 2003 blir 5/12 av dette. Beløpet er i 2001-kroner, og må derfor framskrives til 2003-kroner. Anslaget for uttrekket i 2003 blir på denne bakgrunn 4,2 mill. kroner. Beløpet trekkes ut av kap. 572, post 60 og legges inn på kap. 571, post 60.

Kommunal- og regionaldepartementet vil komme tilbake med en eventuell justering av tallgrunnlaget i forbindelse med nysalderingen for 2003.

Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner

Post 64 Skjønnstilskudd

Virkninger av økte kraftpriser

Ved behandling av St.prp. nr. 41 (2002–2003) fattet Stortinget 20. februar 2003 følgende vedtak:

«Regjeringen bes i Revidert nasjonalbudsjett for 2003 legge fram en vurdering av hvordan kommunenes økonomiske situasjon påvirkes av de økte strømprisene, og herunder av økte kostnader til sosialhjelp.»

Stortinget bevilget i forbindelse med behandling av St.prp. nr. 41 (2002–2003) 130 mill. kroner over kap. 571, post 64 for å dekke opp for kommunenes økte sosialhjelputgifter.

Kommunal- og regionaldepartementet har våren 2003 foretatt en kartlegging av hvordan strømprisene påvirker kommuneøkonomien, herunder økte utgifter til økonomisk sosialhjelp. Ved hjelp av fylkesmennene er det samlet inn tall for merutgifter i kommunene som følge av økte strømpriser og økt energiforbruk, samt for merutgifter til økonomisk sosialhjelp som direkte kan knyttes til utviklingen i strømprisene. Tallene gjelder for 1. kvartal 2003. En del kommuner har av ulike årsaker ikke kunnet besvare undersøkelsen. Undersøkelsen omfatter samlet sett 78 pst. av befolkningen. Undersøkelsen er nærmere omtalt i kommuneproposisjonen 2004 pkt. 4.2, jf. St.prp. nr. 66 (2002–2003).

Rundt 75 pst. av de 281 kommunene som svarer, hadde tatt skritt for å sikre strømprisene gjennom avtaler med leverandøren o.l. Beregninger foretatt på bakgrunn av innrapporteringen fra kommunene tyder på at kommunenes energiutgifter samlet sett økte fra 792 mill. kroner i 1. kvartal i fjor til 949 mill. kroner i 1. kvartal inneværende år, dvs. med 157 mill. kroner eller knapt 20 pst. Basert på de innsamlede opplysningene, anslås forbruket å ha steget med rundt 4 pst. Følgelig skyldes 35 mill. kroner av merutgiftene økt forbruk, mens de resterende 122 mill. kroner kan føres tilbake til oppgangen i strømprisene. Selv om økte strømpriser isolert sett bidrar til økt prisvekst for kommunale utgifter, er anslaget for deflatoren ikke justert opp i Revidert nasjonalbudsjett 2003. Dette har sammenheng med at andre forhold trekker i motsatt retning, bl.a. lønnsoppgjøret.

På bakgrunn av innrapportering fra kommunene kan økningen i utbetalinger av økonomisk sosialhjelp fra 1. kvartal 2002 til 1. kvartal 2003 anslås til 81 mill. kroner. Om lag 30 pst. av økningen kan forklares med nye mottakere, mens resten av vekten er knyttet til eksisterende brukere. Beløpet in-

dikerer at et betydelig antall personer har fått hjelp med strømregningen i sin kommune.

Økte strømpriser påvirker også kommunenes inntekter, først og fremst gjennom økte inntekter fra eiendomsskatt og mulighet for økte utbytter fra kommunalt eide kraftselskaper. Eiendomsskatten fra kraftverk avhenger blant annet av markedspri- sen på strøm. Det er svært vanskelig å anslå hvordan en endring i kraftprisene faktisk vil påvirke fremtidig eiendomsskatt. Beregninger foretatt på et utvalg kraftproduksjonsanlegg, tyder på at en gjennomsnittlig pris på i underkant av 15 øre/kWh over tid kan gi kraftkommunene i overkant av 1 mrd. kroner i eiendomsskatteinntekter fra kraftverk. I 2002 var til sammenlikning inntekten på anslagvis 900 mill. kroner.

Årsresultatene fra kraftselskapene vil ha betydning for kommunenes inntekter gjennom utbyttet, som utbetales i det påfølgende år. Andelen avsatt til utbytte kan riktignok variere på kort sikt, men over tid vil resultatene være det avgjørende for avkastningen, derunder størrelsen på utbyttet. Et utvalg kraftselskaper, som samlet står for 60–70 pst. av omsetningen i kraftmarkedet når Statkraft holdes utenfor, hadde i 2001 og 2002 et samlet overskudd på henholdsvis 785 mill. kroner og 2 566 mill. kroner.

Samlet utbytte til kommunene har sunket jevnt som følge av kommunalt nedslag i bransjen og konvertering av egenkapital til ansvarlige lån. En økning i utbyttet fra kraftselskapene i 2003 på 1 pst. vil øke kommunenes inntekter med anslagvis rundt 15 mill. kroner.

Denne gjennomgangen indikerer at kommunene totalt sett har fått økt sine utgifter som følge av høyere strømpriser. Økte strømpriser vil imidlertid også kunne generere betydelige merinntekter for kommunesektoren sett under ett. Ut fra en samlet vurdering finner Regjeringen grunnlag for å redusere bevilgningen over kap. 571 post 64 med 30 mill. kroner.

Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner

Post 68 Forsøk med rammefinansiering av øremerkede tilskudd

Tilskudd til skolefritidsordninger inngår i forsøksordningen med rammefinansiering av øremerkede tilskudd. Aktiviteten i skolefritidsordningene er høyere enn det som ble lagt til grunn for saldert budsjett. Det foreslås på bakgrunn av dette å øke bevilgningen på posten med 500 000 kroner. Økningen gjelder for våren 2003. Ordningen er vedtatt innlemmet i rammetilskuddet til kommunene fra høsten 2003.

Kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner

Post 60 Innbyggertilskudd

I forbindelse med kommunal oppgavedifferensiering foreslås det å trekke ut 4,2 mill. kroner på posten. Det samme beløpet legges inn i rammetilskuddet til kommunene på kap. 571, post 60. Det vises til nærmere omtale under kap. 571, post 60.

Kap. 3571 Tilbakeføring av forskudd

Post 90 Tilbakeføring av forskudd

Ved behandling av St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble det anslått at det i 2002 ville utbetales 46,4 mill. kroner i forskudd på rammetilskudd. Faktiske utbetalte forskudd i 2002 utgjorde ca. 65,5 mill. kroner. Utbetalte forskudd tilbakebetales i løpet av 2003. Det foreslås derfor at kap. 3571, post 90 oppjusteres tilsvarende utbetalte forskudd med 19,1 mill. kroner fra 46,4 mill. kroner til 65,5 mill. kroner.

Programkategori 14.10 Bolig og bomiljø

Kap. 580 Bostøtte

Post 70 Bostøtte, overslagsbevilgning

Stortinget vedtok endringer i bostøtteordningen i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 41 (2002–2003) Om tilleggsbevilgning til dekning av utgifter knyttet til økte strømpriser for bostøttmottakere, jf. Innst. S. nr. 126 (2002–2003) og vedtak nr. 284 og nr. 290. Endringene i bostøtteordningen innebærer for det første at det skal utbetales et engangsbeløp på kroner 2 500 til alle bostøttmottakere som kompensasjon for økte strømpriser. Videre ble det vedtatt at alle i bostøtteordningen skal motta tillegget for lys og varme som et engangsbeløp. I tillegg vedtok Stortinget at inntektsgrensen for barnefamilier i bostøtteordningen fra 2. tertial 2003 økes med kroner 30 000 i forhold til inntektsgrensene per 31. desember 2002.

Ved behandlingen av St.prp. nr. 41 (2002–2003) ble det bevilget 265 mill. kroner på en nyopprettet post 71 Tilskudd til dekning av utgifter knyttet til økte strømpriser. Bevilgningen på post 70 Bostøtte, overslagsbevilgning ble økt med 151,5 mill. kroner. Kap. 2412, post 1 Driftsutgifter ble økt med 1 mill. kroner.

Av økningen på 151,5 mill. kroner på post 70 Bostøtte, er 120 mill. kroner knyttet til heving av inntektsgrensene for barnefamilier. Det ville være tilstrekkelig med 60 mill. kroner for å gjennomføre denne regelverksforbedringen for én termin. Søk-

nadsfristen for bostøtte for 2. termin er 10. juni, altså før Revidert nasjonalbudsjett er vedtatt. Helårsvirkningen av Stortingets vedtak er 180 mill. kroner. Regjeringen viser til at Stortinget har vedtatt heving av inntektsgrensen uten budsjettmessing inndekning. I lys av den stramme budsjettssituasjonen foreslår Regjeringen å redusere bostøtten med 120 mill. kroner ved at heving av inntektsgrensen for barnefamilier reverseres. Det må gis forbehold til søkerne om Stortingets endelige behandling.

Kommunal- og regionaldepartementet legger opp til månedlig utbetaling av bostøtte fra september i år. Det legges opp til en overgangsordning slik at overgangen til månedlige utbetalinger ikke blir så stor for den enkelte. Dette medfører at terminbeløpet som normalt vil komme til utbetaling i september, blir fordelt på de fire påfølgende måneder. Månedlig utbetaling av bostøttebevilgningen er innført for å lette kommunale bostøtteordninger og sosialhjelp til å dekke boutgifter, og for at bostøtten skal være mer tilpasset mottakernes behov. Månedlige utbetalinger medfører ikke endring i bevilgningen til bostøtte.

Kap. 582 Skoleanlegg

Post 60 Rentekompensasjon

Rentekompensasjon for kommuner og fylkeskommuner skal stimulere kommunene til oppføring av nye skoleanlegg og til rehabilitering, opprusting og tilrettelegging av eksisterende skoleanlegg. Det har vært meget stor interesse i kommunene for ordningen siden den ble etablert i 2002.

Vedtatt bevilgning er på 192 mill. kroner. Hele årets investeringsramme på 2 mrd. kroner er disponert ved utgangen av 1. kvartal. Regjeringen foreslår å øke investeringsrammen med 1 mrd. kroner i 2003. En økning i investeringsrammen vil kunne bidra til økt sysselsetting i byggebransjen i en situasjon med økende antall arbeidsledige. Søknadene skal godkjennes og håndteres slik at budsjetteffekten av rentekompensasjon knyttet til økningen i investeringsrammen vil være en halvårseffekt i 2003. På bakgrunn av dette, samt endrede renteforutsetninger, foreslås det å øke bevilgningen på posten med 39 mill. kroner, fra 192 mill. kroner til 231 mill. kroner.

Det vises forøvrig til at bevilgningen på posten ble gjort overførbar fra 2002 til 2003 i nysalderingen 2002, jf. St.prp. nr. 22 (2002–2003) og Innst. S. nr. 78 (2002–2003). Det foreslås at posten får stikkordet «kan overføres» også i 2003.

Kap. 586 Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser

Post 60 Oppstartingsstilskudd, kan overføres

Stortinget vedtok i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2003 å utvide Handlingsplan for eldreomsorgen med 2 000 boenheter i 2002, jf. Innst. S. nr. 253 (2001–2002). Utvidelsen ble budsjettet med en 70/30-fordeling på hhv. sykehjemsplasser og omsorgsboliger. Den faktiske fordelingen basert på fylkesmennenes og fylkeslegenes innstillinger, som ble klar høsten 2002, viser imidlertid en høyere andel omsorgsboliger enn forutsatt. Dette innebærer et redusert bevilgningsbehov på post 60 i 2003, da omsorgsboliger utløser lavere tilskudd enn sykehjemsplasser. Bevilgningsreduksjonen er utelukkende knyttet til aktivitet satt i gang i 2002 og påvirker ikke aktiviteten i 2003. Bevilgningen til post 60 kan derfor reduseres med 76,2 mill. kroner.

På grunn av en beregningsfeil ble tilsagnsfullmakten for post 60 undervurdert i statsbudsjettet for 2002. Da fullmakten for 2002 ble lagt til grunn for beregningen av fullmakten for 2003, innebærer det at også vedtatt tilsagnsfullmakt for 2003 er vurdert for lavt. Beregningsfeilen har ingen konsekvenser for tilsagnsrammen og bevilgningen til ordningen i 2003 og hadde det heller ikke for ramme og bevilgning i 2002. Som følge av feilen må tilsagnsfullmakten for 2003 økes. Dersom det samtidig legges til grunn at andelen omsorgsboliger knyttet til utvidelsen på 2 000 enheter i 2002 ble høyere enn forutsatt, må tilsagnsfullmakten for 2003 økes med 287,6 mill. kroner.

Det foreslås på denne bakgrunn at bevilgningen på post 60 Oppstartingsstilskudd reduseres med 76,2 mill. kroner fra 1 943,9 mill. kroner til 1 867,7 mill. kroner og at tilsagnsfullmakten økes med 287,6 mill. kroner fra 3 161,5 mill. kroner til 3 449,1 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 63 Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag

Som følge av endringen i fordelingen mellom omsorgsboliger og sykehjemsplasser når det gjelder utvidelsen på 2 000 boenheter i 2002, jf. omtale under kap. 586, post 60, må kap. 586, post 63 Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag justeres. Dette kommer av at omsorgsboliger utløser høyere kompensasjonstilskudd per enhet enn sykehjemsplasser. Når også ny renteforutsetning for 2003 legges til grunn, medfører dette et merbehov på 39,2 mill. kroner i 2003. Det foreslås derfor

at bevilgningen på posten økes med 39,2 mill. kroner fra 1 266,4 mill. kroner til 1 305,6 mill. kroner.

Kap. 2412 Den Norske Stats Husbank

Post 72 Rentestøtte

Ny renteforutsetning for 2003 gjør at posten kan reduseres med 2 mill. kroner fra 32 mill. kroner i vedtatt budsjett 2003 til 30 mill. kroner.

Post 90 Lån til Husbanken

Som en følge av at lån utbetales raskere enn det som var forutsatt ved budsjettering av posten i 2002, ble bevilgningen på post 90 økt ved nysalderingen av statsbudsjettet for 2002, jf. St.prp. nr. 22 (2002–2003) og Innst. S. nr. 78 (2002–2003). Låne- ne kommer raskere til utbetaling fordi antallet selektive lån blant annet til kjøp av brukte boliger har økt og disse kommer raskere til utbetaling enn lån til nybygging. Den raskere utbetalingstakten får konsekvenser også for 2003-budsjettet. På denne bakgrunn foreslås det at bevilgningen på kap. 2412, post 90 Lån til Husbanken økes med 959 mill. kroner fra 12 671 mill. kroner i vedtatt budsjett for 2003 til 13 630 mill. kroner. Utbetalingsprofilen som ligger til grunn for budsjettering av posten er nå justert slik at den i større grad enn tidligere tar høyde for at flere lån kommer til utbetaling samme år som tilsagn blir gitt.

Kap. 5312 Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 2412)

Post 90 Avdrag

Det foreslås at kap. 5312, post 90 Avdrag økes med 396 mill. kroner fra 6 679 mill. kroner i vedtatt budsjett for 2003 til 7 075 mill. kroner som en følge av nye anslag over ekstraordinære innbetalinger og innfrielser, og endring av retningslinjer for godkjenning av overdragelse av husbanklån.

Kap. 5615 Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 2412)

Post 80 Renter

I 2002 ble bevilgningen på denne posten redusert som en følge av at det var lagt til grunn for høye rentesatser i tillegg til at andre premisser i beregningsmodellen hadde avvik fra det som ble forutsatt i budsjetteringen, jf. St.prp. nr. 22 (2002–2003) og Innst. S. nr. 78 (2002–2003). Som en følge av disse endringene og nye renteforutsetninger foreslås det at kap. 5615, post 80 Renter reduseres med 992

mill. kroner fra 7 341 mill. kroner i vedtatt budsjett for 2003 til 6 349 mill. kroner.

Oppfølging av budsjettvedtak – sykehjemsplasser, eldreboliger og rehabiliteringsplasser i sydlige land

Det vises til Stortingets vedtak om å øke Husbankens låneramme for 2003 med 0,5 mrd. kroner, som er øremerket kommuner som ønsker å bygge sykehjemsplasser, eldreboliger og rehabiliteringsplasser i sydlige land, jf. B.innst. S. nr. I T1 (2002–2003). Regjeringen ble bedt om å komme tilbake med endelig forslag til ordning i Revidert nasjonalbudsjett for 2003. I den forbindelse skal det også vurderes hvordan private aktører kan trekkes med.

Forslag til ordning

Regjeringen foreslår følgende ordning:

- Da det er kommunen som er pålagt ansvaret for eldreomsorgen, forutsettes det at kommunen enten selv er låntaker og eier av prosjekter, eller at kommunen garanterer fullt ut for lånet til prosjektet. Det legges også opp til at flere kommuner kan samarbeide om felles prosjekter.
- Private aktører kan delta gjennom eventuelt ansvar og/eller medvirkning for så vel bygging som drift.
- Det forutsettes at kommunene trenger et slikt botilbud, og at tilbudet skal gjelde kommunenes egne innbyggere.
- Med «sydlige land» har regjeringen forstått det slik at dette ikke nødvendigvis bare er begrenset til Spania.
- Som sikkerhet for lånet kreves kommunal garanti, bankgaranti, pant i eiendom i Norge, eller en kombinasjon av disse tre sikkerhetsformene.
- Det pågår avklaringer om norsk myndighetsområde for og adgang til å utføre tilsyns- og kontrollfunksjoner i tilknytning til tjenester som ytes ved norske spesialboliger i utlandet. Dette forslaget er begrenset til primært å gjelde de fysiske funksjonskrav som legges til grunn ved oppføring av slike boliger. Det kan ikke stilles like store krav når det gis lån, som det gjør når det gis tilskudd.
- Begrepene sykehjemsplasser, eldreboliger og rehabiliteringsplasser faller innenfor begrepene som er brukt i gjeldende forskrift om lån til omsorgsboliger, sykehjemsplasser og lokaler om omsorgsboliger fra Den Norske Stats Hus-

bank av 29. januar 1998, samt Husbankens retningslinjer.

- Lånene gis i norske kroner.

Forholdet til EØS-regelverket

Etter Regjeringens vurdering antas det at EØS-retten ikke er til hinder for at husbankmidler øremerkes bygging av omsorgsboliger i sydlige land. Ordningen kan settes i verk 1.august 2003, under forutsetning av at den godkjennes av EFTAs overvåkningsorgan ESA.

Forskriftsendringer

Det arbeides med forskriftsendringer. For ikke å miste tid, sendes disse ut på høring parallelt med behandlingen i Revidert nasjonalbudsjett under forutsetning av Stortingets godkjenning av Regjeringens forslag.

Evaluering

Det legges opp til en evaluering av ordningens virkning/effekt etter en viss tid.

Finansiering av studentboliger

I budsjettavtalen i forbindelse med Revidert budsjett for 2002 het det at studentboliger legges inn under husbankfinansieringen, men at de fortsatt skal være en del av utdanningspolitikken. Det foreslås på denne bakgrunn en endring av forvaltningen av dagens tilskuddsordning som i større grad involverer Husbanken i arbeidet med å realisere studentboligprosjekter. Nærmere omtale av forslaget gis under kap. 270, post 75 på Utdannings- og forskningsdepartementets område.

Svar på anmodningsvedtak fra Stortinget

A. Innledning

Det vises til Stortingets anmodningsvedtak nr. 257 jf. Innst. S. nr. 118 (2002–2003):

«Stortinget ber Regjeringen om å legge fram en sak for Stortinget som belyser problematikken knyttet til reiser tilbake fra det landet en har flyktet fra.»

Det vises videre til henstilling nr. 258 jf. Innst. S. nr. 118 (2002–2003):

«Det henstilles til Regjeringen å sikre at regelverket er i samsvar med intensjonene og eventuelt fremme forslag til lovendring hvor hovedregelen må være at opphold i hjemlandet fører til tilbakekall av asylstatus.»

B. Generelt om redegjørelsen

I forbindelse med behandlingen av den såkalte Mullah Krekar-saken ble det i media fokusert på at Krekar hadde foretatt reiser til hjemlandet (Nord-Irak) etter at han var innvilget flyktningstatus i Norge. Det har vært stilt spørsmål ved hvorvidt personer som har fått opphold i Norge har lov til å foreta slike reiser, og hvilke konsekvenser slik reisevirksomhet bør få. Mulla Krekars sak er også bakgrunnen for anmodningsvedtaket fra Stortinget.

I overensstemmelse med anmodningsvedtaket vil denne redegjørelsen belyse ulike problemstillinger knyttet til at enkelte personer som har fått beskyttelse i Norge reiser til hjemlandet på ferie/ besøk. Redegjørelsen vil innledningsvis sortere ut i hvilke tilfeller hjemreiser kan være problematisk i forhold til oppholdsgrunnlaget i Norge. Videre vil redegjørelsen gi en gjennomgang av gjeldende regelverk på området, hvilke muligheter som ligger i regelverket, og hvordan regelverket blir praktisert. Avslutningsvis vil Regjeringens vurdering av gjeldende regelverk, og ønskeligheten av endringer og tiltak på området bli berørt.

C. I hvilke tilfeller er reisevirksomhet uproblematisk

Det bor i dag nesten 330 000 mennesker i Norge med innvandrerbakgrunn. En stor del av disse er født og oppvokst i Norge og er norske statsborgere. Når en person med utenlandsk bakgrunn har oppnådd norsk statsborgerskap, er dette en tillatelse som innebærer at vedkommende har de samme rettigheter som alle nordmenn, også når det gjelder reisevirksomhet. Regjeringen anser det som uproblematisk at personer som har oppnådd norsk statsborgerskap reiser til sitt opprinnelsesland på ferie/ besøk.

Videre er det viktig å presisere at mange personer med innvandrerbakgrunn har kommet til Norge i familiegjenforening, som arbeidstakere eller har fått opphold i Norge fordi de har en særlig tilknytning hit eller fordi det foreligger sterke menneskelige hensyn som ikke relaterer seg til et beskyttelsesbehov. Felles for disse sakene er at oppholdsgrunnlaget i Norge ikke er knyttet til beskyttelsesgrunner. Når tillatelsen er gitt uavhengig av et beskyttelsesbehov, ser Regjeringen ingen problemer knyttet til at det foretas reiser til hjemlandet.

For øvrig må det presiseres at det har vært bred politisk enighet om at tilbakevending blant flyktninger er ønskelig. Det er derfor i utgangspunktet ikke grunn til å reagere negativt mot at

personer som har fått beskyttelse i Norge reiser hjem med sikte på å bosette seg i hjemlandet.

Ut fra redegjørelsen over kan man konkludere med at det i de fleste tilfeller er uproblematisk at personer med innvandrerbakgrunn reiser til sitt opprinnelsesland på besøk eller feriereiser.

D. I hvilke tilfeller og hvorfor er reisevirksomhet et problem

En asylsøker som reiser til hjemlandet vil som regel anses for å ha trukket sin søknad om asyl. Det følger av loven at søknader om asyl må fremsettes fra riket, og som en avledet følge av dette er det også en forutsetning at søkeren oppholder seg i riket når søknaden behandles. Søkeren skal for øvrig på ethvert tidspunkt være tilgjengelig for utlendingsmyndighetene dersom det er behov for ytterligere opplysninger som kan belyse asylsøknaden. Dersom søkeren ikke er tilgjengelig for slik informasjon, legges det til grunn at vedkommende ikke lenger er interessert i å opprettholde asylsøknaden. Videre vil en asylsøker som reiser frivillig tilbake til hjemlandet, normalt signalisere at vedkommende ikke har et beskyttelsesbehov, og hjemreisen må derfor kunne tolkes som et faktisk tilbakekall av beskyttelsessøknaden. På denne bakgrunn anses asylsøkeres reisevirksomhet i utgangspunktet som uproblematisk og til det beste for asylsøkeren dersom vedkommende betrakter dette som trygt.

Mer problematisk er det imidlertid dersom asylsøkeren etter hjemreisen kommer tilbake til Norge og fremmer en ny søknad, eller ønsker å opprettholde tidligere søknad. Verken utlendingsloven eller Flyktningkonvensjonen gir adgang til å innskrenke retten til å søke asyl på ny. Realiteten vil imidlertid være at søknaden (normalt) kan hurtigbehandles fordi søkerens tidligere hjemreise (normalt) kan tillegges avgjørende betydning som argument for at søkeren ikke har beskyttelsesbehov.

Slik Regjeringen ser det, er hovedproblemet rundt reisevirksomhet knyttet til de tilfeller der følgende forhold foreligger:

- når utlendingen allerede er gitt opphold i Norge ut i fra en beskyttelsesvurdering
- når hjemreisen finner sted kort tid etter at opphold er innvilget
- når hjemreisen finner sted på tross av at situasjonen i hjemlandet ikke er endret etter at vedkommende ble innrømmet et behov for beskyttelse

Når personer med en slik bakgrunn reiser til hjem-

landet på besøk, gir dette indikasjoner på at det er innvilget asyl/vern uten at det faktisk har vært et behov for beskyttelse, og at asylsøkeren har forklart seg uriktig om sin bakgrunn. Dette undergraver asylsinstittuttet, og gir signaler som kan medføre økt tilstrømning av asylsøkere uten beskyttelsesbehov. Videre vil de aktuelle personer ha opptrådt i strid med forutsetningene for tillatelsen de har fått og de vilkår som settes i reisedokumentene som norske myndigheter utsteder. Reisevirksomheten til hjemlandet vil derfor i mange tilfeller indikere både et misbruk av asylsinstittuttet og av de utstedte reisedokumenter.

E. Omfanget av reisevirksomhet til hjemlandet

Det er vanskelig å anslå omfanget av hjemreiser for personer som har fått asyl eller annen beskyttelse i Norge. Det beror ofte på tilfeldigheter hvorvidt norske myndigheter blir kjent med slik reisevirksomhet. UDI har heller ikke statistikk over i hvor mange enkeltsaker de faktisk får melding om slik reisevirksomhet.

Direktoratet blir imidlertid i flere saker kjent med reisevirksomhet. Omfanget er av en slik grad at man ikke kan si at det bare skjer unntaksvis. Reisevirksomheten blir for en stor del oppdaget av politiets grensekontroll på Gardermoen. Videre mottar direktoratet rapporter fra politiets sambandsmenn i utlandet og fra polititjenestemenn i distriktene. Det forekommer også at direktoratet selv oppdager slike forhold i forbindelse med den ordinære saksbehandlingen.

Myndighetene har for øvrig blitt kjent med mer generell reisevirksomhet blant enkelte grupper utlendinger. I år 2000 fikk norske myndigheter informasjon om at over 1500 nord-irakere med norske reisedokumenter hadde krysset den syrisk-irakiske grensen. Disse opplysningene bidro til at norske myndigheter la om sin praksis i forhold til søkere fra Nord-Irak, og begynte å avslå tillatelse til de nord-irakere som ikke hadde et individuelt beskyttelsesbehov. Myndighetene har også innhentet tall for grensepasseringer for denne gruppen i 2002, og disse viser at over 1600 nord-irakere med norske reisedokumenter krysset grensen i fjor.

Norske myndigheter legger til grunn at tallene fra Irak ikke er enestående, og at de indikerer at et ikke ubetydelig antall personer som er gitt beskyttelse i Norge foretar reiser til hjemlandet.

I saker om reisevirksomhet vil det ofte være betydelige problemer knyttet til bevisførselen. Som tilstrekkelige bevis er for eksempel stempel fra hjemlandet i utlendingens reisedokument, at politiet ved kontroll konstaterer direkte innreise fra

hjemlandet eller at utlendingen i avhør hos politiet erkjenner å ha vært der på besøk. Ren mistanke eller et tips om at utlendingen kan ha vært tilbake i hjemlandet er i utgangspunktet ikke tilstrekkelig bevis, men kan gi grunnlag for at nærmere undersøkelser gjennomføres av politiet.

Politiet skal varsle UDI der de blir kjent med at utlendinger som innehar norske reisebevis for flyktninger eller utlendingspass med geografiske begrensninger, har gjennomført reiser til hjemlandet eller andre land det er begrenset for.

F. Konsekvenser av reisevirksomhet etter gjeldende regelverk

Personer som er innvilget asyl og flyktningstatus

Innvilget asyl kan tilbakekalles når en person ikke lenger fyller vilkårene i flyktningkonvensjonen. Flyktningkonvensjonen art. 1 regulerer hvilke forhold som kan medføre bortfall av status. Kort oppsummert omhandler denne de tilfeller der flyktningen gjennom sine handlinger har indikert at han ikke lenger har behov for beskyttelse.

For øvrig kan asylstatus kalles tilbake dersom alminnelige forvaltningsrettslige regler tilsier det. Dette vil være tilfellet dersom en person er blitt innvilget asyl og flyktningstatus i Norge på bakgrunn av å ha gitt uriktige opplysninger om sitt beskyttelsesbehov.

Ved tilbakekall av asylstatus foretas det alltid en konkret og individuell vurdering av den aktuelle sak. I denne vurdering vil omstendighetene rundt reisen til hjemlandet være et viktig tema, samt om reisen indikerer at vedkommende ikke har et beskyttelsesbehov.

Rene feriebesøk i hjemlandet vil klart indikere at vedkommende ikke har noe å frykte i hjemlandet, og kan også indikere at utlendingen, da han søkte asyl, ga uriktige opplysninger om sitt beskyttelsesbehov. Viser undersøkelser at dette er tilfellet, skal asylstatus som hovedregel tilbakekalles.

Også flyktninger som har bosettingstillatelse i Norge vil kunne få tilbakekalt sin asylstatus og eventuell oppholds- og arbeidstillatelse dersom man finner det bevist at den opprinnelige tillatelse ble gitt på uriktige forutsetninger. I Mullah Kerkars sak ble det tilstrekkelig dokumentert at han ikke hadde behov for beskyttelse da han fikk asylstatus i Norge, og heller ikke på noe senere tidspunkt. Det ble vist til at han hadde oppholdt seg i hjemlandet, og at hans aktivitet der viste at han ikke har hatt noe å frykte i Nord-Irak.

Dersom sikkerhetssituasjonen i hjemlandet endres etter at asylstatus er innvilget, kan vurderingen av hvorvidt en reise til hjemlandet skal

medføre tilbakekall bli komplisert. I henhold til flyktningkonvensjonen er en person ikke lenger flyktning dersom forholdene som førte til anerkjennelse som flyktning ikke lenger er til stede. I følge UNHCRs «Handbook on procedures and criteria for determining refugee status» fremgår det imidlertid at det her må dreie seg om fundamentale forandringer i forholdene i hjemlandet og at en forbigående forandring ikke er tilstrekkelig. Dersom en person som har fått flyktningstatus har hatt lengre opphold i Norge, har norske myndigheter sjelden kalt tilbake flyktningstatusen på grunn av hjemreiser etter en endret sikkerhetssituasjon i hjemlandet.

Etter tilbakekall av asylstatus følger det av utlendingsforskriften at man samtidig må vurdere om utlendingen bør gis fortsatt tillatelse til opphold uten asylstatus. Slik fortsatt tillatelse bør ikke gis dersom man legger til grunn at utlendingen i forbindelse med søknaden om asyl ga uriktige opplysninger. For utlendinger fra land/områder der sikkerhetssituasjonen er slik at Norge på generelt grunnlag innvilger vern, vil man måtte vurdere om den som får tilbakekalt sin status er trygg i andre deler av hjemlandet, såkalt internflukt. De områder vedkommende har besøkt vil typisk være slike trygge områder.

Personer som er gitt tillatelser av beskyttelsesgrunner

Personer som ikke fyller vilkårene i flyktningkonvensjonen, og derfor ikke kan få asyl i Norge, kan innvilges beskyttelse dersom det foreligger flyktninglignende grunner. Tilbakekall av slik tillatelse behandles etter de samme prinsippene som ved tilbakekall av asylstatus.

Irakere som har reist hjem for å delta i krigen mot USA

I forbindelse med krigen i Irak er det gjennom media blitt kjent at enkelte irakere som har fått asyl/oppholdstillatelse i Norge reiste tilbake til Irak for å kjempe i krigen mot USA. Det reiser seg på denne bakgrunn et spørsmål om dette bør få konsekvenser for disses oppholdsstatus ved en eventuell retur til Norge.

Som redegjort for over må direktoratet i en slik sak, dersom de blir kjent med reisevirksomheten, foreta en konkret vurdering av om det er grunnlag for å tilbakekalle tidligere gitte tillatelser. I denne vurderingen vil det være av avgjørende betydning om reisen til Irak og deltakelsen i krigshandlinger mot USA indikerer at tidligere tillatelse er gitt på

uriktig grunnlag og at utlendingen i sin tid har gitt uriktige opplysninger om sitt beskyttelsesbehov i forhold til hjemlandets myndigheter.

Konsekvenser i forhold til reisedokument

Utlending som har fått asyl i Norge har som utgangspunkt rett til reisebevis for flyktning. Utlending som har fått arbeids/oppholdstillatelse på grunnlag av et beskyttelsesbehov får utstedt utlendingspass. Det følger av utlendingsforskriften at reisedokumenters geografiske gyldighetsområde skal begrenses for utlendingens hjemland. Utlendingsforskriften gir også hjemmel for å gjøre unntak for hjemlandets naboland når det gjelder reisebevis for flyktning og utlendingspass. Dette beror imidlertid i stor grad på et skjønn.

Praksis i UDI og UNE tyder på at det i dag i utgangspunktet utstedes reisebevis og utlendingspass uten andre reisebegrensninger enn reiser til hjemlandet. Dette innebærer at grupper som man har klare indikasjoner på at driver utstrakt reisevirksomhet til hjemlandet, eks. irakere og somalier, i dag ikke får begrensninger i sine dokumenter for hjemlandets naboland. Begrunnelsen for dette fra direktoratets side har vært at det er vanskelig å dokumentere at slik reisevirksomhet faktisk har funnet sted for disse gruppene, og at man uansett ikke har kunnet bevise at alle i denne gruppen har vært tilbake i hjemlandet.

Regjeringen er bekymret over en slik praksis, og ønsker å sette i verk tiltak for at det for enkelte grupper i større grad gjøres landbegrensninger i reisedokumentene, jf. pkt. 8.

Dersom det i en konkret sak blir kjent at en utlending har benyttet et norsk reisedokument i strid med de geografiske begrensninger, kan reisedokumentet begrenses til ikke å gjelde reiser til noe land, eller inndras. UDI har lagt seg på en praksis der begrensningen eller inndragelsen gjelder for 2 år.

G. Faktisk gjennomførte tilbakekall

Det føres ingen egen statistikk over gjennomførte tilbakekall av asylstatus og/eller oppholdstillatelser på grunnlag av besøk i hjemlandet. Dette gjør det vanskelig å gi konkrete opplysninger om hvor mange som har fått tilbakekalt sine tillatelser eller under hvilke omstendigheter dette faktisk er blitt gjort av direktoratet.

Direktoratet har imidlertid opplyst at det over en periode på flere år er gjennomført tilbakekall av asylstatus for flere nasjonaliteter, blant annet i en del saker der vietnamesiske overføringsflyktning-

ger hadde vært på besøk i hjemlandet. Direktoratet anså her besøket i hjemlandet som et bevis for at de aktuelle personer ikke lenger gikk inn under flyktningdefinisjonen, slik at asylstatus ble tilbakekalt og reisebevis for flyktninger inndratt. På grunn av problemer med gjennomføringen av tvangsmessige returer til hjemlandet fikk flere av disse imidlertid beholde sin oppholdstillatelse uten asylstatus. Asylstatus har også blitt tilbakekalt på dette grunnlaget for andre nasjonaliteter, som for eksempel iranske og irakiske borgere. Sør-irakere har imidlertid, på grunn av den generelle sikkerhetssituasjonen i hjemlandet, fått beholde sine oppholdstillatelser.

H. Regjeringens vurderinger av behovet for tiltak

Som redegjørelsen viser, er reisevirksomhet til hjemlandet problematisk i bestemte situasjoner og for bestemte grupper. De personer dette gjelder utgjør imidlertid i dag en relativ liten del av innvandrerbefolkningen i Norge.

Etter Regjeringens oppfatning er det like fullt uakseptabelt at personer forklarer seg uriktig om sitt beskyttelsesbehov, og oppnår asyl og vern i Norge på grunnlag av dette, og at de i tillegg misbruker de reisedokumenter de får utstedt av norske myndigheter. Slikt misbruk av asylinstituttet krever reaksjoner.

Gjennomgangen ovenfor viser at man innenfor gjeldende regelverk allerede har gode muligheter til å reagere når personer foretar hjemreiser til tross for at de har påberopt seg et beskyttelsesbehov. Slik oppfølging er imidlertid ressurskrevende, og mye kan tyde på at dette ikke har vært en oppgave som UDI har gitt høy prioritet. Regjeringen ønsker ut fra nåværende situasjon å se nærmere på rutiner som følges i slike saker, om de er tilstrekkelige eller om de bør forbedres. Det er også viktig at politiet er bevisst på misbruk av reisedokumenter, forfalskninger mv. og at de holder UDI godt orientert om sine erfaringer, slik at de nødvendige reaksjoner kan settes i kraft.

For øvrig ser Regjeringen behov for en bedret kontroll for å avsløre reisevirksomhet i strid med asylanførsler om et beskyttelsesbehov. Regjeringen vil arbeide videre med tiltak for dette.

Regjeringen vurderer videre å gjennomføre regelverksendringer som innebærer at når UDI og UNE får kjennskap til ulike grupperes reisevirksomhet til hjemlandet, så skal dette innebære konsekvenser for praksis når det gjelder å gjøre landbegrensninger i reisedokumentene.

Problematikken rundt reisevirksomhet er et av flere forhold som gir grunnlag for å ta nærmere

stilling til en styrking av utlendingsmyndighetenes kompetanse omkring forholdene i «asylproduserende» land. Dette er et spørsmål som Regjeringen vil komme tilbake til.

3.6 Sosialdepartementet

Kap. 620 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

A. Samordning av Aetat, trygdeetaten og sosialtjenesten (SATS)

I St.meld. nr. 14 (2002–2003) Samordning av Aetat, trygdeetaten og sosialtjenesten, har Regjeringen foreslått en omfattende omorganisering av velferdsforvaltningen. Forslaget innebærer at det opprettes en enhetlig førstelinje basert på samarbeid mellom stat og kommune og en reorganisert statlig velferdsforvaltning med én etat for arbeid og relaterte ytelser og én etat for pensjoner og familieytelser. Kommunenes ansvar for sosialtjenesten videreføres.

Stortingsmeldingen skal behandles i Stortinget 13. mai 2003. I Innst. S. nr. 189 (2002–2003) tilrår flertallet i Sosialkomiteen at meldingen sendes tilbake til Regjeringen, og at Regjeringen utreder ulike modeller for én felles velferdsetat bestående av dagens Aetat, trygdeetaten og sosialetaten.

Til planlegging og utredning knyttet til reform av velferdstjenestene i 2003 foreslår Regjeringen en økning i bevilgningen på 7,4 mill. kroner. Dette beløp kommer i tillegg til 2,6 mill. kroner som allerede er avsatt til prosjektet i 2003. Bevilgningen skal dekke utgifter knyttet til etableringen av et sekretariat i Sosialdepartementet og utgifter knyttet til etablering av flere delprosjekter med deltakelse fra berørte parter.

Bevilgningen foreslås forhøyet med 7,4 mill. kroner mot tilsvarende innsparing under kap. 2600 Trygdeetaten, post 01 Driftsutgifter.

B. Kommunal overtakelse av deler av fylkeskommunenes ansvar for tiltak for rusmiddelmissbrukere (Rusreform II)

Sosialdepartementet har lagt frem Ot.prp. nr. 54 (2002–2003) våren 2003, med forslag om at kommunene overtar fylkeskommunenes ansvar for institusjoner som tilbyr spesialiserte sosiale tjenester og døgninstitusjoner for omsorg for rusmiddelmissbrukere. Forslaget i proposisjonen omfatter mellom 25 og 40 institusjoner som driver spesialiserte sosiale tjenester og/eller omsorgstjenester.

Det endelige antallet institusjoner som omfattes av forslaget vil avhenge av avklaringer om hvilke institusjoner som skal overføres til staten som følge av Rusreform I, jf. Ot.prp. nr. 3 og Innst. O. nr. 51 (2002–2003).

Forslaget omfatter overføring av verdier og virksomheter fra fylkeskommunene til kommunene. I tillegg er det forutsatt at staten skal tre inn i eksisterende avtaler med private institusjoner som yter spesialiserte sosiale tjenester og døgninstitusjoner for rusmiddelmissbrukere. Det legges opp til at overføringen skal skje fra 1. januar 2004.

Det må påregnes et ressursbehov knyttet til omorganiseringen og eierskiftene både i 2003 og 2004. Det vil bli satt i gang et arbeid med å kartlegge omfanget av overtakelsen og fastsette verdier av eiendommer og åpningsbalanser. Det vil bli gjennomført drøftingsmøter med fylkeskommunene og overtakende kommuner. Departementet vil ha behov for å få dekket engangskostnader knyttet til prosjektbistand. Videre foreslår Sosialdepartementet å sette av prosjektmidler som kan overføres til de kommunene som overtar eierskapet til de fylkeskommunalt eide institusjonene. Bevilgningen foreslås forhøyet med 5 mill. kroner, mot at bevilgningen under kap. 621, post 60 og post 63, reduseres med henholdsvis 2 mill. kroner og 3 mill. kroner.

C. Klagesaksbehandling

Fylkesmennene har ansvaret for klagesaksbehandlingen som følger av alkoholloven. Sosial- og helsedirektoratet har fra 2003 overtatt ansvaret for tildeling av midler til fylkesmennene. Det foreslås derfor overført 3 mill. kroner til kap. 621, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Bevilgningen under posten foreslås redusert med 3 mill. kroner.

D. Sammendrag kap. 620, post 21

Samlet foreslås bevilgningen forhøyet med 9,4 mill. kroner fra 56,87 mill. kroner til 66,27 mill. kroner.

Post 60 Prøveløslatelse, kan overføres

Ordnningen gjelder tilskudd til kommunenes utgifter i forbindelse med prøveløslatelse fra forvaring, varetektssurrogat og sikring (psykisk utviklingshemmede). Det er bevilget 89,7 mill. kroner for 2003. I tillegg er det overført 3,8 mill. kroner fra 2002 til 2003. Regnskapet for 2002 viste utgifter på 48,4 mill. kroner.

Innen søknadsfristens utløp, som var satt til 1. mars 2003, er det kommet inn refusjonskrav på til sammen 41,6 mill. kroner. Erfaringsmessig kommer det inn søknader etter dette tidspunkt. Det er derfor vanskelig å gi eksakt omfang av bevilgningsbehovet, men det antas å være grunnlag for å sette ned bevilgningen med 20 mill. kroner.

Det er besluttet at Justisdepartementet skal overta ansvaret for ordningen fra 1. juli 2003 og budsjettansvaret fra 2004.

Bevilgningen foreslås redusert med 20 mill. kroner fra 89,7 mill. kroner til 69,7 mill. kroner.

Kap. 621 Tilskudd til kommunale tjenester, organisasjoner m.m.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Fylkesmennene har ansvaret for klagesaksbehandlingen som følger av alkoholloven. Sosial- og helsedirektoratet har fra 2003 overtatt ansvaret for tildeling av midler til fylkesmennene. Det foreslås derfor overført 3 mill. kroner fra kap. 620, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Videre foreslås bevilgningen redusert med 5 mill. kroner mot tilsvarende økning av bevilgningen under kap. 706 Sosial- og helsedirektoratet til dekning av engangskostnader i forbindelse med flytting og etablering av datasystemer m.m., jf. omtale under kap. 706, Sosial- og helsedirektoratet.

Samlet foreslås bevilgningen redusert med 2 mill. kroner fra 94,9 mill. kroner til 92,9 mill. kroner.

Post 60 Tilskudd til omsorgstjenester, kan overføres

Det er overført 3,4 mill. kroner fra 2002 til 2003. Sosialdepartementet foreslår at 2 mill. kroner nyttes i forbindelse med kommunal overtakelse av deler av fylkeskommunenes ansvar for tiltak for rusmiddelmissbrukere (Rusreform II), jf. omtalen under kap. 620 Utredningsvirksomhet, forskning m.m., post 21 Spesielle driftsutgifter. Videre foreslås det at 1 mill. kroner nyttes til oppheving av taket for tolketimer i arbeidslivet for hørselshemmede og døvblinde, jf. omtale under kap. 2600, post 01 Driftsutgifter.

Bevilgningen foreslås redusert med 3 mill. kroner fra 41,4 mill. kroner til 38,4 mill. kroner.

Post 61 Tilskudd til vertskommunene m.v.

Under posten er det avsatt 5,3 mill. kroner til å løse overgangsproblemer m.v. knyttet til systemet for registrering og kontroll av antall utviklingshem-

mede i kommunene til bruk i inntektssystemet, jf. St.prp. nr. 1 (2002 – 2003) og Innst. S. nr. 11 (2002 – 2003).

Antall eldre personer med psykisk utviklingshemming er økende og stiller kommunene ovenfor nye utfordringer med hensyn til å fremskaffe et kvalitativt godt tjenestetilbud. For å kunne utvikle kvalitativt gode tjenester for denne brukergruppen, foreslås det at inntil 2 mill. kroner innenfor denne rammen nyttes til kompetansehevede tiltak.

Post 63 Tilskudd til rusmiddeltiltak, kan overføres

Det er overført 12,1 mill. kroner fra 2002 til 2003. Sosialdepartementet foreslår at 3 mill. kroner nyttes i forbindelse med kommunal overtakelse av deler av fylkeskommunenes ansvar for tiltak for rusmiddelmissbrukere (Rusreform II), jf. omtalen under kap. 620 Utredningsvirksomhet, forskning m.m., post 21 Spesielle driftsutgifter.

Bevilgningen foreslås redusert med 3 mill. kroner fra 171,2 mill. kroner til 168,2 mill. kroner.

Post 76 Tilskudd til opphold i institusjon for eldre med særskilte behov

Formålet med bevilgningen er å bidra til drift av Mosserød alders- og sykehjem for adventister og Jødisk Bo- og Seniorsenter, og dermed stimulere kommunene til å kjøpe plasser ved disse institusjonene. Bevilgningen skal i hovedsak nyttes til å subsidiere den kommunale kostnaden for nye beboere som enten tilhører Det mosaiske trossamfunn eller Syvendedags adventistsamfunn. Bevilgningen er for 2003 på 6 mill. kroner.

I Innst. S. nr. 11 (2002 – 2003) viser et flertall i Sosialkomiteen til at det også er andre enn adventister og jøder som har spesielle behov. Dette flertallet ber Regjeringen om å utrede innlemming av institusjonsopphold for eldre døve i tilskuddsordningen i Revidert nasjonalbudsjett 2003. Et annet flertall mener at tilbudet til eldre døve er et kommunalt ansvar og at tilskuddsordningene til kommunene må legges til rette for at kommunene kan realisere sitt ansvar overfor denne brukergruppen.

Det er vanskelig å fastslå et sikkert antall hørselshemmede i Norge. Det regnes med at om lag 10 pst. av befolkningen har et hørselsproblem. Døve derimot, utgjør tallmessig en liten del av befolkningen. I en rapport utgitt av Nasjonalt kompetansesenter for aldersdemens anslås det at det finnes om lag 4 000 døve i Norge. Hvor mange av disse

som har behov for heldøgns pleie- og omsorg er det vanskelig å anslå.

Det finnes i dag institusjoner for eldre døve i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Disse finansieres i det vesentlige av kommunene.

Døvhets gir et kommunikasjonshandikap med omverdenen. Derfor er det viktig at kommunene legger til rette for at eldre døve får et godt tilbud enten i eller utenfor institusjon. Kommunene har ansvaret for å vurdere den enkelte brukers behov for tjenester, herunder behovet for spesielle kommunikasjonsløsninger. Det er viktig at brukere kan gis et tjenestetilbud i egen kommune, og så langt som mulig i eget hjem. Derfor bør den enkelte kommune sikre nødvendig kompetanse i forhold til å gi eldre døve et individuelt tilrettelagt tjenestetilbud.

Sosialdepartementet har vurdert det slik at institusjoner for eldre døve ikke bør innlemmes i tilskuddsordningen. En slik løsning vil bidra til å sentralisere tjenestetilbudet til enkelte steder i landet. Dekning av spesielt høye kommunale utgifter knyttet til denne gruppen bør løses gjennom finansieringsordningen for ressurskrevende brukere. Det vises til at Regjeringen i Kommuneproposisjonen for 2004 (St.prp. nr. 66 (2002–2003)) har fremmet forslag om forbedringer i finansieringsordningen for ressurskrevende brukere. En toppfinansieringsordning foreslås innført fra 1. januar 2004 og tilskuddsrammen foreslås økt med 300 mill. kroner. Ordningen vil dekke (deler av) kommunenes utgifter når tilbudet overskrider et bestemt utgiftsnivå per innbygger.

Kap. 664 Pensjonstrygden for sjømenn

Post 70 Tilskudd

Tilskuddet til Pensjonstrygden for sjømenn skal dekke deler av pensjonsutbetalingene i henhold til sjømannspensjonstrygdloven §15 samt underskudd i Pensjonstrygden etter at reguleringsfondet er brukt opp.

Etter sjømannspensjonstrygdloven § 8 er trygden garantert av staten. I de siste årene er det i budsjettforslagene i St.prp. nr. 1 og i Ot.prp. nr. 20 (1999–2000), varslet at staten gjennom sin garanti vil måtte dekke en forventet underbalanse på 3–4 mrd. kroner gjennom en periode på om lag 15 år. Dette skyldes at reguleringsfondet vil være oppbrukt i løpet av 1. kvartal i 2003 og statens garanti må innfris fra da av.

Det er i stor grad tatt hensyn til dette i bevilgningen for 2003. Anslagene for opptjente pensjonsrettigheter kan variere betydelig. Dette skyldes at registeret for Pensjonstrygden for sjømenn ikke

gir tilstrekkelige opplysninger for å kunne foreta eksakte beregninger for fartstid før 1975, slik at man må basere seg på usikre anslag. Nye beregninger viser at opptjente pensjonsrettigheter og virkningen av grunnbeløpsreguleringen er større enn lagt til grunn i St.prp. nr. 1 (2002–2003).

Av likviditetsmessige årsaker beregnes det en «buffer» på 10 mill. kroner, dvs. at garantiansvaret skal innfris når reguleringsfondet er nede i 10 mill. kroner. I saldert budsjett 2003 er det ikke lagt inn en slik buffer.

1. januar 2003 var kapitalen på reguleringsfondet 35 mill. kroner, og kapitalen på grunnfondet 186 mill. kroner. Statens garantiansvar skal som nevnt dekke underskuddet i Pensjonstrygden for sjømenn etter at reguleringsfondet er oppbrukt. Finansinntektene fra grunnfondet går med til finansiering av trygden, men etter loven skal ikke grunnfondskapitalen brukes til å dekke underskudd i trygden.

Det foreslås at bevilgningen forhøyes med 68 mill. kroner fra 388,6 mill. kroner til 456,6 mill. kroner.

Kap. 2600 Trygdeetaten

Post 01 Driftsutgifter

A. Oppheving av taket for tolketimer i arbeidslivet for hørselhemmede og døvblinde

Stortinget har ved behandlingen av statsbudsjettet for 2003 bedt Regjeringen vurdere å oppheve taket på tolketimer i arbeidslivet for døve og døvblinde i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2003, jf. Innst. S. nr. 11 (2002–2003), romertallsvedtak VI.

Sosialdepartementet foreslår at taket på tolketimer oppheves fra 1. juli 2003 når det gjelder ordningen med individuell rettighet til tolk i arbeidslivet.

Ordningen med individuell rettighet til tolk i arbeidslivet, gir arbeidstakere mulighet til å leie inn tolk for kortere eller lengre tid for å løse enkeltoppgaver, eller å bidra i spesielle tilfeller som krever tolkehjelp. I tillegg til denne finnes også ordningen «tolk på arbeidsplass» som fungerer slik at det anskaffes tolker på heltidsbasis i bedriften til disposisjon for ansatte som har behov for dette. Det kan også fungere slik at flere bedrifter går sammen om å dele på en tolk. Dersom ordningen «tolk på arbeidsplass» er til stede på arbeidsplassen har den ansatte ikke krav på tolk til individuelt bruk i arbeidslivet.

Merutgiftene for folketrygden i 2003 er anslått til 2,6 mill. kroner. Utgifter til lønn, overtid og rei-

sekostnader for ansatte tolker på 1,2 mill. kroner vil bli dekket innen trygdeetatens driftsbudsjett under kap. 2600, post 01. Utgifter til frilanstolker over stønadsbudsjettet anslås til 1,4 mill. kroner, jf. omtale under kap. 2661, post 76 Bedring av funksjonsevnen, andre formål. 1 mill. kroner av utgifterne foreslås dekket ved reduksjon av bevilgningen under kap. 620, post 60 Tilskudd til omsorgstjenester og 0,4 mill. kroner ved reduksjon av bevilgningen under kap. 2600, post 01 Driftsutgifter. Bevilgningen foreslås redusert med 0,4 mill. kroner.

B. Samordning av Aetat, trygdeetaten og sosialtjenesten. (SATS)

Til planlegging og utredning knyttet til reform av velferdstjenester i 2003 foreslås en økning i bevilgningen på 7,4 mill. kroner, jf. omtale under kap. 620 Utredningsvirksomhet, forskning m.m., post 21 Spesielle driftsutgifter.

Det foreslås at beløpet på 7,4 mill. kroner dekkes inn ved reduksjon av bevilgningen under kap. 2600 Trygdeetaten, post 01 Driftsutgifter.

C. Funksjonshemmede og transport – landsdekkende forsøksordninger

Fra 1. august 2001 ble det iverksatt et forsøk med tilrettelagt transport for funksjonshemmede arbeidstakere og studenter, med den hensikt å vinne erfaringer med ulike organisasjonsmodeller før det eventuelt igangsettes en permanent transportordning, og å kartlegge hvordan et bedret transporttilbud for funksjonshemmede vil påvirke tilgangen til uførepensjon og overgangen fra uførhet til arbeid/utdanning. Forsøket er et samarbeidsprosjekt mellom Sosialdepartementet, Helsedepartementet og Samferdselsdepartementet, og skal primært fange opp funksjonshemmede som faller utenfor dagens ordninger (bilstønad, grunnstønad, TT til arbeid og utdanning mv.).

Forsøkene baserer seg på utprøving av to modeller for organisering av en rasjonell transportordning. Den ene modellen er knyttet opp mot trygdeetaten og kjørekontorene. Den andre ordningen er knyttet til den fylkeskommunale transporttjenesten for funksjonshemmede (TT).

Basert på grove anslag tok forsøkene utgangspunkt i et antatt omfang på om lag 450 personer med behov for arbeidsreiser og om lag 200 personer med behov for utdanningsreiser. Erfaringene så langt viser at det kun er til sammen 177 (pr. 17. januar 2003) som benytter eller har benyttet seg av de to ordningene. Av disse gjelder 85 pst. arbeids-

reiser og 15 pst. utdanningsreiser. Utgiftene per bruker er i gjennomsnitt om lag 32 000 kroner.

Evalueringen av forsøksordningen skal utføres av Nordlandsforskning. Regjeringen vil etter at evalueringen av forsøket foreligger ta stilling til om det skal foreslås etablert en permanent ordning med arbeids- og utdanningsreiser for funksjonshemmede. I samsvar med forutsetningene for forsøket vil de funksjonshemmede være sikret overgangsordninger fram til en avklaring av eventuelle nye regler. Det foreslås derfor at forsøksordningen forlenges ut 2003. En forlengelse av forsøksordningen vil ikke innebære behov for ytterligere bevilgninger i 2003. Regjeringen vil komme tilbake med nærmere vurdering av erfaringene fra forsøket og eventuelle forslag til regelendringer i statsbudsjettet for 2004.

D. Merkostnad som følge av økt pensjonsinnskudd i Statens Pensjonskasse

Statens Pensjonskasse har fra 1. januar 2003 økt premien med 3,5 prosentpoeng fra 8 pst. til 11,5 pst., inklusiv medlemsinnskudd på 2 pst. Bakgrunnen for premieøkningen, er at det er flere forhold som tilsier at det tidligere premienivået har vært for lavt til å dekke pensjonsopptjeningen. Pensjonskassen viser bl.a. til de siste års utvikling i lønnsvekst og pensjonsreguleringene og at tidligpensjonering (AFP, uførepensjon) har økt dramatisk de senere år, slik at den gjennomsnittlige premiebetalende perioden er blitt kortere og tiden med pensjon har økt. Merutgiftene for trygdeattesten er beregnet til 84 mill. kroner for 2003. Denne økningen motsvares av redusert bevilgningsbehov til Statens Pensjonskasse, jf. omtale under kap. 1542.

Bevilgningen for 2003 foreslås forhøyet med 84 mill. kroner.

E. Kjøp av helsetjenester – CatoSenteret

Sosialdepartementet har videreført en avtale med CatoSenteret om kjøp av helsetjenester for sykmeldte i 2003. Det er satt av 10,5 mill. kroner til CatoSenteret av bevilgningen til kjøp av helsetjenester for sykmeldte under kap. 2600, post 01 Driftsutgifter. Helsedepartementet har inngått avtale med CatoSenteret om kjøp av tjenester for 8,3 mill. kroner av bevilgningen under kap. 2711, post 78, Opptreningsinstitusjoner.

Dette er en videreføring av et prøveprosjekt som ble startet i 2002. Prosjektet var basert på en avtale mellom Sosial- og helsedepartementet og CatoSenteret om kjøp av 30 plasser eller maksi-

malt 10 400 kurdøgn. Kostnadene for 2002 ble fordelt med 9,5 mill. kroner under kap. 2600, post 01 Driftsutgifter til kjøp av helsetjenester for sykmeldte og 8 mill. kroner under kap. 2711, post 78 Opptreningsinstitusjoner.

Bevilgningen for 2003 foreslås ikke endret.

F. Sammendrag under kap. 2600, post 01

Samlet foreslås bevilgningen under kap. 2600, post 01, Trygdeattesten, Driftsutgifter forhøyet med 76,2 mill. kroner fra 4 707,2 mill. kroner til 4 783,4 mill. kroner.

Kap. 2650 Sykepenger

Ny gjennomgang av de regelstyrte ordningene under folketrygden mv.

Det er foretatt en ny gjennomgang av prognosene for 2003 for de regelstyrte overslagsbevilgningene til folketrygden mv. under Sosialdepartementet, Helsedepartementet, Arbeids- og administrasjonsdepartementet (her: ekskl. dagpenger) og Barne- og familiedepartementet (fødsels- og adopsjonspenger).

I alt er utgiftene på disse budsjettområdene anslått til om lag 202,5 mrd. kroner for 2003. Dette er en reduksjon i forhold til saldert budsjett på om lag 1 367 mill. kroner. Reduksjonen skyldes i hovedsak at utgiftene til sykepenger for arbeidstakere, kap. 2650, Sykepenger, post 70, ligger an til å bli vel 1 000 mill. kroner mindre enn anslått i saldert budsjett. Andre områder hvor det ligger an til mindretgifter er medisinsk rehabilitering, stønad til enslig mor og far, fødselspenger, adopsjonspenger og legemidler. Områder som ligger an til høyere utgiftsnivå enn lagt til grunn i saldert budsjett er attføringspenger, uførhet, alderdom og refusjon av egenbetaling. I omgrupperingsproposisjonen til høsten vil det bli foretatt en gjennomgang av de konkrete endringene under hver enkelt post. På dette tidspunkt anses det imidlertid som lite hensiktsmessig å legge fram et detaljert endringsforslag som tar for seg alle postene.

Det foreslås at bevilgningen reduseres med til sammen 1 367 mill. kroner.

Reduksjonen foreslås fordelt på følgende kapitler:

Kapitel	Post	Betegnelse	Mill. kroner
2650	70	Sykepenger for arbeidstakere m.v.	-1 040 000
2652	70	Rehabiliteringspenger	-220 000
2683	70–73	Stønad til enslig mor eller far	-107 000
Sum			-1 367 000

Det vises også til omtale under de enkelte kapitler.

*Post 70 Sykepenger for arbeidstakere mv.,
overslagsbevilgning*

Endring av bevilgningen

Bevilgningen for 2003 under posten er på 25 780 mill. kroner. Anslagene som lå til grunn for bevilgningen i 2003 ble foretatt i august 2002 på bakgrunn av regnskapstall til og med juli samme år. Til grunn for anslaget lå på det tidspunktet forutsetninger om en sysselsettingsvekst i 2003 på 0,5 pst., vekst i sykepengegrunnlaget (lønnsnivå for sykmeldte) på 5 pst. og vekst i sykefraværstilbøyeligheten (prosentvis utvikling i antall sykepenge-dager betalt av folketrygden pr. arbeidstaker) på 3 pst. Det har i ettertid vist seg at både sysselsettingsutviklingen og veksten i sykefraværstilbøyeligheten ble svakere mot slutten av fjoråret enn anslagene tidlig på høsten skulle tilsi. Dette medfører at også prognosen for utgiftene og bevilgningen for 2003 ble satt for høyt.

Siste anslag basert bl.a. på regnskapstall til og med februar 2003, gir grunnlag for å sette ned bevilgningen til 24 740 mill. kroner for 2003; det vil si en nedgang på 1 040 mill. kroner. Til grunn for det nye anslaget ligger nå forutsetninger om en nedgang i sysselsettingen på 0,6 pst., vekst i sykepengegrunnlaget på 5,5 pst. og vekst i sykefraværstilbøyeligheten på 2 pst. I tillegg til disse endrede forutsetninger, er det nå anslått at utgiftene til svingerskapsrelatert sykefravær i arbeidsgiverperioden – som arbeidsgiverne etter regelendringen i 2002 kan få refundert fra folketrygden – vil komme på om lag 50 mill. kroner mot tidligere anslag på 170 mill. kroner for 2003.

Bevilgningen under kap. 2650, post 70 Sykepenger for arbeidstakere mv. foreslås redusert med 1 040 mill. kroner til 24 740 mill. kroner.

Oppfølging av Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv

Stoltenberg-regjeringen og partene i arbeidslivet inngikk i 2001 en intensjonsavtale om å samarbeide for å styrke arbeidslinjen i arbeidslivet. Intensjonsavtalen skal bidra til:

- at en får et mer inkluderende arbeidsliv til beste for den enkelte arbeidstaker, arbeidsplass og for samfunnet
- reduksjon i bruken av uføretrygd og i sykefraværet
- å ta bedre i bruk eldre arbeidstakers ressurser og arbeidskraft for å motvirke tidlig avgang blant eldre i arbeidslivet.

De operative mål er:

- å redusere sykefraværet med minst 20 pst. for hele avtaleperioden sammenlignet med sykefraværslivnivået for 2. kvartal 2001 i henhold til den sentrale sykefraværstatistikken fra Rikstrykdeverket og Statistisk sentralbyrå.
- å få tilsatt langt flere arbeidstakere med redusert funksjonsevne (yrkeshemmede arbeidstakere, arbeidstakere på attføringstiltak, reaktiverte uføretrygdede) enn i dag. Partene i denne avtalen fastsetter etter nærmere drøftinger måltall.
- å øke den reelle pensjoneringsalder (dvs. den gjennomsnittlige avgangsalderen fra arbeidslivet).

Varighet

Intensjonsavtalen ble inngått for en prøveperiode på 4 år med virkning fra 03.10.01 og til 31.12.05. Det ble avtalt at partene møtes hvert halvår etter at sykefraværstatistikken for henholdsvis 2. og 4. kvartal foreligger. Partene har forpliktet seg til å drøfte justeringer av de enkelte elementene i avtalen på bakgrunn av resultatoppnåelsen. Avtalen skal evalueres grundig etter 2. kvartal 2003. Partene har oppnevnt en representant hver til en arbeidsgruppe som skal utarbeide evalueringsrapporten. Evalueringsrapporten skal ta hensyn til eventuelle demografiske endringer i den yrkesaktive befolkningen.

Dersom evalueringen viser at det åpenbart ikke er mulig å nå de operative målene for avtaleperioden med avtalte virkemidler, opphører avtalen, med mindre partene blir enige om noe annet.

Status IA-virksomheter

Pr. 19. april 2003 hadde vel 3 500 virksomheter inngått avtale med Trykdeetatens arbeidslivssenter

og blitt inkluderende arbeidslivs- (IA) virksomheter, noe som totalt omfatter om lag 705 000 ansatte. Dette utgjør om lag 37 pst. av den totale arbeidsstyrken. Det er flest IA-virksomheter i privat sektor, men målt i antall ansatte er det kommunal sektor som har flest ansatte i IA-virksomheter. Det er fortsatt vekst i antall virksomheter som inngår IA-avtale.

Status bruk av virkemidler

Regjeringen har fulgt opp sine forpliktelser som ligger i avtalen med en rekke tiltak som skal bidra til å fremme et mer inkluderende arbeidsliv. Samlet har de ulike tiltakene som er iverksatt en årlig budsjettvirkning på mer enn 1,2 mrd. kroner, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003) for Sosialdepartementet.

Av tiltakene kan for det første nevnes at det er opprettet Trygdeetatens arbeidslivssenter og kontaktpersonordning for IA-virksomhetene i alle landets fylker. Brukerundersøkelsen som ECON har gjort, samt NHO sin undersøkelse, viser at virksomhetene stort sett er fornøyd med innsatsen fra arbeidslivssentrene. Trygdeetaten satser videre på kompetanseprogram for ansatte ved arbeidslivssentrene.

Det er innført en ordning med tilretteleggingsstilskudd. Tilretteleggingstilskuddet skal kompensere for virksomhetenes merutgifter i forbindelse med konkrete bedriftsinterne attføringstiltak. Bruken av tilretteleggingstilskuddet er økende. Særlig blir tilretteleggingstilskuddet brukt i IA-virksomhetene.

Videre er ordningen med kjøp av helsetjenester blitt betydelig utvidet som følge av Intensjonsavtalen, både i forhold til nye pasientgrupper og til å dekke kjøp av utredninger og større operasjoner. Om lag 13 000 sykmeldte fikk tilbud gjennom ordningen i 2002 mot 7 100 i 2001.

Reaktivisering av uførepensjonister er et viktig innsatsområde i IA-arbeidet, spesielt med tanke på delmål 2 i Intensjonsavtalen. Ved utgangen av 2002 hadde trygdeetaten hatt samtaler med om lag 12 500 uførepensjonister med sikte på å avklare muligheten for reaktivisering. Over 4 000 uførepensjonister har uttrykt ønske om å forsøke å komme tilbake i arbeid, og om lag 1 900 er tilbake i arbeid eller har økt arbeidsinnsatsen som resultat av reaktiveringsarbeidet.

I forbindelse med Intensjonsavtalen ble arbeidsgiveravgiften for arbeidstakere over 62 år redusert med 4 prosentpoeng med sikte på å styrke eldre arbeidstakeres stilling på arbeidsmarkedet. Budsjettvirkningen av dette tiltaket alene var over 700 mill. kroner på årsbasis. Av andre tiltak fra sta-

tens side kan nevnes at folketrygden nå dekker utgifter til sykepenge i arbeidsgiverperioden i forbindelse med svangerskapsrelatert fravær, samt at bedriftshelsetjenesten kan få honorar for arbeid med oppfølging og tilrettelegging i IA-virksomheter.

På bakgrunn av de omfattende tiltakene og betydelige økonomiske ressursene som er satt i verk fra statens side i forbindelse med Intensjonsavtalen, er det viktig for Regjeringen at avtalen gir resultater i form av redusert sykefravær, lavere avgangsalder og økt sysselsetting av yrkeshemmede slik målene er formulert i avtalen.

Status måloppnåelse 1. delmål

I Intensjonsavtalen er det satt som mål at sykefraværet skal reduseres med 20 pst. sammenliknet med nivået for 2. kvartal 2001.

Etter at Intensjonsavtalen ble inngått har sykefraværet fortsatt å øke. I 2002 økte fraværet i trygdeperioden med vel 4,5 pst. sammenliknet med året før. I henhold til den sentrale sykefraværstatistikken fra Statistisk sentralbyrå og Rikstrygdeverket var det totale sykefraværet i fjerde kvartal 2002 om lag 4,5 pst. høyere enn samme periode året før. Det er særlig det egenmeldte fraværet som har økt betydelig i den senere tiden, noe som kan skyldes at flere arbeidstakere har mulighet til utvidet egenmelding som følge av avtalen, men også det legemeldte fraværet viser fortsatt økning. Veksten har flatet noe ut, og anslås nå å bli på 2 pst. i 2003.

Avtalen skal evalueres høsten 2003 på grunnlag av data om sykefraværutviklingen t.o.m. 2. kvartal 2003 på grunnlag av den sentrale sykefraværstatistikken fra Rikstrygdeverket og Statistisk sentralbyrå. I St.prp. nr. 1 (2002–2003) for Sosialdepartementet uttalte Regjeringen at hvis den bekymringsfulle utviklingen i sykefraværet varer ved, vil en måtte vurdere innstramninger i regelverket.

Rikstrygdeverket har nå for første gang sett systematisk på utviklingen i de virksomheter som har vært IA-virksomheter lenge nok til at det kan forventes resultater. Virksomhetene som hadde tegnet avtale allerede i løpet av 1. halvår 2002 viser en svak nedgang i sykefraværet (i underkant av 0,1 prosentpoeng). Tallene for andre bedrifter viser en økning på 0,2 prosentpoeng fra 4. kvartal 2001 til 4. kvartal 2002. Det kan imidlertid være problematisk å knytte denne utviklingstendensen ensidig til Intensjonsavtalen. Dette må avklares nærmere gjennom evalueringen som skal gjennomføres. Målet for sykefraværreduksjon i henhold til Intensjons-

avtalen gjelder dessuten for arbeidslivet som helhet, ikke IA-virksomhetene isolert.

Status delmål 2 og delmål 3

En har ikke tilsvarende statistikk for å måle løpende utvikling i henhold til delmål 2 og delmål 3. Det arbeides med å utvikle gode data for å måle resultatene av arbeidet fram mot evalueringen av avtalen høsten 2003. Evaluering av utviklingen i forhold til delmål 2, måles ut fra andelen personer med redusert funksjonsevne. Det er lagt til grunn en evaluering både i forhold til at færre skal bli uføretrygdet, og i forhold til at flere uføretrygdede og yrkeshemmede skal komme inn i og/eller tilbake i jobb. Evalueringen i 2003 vil bl.a. bygge på en tilleggsundersøkelse til arbeidskraftsundersøkelsene (AKU) som Statistisk sentralbyrå gjennomfører. Denne tilleggsundersøkelse ser spesielt på funksjonshemmedes situasjon på arbeidsmarkedet i 2. kvartal 2003 og vil bli supplert med registerdata fra Rikstrygdeverket og Aetat.

Når det gjelder delmål 3, vil evalueringene basere seg på Rikstrygdeverkets statistikk for forventet pensjoneringsalder.

Post 72 Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., overslagsbevilgning

Endring av kriterier for rett til pleiepenger ved barns sykehusopphold ved mindre alvorlig sykdom

Stortinget vedtok høsten 2002 å endre reglene for rett til pleiepenger ved barns sykdom, med virkning fra 1. juli 2003. Etter denne regelendringen har foreldre rett til pleiepenger etter at barn har vært til behandling i helseinstitusjon, uten hensyn til oppholdets varighet og også etter poliklinisk behandling, dersom pleiebehovet strekker seg over mer enn sju kalenderdager, jf. dok. 8:123 (2001–2002) og Innst. O. nr. 17 (2002–2003). Etter dagens regelverk er det et vilkår for rett til pleiepenger at barnet har vært innlagt i mer enn sju kalenderdager. For alvorlig syke barn gjelder egne regler. Moderne behandlingsprinsipper innebærer stadig kortere liggetid på sykehus og utstrakt bruk av poliklinisk behandling. Med stadig kortere tid innlagt ved sykehus faller flere og flere utenfor den nåværende ordningen med pleiepenger. Dette var utgangspunktet for Stortingets endringsvedtak. På et noe usikkert grunnlag antas årlige merkostnader, som en følge av Stortingets vedtak, å ligge på minst 170 mill. kroner.

Regjeringen har fulgt opp Stortingets anmodning om utarbeidelse av kriterier for ordningen i form av et lovforslag hvor det settes som krav at in-

stitusjonsoppholdet må ha vart i minst tre dager før pleiepengeretten utløses, jf. Ot.prp. nr 56 (2002–2003). Dette vil gi merkostnader som er beregnet til om lag 70–75 mill. kroner på årsbasis, altså en mindreutgift på rundt 100 mill. kroner årlig i forhold til Stortingets regelendringsvedtak. Med ikrafttredelse 1. juli 2003 gir Regjeringens forslag merutgifter på om lag 37 mill. kroner i år.

Bevilgningen foreslås forhøyet med 37 mill. kroner fra 280 mill. kroner til 317 mill. kroner.

Kap. 2652 Medisinsk rehabilitering m.v.

Post 70 Rehabiliteringspenger, overslagsbevilgning

Nye anslag for utgiftene

I 2003 antas utgiftene til rehabiliteringspenger å bli på omlag 7 340 mill. kroner. Dette er en reduksjon på 220 mill. kroner i forhold til saldert budsjett. Til saldert budsjett ble det forutsatt en volumvekst på 11 prosent i 2003. Denne vekstraten er opprettholdt i det siste anslaget. Det er samtidig tatt hensyn til at nye beregningsregler gir en noe høyere gjennomsnittlig ytelse enn ytelsen under overgangsreglene, og det er regnet med en merutgift på 218 mill. kroner som en konsekvens av dette. At prognosen for 2003 likevel er 220 mill. kroner lavere enn saldert budsjett, skyldes at veksten i antall rehabiliteringsdager i 2002 ble lavere enn forutsatt ved beregningstidspunktet for saldert budsjett for 2003. Utviklingen under posten framover er noe usikker, og vil blant annet avhenge av utviklingen under sykepenger, attføringspenger og uførepen-sjon.

Bevilgningen foreslås redusert med 220 mill. kroner fra 7 560 mill. kroner til 7 340 mill. kroner.

Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.m.

Post 76 Bedring av funksjonsevnen, andre formål

Oppheving av taket for tolketimer i arbeidslivet for hørselshemmede og døvblinde

Stortinget har ved behandlingen av statsbudsjettet for 2003 bedt Regjeringen vurdere å oppheve taket på tolketimer i arbeidslivet for døve og døvblinde i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2003, jf. Innst. S. nr. 11 (2002–2003), romertallsvedtak VI.

Sosialdepartementet foreslår at taket på tolketimer oppheves når det gjelder ordningen med individuell rettighet til tolk i arbeidslivet. Samlede merutgifter i 2003 er anslått til 2,6 mill. kroner, hvorav

1,2 mill. kroner dekkes over trygdeetatens driftsbudsjett, jf. omtale under kap. 2600 Trygdeetaten, post 01 Driftsutgifter. 1,4 mill. kroner vil dekke utgifter til frilanstolker over stønadsbudsjettet.

Bevilgningen foreslås forhøyet med 1,4 mill. kroner fra 59,0 mill kroner til 60,4 mill. kroner.

Kap. 2683 Stønad til enslig mor eller far

Post 70 Overgangsstonad, overslagsbevilgning, post 72 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning og post 73 Utdanningsstonad

Saldert budsjett på kapitlet er på 4 618 mill kroner for 2003, mens siste prognose viser et utgiftsnivå på 4 511 mill. kroner. Dette innebærer en reduksjon på 107 mill. kroner. Hovedårsaken til at utgiftene antas å bli lavere enn bevilgningen, er en nedgang i antall mottakere både av overgangsstonad og stønad til barnetilsyn.

Bevilgningene under kap. 2683 foreslås redusert med til sammen 107 mill. kroner, fordelt på ulike poster på følgende måte:

- Bevilgningen under post 70 Overgangsstonad, overslagsbevilgning, foreslås redusert med 45 mill. kroner.
- Bevilgningen under post 72 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning, foreslås redusert med 42 mill. kroner.
- Bevilgningen under post 73 Utdanningsstonad, foreslås redusert med 20 mill. kroner.

3.6.1 Spørsmål om etablering av sprøyterom for narkomane

Det daværende Sosial- og helsedepartementet sendte 3. oktober 2001 ut på høring et forslag om å godkjenne etablering av et sterkt begrenset antall forsøk med sprøyterom for narkomane. I høringsbrevet ble det lagt vekt på at sprøyterom skulle være ett av flere tiltak for å redusere skader hos tunge narkotikamisbrukere, og bidra til økt verdighet for misbrukerne. Etter regjeringsskiftet fattet Stortinget 25. oktober 2001 følgende anmodningsvedtak: «Stortinget ber Regjeringen følge opp Regjeringen Stoltenbergs positive holdning til sprøyterom.»

Flertallet av høringsinstansene var negative til etablering av sprøyterom slik dette var beskrevet i høringsnotatet. Blant annet pekte Riksadvokatembetet på flere strafferettslige og påtalemessige problemer som må avklares før forsøk blir satt i verk. På bakgrunn av høringsuttalelsene la Regjeringen i St.prp. nr. 63 (2001–2002) til grunn at man ut fra

en samlet vurdering ikke ville gå inn for et forsøk med etablering av sprøyterom.

Under behandlingen av revidert nasjonalbudsjett 21. juni 2002 fattet Stortinget følgende vedtak: «Stortinget ber Regjeringen om å legge til rette for forsøk med sprøyterom ut fra de premisser som framkommer i merknadene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti angående forsøk med sprøyterom i Innst. S. nr. 255 (2001–2002)». Disse partiene har i ulike merknader lagt premisser for vedtaket: «Disse medlemmer ønsker å få evaluert om en særskilt innsats ved sprøyterom, satt inn i en akseptabel lavterskeltjeneste, kan gi særskilt positiv effekt i å forhindre overdosetilfeller eller andre ringvirkninger av positiv eller negativ art» (AP og Frp). Frp uttaler bl.a videre: «Det Fremskrittspartiet legger i begrepet sprøyterom er kun en utvidelse av de tilbudene som gis ved de helsemessige lavterskeltilbudene i mange byer og tettsteder i dag, særlig er Oslo kommune langt fremme på dette felt. Ved å tillate at de tyngste narkomane heroinmisbrukere kan komme til et spesielt helsesenter for å få satt sin heroin under trygge renslige og gode hygieniske forhold, gir den positive sideeffekt at de også kommer i kontakt med helsevesenet og helsepersonell som kan veilede og bringe pasienten videre i behandlingsapparatet som finnes både når det gjelder somatiske lidelser og psykiatriske problemer.» SV uttaler mellom annet: «Disse medlemmer mener at visse premisser må oppfylles hvis et forsøk med sprøyterom skal tillates: 1. Det må være en betingelse at forsøket etableres i allerede eksisterende lavterskeltilbud. Sprøyterommene må ikke opprettes som egne isolerte enheter, men være knyttet til et fagmiljø med muligheter for oppfølging og hjelp til den enkelte bruker. 2. Forsøk med sprøyterom må etableres som en del av et større prosjekt. Dette må også omfatte forsøk med en annen type tilbud som fagfolk mener vil kunne ha positiv effekt; lavterskeltilbud for utdeling av buprenorfin (Subutex) tablett.» Ut fra disse premisene legges det til grunn at sprøyterom skal etableres som et lavterskel helsetilbud og bemannes med helsepersonell.

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) uttaler Sosialdepartementet om oppfølgingen av Stortingets vedtak: «Sosialdepartementet har på denne bakgrunn tatt initiativ overfor involverte departementer til avklaring av juridiske og andre spørsmål knyttet til forsøk med sprøyterom. Videre er de berørte departementer i dialog med Oslo kommune som ønsker å iverksette et slikt forsøk. Det er lagt vekt på at en avklaring skal skje raskt.» Det ble videre satt av 2 mill. kroner til evaluering av forsøket. Evaluering

gen skal foretas av SIRUS. Bevilgningene til lavterskel helsetiltak er økt fra 8 mill. kroner i 2001 til 42 mill. kroner i 2003, og til legemiddellassistert rehabilitering fra 95 mill. kroner i 2001 til 162 mill. kroner i 2003. Dette er tilbud for samme målgruppe som forventes å bruke et eventuelt sprøyterom.

Sosialdepartementet, Helsedepartementet og Justis- og politidepartementet har arbeidet med oppfølgingen av anmodningsvedtaket, og det er også lagt inn i «Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2003–2005».

På bakgrunn av dette, og på bakgrunn av at Oslo kommune har vedtatt å etablere forsøk med sprøyterom og har utarbeidet en konkret prosjektbeskrivelse som ble oversendt Sosialdepartementet 19. desember 2002, forela Justisdepartementet saken fram for Riksadvokatembetet. Justisdepartementet anmodet om en vurdering av problemstillinger som et eventuelt forsøk med sprøyterom reiser for politiet og påtalemyndigheten i denne forbindelse, samt en vurdering av mulighetene for å utarbeide regler og retningslinjer for politiet og påtalemyndighetens håndtering av en slik form for amnesti for ellers straffbare handlinger. Riksadvokaten har i sitt svar kommet til at forsøk med sprøyterom vil kreve lovendring.

Narkotikabruk er forbudt etter legemiddelloven § 24, jf. § 31, ved at det er straffbart «uten lovlig adkomst å være i besittelse av eller å bruke narkotika». Loven rammer også medvirkning, jf. § 31 fjerde ledd. Bestemmelsene i straffeloven § 162 setter forbud mot ulovlig tilvirking, innførsel og utførsel, erverv, oppbevaring, sending eller overdragelse av stoff som etter regler med hjemmel i lov er å anse som narkotika. Medvirkning til narkotikaforbrytelse straffes også etter bestemmelsene i straffeloven § 162. Det knytter seg derfor problematiske strafferettslige og straffeprosessuelle avveininger til etableringen av forsøk med sprøyterom, der bruk av narkotika utenom medisinsk behandling er en sentral del.

Riksadvokaten tar ikke i sin vurdering stilling til spørsmålet om opprettelse av sprøyterom i seg selv, men påpeker flere rettslige og håndhevingsmessige problemer i forbindelse med en eventuell gjennomføring av forsøk med sprøyterom. Riksadvokaten tar heller ikke standpunkt til om sprøyterom kan være et effektivt middel for å avhjelpe de langtkomne misbrukernes helsemessige og sosiale nød.

Riksadvokaten peker på at det kan synes ekstra problematisk å fastslå hva det skal innebære at misbrukerne på et sprøyterom skal kunne injisere stoff uten at politiet intervenserer. Det vil her være

tale om utvilsomt straffbare handlinger som likevel ikke skal straffefølges.

Spørsmålet om hvor langt en slik eventuell «frisone» skal strekke seg, må avklares i forhold til om politiet kan slå ned på åpenbart salg også i sprøyterommets umiddelbare nærhet, på samme måte som det skal slå ned på salg av illegalt stoff ellers i byen. Det er også et spørsmål om denne «frisonen» skal gjelde kun i åpningstiden,

Riksadvokaten stiller seg tvilende til om det er mulig å utforme praktikable håndhevingsdirektiver. Sannsynligvis vil problemstillingene være for vidtrekkende til at de, selv med en generell hjemmel for å frita for straffeansvar, kan løses gjennom et håndhevingsdirektiv fra riksadvokaten. Hvilken adgang skal politiet ha til sprøyterommet, bl.a. dersom det forekommer andre former for lovbrudd på sprøyterommet, for eksempel vold og trusler, som ikke skal tolereres i sprøyterommet? I slike tilfeller skal man vurdere bortvisning, om nødvendig med politiets hjelp. I slike tilfeller vil altså politiet etter et reglement for et eventuelt prøveprosjekt ha adgang til sprøyterommet for å yte bistand til personalet. Det må i så fall gis regler om hvordan politiet skal forholde seg om det observerer umiddelbar bruk av heroin og en oppbevaring av slikt stoff.

Riksadvokaten peker også på at det må utformes regler dersom politiet *ikke* skal fortsette en forfølgelse inn på sprøyterommet, og om man skal tillegge mengde stoff som tas med inn i sprøyterommet, noen vekt. Noen brukere, som også er selgere, vil det antakelig være problematisk å gi anledning til å bruke sprøyterommet, slik at de automatisk får en «frisone».

Det er naturlig at brukere som skal sette sprøyte på sprøyterommet, har med seg en brukerdose. Dersom brukere har med seg flere brukerdoser, bør det antakelig anses straffbart også i denne sammenheng. Det må avklares hvem som i så fall skal kontrollere antall brukerdoser. Dette blir problematisk dersom man anser sprøyterommet og dets umiddelbare nærhet for «en frisone». Salg av narkotika inne på sprøyterommet skal ikke være tillatt, men hvem som skal ha myndighet til å kontrollere dette og hvem som skal gripe inn, må det eventuelt gis regler for.

Dersom man forutsetter at sprøyterommet skal være adgangsregulert, må det kontrolleres at bare de brukerne som er godkjente, får adgang. Det må også fastsettes hvilken myndighet kontrolløren skal ha til å avvise den ikke godkjente. Riksadvokaten reiser også spørsmålet om misbrukerne får en forklaringsplikt om hvem som solgte stoffet, når de ikke lenger kan straffes for ervervet og bruken.

Etter riksadvokatens oppfatning viser de pro-

blemstillingene som reises i kjølvannet av et eventuelt forsøk med sprøyterom at man ikke bare står overfor håndhevingsmessige problemer, men også mer grunnleggende spørsmål. Etablering av sprøyterom vil med nødvendighet innebære rettsulikheter, siden noen misbrukere blir godkjent for adgang til sprøyterom og dermed straffritt kan misbruke narkotika. Etter riksadvokatens syn er det stor prinsipiell forskjell på at politiet velger ikke å gripe inn i bestemte situasjoner og å regelfeste en form for amnesti som adgang til sprøyterom vil være.

Spørsmålet om det å stille lokaler til rådighet for bruk av narkotika kan anses som straffbar medvirkning, har også blitt reist. Riksadvokaten mener at det må være å anse som straffbar medvirkning, men at den alminnelige rettsstridsreservasjon kan endre dette. I så fall kan dette bare avklares av domstolene, dersom sak skulle bli reist.

Etter riksadvokatens syn vil kommunens personell medvirke til handlinger som i utgangspunktet er straffbare. Riksadvokaten mener derfor at det er et høyst uryddig terreng som personalet, knyttet til sprøyterom, går inn i, med mindre det gis klare bestemmelser fra kompetent myndighet.

Riksadvokaten mener det vil være uheldig å regelfeste ulik behandling av like tilfeller. Etablering av sprøyterom for injisering av heroin for misbrukere kan ikke etableres uten at politi og påtalemyndighet har fått nødvendige retningslinjer å forholde seg til. Påtalemyndigheten kan imidlertid ikke regulere forhold som ligger utenfor myndighetsområdet.

Riksadvokaten mener derfor at han ikke har rettslig adgang til å gi retningslinjer som i realiteten fritar brukere for straff, uten at slike retningslinjer har hjemmel i lov. Etter riksadvokatens oppfatning må derfor et amnesti for ellers straffbare forhold i tilknytning til drift og bruk av sprøyterom, ha hjemmel i lov. Hjemmel i lov er derfor påkrevet, også for kommunen og kommunens personell, for at medvirkning til straffbar handling skal kunne unngås.

Regjeringen må etter dette legge til grunn at etablering av forsøk med sprøyterom vil kreve lovendring.

Riksadvokatens har sterke prinsipielle argumenter mot at det gjennomføres nødvendige lovendringer. Det pekes bl.a. på den rettsulikheter som nødvendigvis blir etablert dersom sprøyterom etableres, i det riksadvokaten skriver: «Like tilfeller behandles ikke likt: noen blir «godkjent» og kan dermed straffritt misbruke narkotika, den som begår den straffbare handling kl. 17.00 straffes ikke, den som venter til kl. 19.00 er derimot hjem-

fallen til straff, den som misbraker narkotika i Tollbugt. er straffri, den som gjør det samme på Majorstua straffes osv. Det er selvsagt mulig «å la det skure» i praksis, men neppe uten at det samtidig påvirker den alminnelige respekt for lov og rett og holdning til narkotika. Det er stor prinsipiell forskjell på at politiet i noen situasjoner velger å ikke gripe inn (for eksempel på «Plata» ved Oslo S) og å regelfeste et amnesti.» Dette må vurderes opp mot de eventuelle positive effekter etableringen av sprøyterom vil kunne ha for misbrukerne. Kunnskapene om dette er imidlertid begrenset, og i NOU 2003: 4 – Forskning på rusmiddelfeltet – som nylig ble lagt frem, understrekes det at man internasjonalt ikke har undersøkelser som kan slå fast en sammenheng mellom etablering av sprøyterom og en reduksjon i antall overdosedødsfall.

Bemanningen av et sprøyterom med helsepersonell, reiser flere spørsmål, bl.a. i forhold til det forsvarlighetskravet som er stilt i helsepersonelloven § 4. Bestemmelsens første ledd fastslår at helsepersonell skal utføre sitt arbeid i samsvar med faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp som kan forventes ut fra helsepersonellens kvalifikasjoner, arbeidets karakter og situasjonen for øvrig. Det vil kunne oppfattes å være i strid med god yrkesetikk om helsepersonell skal rettlede ved bruk av narkotika, da slikt misbruk er både ulovlig og klart helsefarlig.

Et slikt lovverk vil bli oppfattet som et skritt mot legalisering av narkotika. Norges posisjon i nordisk og internasjonalt narkotikasamarbeid vil bli svekket dersom de lovendringene som riksadvokaten mener er nødvendig for å starte forsøk med sprøyterom, faktisk blir vedtatt. Myndighetene i land hvor det dyrkes og produseres illegale rusmidler har i internasjonale fora stilt seg kritisk til vestlige land som på den ene siden kritiserer produsentlandene for ikke å gjøre nok for å stanse produksjonen, mens de samtidig oppfattes å legge til rette for bruk av de samme stoffer.

De lovendringer som riksadvokaten mener er nødvendige for at det lovlig skal kunne gjøres forsøk med sprøyterom, vil by på store juridiske utfordringer. Sakens karakter tilsier også at eventuelle lovforslag bør sendes på en bred høring. En forsøksordning i offentlig regi med legalisering av bruk av ulovlige stoffer kan bli meget vanskelig å reversere.

Etter Riksadvokatens oppfatning har ikke påtalemyndigheten rettslig adgang til å gi retningslinjer som i realiteten fritar brukere for straff, uten at slike retningslinjer har hjemmel i lov. Det må således foreligge hjemmel i lov for at et forsøk med

sprøyterom for narkomane skal kunne gjennomføres.

Regjeringen anbefaler, etter en samlet vurdering, at det ikke gjennomføres lovendringer for å legge til rette for forsøk med sprøyterom. Dersom Stortinget ønsker en slik lovendring om forsøks-hjemmel, vil Regjeringen forholde seg til dette.

Regjeringen vil med dette invitere Stortinget til å fatte følgende vedtak:

«Stortinget tar til etterretning at Regjeringen ikke foreslår lovendringer som legger til rette for forsøk med sprøyterom.»

3.6.2 Samordning av offentlig tjenestepensjon til gjenlevende ektefeller med tilleggspensjon fra folketrygden

Innledning

I forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett for 2001 gjorde Stortinget den 15. juni 2001 følgende vedtak:

«Stortinget ber Regjeringen sørge for en praktisering av samordningsloven slik at ingen kan tape på å ha opptjent pensjonspoeng i folketrygden.»

I Innst. S. nr. 170 (2001–2002) har kontroll- og konstitusjonskomiteens flertall følgende merknad:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at den nedsatte Pensjonskommisjonen skal vurdere de enkelte elementene i dagens pensjonssystem, herunder tjenestepensjonsordningene og negativ effekt i samordningssystemet.»

Samordningsloven § 23 nr. 2 annet ledd, som ble vedtatt av Stortinget i 1989, gir presise regler for hvordan samordningsfradraget for folketrygdens tilleggspensjon skal beregnes. Tolkningen av paragrafen er helt klar, og stadfestet av Høyesterett (Lassung-dommen, jf. Rt. 1994 s. 215). Dersom samordningen skal endres, er det således nødvendig å endre loven.

Samordning av tjenestepensjon til gjenlevende ektefelle med tilleggspensjon fra folketrygden har vært utredet flere ganger, blant annet av Samordningsutvalget (NOU 1995: 29 Samordning av pensjons- og trygdeytelser). Samordningsutvalget drøftet alternative forslag til endret samordning med ulike budsjett- og fordelingsmessige konsekvenser, men anbefalte å videreføre gjeldende regler. Stortingets vedtak angir ikke valg av løsning. For å få saken best mulig belyst, og for å få syns-

punkter på alternative løsningsforslag, har Sosialdepartementet hatt et høringsnotat med mulige alternativer til endret samordning på høring til aktuelle organisasjoner og etater.

Nærmere om «negativ effekt»

Det gjeldende bruttosystemet for offentlige tjenestepensjoner innebærer at folketrygden betales fullt ut, mens tjenestepensjonen reduseres (samordningsfradrag). Tjenestepensjonen kan være alders- eller uførepensjon som er opptjent av pensjonisten selv, eller etterlattepensjon som er opptjent av en avdød ektefelle.

Hovedregelen for samordning er at tjenestepensjonen reduseres med 75 pst. av folketrygdens grunnbeløp og hele tilleggspensjonen. Dermed er pensjonister med fullt opptjent tjenestepensjon (egenpensjon) alltid sikret en samlet pensjonsutbetaling fra folketrygden og tjenestepensjonsordningen på minst 66 pst. av sluttlønnen (bruttogarantien).

Folketrygden yter kombinert tilleggspensjon til gjenlevende ektefeller med 55 pst. av summen av egen og avdødes tilleggspensjon hvis dette gir høyere pensjon enn den tilleggspensjonen vedkommende har opptjent selv. Før 1989 gikk folketrygdens tilleggspensjon til fradrag i tjenestepensjonen uansett om den var opptjent av pensjonisten selv eller (helt eller delvis) av en avdød ektefelle. I 1989 ble loven endret, og samordningen ble begrenset til den tilleggspensjonen fra folketrygden som er opptjent av medlemmet i tjenestepensjonsordningen. Regelen bygger på at både tjenestepensjonen og tilleggspensjonen fra folketrygden opptjenes gjennom inntekt, og at tjenestepensjonen og pensjonen fra folketrygden opptjenes parallelt (samordning etter parallellitetsprinsippet).

Endringen har ført til at etterlatte med alders- og uførepensjon (egenpensjon) fra tjenestepensjonsordningen og kombinert tilleggspensjon fra folketrygden får gunstigere samordningsfradrag. Samordningen begrenses til den tilleggspensjonen som pensjonisten selv har opptjent. Dermed vil en eventuell merytelse som følge av en avdød ektefelles opptjening, være fritatt for samordning. Samlet pensjon blir følgelig høyere enn det bruttogarantien tilsier.

Når både pensjonisten og en avdød ektefelle har opptjent tilleggspensjon, vil forholdet mellom pensjonistens egen og avdødes opptjening avgjøre om det skal ytes kombinert tilleggspensjon (55 pst. av summen av begge ektefellers tilleggspensjon) og i tilfelle hvor stor merytelse den avdødes opp-

Boks 3.1 Prinsipper for samordning av offentlig tjenstepensjon og folketrygd

Kort om pensjonene

Tjenstepensjonsordningene i offentlig sektor er såkalte bruttoordninger der alders- og uførepensjonene ved full opptjeningsstid (minst 30 år) er 66 prosent av sluttlønnen (pensjonsgrunnlaget) før samordning opp til en lønn på 12 ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Overstigende inntekt er ikke pensjonsgivende.

Pensjonene fra folketrygden består av

- en grunnpensjon som fastsettes uavhengig av inntekt. Full grunnpensjon tilsvarer 100 prosent av G for enslige pensjonister og 75 prosent av G for gifte/samboende pensjonister.
- en tilleggspensjon som er avhengig av tidligere inntekt opp til 12 G. Reglene medfører at pensjonen i forhold til tidligere inntekt er forholdsvis høy for lave inntekter, og lavere for midlere og høyere inntekter. Det er dermed innebygd en omfordeling mellom pensjonistene i folketrygden.
- et særtillegg som gis til personer som ikke har opptjent tilleggspensjon eller der tilleggspensjonen er lavere enn særtilleggssatsen.

Prinsipper for samordning

Pensjonen fra folketrygden betales alltid fullt ut, mens tjenstepensjonen blir redusert gjennom samordningsfradrag (folketrygden ligger «i bunnen»). Samordningsfradragene er som hovedregel:

- hele tilleggspensjonen/særtillegget
- et grunnpensjonfradrag på 75 prosent av G. Det vil si at hele grunnpensjonen går til fradrag for gifte/samboende pensjonister, mens enslige pensjonister får 25 prosent av G fritatt for samordning.
- Er tjenstepensjonen redusert på grunn av tjenestetid, pensjonsgrad mv., blir samordningsfradragene forholdsmessig redusert.

Reglene medfører at alders- og uførepensjonister med full opptjeningsstid er garantert en samlet utbetaling på 66 prosent av sluttlønnen (bruttogarantien). I tillegg får enslige pensjonister 25 prosent av G. Tjenstepensjonsordningene er fullt ut individbaserte. Det er ikke innebygd omfordeling i disse ordningene. De sørger derimot for at samlet pensjonsnivå blir 66 prosent av pensjonsgrunnlaget i den grad dette allerede ikke er dekket opp av folketrygden.

Unntak fra hovedregelen om at hele tilleggspensjonen går til fradrag i tjenstepensjonen:

- Tilleggspensjon som er beregnet av en høyere inntekt enn sluttlønnen, skal holdes utenfor samordningen («fiktivfordelsregelen»).

Økning av tilleggspensjon som skriver seg fra en avdød ektefelle, skal holdes utenfor samordningen, dvs. at man alltid samordner med den tilleggspensjonen medlemmet av tjenstepensjonsordningen selv har opptjent (samordning etter parallellitetsprinsippet).

tjening gir. Det er denne merytelsen som er fritatt for samordning.

I disse tilfellene vil det være slik at når pensjonistens egenopptjente tilleggspensjon øker, forhøyes samordningsfradraget med 100 pst. av økningen, mens den kombinerte tilleggspensjonen bare øker med 55 pst. Den samordningsfrie delen (merytelsen) blir da mindre. Når den egenopptjente tilleggspensjonen er så høy, relativt sett, at det ikke utbetales kombinert tilleggspensjon, blir det ikke noen samordningsfri merytelse. Denne virkningen er blitt kalt «negativ effekt».

Lovendringen i 1989 har også ført til gunstigere samordning for en rekke personer med etterlattepensjon fra tjenstepensjonsordning (erhvervsprøvd etterlattepensjon). Også i disse tilfellene kan såkalt «negativ effekt» oppstå.

Høring

For å få synspunkter på muligheter for å unngå såkalt «negativ effekt» på en hensiktsmessig måte har Sosialdepartementet sendt ut et høringsnotat der følgende alternativer ble skissert:

A. Spørsmål om en regel som tar sikte på at «ingen skal tape på opptjening i folketrygden»

Sosialdepartementet viste til at en arbeidsgruppe med pensjonsekspertene tidlig på 1990-tallet hadde vurdert muligheten for å lempe på samordningen for å motvirke negativ effekt for egenpensjoner. Arbeidsgruppen framla et forskriftsutkast, men viste bl.a. til at slike regler i sterk grad ville komplisere samordningen uten at man kunne si at resultatet samlet sett ble mer rettferdig. Sosialdepartementet framholdt at det både rettsikkerhetsmessig

og administrativt er nødvendig med en klar lovbestemmelse som definerer samordningsfradragene.

B. Spørsmål om å endre folketrygdens bestemmelser om etterlatteytelser

Det ble vist til reglene om beregning av tilleggspensjon til gjenlevende ektefeller. Sosialdepartementet framholdt at Pensjonskommissjonen skal vurdere det samlede pensjonssystemet, og at en bør være tilbakeholden med å fremme forslag til endringer i folketrygdens etterlatteytelser før Pensjonskommissjonen har framlagt sin rapport.

C. Fridelsløsningen

Denne løsningen går ut på at en holder opptjening i folketrygden til den av ektefellene som ikke var medlem av tjenstepensjonsordningen utenfor samordningen som en fridel.

Er tjenstepensjonen alders- eller uførepensjon (egenpensjon), holdes 55 pst. av avdødes tilleggspensjon utenfor samordningen. Dersom gjenlevende mottar en kombinert tilleggspensjon, vil samordningsfradraget bli 55 pst. av den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon, mot i dag 100 pst. Er utbetalt tilleggspensjon bare basert på den gjenlevendes egen opptjening, vil samordningsfradraget utgjøre differansen mellom den egenopptjente tilleggspensjonen og 55 pst. av den avdødes tilleggspensjon.

Er tjenstepensjonen en etterlattepensjon, innebærer fridelsløsningen at hele den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon holdes utenfor samordningen. Dersom gjenlevende mottar en kombinert tilleggspensjon, bli dermed samordningsfradraget lik merytelsen fra den avdøde ektefellen. Er utbetalt tilleggspensjon bare basert på gjenlevendes egen opptjening, vil det ikke bli gjort samordningsfradrag for tilleggspensjonen. Enker etter tilsatte før oktober 1976, som på flere måter er i en pensjonsmessig særstilling, har en slik løsning.

En generell fridelsløsning ble avvist av stortingsflertallet i 1989, da samordning etter parallellitetsprinsippet ble innført, og ble også avvist i 1992, se nærmere omtale i Ot.prp. nr. 30 (1998–99).

En slik løsning vil blant annet innebære at størrelsen på tjenstepensjonen vil være avhengig av tilleggspensjonen til en ektefelle som ikke er medlem av tjenstepensjonsordningen. Løsningen vil bryte med viktige prinsipper for oppbygging og finansiering av tjenstepensjonsordningene. Det er blant annet forutsatt at medlemmene også skal være medlemmer i folketrygden og at det skal

samordnes med tilleggspensjon som medlemmet har opptjent samtidig.

D. En lovendring som reverserer endringen fra 1989

Dette vil innebære at ikke-medlemmets tilleggspensjon ikke lenger holdes utenfor samordningen. Samordningen vil bli skjerpet, men man vil unngå at noen får mindre samlet pensjon når opptjeningen i folketrygden øker.

E. Spørsmål om en standardisert bruttoordning

Dette alternativet innebærer at en samordner med en standardberegnet folketrygd basert på pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen, men at man samtidig beholder bruttogarantien på 66 pst. av sluttlønnen. Løsningen fører til lavere pensjoner for enkelte, men kan anses som mer rettferdig enn dagens ordning fordi den gjør likt fradrag for alle med samme opptjening i tjenstepensjonsordningen.

Alternativet svarer til de vanlige nettoordningene i privat sektor, bortsett fra at man beholder bruttogarantien.

I sin vurdering i høringsnotatet ga Sosialdepartementet uttrykk for at fridelsløsningen vil føre til at alle berørte vil komme bedre ut enn i dag, men at det vil oppstå store skjevheter og forskjeller mellom pensjonistene avhengig av sivilstand. Løsningen vil innebære betydelige merkostnader for tjenstepensjonsordningene. Ved alternativet med en standardisert bruttoordning vil pensjonene være forutberegnelige. Sosialdepartementet ga uttrykk for at ut fra tidligere utredninger og høringsuttalelser, var det vanskelig å se en løsning forholdsvis raskt. Sosialdepartementet opplyste at flertallet i kontroll- og administrasjonskomiteen i Innst.S. nr. 170 (2001–2002) har vist til at Pensjonskommissjonen skal vurdere de enkelte elementene i dagens pensjonssystem, herunder tjenstepensjonsordningene og negativ effekt i samordningssystemet.

Nærmere om høringsuttalelsene

Det er kommet inn 20 uttalelser til høringsnotatet. De fleste høringsinstansene gir uttrykk for at dagens ordning bør opprettholdes uendret. Dersom man likevel skal foreta endringer slik at problemet med negativ effekt bortfaller, mener de fleste at en standardisert bruttoordning er å foretrekke.

Kommunenenes Sentralforbund slutter seg i sin uttalelse til departementets vurdering av de aktuelle løsningene.

Norsk Pensjonistforbund viser til at saken har vært behandlet av Sosialdepartementet, Regjeringsadvokaten, Statens Pensjonskasse, KLP, RTV, Samordningsutvalget og domstolene, og er sterkt kritisk til behandlingen. Pensjonistforbundet hevder at «Sosialdepartementet har en spesiell, merkverdig tolkning av samordningsloven» og at begreper som «fridelsløsningen» og «parallelitetsprinsippet « ikke bør anvendes. Landslaget for offentlige pensjonister mener at praksis kan legges om uten lovendring, og uttaler:

«Av departementets 5 alternativer er fridelsløsningen det som eliminerer «negativ effekt» uten negative følger for det store flertall av pensjonister.»

Norsk Kommuneforbund går inn for fridelsløsningen

«som det eneste alternativet som kan sikre likebehandling i forhold til problemet med «negativ effekt», slik Stortinget har krevet det.»

Flere høringsinstanser uttaler eksplisitt at de ikke kan gå inn for fridelsløsningen. Dette gjelder blant annet Handels og Servicenæringens Hovedorganisasjon og Finansnæringens Hovedorganisasjon, som peker på at merkostnadene for de offentlige tjenstepensjonsordningene vil bli betydelige ved en innføring av fridelsløsningen.

Rikstrygdeverket påpeker at fridelsløsningen strider mot prinsippet om parallell opptjening i folketrygden og i offentlig tjenstepensjonsordning. Videre uttaler Rikstrygdeverket:

«Det er viktig å merke seg at før 1976 hadde enkemenn etter hovedregelen ikke pensjonsrett etter sine ektefeller i tjenstepensjonsordningene. Lovendringen som ble innført av likestillingshensyn likestilte kvinner og menn, men innførte samtidig bestemmelser om inntektsprøving av etterlattepensjonene. Hadde den etterlatte egen pensjon fra en tjenstepensjonsordning skulle det også skje en avkorting/samordning mot egen pensjon før pensjonene ble samordnet mot folketrygdens ytelser. Det ligger derfor en rimelig vurdering til grunn for at fridelsløsningen ikke skal omfatte denne gruppen med pensjonister, – mange av de som i dag er «rammet av negativ effekt», var under opptjeningsperioden ikke tiltenkt noen enke-mannspensjon fra tjenstepensjonsordning i det hele tatt.»

KLP peker på at fridelsløsningen vil innebære en vesentlig lempning i samordningen og gi merkostnader for tjenstepensjonsordningene. KLP fremholder at

«De kommunale pensjonsordningene skal ha

full fondsdekning og en slik ytelsesforbedring vil innebære en omfattende engangskostnad.»

KLP fremholder at en vesentlig del av tilleggspensjonen som er opptjent samtidig med tjenstepensjonen ikke vil bli samordnet med denne, og peker på at fridelsløsningen vil skape andre urime-ligheter fordi

«medlemmer av tjenstepensjonsordninger som har ektefelle med en lav tilleggspensjon under ellers like vilkår vil få en lavere utbetaling fra pensjonsordningen enn medlemmer med ektefeller med høy opptjening i folketrygden.»

Kredittilsynet kan ikke slutte seg til at en ordning med fridelsløsning innføres, og viser bl.a. til en redegjørelse fra assisterende regjeringsadvokat Bård Tønder der det blant annet er uttalt at dette alternativet

«vil medføre at en vesentlig del av den tilleggspensjon som er opptjent samtidig med tjenstepensjonen, ikke samordnes med denne. Fridelsalternativet er således i klar disharmoni med den tankegang som lov om Statens Pensjonskasse § 6 hviler på.»

Kredittilsynet peker også på at fridelsløsningen i realiteten vil innebære

«at det blir tjenstepensjonsordningens oppgave å utbetale en etterlattepensjon opptjent i folketrygden i tillegg til vedkommendes alders- og uførepensjon. I folketrygdloven har man stengt for en slik løsning, og vi kan vanskelig se at det er ønskelig at de offentlige tjenstepensjonsordningene gjennom samordningsregelverket skal pålegges å utbetale den «manglende» etterlattepensjon fra folketrygden.»

Statens Pensjonskasse uttaler i sin høringsuttalelse at Pensjonskassen er av den oppfatning at man må akseptere fenomenet «negativ effekt» innenfor dagens bruttosystem. Det påpekes bl.a. at dersom man innfører fridelsløsningen, kan det hevdes

«at løsningen blir urettferdig for dem som ikke har vært gift. Det er liten grunn til at medlemmer som har mistet sin ektefelle, skal motta en høyere ytelse fra sin egen tjenstepensjonsordning enn enslige medlemmer.»

Hvis dagens ordning skal endres, vil Statens Pensjonskasse gå inn for endringer som til dels vil innebære en skjerpelse av samordningen (alltid å samordne med fiktiv tilleggspensjon, dvs. å innføre en standardisert bruttoordning).

Kostnader ved fridelsløsningen

Flere av høringsinstansene har pekt på at det vil føre til betydelige kostnader for de offentlige tjenstepensjonsordningene å innføre fridelsløsningen. Sosialdepartementet har derfor innhentet nye beregninger over kostnadene. Beregningene er utført av Statens Pensjonskasse og Kommunal Landspensjonskasse i samarbeid. Det er gitt anslag over de økte kostnadene i offentlige pensjonsordninger hvis man går over fra å samordne etter dagens regler (parallellitetsprinsippet) til å samordne etter fridelsløsningen. Beregningene bygger på registrerte opplysninger om pensjonsbestanden i desember 2002 og hvordan den fremtidige utviklingen antas å bli.

For Statens Pensjonskasse er økte pensjonskostnader det første året beregnet til 340 mill. kroner for egenpensjoner og 50 mill. kroner for etterlattepensjoner. For kommunal sektor er økte pensjonskostnader det første året beregnet til 165 mill. kroner for egenpensjoner og 40 mill. kroner for etterlattepensjoner.

De kapitaliserte merkostnadene for Statens Pensjonskasse ved å innføre fridelsregelen er anslått til å ligge mellom 5,3 og 7,9 mrd. kroner, avhengig av utviklingen i kvinners yrkesaktivitet. For kommunal sektor anslås merkostnadene til å ligge mellom 3,6 og 5,2 mrd. kroner. De kommunale pensjonsordningene skal ha full fondsdekning, slik at dette vil bli en engangskostnad for disse pensjonsordningene. Totalt anslås dermed de kapitaliserte merkostnadene for de offentlige tjenstepensjonsordningene å ligge mellom 8,9 og 13,1 mrd. kroner.

Pensjonskommisjonen

De fleste av høringsinstansene ønsker å avvente Pensjonskommisjonens innstilling. Landsorganisasjonen i Norge, LO Stat og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund peker på at Pensjonskommisjonen har diskutert endringer i folketrygden i sin foreløpige rapport fra oktober 2002. De gis uttrykk for at det vil være naturlig at Pensjonskommisjonen drøfter i hvilken grad løsningene også løser spørsmålet om negativ effekt.

Akademikerne mener at det er urimelig at enkelte kan få høyere pensjon enn andre fordi tilleggspensjonen fra folketrygden er lavere, men mener at saken ikke er av en slik karakter at de vil gå inn for endringer nå som kan skape nye skjevheter. Akademikerne viser til arbeidet i Pensjonskommisjonen og forutsetter at problemstillingene knyttet til «negativ effekt» tas opp der.

Utdanningsforbundet mener at endringer i samordningsloven § 23 nr. 2 vil kunne medføre utilsiktede virkninger for mange pensjonsmottakere i offentlig sektor, og uttaler bl.a.:

«Det er grunn til å anta at pensjonskommisjonen vil komme opp med forslag som helt eller delvis gjør denne problematikken uaktuell, eller i det minste gir et annet utgangspunkt for mulige løsninger.»

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) viser i sin høringsuttalelse til at negativ effekt har vært utredet og debattert i mange år. KLP viser til at pensjonssystemet for tiden er under utredning og at det må være naturlig at dette spørsmålet avventes og vurderes i denne forbindelse.

Finansnæringens Hovedorganisasjon, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon og Rikstrygdeverket ønsker primært å avvente Pensjonskommisjonens innstilling, sekundært at problemet løses ved å innføre en standardisert bruttoordning.

Vurdering

Regjeringen vil peke på at tjenstepensjonsordningene i offentlig sektor er svært gode. Bruttogarantien innebærer bl.a. at alders- og uførepensjonister alltid får minst 66 pst. av sluttlønnen når pensjonen er fullt opptjent. Dette gjelder samlet pensjonsutbetaling etter at tjenstepensjonen er blitt redusert med samordningsfradrag for pensjon fra folketrygden.

Samordningsreglene har vært liberalisert flere ganger siden folketrygden ble innført i 1967, og dette har ført til at et økende antall pensjonister får utbetalt pensjon utover det bruttogaranterte beløpet.

Samordning etter parallellitetsprinsippet har visse svakheter. Tidligere utredninger som har vurdert reglene om samordning av pensjon til etterlatte ektefeller etter at parallellitetsprinsippet ble innført, har ikke foreslått endringer, men har konkludert med at man må akseptere fenomenet «negativ effekt» innenfor dagens bruttosystem.

Dersom en helt skal unngå slike virkninger av samordningen for pensjon til gjenlevende ektefeller som parallellitetsprinsippet kan føre til, er det flere veier å gå.

Fridelsløsningen innebærer en betydelig liberalisering av samordningen. De fleste høringsinstansene avviser en slik løsning. Den vil blant annet gi personer som mister sin ektefelle økt pensjon fra sin egen tjenstepensjonsordning. Gjenlevende ektefeller vil få urimelig god utbetaling sammenlignet med enslige pensjonister. Løsningen in-

nebærer at tjenestepensjonsordningene skal ta hensyn til ikke-medlemmers opptjening i folketrygden. Den vil dermed bryte med det individualiserte systemet man har i dag, der pensjonsutbetalingen fra tjenestepensjonsordningen kun er avhengig av medlemmets egen parallelle opptjening i folketrygden.

Fridelsløsningen vil innebære brudd med prinsippene for finansiering av tjenestepensjoner i og med at størrelsen på pensjonene vil være delvis avhengig av ikke-medlemmers tilleggspensjonsopptjening i folketrygden. De offentlige tjenestepensjonsordningene vil få betydelige merutgifter (mellom 8,9 og 13,1 mrd. kroner) og tillegges omfordelingsoppgaver de ikke har i dag. Fridelsløsningen har blitt avvist av Stortinget i 1989 og 1992, og Regjeringen anser den for å være lite aktuell.

Samordning med en standardberegnet folketrygd er et logisk alternativ. Etter dette alternativet vil alle som har opptjent samme brutto tjenestepensjon, stort sett få likt samordningsfradrag, og de offentlige tjenestepensjonsordningene vil bli mer lik ytelsesordningene i privat sektor som følger lov om foretakspensjon. Det vil likevel være den viktige forskjellen at de offentlige tjenestepensjonene fortsatt vil ha bruttogarantien. Samordningen vil bli noe skjerpet, slik at enkelte vil få lavere pensjon enn i dag. Ingen vil få mer. Løsningen vil innebære et systemskifte. Det vil være lite hensiktsmessig å foreslå slike endringer før Pensjonskommisjonens innstilling foreligger og det er tatt stilling til kommisjonens forslag. Blant annet vil en slik løsning kunne være egnet som et overgangsregime dersom det innføres nettoordninger i offentlig sektor, slik det er i privat sektor. Regjeringen har derfor kommet til at en foreløpig bør videreføre dagens samordning, og at spørsmålet om å endre samordningen vurderes på nytt i lys av Pensjonskommisjonens innstilling.

3.7 Helsedepartementet

Programområde 10 Helsevern

Kap. 700 Helsedepartementet

Post 01 Driftsutgifter

Tilskuddsforvaltningssystemet Pandora

Det vises til omtale under kap. 706 Sosial- og helsedirektoratet, post 01 Driftsutgifter.

Bevilgningen foreslås redusert med 300 000 kroner.

Kap. 701 Forskning og forsøksvirksomhet

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Aksjeoverdragelse i KITH

KITH er et kompetanse- og informasjonssenter for helsevesenet innen informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Senteret har som en av sine hovedoppgaver å bidra til standardisering av IT i helsevesenet, og samordne utviklingen og anvendelsen av IT. KITH er organisert som aksjeselskap, med en aksjekapitalandel fordelt på Helsedepartementet, 40 pst., Kommunenes Sentralforbund, 30 pst. og Sør-Trøndelag fylkeskommune, 30 pst. Både Sør-Trøndelag fylkeskommune og Kommunenes Sentralforbund ønsker å trekke seg ut som medeiere i KITH. Bakgrunn for dette er eieroverdragelsen av fylkeskommunale sykehus til staten.

Helsedepartementet vil gjøre forkjøpsretten gjeldende ved å overdra aksjene fra Sør-Trøndelag fylkeskommune. Forhandlingene er ikke sluttført og beløpet vil utgjøre i størrelsesorden 2 til 3 mill. kroner. Utgiftene foreslås dekket ved omdisponering innenfor rammen av kap. 701, post 21. Kommunenes Sentralforbund bekreftet 30. april 2003 ønske om å selge sine aksjer i KITH. Helsedepartementet vil vurdere å gjøre bruk av forkjøpsretten også for KS sin aksjeandel og kommer nærmere tilbake til Stortinget med en orientering i forbindelse med høstens omgrupperingsproposisjon.

Hepatitt C fra blodoverføring

Sosial- og helsedirektoratet anslår at et sted mellom 100 og 1000 mennesker kan ha blitt smittet av hepatitt C-virus fra blodoverføring eller blodprodukter i norske sykehus før 1993 uten å vite om det. Siden 1993 har testene for å avsløre hepatitt C-viruset hos blodgivere vært sikre, og det har ikke vært fare for smitte gjennom blodoverføring.

Helsedepartementet vil iverksette en uavhengig gjennomgang av helsetjenestens og helsemyndighetenes håndtering av saken, spesielt i forhold til oppsporing og oppfølging av potensielt smittede etter at det ble mulig å gjennomføre tester også på mottakere av blod, og det var mulig å gi disse behandling mot viruset.

Bevilgningen foreslås økt drøyt 500 000 kroner til å gjennomføre en slik uavhengig gjennomgang.

Tabell 3.4 Norsk Pasientskadeerstatning – fondets inntekter og utgifter i 2003 og forslag til endringer

Inntekter (i 1 000 kr)	2003 (Saldert budsjett)	2003 forslag RNB	Foreslått endring
Tidligere fondsmidler	350 000	380 000	+ 30 000
Staten	292 070	292 070	
Egenbetaling for skade		22 500	+ 22 500
Innbetalt fra foretakene			
Helseforetakene	91 640	91 640	0
Kommuner	11 845	11 845	0
Fylkeskommuner	831	831	0
Sum	746 386	768 886	+ 52 500
<i>Utgifter (i 1 000 kr)</i>			
Staten	334 000	373 900	+ 39 900
Erstatningsutbetalinger	305 000	305 000	0
Drift av NPE	60 000	68 200	+ 8 200
Drift av PSN	10 000	14 400	+ 4 400
Sum	709 000	761 500	+ 52 500

Kap. 704 Norsk pasientskadeerstatning

Post 01 Driftsutgifter

For 2003 er vedtatt bevilgning 60 mill. kroner. Bevilgningen foreslås økt med 8,2 mill. kroner som dekkes av økte inntekter fra overføringer fra fondet. De økte utgiftene skyldes blant annet at advokathonorarer nå foreslås dekket over NPEs driftsbudsjett og ikke gjennom fondet som tidligere forutsatt.

Det foreslås at bevilgningen økes med 8,2 mill. kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 3704, post 50 Overføring fra NPE som statlig fond.

Kap. 3704 Norsk Pasientskadeerstatning

Post 50 Overføring fra Norsk pasientskadeerstatning som statlig fond

Styrking av driften av NPEs sekretariat

Det vises til omtale under kap. 704, post 01. Det foreslås at det bevilges ytterligere 8,2 mill. kroner til å dekke driften til Norsk pasientskadeerstatning i 2003.

Fondsmidler

Det er overført 30 mill. kroner mer til NPE som statlig fond fra tidligere fondsmidler, som er økt fra 350 mill. kroner til 380 mill. kroner.

Innbetalingen til fondet er således 30 mill. kroner større enn lagt til grunn i St.prp. nr. 1 (2002–

2003). Det foreslås at fondets beholdning reduseres med samme beløp 30 mill. kroner.

Egenbetaling for skader fra helseforetakene

I vedtatt budsjett for 2003 er det ikke budsjettert med inntekter som følge av egenbetaling for skade fra helseforetakene. Det er et viktig prinsipp for å gi økonomiske incitamentter til redusert skadefrekvens at skadevolder betaler en egenandel. De regionale helseforetak skal betale egenandeler for 2003. Det ligger i instruksjonen at egenandelen skal videreføres på samme nivå som i 2002. Samlet sum for egenandeler var i 2002 22,5 mill. kroner. Helsedepartementet har lagt til grunn en innbetaling på 22,5 mill. kroner også i 2003. Av disse budsjetteres 18,1 mill. kroner på NPEs inntektspost og 4,4 mill. kroner på Pasientskadenemndas inntektspost, jf. kap. 3709, post 50.

Samlet forslag

Post 50 dekker overføringen fra NPE som statlig fond. Bevilgningen på posten foreslås økt med 48,1 mill. kroner, slik at samlet bevilgning for 2003 blir 442,1 mill. kroner.

Kap. 706 Sosial- og helsedirektoratet

Smittevernarbeid

Posten foreslås styrket med kr 900 000 overført fra kap. 719 post 70 til lønnsmidler til 2 stillinger for styrking av direktoratets smittevernarbeid, herun-

der oppfølging av SARS, Dent-O-Sept-saken, forebygging av legionellautbrudd og forebygging av sykehusinfeksjoner.

Bevilgningen foreslås økt med i alt 900 000 kroner.

Investeringer

I løpet av høsten 2003 skal Sosial- og helsedirektoratet flytte inn i sine permanente lokaler. Flyttingen innebærer at de ansatte i etaten nå vil bli samlet. Unntatt herfra er medarbeidere i tidligere Giftinformasjonssentralen og personer tilknyttet spesielle enheter som utfører tiltak i forhold til utvalgte pasientgrupper med sjeldne funksjonshemninger, og hvor det ikke er behov for samlokalisering med direktoratets øvrige medarbeidere.

Leiekontrakten til direktoratet innebærer at etaten selv må sørge for all utrustning av kontorer, møterom og fellesarealer i de permanente lokalene.

Det foreslås en samlet bevilgning på 12 mill. kroner til innkjøp av møbler og inventar til innredning av lokalene og til fullføring av IKT-investeringene. Av dette beløpet er 5 mill. kroner overført fra Sosialdepartementet.

Pasientombudene

Sosial- og helsedirektoratet har i dag det administrative og budsjettmessige ansvar for driften av pasientombudene. Som følge av statens overtagelse av ansvaret for Pasientombudene har det vært nødvendig å gjennomføre mindre investeringer i IKT og dekke økte kostnader til husleie. I tillegg var driftsrammen som ble avsatt for 2003 for lav i forhold til det som er nødvendig for å opprettholde aktiviteten ved kontorene. Samlet sett foreslås det en tilleggsbevilgning på 4 mill. kroner i 2003 til Pasientombudene.

Endringer i gebyrinntekter

Gebyrinntektene skal dekke utgiftene til administrasjon av bevillingsordningen for tilvirking og engrossalg av alkoholholdig drikk, og omfatter både søknads- og bevillingsgebyrer. Gebyrene skal fastsettes slik at gebyrinntektene ikke skal overstige utgiftene til administrasjon av bevillingsordningen. De forventede kostnadene til administrasjon av bevillingsordningen er anslått til ca. 7,1 mill. kroner i 2003. Dette er ca. 1,1 mill. kroner lavere enn regnet med i St.prp. nr. 1 (2002–2003). Gebyrene er derfor redusert fra januar 2003. Bevilgningen foreslås redusert med 1,1 mill. kroner.

Tilskuddsforvaltningssystemet Pandora

Det foreslås overført 0,3 mill. kroner fra kap. 700 Helsedepartementet, post 01 til etablering av tilskuddsforvaltningssystemet Pandora i Sosial- og Helsedirektoratet.

Samlet forslag

Samlet foreslås bevilgningen økt med 16,1 mill. kroner.

Kap. 3706 Sosial- og helsedirektoratet

Post 04 Gebyrinntekter

Endringer i gebyrinntekter

Det foreslås at bevilgningen under kap. 3706 Sosial- og helsedirektoratet, post 04 Gebyrinntekter reduseres med 1,1 mill. kroner til 7,108 mill. kroner, jf. omtale under kap. 706 post 01.

Det foreslås at merinntektsfullmakten under kap. 3706, post 04 fjernes, jf. forslag til romertallsvedtak. Eventuelle merinntekter av denne ordningen skal ikke kunne inngå i Sosial- og helsedirektoratets driftsbevilgning.

Kap. 707 Nasjonalt folkehelseinstitutt

Post 01 Driftsutgifter

På grunn av manglende budsjettbalanse må Folkehelseinstituttet vurdere sin oppgaveportefølje og gjennomføre en bemanningsreduksjon. Folkehelseinstituttet har i tråd med statens regelverk tilbudt sluttpakker for å redusere bemanningen i tillegg til den reduksjon som oppnås gjennom naturlig avgang og interne utlysninger. Instituttet om-disponerer sine ressurser slik at de viktigste funksjonene har tilstrekkelig personell. De tiltakene Folkehelseinstituttet planlegger å iverksette vil ha som konsekvens at prosjekter på instituttet vil strekkes ut i tid. For å opprettholde instituttets virksomhet på et nivå slik at kompetansen på sikt ikke bygges ned, foreslås en tilleggsbevilgning på 2 mill. kroner.

Mammografiprogrammet

Det vises til omtale under kap. 716, post 70.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Folkehelseinstituttets evne til å utføre oppgaver i forhold til myndigheter, helsepersonell og publi-

kum er helt avhengig av et effektivt og fungerende IT-nettverk i forbindelse med økt beredskapsnivå og kriselignende tilstander. Dette er også blitt særlig tydelig i forbindelse med SARS-epidemien. I løpet av de siste årene er Folkehelseinstituttets hjemmesider og muligheten til å sende e-post, blitt den dominerende informasjonskilden for virksomheten. I kriser og kriselignende tilstander er informasjon et avgjørende virkemiddel. Det betyr at sikkerheten for at samfunnet skal få de tjenestene Folkehelseinstituttet skal yte i beredskapssammenheng er alvorlig truet hvis instituttets IT-systemer skulle svikte.

For å oppnå nødvendig driftssikkerhet med akseptabel risiko for avbrudd er det nødvendig med en investering på 6 mill. kroner i 2003.

Kap. 709 Pasientskadenemnda

Post 01 Driftsutgifter

For 2003 er vedtatt bevilgning 10 mill. kroner. Bevilgningen foreslås økt med 4,4 mill. kroner som dekkes av økte inntekter fra overføringer fra fondet. Begrunnelsen for økt bevilgning er i hovedsak at ved fremleggelsen og behandlingen av budsjettet for 2003 var ikke alle forutsetninger for Pasientskadenemnda tilstrekkelig klarlagt, herunder kostnader i forbindelse med etableringen av nemnda (IKT-utstyr).

Det foreslås at bevilgningen økes med 4,4 mill. kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 3709, post 50 overføring fra NPE som statlig fond.

Kap. 3709 Pasientskadenemnda

Post 50 Overføring fra NPE som statlig fond

Det vises til omtale under kap. 709, post 01. Det foreslås at det bevilges ytterligere 4,4 mill. kroner til å dekke driften av Pasientskadenemnda i 2003.

Det vises for øvrig til omtale under kap. 3704, post 50.

Kap. 716 Kreftregisteret

Post 70 Tilskudd

Mammografiprogrammet

Som en oppfølging av utredningen om et Nasjonalt screeningsenter ble det vurdert å overføre de oppgaver Nasjonalt folkehelseinstitutt har innenfor mammografiprogrammet, herunder drift av mobile enheter og utsending av invitasjoner, purringer og svarbrev, og oppgaver innen masseundersøkelsen mot livmorhalskreft til Kreftregisteret i 2003.

En slik vurdering ble varslet i St.prp. nr. 1 (2002–2003), og de budsjettmessige implikasjonene skulle man komme tilbake til i forslaget til revidert nasjonalbudsjett. I tråd med forslag fra Folkehelseinstituttet og Kreftregisteret foreslås det at invitasjonsdelen av mammografiprogrammet overføres med organisatorisk virkning fra 1.7.2003. 2 årsverk direkte knyttet til denne aktiviteten foreslås overført til Kreftregisteret. Mammografibussene skal inntil videre eies av Folkehelseinstituttet. For 2003 fakturerer Kreftregisteret Folkehelseinstituttet for utgifter knyttet til lønnskostnader for overførte personer, overhead og andre direkte kostnader. I budsjettforslaget for 2004 vil Helsedepartementet komme tilbake til de nærmere budsjettmessige overføringer fra kap. 707, post 01 til kap. 716, post 70.

Kap. 719 Helsefremmende og forebyggende arbeid

Post 70 Forebygging av HIV og seksuelt overførbare sykdommer – smittevern, kan overføres

Posten foreslås redusert med 900 000 kroner som overføres til Sosial- og helsedirektoratet, jf. omtale under kap. 706, post 01.

Kap. 732 Regionale helseforetak

Medinnova

Helsedepartementet varslet i St.prp. nr. 1 (2002–2003) at fremtidig organisering av Medinnova ville bli vurdert i sammenheng med dagens foretaksmodell med helseforetak. Medinnova ble opprettet i 1986 for å koordinere samarbeidet mellom industri og forskning ved Rikshospitalet. Det er en målsetting at denne funksjonen videreføres, og at Medinnova fortsatt skal være et ressurs- og kontaktorgan for forskningssamarbeid, idéutvikling, patentering og produktutvikling for fagpersonell ved Rikshospitalet. Det vil videre være et ønske om at virksomheten ved Medinnova videreføres og videreutvikles uavhengig av tilknytningsform, slik at institusjoner utover Rikshospitalet kan dra nytte av den kompetanse Medinnova innehar, særskilt innen innovasjonsbistand.

Helsedepartementet foreslår at Stortinget trefter beslutning om at statsforetak Medinnova omdannes til aksjeselskap fullt ut eid av Rikshospitalet HF, jf. forslag til romertallsvedtak.

Egenbetaling ved sterilisering

Det ble fra 1. januar 2002 innført full egenbetaling for sterilisering av menn og 50 pst. egenbetaling for sterilisering av kvinner, jf. Budsjettinnstilling S. nr. 11 (2001–2002). For kvinner utgjør egenbetalingen 6 079 kroner, mens egenbetalingen for sterilisering av menn er 1 268 kroner. Egenandelene er beregnet ut fra de reelle kostnadene ved tjenestene. Det er fritak for egenandel ved sterilisering etter medisinske indikasjoner.

Klagenemnda for likestilling har fattet vedtak om at ulik egenbetaling ved sterilisering for kvinner og menn er i strid med likestillingslovens § 3 som fastslår at forskjellsbehandling av kvinner og menn ikke er tillatt. Klagenemnda delte seg i et flertall på 4 og et mindretall på 2. Flertallet la i sin avgjørelse vekt på det oppnådde resultatet ved sterilisering og vurderer dette til å være samme tjeneste for kvinner og menn. Det kan da bare unntaksvis godtas grunner for at det likevel skal gjøres forskjell. Flertallet finner ikke at det foreligger slik ekstraordinær grunn som ifølge praksis kan begrunne unntak fra kravet om likebehandling.

Mindretallet, som mente at forskjellig egenandel for sterilisering ikke er i strid med likestillingsloven, la blant annet vekt på at sterilisering av kvinner og menn er to forskjellige inngrep. Mindretallet bemerket også at forskjellene i egenbetalingen er begrunnet ut fra behovet for prioriteringer i det offentlige helsevesen. Egenandelene er et utslag av en ønsket politisk målsetting om at det offentlige helsevesen skal konsentrere seg om alvorligere helseproblemer. Mindretallet bemerket at konsekvensen av vedtaket vil kunne være at tilbudet om sterilisering uten medisinsk indikasjon forsvinner fra det offentlige helsevesen. Dersom ulik pris ikke tillates, vil inngrepet neppe heller være et tilbud i det private helsemarkedet. Resultatet kan bli at man ikke lenger har noe tilbud om sterilisering i Norge, bemerket mindretallet.

Helsedepartementet har vurdert Klagenemndas behandling fra en samlet vurdering. Av hensyn til at pasienten ikke skal betale mer enn de reelle kostnadene og til behovet for prioriteringer i helsevesenet, har Helsedepartementet kommet til at dagens ordning fastholdes.

Nye Ahus og nytt forskningsbygg ved Radiumhospitalet

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble det redegjort for behov for gjennomgang av utbyggingsplanene for Nye Ahus og nytt forskningsbygg ved Det norske radiumhospital HF. Videre ble det forutsatt at re-

sultatet av gjennomgangen ville bli lagt fram for Stortinget i tilknytning til RNB 2003. Bakgrunnen for dette var at kostnadsnivået ble vurdert å være for høyt for begge prosjektene. I gjennomgangen av prosjektene har kostnadsreduksjon og økonomiske konsekvenser av gjennomføring av prosjektene vært vektlagt.

Flere hensyn må integreres ved vurdering av disse prosjektene: Økonomien for det enkelte prosjekt må vurderes isolert, herunder framtidig drift og totaløkonomi. Samtidig må prosjektene vurderes i forhold til hva som lar seg tilpasse innenfor de samlede økonomiske rammer, både innenfor det enkelte regionale helseforetak og for spesialisthelsetjenestens samlede økonomi. Gjennomgangen som så langt er foretatt av prosjektene, har synliggjort muligheter for betydelige kostnadsreduksjoner sammenholdt med hvordan prosjektene framsto høsten 2002. Dette utgjør anslagsvis 2 mrd. kroner for Nye Ahus og om lag 550 mill. kroner for nytt forskningsbygg ved Radiumhospitalet. Fram til høsten 2003 vil samlede kostnader og driftsøkonomi for de to prosjektene bli ytterligere gjennomgått.

Prosjektgjennomgangen utføres i hovedsak av Helse Øst RHF og Helse Sør RHF som ansvarlige for henholdsvis Ahus og Radiumhospitalet.

Før det kan tas stilling til en gjennomføring av prosjektene, er det påkrevet med supplerende vurderinger av prosjektene sett i sammenheng med det helhetlige økonomiske opplegget for spesialisthelsetjenesten. Disse vurderingene må ta utgangspunkt i de rammer som vil være til disposisjon for neste og kommende år og det må vurderes hva som vil bli de faglige og økonomiske implikasjonene dersom prosjektene gjennomføres. Helsedepartementet legger vekt på at de to regionale helseforetakene, ut fra sine ansvarsposisjoner, må trekkes sentralt inn i disse vurderingene. I disse avsluttende vurderingene vil spørsmålet om eventuelle modifikasjoner av prosjektene være sentrale, altså vurderinger av om prosjektene må reduseres for ikke på uønsket måte å gå på bekostning av andre formål som de regionale helseforetakene har ansvaret for. Helsedepartementet vil komme tilbake til disse vurderingene i St.prp. nr. 1 (2003–2004).

Nye Ahus

Nye Ahus er planlagt bygd til erstatning for dagens Akershus Universitetssykehus (tidligere Sentralsykehuset i Akershus). Behovet bunner blant annet i alvorlige mangler ved den bygningsmessige tilstand ved dagens sykehus. Styret for Helse Øst

RHF vil behandle resultatet av den pågående gjennomgangen før sommeren 2003.

Forprosjektet fra høsten 2002 hadde en samlet kostnadsramme på 9,7 mrd. kroner og det arbeides med et revidert forprosjekt. Det arbeides også med tiltak som kan bidra til å optimalisere driftsøkonomien. I de nye planforutsetningene legges det opp til større aktivitet og bedre utnyttelse av kapasiteten, bl.a. gjennom utvidede åpningstider for poliklinikk, billeddiagnostikk og operasjonsstuer. Økt behandlingsaktivitet kan med dette løses innenfor et mindre areal enn tidligere forutsatt.

Nytt forskningsbygg ved Radiumhospitalet

Et nytt bygg for forskning og undervisning har vært planlagt ved Radiumhospitalet siden slutten av 1990-tallet. Dagens lokaler er nedslitte og lite hensiktsmessige.

Statsbygg la fram forprosjekt i mai 2002 med estimert kostnadsramme på 1,57 mrd. kroner. Både Helse Sør RHF og Helsedepartementet anså dette å være for høyt. Prosjektet er gjennomgått for å redusere kostnadene og for å kartlegge økonomiske konsekvenser av eventuell igangsetting av prosjektet. Arealreduksjon, forenklinger og justering av kvalitet og utførelse har redusert investeringskostnadene med 550 mill. kroner. Prosjektets estimerte kostnadsramme er nå 1 020 mill. kroner. Blant annet er parkeringsbygg skilt ut som et eget selvfinansierende prosjekt. Dette utgjør om lag 110 mill. kroner av de opprinnelige kostnadene.

Utbyggingsprosjekt ved Spesialsykehuset for epilepsi

Det vises til Budsjett-innst. S. nr. 11 (2002–2003) der Sosialkomiteen uttaler at bygging av ny sengeavdeling og ny intensiv observasjonspost ved Statens senter for epilepsi bør prioriteres. Forprosjekt for ny intensiv observasjonspost er gjennomført og kostnaden foreløpig estimert til om lag 100 mill. kroner. Helse Sør RHF har overtatt gjennomføringsansvaret, og Helsedepartementet har bedt om at prosjektplanleggingen videreføres inneværende år med sikte på igangsetting av nødvendig utbygging.

Svingninger i pensjonsutgiftene

Ved behandlingen av St.prp. nr. 1 (2002–2003) Helsedepartementet, uttalte sosialkomiteens flertall følgende (jf. Budsjett-innst. S. nr. 11 (2002–2003)):

«Flertallet ber om at departementet inn mot revidert nasjonalbudsjett for 2003 vurderer om

virkinger av at regnskapsloven er innført gir tilstrekkelig utjevne effekt i forhold til dette, eventuelt om det er behov for supplerende tiltak, f.eks. at det innføres en fondsordning»

De årlige pensjonskostnadene blir beregnet ut fra estimater av bl.a. lønnsutvikling og avkastning i pensjonsselskapene. Regnskapsloven tillater at en systematisk kan fordele virkninger av endringer i estimater og endringer i pensjonsplaner over gjennomsnittlig opptjeningstid. Det er likeledes tillatt å fordele virkningen av avvik mellom faktisk og forventet avkastning av pensjonsmidlene over gjennomsnittlig gjenværende opptjeningstid.

Ved pensjonskostnadsberegningene for 2002 er det lagt til grunn en fremtidig avkastning i pensjonsselskapene på 7 pst. og en årlig lønnsvekst på 4 pst. Helsedepartementet viser til at med slike forutsetninger kom pensjonskostnadene i helseforetakene i 2002 innenfor de budsjettforutsetningene som er gitt i St.prp. nr. 59 (2001–2002).

Helsedepartementet mener at regnskapslovens bestemmelser gir tilstrekkelig sikkerhet for at svingningene i pensjonsforpliktelsene blir jevnet ut over tid i helseforetakenes regnskaper.

Når det gjelder premieutbetalingene for de enkelte år vil disse ha en likviditetseffekt for foretakene. Gjennom de driftskredittrammene som er tildelt helseforetakene har Helsedepartementet tatt høyde for at selve premieinnbetalingene kan variere mellom år og at dette er en tilfredsstillende ordning.

Etter Helsedepartementets vurdering er det ikke behov for en egen fondsordning for pensjonskostnader.

Driftskreditter

Ved behandlingen av St.prp. nr. 1 (2002–2003) Helsedepartementet, vedtok Stortinget følgende:

«Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2003 foreta en fornyet vurdering av om driftskreditten til helseforetakene er tilstrekkelig fram til 2004 da budsjettene skal bringes i balanse.»

De regionale helseforetakene er gitt mulighet til å trekke på driftskreditter for å sikre tilstrekkelig likviditet til dekning av løpende driftsutbetalinger. Håndteringen av driftskreditter i 2002 måtte ta hensyn til usikkerhet knyttet til etablering av store organisasjoner og endrede regnskapsmessige rammebetingelser.

Ved inngangen til 2002 overtok de regionale helseforetakene driftsansvaret for spesialisthelsetjenesten med svært liten arbeidskapital. I stedet ble de i januar 2002 tilført utbetaling for 2 terminer

av basisbevilgningen, dvs. 2 månedsutbetalinger. I tillegg ble de regionale helseforetakene ved inngangen til 2002 gitt mulighet til å ta opp driftskreditter med til sammen 1 mrd. kroner.

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 59 (2001–2002), jf. Innst. S. nr. 243 (2001–2002), ble driftskredittene utvidet med 1 mrd. kroner fra 1 til 2 mrd. kroner. Dette ble bl.a. gjort fordi det var knyttet usikkerhet til lønnsoppgjøret, nivået på pensjonspremiene og forhold knyttet til finansiering av eventuelle underskudd i 2002.

I St.prp. nr. 26 (2002–2003), jf. Innst. S. nr. 70 (2002–2003) ble driftskredittrammen økt med ytterligere 1,6 mrd. kroner, til 3,6 mrd. kroner. Det var forutsatt at de regionale helseforetakene skulle bruke driftskreditten også til økte pensjonspremier hos private institusjoner som er etablert innenfor de regionale helseforetakenes «sørge for» ansvar.

De oversiktene Helsedepartementet har innhentet fra de regionale helseforetak, viser at disse bare i beskjeden grad har benyttet seg av driftskredittene i 2002. Dette kan i hovedsak tilskrives tre forhold. For det første ble det foretatt en dobbel utbetaling av basisrammen i januar 2002. Dette bidro til en rimelig god likviditet gjennom 2002. For det andre ble feriepengeutbetalingen i juni 2002 dekket av midler som ble tilleggsbevilget til fylkeskommunene over Kommunaldepartementets budsjett i 2002. For det tredje har flere regionale helseforetak benyttet seg av at KLP ga betalingsutsettelse av reguleringspremiene som opprinnelig forfalt til betaling i september.

For 2003 vil likviditetssituasjonen være strammere enn i 2002. Usikkerheten vil generelt øke med økt tidshorisont. Det er derfor nå for tidlig å vurdere om inneværende års nivå på driftskredittene også vil være tilstrekkelig i 2004. Helsedepartementet vil komme tilbake til en slik vurdering i forslaget til statsbudsjett for 2004.

Gjennomføring av effektivisering mv.

De foreløpige regnskapsresultatene som er fremlagt for 2002 indikerer et negativt driftsresultat på i underkant av 1 mrd. kroner for alle helseforetakene samlet. Det understrekes at regnskapene ennå ikke er behandlet av styrene for de regionale helseforetakene. Effekter av lønnsoppgjøret i 2002 og endringer av finanskostnadene kan anslås til å øke effektiviseringskravet for 2003–2004. Effektiviseringskravet for helseforetakene for perioden 2003–2004 samlet, gitt disse forutsetningene, anslås til å være mellom 1,5 og 2 mrd. kroner. I statsbudsjettet for 2003 (jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003)) ble helse-

foretakene gitt mulighet til å bruke året 2004 for å komme i driftsmessig balanse. De regionale helseforetakene sikter inn mot driftsmessig balanse senest i 2004, men de regionale helseforetakene står overfor ulike tilpasningsutfordringer.

De regionale helseforetakenes planer vektlegger at behandlingstilbudet skal være faglig forsvarlig og at det lovpålagte «sørge for»-ansvaret skal ivaretas på en fullgod måte. Det er videre lagt vekt på at omstillingstiltakene skal gjennomføres slik at ulempene for pasienter, pårørende og ansatte skal bli minst mulig.

En betydelig andel av effektiviseringskravet vil kunne realiseres innenfor ikke-medisinske funksjoner. Dette er hovedsakelig støttefunksjoner hvor det er mulig å ta ut effektiviseringsgevinster både innad og på tvers av helseforetakene. De største gevinstene synes å kunne hentes i etablering av felles administrative IT-systemer, gjennom samordning av innkjøp og øvrige stab- og støttefunksjoner.

En annen kategori er tiltak innenfor medisinske funksjoner, herunder bedre samordning og organisering av det medisinske tilbudet. Alle de regionale helseforetakene har satt i gang strategiske prosesser på dette området, men det varierer hvor langt de har kommet. Fra Helsedepartementets side er det vektlagt at prosessene må ta utgangspunkt i helsefaglige krav og prioriteringer.

Det satses ellers på økt aktivitet innenfor områder der helseforetakene har ledig kapasitet. Flere regioner har satt i gang arbeid med å kvalitets sikre og bedre pasientregistreringen. Fra Helsedepartementets side legges det vekt på at de regionale helseforetakene har det overordnede ansvaret for at retningslinjene for registrering av pasienter og medfølgende diagnose følges. For en beskrivelse av Helsedepartementets oppfølging og kvalitets sikring vises det til omtale under kap. 732, post 76.

Forslag til åpningsbalanse for de regionale helseforetakene/foretakenes gjeldseksposering/modell for finansiering av fremtidige store investeringer i helsesektoren

Ved behandlingen av St.prp. nr. 1 (2002–2003) Helsedepartementet, uttalte sosialkomiteens flertall

«Videre ber flertallet Regjeringen presentere et endelig forslag til åpningsbalanse for de regionale foretakene, herunder en gjennomgang av foretakenes gjeldseksposering. I den sammenheng ber flertallet Regjeringen også legge frem modell for finansiering av fremtidige store investeringer/nybygg i helsesektoren.»

Åpningsbalanse og fastsettelse av endelige verdier

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble det meddelt at overføringen av eiendeler til foretakene er skjedd med et såkalt tingsinnskudd. Bokføringen av tingsinnskuddet vil skje i årsregnskapet for 2002 basert på en foreløpig kostpris. Foretakene er meddelt at den foreløpige kostprisen for 2002 som skal benyttes samlet er 45 mrd. kroner. Dette beløpet er fordelt mellom foretakene. Som meddelt i St.prp. nr. 1 (2002–2003), pågår det nå også et arbeid for å fastlegge endelig verdi på kapitalen i foretakene. Den foreløpige kostprisen skytes inn som egenkapital.

Det er i St.prp. nr. 1 (2002–2003) lagt til grunn at samlede avskrivninger skal være i samsvar med de inntekter foretakene til sammen har for å møte avskrivninger. Foretakene vil for 2002 foreta avskrivninger i samsvar med regnskapslovens bestemmelser. Mulig resultatavvik i 2002 som følge av dette vil kun være av regnskapsteknisk art uten økonomisk virkning for foretakene og uten økonomisk betydning for staten, og vil ikke legge føringer for fastsettelse av endelig verdi på kapitalen i foretakene eller avskrivninger knyttet til denne.

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) Tillegg nr. 4 er det slått fast at det er de regionale helseforetakenes resultat før avskrivninger og inntekter knyttet til investeringer som skal legges til grunn for vurdering av regnskapsresultat for 2002.

Den endelige verdsettningen skal foretas i lys av bl.a.:

- en samlet vurdering av de økonomiske ramme-
ne for helseforetakene
- gjenanskaffelsesprinsippet og den foreliggen-
de beregningen av gjenanskaffelseskost for an-
leggsmidlene
- teknologisk utvikling
- utvikling i behandlingsformer
- muligheter for omstrukturering/rasjonalise-
ring av eksisterende eiendomsmasse
- effektivisering av driften
- eventuell endring av regnskapsmessig avskriv-
ningstid

- utvikling i kapitalbeholdning og avskrivninger
over tid
- hensiktsmessig fordeling av kapitalen mellom
de regionale helseforetakene
- modell for håndtering av store utbyggingspro-
sjekter
- eventuelle endringer i inntektssystemet for de
regionale helseforetakene

Arbeidet med den endelige verdsettningen pågår og endelig forslag vil bli fremmet i statsbudsjettet for 2004.

Helseforetakenes gjeldseksposering – lån til investeringsformål

I St.prp. nr. 59 (2001–2002), jf. Innst. S. nr. 243 (2001–2002), ble det bevilget 1 mrd. kroner som lån til investeringsformål i helseforetakene i 2002. 4 av de regionale helseforetakene benyttet muligheten til å ta ut hele den tildelte andelen i lånebevilgningen i 2002. Helse Øst RHF valgte bare å ta ut en del av lånerammen. I statsbudsjettet for 2003 ble det bevilget 2 mrd. kroner som lån til investeringsformål. Den informasjon som Helsedepartementet har innhentet tyder på at samtlige regionale helseforetak vil ta ut sin andel av lånebevilgningen i 2003. De regionale helseforetakene er ikke gitt mulighet til å ta opp lån i det private markedet. Lånebevilgningene i staten gir derfor uttrykk for all den gjeld som de regionale helseforetakene kan ta opp.

Tabell 3.5 viser hvor mye de regionale helseforetakene har tatt opp i lån og hvor mye de har mulighet til å ta opp i lån i 2003. Summen angir maksimalt mulig lån til investeringsformål ved utgangen av 2003.

Finansiering av framtidig store investeringsprosjekter

I tråd med intensjonene i reformen er det lagt opp til et desentralt styringssystem også når det gjel-

Tabell 3.5 Lån til investeringsformål

	Mill. kroner					Sum alle RHF
	Helse Øst RHF	Helse Sør RHF	Helse Vest RHF	Helse Midt- Norge RHF	Helse Nord RHF	
Lån 2002	128	203	184	138	119	772
Tildelt låneramme 2003	367	300	282	918 ¹	133	2 000
Maks. lån til investeringsfor- mål ved utgangen av 2003	495	503	466	1 056	252	2 772

¹ 700 mill. kroner av lånebevilgningen til Helse Midt-Norge gjelder utbyggingen av Nye St. Olav.

der investeringer, med utstrakte fullmakter til de regionale helseforetakene.

Nedenfor omtales hovedelementene i beslutnings- og styringssystemet som vil gjelde fra 2003.

- Hovedregelen er at de regionale helseforetakene har fullmakt til å beslutte og gjennomføre investeringsprosjekter. Det forutsettes da at det regionale helseforetaket har vurdert at det gjennom egen økonomi og tilgjengelige lånemidler er likviditet til å gjennomføre prosjektet. Det forutsettes videre at det regionale helseforetaket har vurdert at det er en tilfredsstillende økonomi i investeringsprosjektet.
- I det årlige plan- og meldingsdokumentet fra de regionale helseforetakene (ref. helseforetakslovens § 34) skal det presenteres en samlet vurdering av planlagte investeringer i de kommende årene, inklusiv at det belyses hvordan prosjektene er planlagt realisert innenfor tilgjengelige ressurser. Helsedepartementet vil, basert på regjeringens og Stortingets behandling, i det årlige styringsdokumentet gi de regionale helseforetakene de nødvendige tilbakemeldinger om overordnede rammer og forutsetninger.
- Helseforetaksmodellen forutsetter ikke at enkeltstående byggeprosjekter skal vedtas av Stortinget. Modellens utgangspunkt er at beslutningskompetansen til å foreta investeringer er tillagt de regionale helseforetakene, innenfor de rammer og med de premisser som følger av Stortingets budsjettvedtak. Gjennom det årlige budsjettframlegget, og særlig den meldingsdel som fra og med St.prp. nr. 1 for 2004 vil inngå i budsjettproposisjonen, vil det framgå hvilke retningslinjer og rammer som planlegges lagt til grunn for investeringsaktiviteten og at dette således vil være en integrert del av det samlede budsjettforslaget.

I og med at meldingssystemet ikke var etablert i budsjettproposisjonen for 2003, må dette året være et overgangsår. Når det gjelder spørsmålet om igangsetting av de største prosjektene (Nye Ahus og forskningsbygg for Radiumhospitalet), vises det til omtale av de gjennomganger som har vært av prosjektene. Det vil ikke bli tatt standpunkt til igangsetting av disse prosjektene før de er presentert for Stortinget i statsbudsjettforslaget for 2004.

Årlig meldingssystem

Gjennom helseforetakslovens § 34 forutsettes det etablert et årlig meldingssystem, slik at informasjon og synspunkter fra foretakene inngår på en

systematisk måte i grunnlaget for den styringen som utøves. Videre legger departementet opp til at saker som er av prinsipiell helsepolitisk, utdanningspolitisk, forskningspolitisk eller samfunnsmessig karakter, eller medfører vesentlig endring i tjenestetilbudet, jf. helseforetaksloven § 30, skal kunne identifiseres gjennom dette systemet. Dette vil være de saker som kan medføre behandling i foretaksmøte mellom Helsedepartementet og de respektive regionale helseforetakene. Helsedepartementet vil orientere om noen av de prosesser som nå pågår i de regionale helseforetakene.

- Helse Nord RHF har siden høsten 2002 utredet alternative måter å organisere tilbudet innenfor akuttkirurgi og føde på. Disse prosessene skal sluttbehandles i det regionale helseforetakets styremøte i juni. Dette kan medføre endringer i oppbyggingen av tjenestetilbudet.
- Helse Vest RHF startet våren 2002 en strategisk planprosess. Samordning av administrative støttefunksjoner og prosjekt om funksjonsfordeling har vært sentralt i dette arbeidet. Det er foretatt en særskilt gjennomgang av akutfunksjonene og fødselsomsorgen i helseforetakene. Med bakgrunn i nasjonale normer og krav til faglig kvalitet, er det foreslått endringer i organisering av tjenestetilbudet. Det er lagt opp til en bred prosess i helseregionen, med endelig styrebehandling i Helse Vest RHF i juni 2003.
- Helse Sør RHF vedtok i mai 2002 en hovedstrategi for sitt arbeid med tittelen «Resept 2006». Det er fra dette definert ni satsingsområder. Faggrupper arbeider med frist innen utgangen av juni. Funksjonsfordeling mellom helseforetakene, akutfunksjoner ved sykehusene og organisering av prehospitalt akuttmedisinske tjenester er en del av dette arbeidet. Dette arbeidet kan medføre endringer i oppbygging av tjenestetilbudet.
- Helse Midt-Norge RHF har i 2002 og 2003 prioritert følgende hovedoppgaver: Å redusere ventetiden, særlig for de pasientene som har ventet lengst, redusere antall korridorpasienter og å få god økonomistyring. Det er oppnådd viktige resultater både for ventetider og korridorpasienter. Det er videre satt i gang prosesser i forhold til utredning av prehospitalt tjenester, der ambulansetjenesten foreslås samordnet gjennom en helhetlig plan.
- Helse Øst RHF startet i 2002 med flere prosjekter for ny organisering av tjenestene, der bl.a. reduksjon fra 15 til 7 helseforetak og samordning av somatikk og psykiatri har vært sentralt. Flere av utredningsprosjektene er videreført i

«Prosjekt 2003 – Funksjons- og oppgavefordeling i Helse Øst» som omfatter til sammen 21 delprosjekter. Flere av disse prosjektene vil kunne ha konsekvenser for oppbyggingen av tjenestetilbudet.

Åpenhet i helseforetakene

God helsetjeneste er avhengig av at de tjenesteytende virksomhetene har tillit i befolkningen. Åpenhet er en viktig forutsetning for å vinne tillit og å skape trygghet for befolkningen. Det er også en viktig forutsetning for innsyn, debatt og medvirkning. Med dette som bakgrunn må åpenhet være et viktig element i praktiseringen av sykehusreformen og det statlige eierskapet til sykehusene. Dette er også grunnlaget for at offentlighetsloven gjelder for de regionale helseforetakene og helseforetakene. Loven gir rammebetingelser for offentlighet og åpenhet og stiller krav til meroffentlighet. Fra starten av det statlige eierskapet og foretaksorganiseringen har det fra foretakene vært gjennomført tiltak for å følge opp målsettingen om åpenhet. Fra høsten 2002 har det også vært gjennomført flere tiltak fra Helsedepartementet for å bidra til god utvikling i håndteringen av spørsmål om åpenhet.

Et tema som har vært mye framme i den offentlige debatt er spørsmålet om åpne eller lukkede styremøter. Dette er ikke regulert i offentlighetsloven. For dette særskilte tema foretar Helsedepartementet en gjennomgang og vurdering av foretakenes praksis. Det er naturlig å foreta en slik gjennomgang når to-års-perioden for de første styrene utløper, og det er vunnet erfaring over noe tid. Resultatet av gjennomgangen og Helsedepartementets vurderinger vil bli lagt fram i St.prp. nr. 1 (2003–2004). Det må føyes til at åpenhet i forholdet til styrets behandling dreier seg om mer enn selve styremøtet. Det dreier seg om i hvilken grad det er åpenhet i de prosesser og dokumenter som leder fram til styrets behandling, og det dreier seg om dokumentasjon og åpenhet av styrets vedtak. Når det i den senere tid har vært offentlig debatt om strukturtiltak i spesialisthelsetjenesten, har dette blant annet hatt sin bakgrunn i at slike rapporter er gjort kjent og undergitt brede høringsprosesser.

Departementets vurdering

Helsedepartementets utgangspunkt er at åpenhet og gode dialoger med det samfunn som skal betjenes, er en forutsetning for at foretakene skal vinne den tillit som virksomheten er avhengig av. Dette er et viktig grunnlag for de rammebetingelser som

lovgivingen setter, og for de mål som settes på området.

Det er stilt klare krav til åpenhet og medvirkning fra Helsedepartementets side til måten styrene og foretakene utfører sine oppgaver på. Dette ble understreket ved innføringen av reformen og i senere drøftinger i Stortinget. Kravene er tatt inn i styringsdokumentene til de regionale helseforetak og følges opp av disse overfor helseforetakene.

Det er også under gjennomføring opplærings-tiltak som skal sikre at helseforetakene har den nødvendige kunnskap om lovverket. Det er forbedringspotensialer hva angår strategisk arbeid og styringstiltak rundt sikring av at kunnskaper, holdninger og praksis i forhold til åpenhet.

Det er skjedd en positiv utvikling i helseforetaksgruppen i retning av å praktisere større åpenhet. Det er også etablert faste kontakter mellom brukere og lokale politiske organer. Dette betyr ikke at behovet for ytterligere utviklingsarbeid er opphørt. Foretakene er ikke ferdig etablerte, og det legges vekt på at også i den kommende perioden vil det fra Helsedepartementets og foretakenes side være et prioritert formål å gjennomføre tiltak som kan gi større åpenhet, bedre dialog og samarbeid med alle aktuelle grupper i det samfunn som skal betjenes. Helsedepartementet vil følge og evaluere utviklingen og komme tilbake til dette i forbindelse med St.prp. nr. 1 (2003–2004).

Post 76 Innsatsstyrt finansiering av sykehus

Helsedepartementet er i ferd med å gjennomgå tallene for ISF for 2002, og denne gjennomgangen skal gi grunnlag for avsluttende vurderinger og godkjenning av ISF-utbetalingene for aktivitetsåret 2002.

Aktivitetsvekst 2002

Aktiviteten målt i antall sykehusopphold viser en vekst på om lag 2¹/₂ pst. fra 2001 til 2002. Dette er om lag 1 prosent høyere enn forutsatt i budsjettet for 2002, jf. St.prp. nr. 59 (2001–2002) og Innst. S. nr. 243 (2001–2002) og tilsvarer en merutbetaling over ISF-ordningen på om lag 150 mill. kroner. Det foreslås å øke bevilgningen til innsatsstyrt finansiering med 150 mill. kroner for aktivitetsåret 2002.

Indeksvekst 2002

Gjennom ISF-ordningen mottar de regionale helseforetakene betaling for hver pasientbehandling. I tillegg ble det for 2002 budsjettet med at pasien-

tene gjennomsnittlig ville være noe mer ressurskrevende å behandle, svarende til 100 mill. kroner. Dette vil medføre økt DRG-indeks og økt utbetaling gjennom ISF-ordningen. DRG-indeksen vil også øke som følge av mer komplett registrering av behandling. Dette vil ikke ha sitt motstykke i økte kostnader, og skal derfor heller ikke medføre økte utbetalinger gjennom ISF-ordningen. Det tidligere kryptaket sikret at det ikke ble utbetalt ISF-refusjon som følge av bedre koding. I 2002 ble kryptaket fjernet. For å unngå at det utilsiktet skulle bli utbetalt ISF-refusjon for bedre og mer komplett registrering, ble det i budsjettet for 2002 lagt til grunn et anslag for hvor mye DRG-indeksen ville øke som følge av kodeforbedring, og enhetsprisen ble tilsvarende redusert. Dette var ment å gi samme utbetaling for samme reelle aktivitet.

I 2002-budsjettet ble enhetsprisen på denne bakgrunn underregulert med 330 mill. kroner, svarende til antatt registreringsmessig forbedring. Som omtalt over ble det budsjettert med 100 mill. kroner i økt reell indeksvekst, til sammen (330 + 100 =) 430 mill. kroner. Foreløpige tall for 2002 indikerer en indeksvekst tilsvarende 630 mill. kroner, eller ca. 200 mill. kroner utover 430 mill. kroner som var forutsatt i budsjettet. Dette indikerer at enhetsprisen ble fastsatt noe for høyt i budsjettet for 2002.

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble det varslet at endelig enhetspris for 2003 ville bli fastsatt etter at aktivitetstallene for 2. tertial forelå. Enhetsprisen ble fastsatt i prislisten for 2003. Tallene for 2. tertial var godt i samsvar med budsjettforutsetningene. Etterregistreringen i 3. tertial var imidlertid vesentlig mer omfattende enn tidligere år. Dette forklarer avviket i forhold til budsjett i 2002. Det har hele tiden vært en forutsetning at utbetalingene gjennom ISF-ordningen skal avspeile reell aktivitet. I St.prp. nr. 1 (2001–2002) er dette prinsippet understreket i forbindelse med forslaget om å fjerne kryptaket, der det står:

«Utbetalingene skal imidlertid ikke øke som følge av at sykehusene registrerer den samme pasientbehandlingen på en annen måte enn tidligere uten at pasientene er blitt mer ressurskrevende. Til grunn for løsningsforslaget er det forutsatt budsjettneutralitet. «

Helsedepartementet gjennomgår nå grunnlaget for ISF-utbetalinger for 2002 ut fra disse retningslinjene.

Helsedepartementet vil avvente endelig beslutning om eventuelle merutbetalinger til det enkelte regionale helseforetak for den uforutsette høyere indeksveksten til etter at avregningsutvalget har

gått gjennom fjorårets oppgjør og kommer tilbake til Stortinget i forbindelse med omgrupperingsproposisjonen til høsten.

Aktivitet 2003

I budsjettet for 2003 er ISF-bevilgningen fastsatt med utgangspunkt i at aktiviteten skal kunne være på samme reelle nivå som i 2002. Regjeringen opprettholder denne forutsetningen, men for å kunne videreføre den høyere reelle aktiviteten i 2002 inn i 2003, foreslås bevilgningen til innsatsstyrt finansiering økt med 150 mill. kroner. Regjeringen understreker at de regionale helseforetakene skal innrette sitt aktivitetsnivå ut fra denne forutsetningen. Det er i denne proposisjonen samlet foreslått tilleggsbevilgninger på 300 mill. kroner til helseforetakene.

Indeksvekst 2003

DRG-indeksens utvikling i 2003 vil kunne påvirke enhetsprisen for 2003. For 2003 er det fastsatt en foreløpig enhetspris på ca. 30 000 kroner. I budsjettoplegget for 2003 er det i likhet med for 2002 foretatt en nedjustering av enhetsprisen tilsvarende forventet registreringsendring. Dersom indeksen vokser like mye i 2003 som i 2002, vil enhetsprisen måtte reduseres med om lag 1000 kroner og utbetalingene over ISF-bevilgningen avkortes tilsvarende med 450 mill. kroner i 2003. Faktisk indeksvekst i 2003 er imidlertid svært usikker, og vil kunne påvirkes av flere forhold. Årsaken til at det ikke foreslås en nedjustering av enhetsprisen i 2003 allerede nå, er usikkerhet omkring den faktiske veksten i DRG-indeks i 2003. Enhetsprisen for 2003 vil derfor bli fastsatt i ettertid når den faktiske indeksveksten er kjent, dvs. i forbindelse med årsoppgjøret for 2003. Det vil bli vurdert regionsspesifikke tiltak på bakgrunn av faktisk utvikling i DRG-indeks.

Gjennomgang av kontrollstrategien for ISF-ordningen

Det er en forutsetning at kodingen skal være medisinsk korrekt i forhold til retningslinjene for diagnose- og prosedyreregistrering og i forhold til intensjonene i ISF-ordningen.

Helsedepartementet gjennomgår og videreutvikler nå den samlede kontrollstrategien for utbetalinger gjennom Innsatsstyrt finansiering. Det er i denne forbindelse etablert et samarbeid med SINTEF Unimed, KITH og Den norske lægeförening. I dette arbeidet trekkes de medisinske fagmiljøene

inn. Det arbeides for å etablere bedre rutiner for standardiseringsarbeid i sykehusene og etablere en felles forståelse for intensjonene i ISF-ordningen. Helsedepartementet vil også avholde møter med de valgte revisorene for foretakene for å klargjøre hvilke kontroller som utføres med sikte på at kodingen skjer i tråd med retningslinjene.

Helsedepartementet vil i det videre arbeidet med å utvikle kontrollstrategien bl.a. foreslå å utvide kontrollen av registreringspraksisen i sykehusene. Slike kontroller kan avdekke evt. avvik mellom informasjon i journalen og i de pasientadministrative systemene. Videre tas det sikte på å sette i gang et arbeid for å kunne vurdere avviken- de koding. Det settes også i gang et arbeid med oftere endelige avregninger (lukke bøkene for registreringsendringer). Dette vil føre til større forutsigbarhet og bedre budsjettstyring.

Det nasjonale programmet for ledelsesutvikling i helseforetakene skal være et gjennomgående tiltak for å sikre et felles sett av holdningsmessige og kulturelle verdier i foretakene. Forholdet mellom god faglig praksis og økonomiske insentiver vil inngå i dette arbeidet.

Det foreslås til sammen en tilleggsbevilgning på 300 mill. kroner i 2003, hvorav 150 mill. kroner gjelder etterbetaling for 2002 og 150 mill. kroner skal dekke videreføring av et reelt høyere aktivitetnivå i 2003.

Post 77 Refusjon poliklinisk virksomhet ved sykehus mv.

Det er for 2003 bevilget 3 830 mill. kroner til poliklinisk virksomhet ved sykehusene. Det er forutsatt en nedgang på 1,5 pst. i aktiviteten på poliklinikkene fra 2002 til 2003. Nye tall for aktiviteten i de tre første måneder i 2003 indikerer en vekst på 11,1 pst. over samme periode i 2002. Anslaget er beheftet med betydelig usikkerhet, men dersom utviklingen fortsetter i 2003, vil dette medføre en merutgift på omlag 490 mill. kroner utover vedtatt budsjett.

SINTEF Unimed gjennomførte i 2002 en analyse av årsakene til den sterke økningen i utbetalingene til røntgenvirksomhet, både offentlig og privat, i første halvår av 2002. Med bakgrunn i rapportens konklusjoner ble takstene for røntgenvirksomhet redusert med 13 pst. fra 8. oktober 2002. I tillegg ble takstene nedjustert med ytterligere 8 pst. fra 1.1.2003. SINTEF Unimed har også analysert økningen i refusjonsutgiftene til psykiatri. Analysen er gjennomført i 2003 med utgangspunkt i data fra 2002. Denne rapporten er under oppfølging i Helsedepartementet.

Etter Helsedepartementets vurdering har det vært en kraftig og uforutsatt vekst i utgiftene til poliklinikk og laboratorie- og røntgenvirksomhet, både offentlig og privat. Denne veksten må begrenses slik at også denne type tjenesteyting inngår i den overordnede prioriteringen av ressurser til helsetjenesten. Helsedepartementet vil derfor nøye følge utviklingen fremover og iverksette tiltak dersom utviklingen i årets tre første måneder fortsetter og aktiviteten overstiger det som er lagt til grunn for vedtatt budsjett for 2003.

Helsedepartementet gjennomfører nå ekstraordinære kontrolltiltak for tilskuddene til poliklinikk og privat og offentlig laboratorie- og røntgenvirksomhet. Undersøkelsen koordineres av et uavhengig miljø. RTV og SINTEF Unimed trekkes inn i dette arbeidet. Disse kontrolltiltakene vil også avgjøre om og i så fall hvilke type virkemidler som vil bli tatt i bruk for å begrense veksten i utgiftene, herunder å redusere takstene fra 01.07.03.

Regjeringen vil om nødvendig komme tilbake til saken i forbindelse med omgrupperingsproposisjonen til høsten.

Økt egenbetaling

Det vises til nærmere omtale under programområde 30 Helsevern (folketrygden).

Bevilgningen foreslås redusert med 35 mill. kroner.

Post 91 (Ny) Opptreksrenter

Opptreksrenter er renter av byggelån som påløper i byggefasen frem til fullt lån er etablert. Det er bevilget 1 mrd. kroner til lån til investeringsformål i helseforetakene i 2002 og 2 mrd. kroner i 2003, jf. kap. 732, post 90, St.prp. nr. 59 (2001–2002), St.prp. nr. 1 (2002–2003) og Stortingets behandling. Foretakene skal ikke betale renter av lån i opptreksåret. For å håndtere opptreksrenter i statsbudsjettet må det opprettes en egen post med bevilgning på 125 mill. kroner. Forslaget er en teknisk løsning for håndtering av opptreksrenter, og tilsvarende inntekter vil budsjetteres på kap. 5605 post 88 Av utlån under opptrekk (ny).

Kap. 739 Andre utgifter

Post 21 Forsøk og utvikling i sykehussektoren, kan nyttes under post 75

Erstatningsoppgjør for pasienter med stråleskader etter behandling ved Rikshospitalet

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 1 (2002–2003) Tillegg nr. 7 vedtok Stortinget at det skal gjennomføres et erstatningsoppgjør for barn som har fått skader etter strålebehandling ved Rikshospitalet i perioden 1971–1978, jf. Budsjettinnst. S. nr. 11 (2002–2003).

14 personer vil omfattes av erstatningsoppgjøret. Tallet er høyere enn det som tidligere ble varslet i statsbudsjettet for 2003. Dette skyldes at ikke bare de pasienter som var innkalt til etterundersøkelse bør omfattes, men samtlige pasienter som var omfattet av det uaktsomme forhold.

Helsedepartementet anslår bevilgningsbehovet til 15 mill. kroner. Endelig beregning kan ikke fastsettes uten en vurdering av den enkelte skadelidte. Sosial- og helsedirektoratet er i ferd med å utrede skadeomfang og årsakssammenheng mellom skaden og det uaktsomme forhold for hver enkelt av de skadelidte. En samlet rapport er ventet å foreligge i juni 2003.

Helsedepartementet tilrår at bevilgningen kan overføres til 2004. Dette har sin begrunnelse i at enkelte av sakene har et stort omfang og således kan ta noe tid å utrede.

Det foreslås bevilget 15 mill. kroner for 2003. Posten foreslås tilført stikkordet «kan overføres».

Svangerskaps-, fødsels- og nyfødtsomsorg

Det fødes for tiden ca. 55 000 barn i året i Norge. Regjeringen vil opprettholde en desentralisert og differensiert fødselsomsorg, og arbeider for å styrke kvaliteten i svangerskapsomsorgen. Følgende tiltak er den senere tid iverksatt eller planlagt.

Lovfesting av trygderefusjon for svangerskapskontroll utført av jordmor

Stortinget har bedt Regjeringen om å fremme forslag til lovfesting av trygderefusjon for svangerskapskontroll utført av jordmor i privat så vel som offentlig virksomhet (Innst. S. nr. 300 (2000–2001) romertallsvedtak nr. VI). Helsedepartementet sendte i februar 2003 ut høringsnotat om refusjon for svangerskapskontroll utført av privatpraktiserende jordmødre. Høringsvarene er oppsummert og Helsedepartementet vil legge frem forslag til

lovendring i en odelstingsproposisjon i løpet av vårsesjonen.

Nye faglige retningslinjer for svangerskapsomsorgen/gjennomgang av jordmortjenesten og følgetjenesten

Sosial- og helsedirektoratet er i gang med å utarbeide forslag til nye faglige retningslinjer for svangerskapsomsorgen i kommunehelsetjenesten. Det skal utarbeides en veileder, samt metode og plan for implementering, evaluering og oppdatering av veilederen. De faglige retningslinjene skal bl.a. baseres på resultatene fra en brukerundersøkelse som planlegges denne våren. Resultatene fra brukerundersøkelse skal også være med på å danne grunnlag for en gjennomgang av jordmortjenesten og følgetjenesten, som Sosialkomiteen ba om i Innst. S. nr. 300 (2000–2001).

Ny forskrift om kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjon- og skolehelsetjenesten

Den 3. april 2003 ble det fastsatt forskrift om kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjon- og skolehelsetjenesten. Ikrafttredelse er 1. juli 2003. Forskriften omfatter bl.a. at det skal være tilbud om svangerskapskontroll ved helsestasjon for gravide som ønsker det.

Nasjonalt råd for fødselsomsorgen

Som ledd i Stortingets vedtak om å gjøre Statens helsetilsyns nivåinndeling gjeldende for planleggingen og organiseringen av fødselsomsorgen (jf. Innst. S. nr. 300 (2000–2001), romertallsvedtak nr. IV) er det etablert et nasjonalt råd for fødselsomsorgen (jf. romertallsvedtak nr. V).

Rådets mandat er bl.a. å bistå i omstillingsprosesser, kvalitetssikring og evaluering av drift ved en desentralisert og differensiert fødselsomsorg. Status for rådets virksomhet er så langt:

- Det tilbys rådgivning og informasjon til de regionale helseforetakene, fagmiljø og befolkning.
- Det er igangsatt et arbeid for å utforme et registreringsverktøy for dokumentasjon av hver enkelt fødsel og overflyttinger mellom avdelinger. Det skal også utvikles et evalueringsverktøy for lavrisikofødsler, noe som er sentralt for å kunne bygge opp et differensiert tilbud ved store fødeavdelinger.
- Det planlegges et prosjekt med utprøving av en interessant modell for organisering av svanger-

skaps- og fødselsomsorg med vekt på kontinuitet og samarbeid mellom kommune- og spesialisthelsetjenesten (Skjeby-modellen).

Ansvarsforholdene for fødestuene

Mens fødselsomsorgen er en del av spesialisthelsetjenesten, er mange fødestuer eid og drevet av kommunene. Sosialkomiteen har bedt Helsedepartementet klargjøre ansvarsforholdene når det gjelder fødestuene, jf. Innst. S. nr. 300 (2000–2001). Stortinget har også bedt Regjeringen foreta en gjennomgang av fødestuenes finansiering og komme tilbake til Stortinget med dette, jf. Budsjettinnst. S. nr. 11 (2002–2003), romertallsvedtak nr. XII. I samme vedtak ble det framholdt at drift av de godkjente offentlige fødestuene skal være foretakenes ansvar, faglig og finansielt. Regjeringen vil i St.prp. nr. 1 (2003–2004) legge fram et samlet forslag vedrørende ansvar og drift av fødestuene.

Nyfødtmedisin

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2003 fattet Stortinget følgende vedtak:

«Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett legge frem en helhetlig vurdering av de fremtidige retningslinjene for utvikling av nyfødtmedisin i Norge» (jf. Budsjettinnst. S. nr. 11 (2002–2003)).

Videre viste komiteen til at nyfødtavdelingene i Bodø og Ålesund har meget gode resultater, og la til grunn at de videreføres.

Statens helsetilsyn fikk i 2000 oppdrag av Helsedepartementet å nedsette et fagutvalg som skulle oppsummere eksisterende nasjonal og internasjonal dokumentasjon om fagområdet nyfødtmedisin, samt utarbeide forslag til organisering av fagområdet og retningslinjer for faglige krav. Utvalget avleverte sin rapport «Nasjonal plan for nyfødtmedisin» i desember 2001. Helsedepartementet har, med utgangspunkt i fagutvalgsrapporten og Sosial- og helsedirektoratets faglige anbefalinger, foretatt en helhetlig vurdering av nyfødtomsorgen. Vurderingen omfatter bl.a. kapasitet, lege- og sykepleierbemanning, kompetanse, organisering av nyfødtintensivtilbudet, transport, og oppfølging av premature barn.

Definisjon, omfang og dagens praksis

Nyfødtmedisin er det fagområdet som tar seg av diagnostikk og behandling av sykdommer hos nyfødte, fullbårne så vel som premature barn. Sykdomspanoramaet omfatter alt fra enklere tilstan-

der som kun krever kortere overvåkning etter fødsel, til kompliserte og livstruende tilstander der det bl.a. er behov for pustehjelp i form av respirator.

Hvert år behandles 7–8000 barn ved barneavdelingenens nyfødtsesjoner, dvs. 12 pst. av alle nyfødte i Norge. De ekstremt premature, dvs. de som fødes før 28. svangerskapsuke, utgjør årlig ca. 180 barn. Av disse fødes igjen ca. 75 barn før 26. svangerskapsuke.

I dag er intensivbehandling av premature definert som en regionsfunksjon, men i praksis utføres den – i tillegg til ved de fem regionsykehusene – også ved fem av sentralsykehusene (Stavanger, Bodø, Ålesund, Drammen og Fredrikstad).

Kapasitet

Ifølge Sosial- og helsedirektoratet er det innen nyfødttmedisinen behov for ca. 5 senger per 1000 fødsler i Norge, dvs. ca. 275 senger på landsbasis. En gjennomgang utført av direktoratet viser at sengerbehovet synes å være relativt godt dekket i helseregionene, med unntak av Helse Vest RHF som mangler 0,3 senger per 1000 fødsler (tilsvarende 4 senger).

Kapasitetsmangelen innenfor nyfødttmedisinen er dermed betydelig mindre enn anslått av fagutvalget. En årsak er at fødselstallet har sunket fra ca. 60 000 i året på slutten av 90-tallet til ca. 55 000 i 2001, noe som har redusert belastningen på nyfødtavdelingene. Periodevise kapasitetsproblemer kan imidlertid oppstå som følge av uforutsette svingninger i pasientbelegg. Vanskeligheter med å organisere døgnkontinuerlige turnusordninger med god nok bemanning og velkvalifiserte medarbeidere i helger og ferier gir også konsekvenser for behandlingsskapasiteten. Sykepleierforbundet og Legeforeningen har nylig inngått produktivitet/intensjonsavtaler med NAVO som kan være et verktøy for å løse dette problemet.

Kompetanse

I Norge stilles ingen formelle krav til leger som skal drive en nyfødttmedisinsk seksjon eller ha bakvaktjeneste på slik seksjon, utover at vedkommende skal være spesialist i barnesykdommer. Mange norske barneleger har gjennom år opparbeidet seg betydelig erfaring og realkompetanse i nyfødttmedisin, men kompetansen er ujevn. Økning i antallet assistentleger og reduksjon i antall respiratorpasienter har ført til at det ikke lenger er mulig å gi tilstrekkelig tilbud om praktisk opplæring i intensivbehandling av nyfødte til alle leger som er utdanningskandidater i barnesykdommer. En ferdig

spesialist i barnesykdommer vil dermed oftest ikke ha tilstrekkelig kompetanse i nyfødt-intensivmedisin til å delta i en bakvaksordning. Som konsekvens er det ved mange avdelinger for få erfarne nyfødtmedisinere til å dekke egen nyfødtmedisinsk bakvaksordning. De minste avdelingene må dermed basere seg på sårbare beredskapsordninger og tilkallingsrutiner.

Nasjonalt råd for spesialistutdanning av leger og legefordeling (NR) behandlet høsten 2002 et forslag om å etablere ny grenspesialitet i nyfødtmedisin, men gikk ikke inn for dette. I stedet har NR bedt Legeforeningen vurdere spesialistreglene i barnesykdommer med sikte på å styrke kompetansen i nyfødtmedisin. Helsedepartementet støtter denne vurderingen. I tillegg har Helsedepartementet i styringsdokumentene for 2003 bedt de regionale helseforetakene sette krav til realkompetanse til leger som inngår i vaktordningene. Helsedepartementet vil påse at dette følges opp av de regionale helseforetakene.

Det finnes ingen godkjent spesialutdanning for sykepleiere i nyfødt-intensiv medisin i Norge, men mange sykepleiere har spesialutdanning i voksenintensivmedisin eller barnesykepleie. Det landsomfattende prosjektet for videreopplæring av sykepleiere som ble igangsatt etter kapasitet- og kompetanseproblemer på Sør- og Østlandet i 1999, har vært et verdifullt bidrag til kompetanseheving. Prosjektet er videreført i 2003, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003) kap. 705, post 60. Helsedepartementet har også bedt Utdannings- og forskningsdepartementet vurdere om pediatrik sykepleie kan styrkes i grunnutdanningen for sykepleiere. I tillegg er de regionale helseforetakene i styringsdokumentene for 2003 bedt om å legge vekt på adekvat kompetanse i styrkingen av sykepleierbemanningen. Helsedepartementet vil påse at dette følges opp av de regionale helseforetakene.

Hovedmodell for organiseringen av tilbudet til nyfødte

I organiseringen av spesialisthelsetjenestetilbudet skal det tas hensyn til at vi lever i et vidstrakt land, der alle har krav på et faglig godt helsetilbud. Dette gjelder ikke minst for de nyfødte med behandlingsbehov. Helsedepartementet vil derfor understreke at det fortsatt skal være et desentralisert tilbud til nyfødte, med velfungerende føde- og barneavdelinger og kompetent personale. Det er ikke ønskelig å endre organiseringen av nyfødtmedisintilbudet generelt. De aller fleste nyfødte kan og bør behandles på fødeavdeling eller barneavdeling så nær hjemstedet som mulig. Unødvendig atskillelse

mellom den nyfødte og mor/far/pårørende skal i det lengste unngås.

De aller fleste ekstremt premature barn forløses planlagt, etter selektering og transport av mor til valgt fødested før fødsel. Men noen få barn fødes hvert år et annet sted enn der de kan behandles, og må transporteres i kuvøse, som oftest med luftambulansetjenesten. Ifølge Sosial- og helsedirektoratet må derfor alle barneavdelinger kunne stabilisere syke nyfødte for transport og drive kortvarig respiratorbehandling (1–2 døgn). Direktoratet er videre i gang med å utarbeide faglige retningslinjer for nyfødttransporter, med kompetansekrav til de som skal utføre transportene, systemer for videreutdanning mv. Direktoratet planlegger også å sette av midler til utskiftning av kuvøser i luftambulansetjenesten fra 2004.

Departementet anser det som helt avgjørende at transportsystemet har tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å ivareta disse kuvøsetransportene. Helsedepartementet vil påse at dette følges opp av de regionale helseforetakene.

Organisering av nyfødt- intensivtilbudet

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) under kap. 739, post 21 heter det:

«Helsedepartementet ønsker å ivareta et best mulig behandlingstilbud for disse ekstremt små nyfødte og deres familier. De regionale helseforetakene har selv myndighet til å beslutte hvordan regionsfunksjon organiseres og utøves innad i regionen, jf. forskrift om godkjenning av sykehus og om lands- og flerregionale funksjoner ved sykehus. Helsedepartementet legger likevel til grunn at de faglige anbefalingene står sentralt i de regionale vurderingene.»

Det vises til at flertallet i et fagutvalg og Sosial- og helsedirektoratet har anbefalt en samling av nyfødt-intensivtilbudet ved regionsykehusene.

Departementet har nå foretatt en ny gjennomgang av saken, jf. Budsjett-innst. S. nr. 11 (2002–2003). Gjennomgangen tar utgangspunkt i en grundig faglig vurdering fra Sosial- og helsedirektoratet, med vekt på kompetansemessige og ressursmessige konsekvenser av å på sikt beholde dagens desentraliserte nyfødt-intensivtilbud.

Direktoratet opprettholder sin anbefaling om at nyfødt-intensivtilbudet bør samles ved færre behandlingssenheter, nærmere bestemt til nyfødtavdelinger som dekker en fødepopulasjon på minst 5000 fødsler, og som har de nødvendige medisinske støttefunksjonene. Som nevnt er behandlingen av disse mest ressurskrevende nyfødte i dag spredt på 5 regionsykehus og 5 sentralsykehus. Til

sammenligning behandles denne pasientgruppen ved 5 behandlingssenheter i Finland (ca. 5 mill. innbyggere) og ved 7 behandlingssenheter i Sverige (ca. 9 mill. innbyggere).

Direktoratet legger i sin vurdering hovedvekt på kompetansemessige forhold. Antallet intensivpasienter per lege/sykepleier nærmer seg en kritisk grense, særlig ved de små avdelingene. Hver av de fem sentralsykehusene behandler for eksempel årlig kun 3–6 barn født før 26. svangerskapsuke, og kun 4–12 barn født mellom 26. og 28. svangerskapsuke. Det lave pasientvolumet gjør det vanskelig for personellet å opprettholde den faktiske kompetansen i hele teamet, noe som igjen vil kunne gå utover beredskap, kvalitet og faglig forsvarlighet.

Dersom dagens desentraliserte nyfødtintensivtilbud opprettholdes, må antallet lege- og sykepleierstillinger i nyfødtmedisin økes vesentlig for at vaktordningene skal være forsvarlige. Dette kommer av at det er større svingninger i pasientbelegget og lavere utnyttelsesgrad av intensivsenene enn ved et mer samlet behandlingstilbud. Direktoratet har beregnet behovet til ca. 10 nye overlegestillinger og 105 nye sykepleierstillinger (65 sykepleierstillinger uansett organisering), jf. eget punkt om lege- og sykepleierbemanning. Direktoratet understreker imidlertid at økning i antall stillinger vil føre til negative følger som enda færre intensivpasienter per stilling enn i dag. Som konsekvens vil det bli behov for omfattende systemer for kompetanseoppbygging og etterutdanning.

En samling av intensivtilbudet for nyfødte vil derimot, ifølge direktoratet, øke antall pasienter per lege/sykepleier og føre til bedre muligheter for å opprettholde og videreutvikle personellens samlede realkompetanse. I tillegg vil det gi mer robuste fagmiljøer, mer rasjonelle vaktordninger og mer hensiktsmessig utnyttelse av senger, personale og støttefunksjoner i sykehus.

Helsedepartementet viser til at det er de regionale helseforetakenes ansvar å sørge for å utvikle tilbudet til nyfødte. Det sentrale utgangspunktet i planleggingen av tilbudet må være hvordan man kan gi størst mulig trygghet for foreldre og barn. I en helhetsvurdering vil både geografiske avstander og krav til faglig kvalitet i tjenesten bli tillagt betydelig vekt. I et langsiktig perspektiv vil forandringer i medisinskfaglige løsninger, transportsystemer og befolkningssammensetning gi konsekvenser for hvordan tilbudet til de nyfødte, herunder intensivbarna, bør organiseres. De faglige retningslinjene må danne grunnlag for de løsninger som følges lokalt og regionalt. Helsedepartementet vil følge opp arbeidet i styringsdokumentene til

de regionale helseforetakene, og gjennom rapporteringen i de årlige meldingene fra de regionale helseforetakene.

Lege- og sykepleierbemanning

Ifølge direktoratet er det ikke behov for vesentlig økning i antall overlegestillinger, dersom nyfødtintensivtilbudet samles ved færre behandlingssenheter. Det vil imidlertid uansett organisering være behov for ca. 65 nye sykepleierstillinger på landsbasis. Fordelt på regionsnivå mangler Helse Øst RHF ca. 28 stillinger og Helse Vest RHF ca. 37 stillinger, mens de øvrige helseregionene synes adekvat bemannet. Et fortsatt desentralisert nyfødtintensivtilbud øker stillingsbehovet med minst 10 nye overlegestillinger og ytterligere 40 nye sykepleierstillinger, jf. punkt om organisering av intensivtilbudet for de nyfødte.

Helsedepartementet har i styringsdokumentene for 2003 bedt de regionale helseforetakene om å styrke sykepleierbemanningen og vaktordningene ved avdelinger med stort intensivtilbud til nyfødte. Helsedepartementet vil påse at dette følges opp av de regionale helseforetakene.

Standardisert oppfølgingsprogram for premature barn

Det er faglig enighet om at oppfølgingen av premature barn bør styrkes. Helsedepartementet har derfor bedt Sosial- og helsedirektoratet om å følge opp fagutvalgets forslag til standardisert oppfølgingsprogram, og i den sammenheng utarbeide forslag til faglige retningslinjer på dette området. Direktoratet er i gang med dette arbeidet.

Perinatalkomiteene

Perinatalkomiteene er fylkesvise faglige komiteer som foretar en rutinemessig gjennomgang av dødfødsler/perinatale dødsfall, og bidrar til opplæring/erfaringsoverføring. Fagutvalget og direktoratet er enige om at komiteenes virksomhet må sikres. Helsedepartementet har derfor i styringsdokumentene for 2003 bedt de regionale helseforetakene om å videreføre perinatalkomiteene som regionale utvalg.

Nasjonal perinatal database

Fagutvalget og direktoratet er enige om at det bør etableres en nasjonal perinatal database basert på eksisterende «Nasjonalt nyfødtmedisinsk nettverk» ved Rikshospitalet. Databasen vil kunne bru-

kes til kvalitetssikring, aktivitetsregistrering og klinisk forskning. Det standardiserte oppfølgingsprogrammet for premature barn vil kunne legges inn i basen.

Det foreslås bevilget 1 mill. kroner til etablering av en nasjonal nyfødtd medisinsk database.

Sikring av damanlegg ved Glittreklubben

Ved avtale av 22. november 1990 overdro staten ved Sosialdepartementet deler av eiendommen Glittre Sanatorium til Landsforeningen for hjerte- og lungesyke (LHL). I forbindelse med overdragelsen overtok LHL driftsansvaret for et privat damanlegg så lenge det var i bruk. I avtalen har staten påtatt seg ansvaret for dammen når den ikke lenger er i bruk.

Damanlegget er nå tatt ut av bruk, og av sikkerhetsmessige årsaker foreslås anlegget sanert. Statsbygg har på oppdrag fra Helsedepartementet beregnet kostnadene til om lag 2,5 mill. kroner. Inkludert i dette er kostnader som Statsbygg har hatt i forbindelse med forprosjektet.

Bevilgningen foreslås forhøyet med 2,5 mill. kroner.

Forprosjekt for ny intensiv observasjonspost ved spesialsykehuset for epilepsi

Det ble i 2001 bevilget 2 mill. kroner til forprosjekt for ny intensiv observasjonspost ved Statens senter for epilepsi under kap. 735, jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002) og Stortingets behandling. Sosial- og helsedepartementet ga Statsbygg oppdraget. Forprosjektet er nå slutført, men midlene er ennå ikke overført til Statsbygg. Det foreslås derfor at bevilgningen settes ned med 2 mill. kroner og at kap. 1580 Bygg utenfor husleieordningen, post 32 Prosjektering av bygg økes tilsvarende.

Samlet forslag

Samlet foreslås bevilgningen styrket med 16,5 mill. kroner. Av hensyn til usikkerhet rundt utbetalingsforløpet knyttet til erstatningsoppgjøret for barn som har fått skader etter strålebehandling ved Rikshospitalet i perioden 1971–81, foreslås bevilgningen tilført stikkordet «kan overføres».

Post 70 Behandlingsreiser til utlandet

Behandlingsreiser til utlandet er et supplement til tilbud i Norge og omfatter tilbud til pasienter med revmatiske lidelser, pasienter med psoriasis, barn og unge med astma og lungesykdommer og barn

med atopisk eksem. Staten dekker utgiftene til behandling for barn og voksne. For voksne og ledsagere betales en egenandel, jf. kap. 3739 behandlingsreiser til utlandet, post 02 Egenandeler og refusjon. Ordningen administreres av Rikshospitalet HF.

Det er i 2003 bevilget 73,95 mill. kroner over kap. 739 post 70 og 10,7 mill. kroner over inntektskapitlet 3739 post 02. I henhold til Helsedepartementets styringsdokument til Helse Sør RHF, utbetales midlene kvartalsvis til Helse Sør RHF som et nettobeløp, hvor egenandelene er fratrukket. Det vil således være hensiktsmessig å legge om tilskuddsordningen, slik at ordningen nettobudsjetteres allerede fra inneværende år. Dette er en teknisk omlegging og endrer ikke på samlet bevilgning til dette tiltaket.

Det foreslås derfor at kap. 739, post 70 reduseres med 10,7 mill. kroner

Kap. 3739 Behandlingsreiser til utlandet

Post 02 Egenandeler og refusjon

Det vises til omtale under kap. 739, post 70. Bevilgningen foreslås redusert med 10,7 mill. kroner.

Kap. 743 Statlige stimulerings tiltak for psykisk helse

Styrking av nasjonal forskning og kompetanse om vold og traumer

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) for Helsedepartementet, Barne- og familiedepartementet og Justisdepartementet ble det varslet at det *tas sikte på* å etablere et nasjonalt kompetansesenter om vold og traumer. Bakgrunnen for dette er blant annet behovet for å skape en plattform for å styrke den nasjonale kompetansen på hele volds- og traumefeltet, styrke tverrfaglighet og samarbeid mellom ulike tilgrensende kompetansmiljøer for faglige synergieffekter og bidra til mer effektiv utnyttelse av ressursene. De tre departementene har i samarbeid med Forsvarsdepartementet og Sosialdepartementet utredet forslag til et slikt nasjonalt kompetansesenter. De eksisterende kompetansmiljøer som foreslås innlemmet i eller knyttet til det nasjonale senteret har deltatt i arbeidet med forslag til mandat, organisering og forankring av et Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress. Kompetanse knyttet til menns vold mot kvinner i parforhold og annen vold i nære relasjoner inngår også. I tråd med utredningens anbefalinger vil senteret ha som formål å styrke helhetlig og tverrfaglig forskning, utdanning og veiledning på områder knyttet til vold og traumatisk stress, og

samarbeide med kompetansemiljøer i andre deler av landet. Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn, Kompetansesenter for voldsofferarbeid og Psykososialt senter for flyktninger innlemmes i det nasjonale senteret. Videre vil de midler som for 2003 er bevilget til Alternativ til volds sentrale kompetanseutvikling, videreføres inn i det nasjonale kompetansesenteret. I tillegg tilknyttes forskningsressurser fra Kontor for katastrofepsykiatri. Regjeringen vil etablere senteret fra 2004.

Viken senter

I St.prp. nr. 63 (1997–98) Om opptrappingsplan for psykisk helse, har Helsedepartementet omtalt behandlingstilbudet ved Modum Bads Nervesanatorium. Det uttales at Regjeringen ser det som viktig at det er rom for slike institusjoner, og at en innenfor rammen av opptrappingsplanen vil åpne for en utvidelse av kapasiteten. Stortinget sluttet seg til dette i Innst. S. nr. 222 (1997–98). I budsjettinnstilling S. nr. 11 (2000–2001) er Regjeringen bedt om å vurdere etablering av et «Modum Bad i nord». I St.prp. nr. 1 (2002–2003) er dette arbeidet omtalt. Helsedepartementet legger til grunn at en slik etablering er et tiltak innenfor Opptrappingsplanens for psykisk helse og at kostnadene til etablering og drift må dekkes innenfor de økonomiske rammene for planen.

Viken senter vil bygge sin fremtidige virksomhet på Modum Bad Nervesanatoriums (MBN) behandlingsfilosofi. Det er planlagt å ta inn pasienter innenfor de samme diagnosegrupper som henvises til MBN i dag, det vil si angst, depresjon, traumer, eksistensielle problemer samt et tilbud om familiebehandling. Helsedepartementet er positive til en utvidelse av den nasjonale kapasiteten for de pasientgruppene som Modum Bads Nervesanatorium behandler – et tilbud som er blitt gradvis bygd opp over flere tiår. Det er svært viktig at Viken senter utvikler en god modell for hvordan samarbeidet med det øvrige helsevesenet skal drives. Dette gjelder både i forhold til inntak og utskrivning og oppfølgende poliklinisk behandling på pasientens hjemsted.

Helsedepartementet er positivt innstilt til realiseringen av et prosjekt innenfor rammene av et statlig tilskudd på inntil 60 millioner kroner over Opptrappingsplanen for psykisk helse, under forutsetning om at det fremmes et prosjekt som kan realiseres innenfor rammen av dette samt det som Viken senter måtte kunne stille av egne midler. Viken senter vil måtte komme tilbake til spørsmålet om eventuelle utvidelser når erfaringstall for behov for behandlingsskapasitet foreligger. I tillegg til

de 60 mill kroner kommer kostnader vedrørende oppstart med 3,15 mill kroner slik at total støtte vil kunne gis på inntil kroner 63 150 000 kroner. Viken senter skal komme tilbake med et redusert prosjekt som er realiserbart innenfor en økonomisk ramme som skissert over. Endelig tilsagn vil gis når justert prosjekt foreligger.

Kap. 750 Statens legemiddelverk

Post 01 Driftsutgifter

Gjennom EØS-avtalen er Statens legemiddelverk med i EMEA-samarbeidet, og Norge er forpliktet til å betale en årlig kontingent til EMEA. Fra EMEA er det varslet at Norges kontingent i 2003 vil bli på totalt 3,9 mill kroner. Dette er 2 mill kroner høyere enn Legemiddelverket har budsjettert med for 2003. Økningen skyldes flere ulike forhold:

- EMEA opplever sviktende inntekter fra industrien,
- EMEA vil ha økte utgifter til informasjons- og kommunikasjonsteknologi,
- EØS-komiteen går inn for at EØS-landene slutter seg til EUs samarbeid om utvikling av legemiddel mot sjeldne sykdommer, jf. St.prp. nr. 45 (2002–2003) «Om samtykke til godkjenning av avgjerd i EØS-komiteen nr. 140/2002 av 8. november 2002 om endring av protokoll 37 i og vedlegg II til EØS-avtalen ved tilpassing til forordning (EF) nr. 141/2000 om lækjemiddel mot sjeldne sjukdommar».

Det foreslås på denne bakgrunn en økning av kap. 750, post 01 på 2 mill kroner. Det foreslås videre at denne økte bevilgningen over kap. 750 finansieres gjennom en tilsvarende økning i inntektskravet over kap. 5578, post 71 Kontrollavgift.

Kap. 5578 Avgift på farmasøytiske spesialpreparater

Post 71 Kontrollavgift

Det vises til omtale under kap. 750, post 01. Kontrollavgiften foreslås økt slik at inntekten økes med 2 mill. kroner.

Kap. 797 Helse- og sosial beredskap

Post 01 Driftsutgifter

Gjenbevilgning i 2003 av ubrukte beredskapsmidler fra 2002

Som følge av terroraksjonene i september 2001 og de påfølgende endringene i trusselbildet, bevilget

Stortinget i 2001 62 mill. kroner til å styrke den helsemessige beredskapen mot biologiske og kjemiske midler jf. St.prp. nr. 3, (2001–2002) og Innst. S. nr. 23 (2001–2002). Bevilgningen ble gitt stikkordet «kan overføres» (i henhold til bevilgningsreglementet overførbart til 2002) med bakgrunn i at det ville ta noe tid å få utstyret på plass og i operativ stand. Fra 2001 til 2002 ble det overført 52,7 mill. kroner. Det er videre et mindreforbruk i 2002 på 35 mill. kroner som ikke er overførbare til 2003. Til og med 2002 er det således av denne bevilgningen, jf. St.prp. nr 3 (2001–2002), nyttet 27 mill. kroner. Det er foretatt anskaffelse av reneutstyr, verneutstyr og gjennomført kompetansetiltak.

For 2003 er det behov for midler til å vedlikeholde, rullere og drifte en beredskapslagring av legemidler, anskaffe laboratorieutstyr, samt gjennomføre kompetansehevende tiltak mot atom-, biologiske og kjemiske midler (ABC-midler).

Nasjonalt folkehelseinstitutt og Sosial- og helsedirektoratet forestår oppfølgingen. I forbindelse med styrking av beredskapen har det vært nødvendig først å foreta utredning av hvilke tiltak man skulle satse på, samt omfanget av de enkelte tiltak. Dette arbeidet har vært tidkrevende og en forsvarlig bruk av de bevilgede midlene lot seg derfor ikke gjennomføre i løpet av 2002.

Det er derfor behov for å gjenbevilge midler til tiltak i 2003. Bevilgningen foreslås nå forhøyet med 10,5 mill. kroner til videreføring av vedtatte planer i 2003. Helsedepartementet vil komme tilbake til videre oppfølging i senere budsjettforslag.

Det vises også til omtale under kap. 707 Nasjonalt folkehelseinstitutt om tilleggsbevilgning på 6 mill. kroner i investeringer til instituttets IT-systemer for å bedre informasjonssiden i forhold til kriser og kriselignende tilstander. Denne satsingen må også sees i sammenheng med at Nasjonalt folkehelseinstitutt er en vesentlig aktør i den nasjonale beredskap mot biologiske hendelser og mot hendelser med kjemiske midler.

Bevilgningen foreslås forhøyet med 10,5 mill. kroner.

Programområde 30 Helsevern (folketrygden)

Økning i egenandeler

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2003 vedtok Stortinget en økning i egenandelene for legehjelp, psykologhjelp og fysioterapi med 4 pst. fra 1. juli 2003, med en samlet netto innsparing på 45 mill. kroner (halvårsvirkning). I tillegg ble det vedtatt en ekstra økning i egenandelene for visse prø-

ver, med en innsparing på 12,5 mill. kroner. Regjeringen foreslår nå å øke de nevnte egenandelene for 2003 med 10 pst., i stedet for 4 pst., fra 1. juli 2003. På bakgrunn av den betydelige utgiftsveksten på området, foreslås egenandelen for røntgenundersøkelser økt med 20 pst. Som følge av denne økningen vil noen flere brukere nå egenandelstaket på 1350 kroner. Forslaget gir følgende budsjettendringer:

Kap/post	Benevnelse	Mill. kroner
732.77	Refusjon poliklinisk virksomhet ved sykehus mv.	- 35
2711.70	Refusjon spesialisthjelp	- 10
2711.71	Refusjon psykologhjelp	- 5
2711.76	Private laboratorier og røntgeninstitutt	- 5
2752.70	Refusjon egenbetaling, frikortordningen	+ 45
2755.62	Tilskudd til fastlønnsordning fysioterapeuter	- 5
2755.70	Refusjon allmennlegehjelp	- 45
2755.71	Refusjon fysioterapi	- 15
	Sum	-75

Forslaget om økt egenbetaling må sees i sammenheng med behovet for å styrke bevilgningen til andre tiltak innen Helsedepartementets ansvarsområde, herunder 300 mill. kroner til sykehusbehandling.

Kap. 2711 Diverse tiltak i spesialisthelsetjenesten

Post 70 Refusjon spesialisthjelp

Det vises til innledningen under programområde 30. Bevilgningen foreslås satt ned med 10 mill. kroner.

Post 71 Refusjon psykologhjelp

Det vises til innledningen under programområde 30. Bevilgningen foreslås satt ned med 5 mill. kroner.

Post 72 Refusjon tannlegehjelp

Rehabilitering tannsett

Fra 1. mai 2002 ble refusjonsordningen for periodontitt utvidet ved at takster for refusjon av utgifter til slik behandling ble hevet. Det ble avsatt 25 mill. kroner til formålet. I St.prp. nr. 63 (2001–2002) ble

det gitt en orientering om at stønad til rehabilitering av tannsett som følge av tenner tapt ved periodontitt, ville bli vurdert etter at det er innhentet mer dokumentasjon om behandlingsbehov og økonomiske konsekvenser ved dette. På dette tidspunkt forelå ingen dokumentasjon verken i Norge eller i andre nordiske land som kunne danne grunnlag for å utarbeide en slik stønadsordning. Helsedepartementet ga derfor sommeren 2002 Rikstrygdeverket i oppdrag å utarbeide slik dokumentasjon.

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble det foreslått innført et egenandelstak 2, som også omfattet refusjonsberettiget tannbehandling (unntatt tannregulering). Egenandelstaket ble foreslått satt til 4 500 kroner for 2003, og det ble samtidig foreslått en vesentlig reduksjon i egenbetalingen for bl.a. tannbehandling for å oppnå et mer rimelig forhold mellom nivået på egenandelene og egenandelstaket. Det ble i denne forbindelse foreslått bevilget 140 mill. kroner til økt refusjon til tannbehandling.

I Budsjett-innst. S. nr. 11 (2002–2003) ba komiteen om at det blir en avklaring med hensyn til rehabiliterende behandling som følge av tenner tapt på grunn av periodontitt. Stortinget vedtok å øremerke 50 mill. kroner av de foreslåtte 140 mill. kroner til rehabilitering av tannsett etter gjennomgått periodontittbehandling. Under budsjettbehandlingen i Stortinget 11. desember 2002 opplyste helseministeren at han ville komme tilbake med et opplegg for gjennomføring av en refusjonsordning i revidert nasjonalbudsjett 2003. Det ble fastsatt nye honorartakster og nye refusjonsbeløp for tannbehandling fra henholdsvis 1. januar 2003 og 1. mars 2003.

Helsedepartementet har nylig mottatt en dokumentasjon om behandlingsbehov og økonomiske konsekvenser for rehabilitering av tannsett etter periodontittbehandling fra Rikstrygdeverket. Beregningene er basert på en spørreundersøkelse til i alt 1084 tannleger i Norge, hvorav 84 spesialister i periodonti. Opplysningene er basert på pasientbehandling som tannlegene har gjennomført det siste året. Svarprosenten var 67 prosent. De tannlegene som svarte, utgjorde ca. 18 pst. av landets yrkesaktive tannleger. Det innsamlede materiale må dermed kunne sies å gi et rimelig godt bilde av systematisk periodontittbehandling i Norge.

Basert på resultatene i undersøkelsen er det beregnet at over 11 000 personer på landsbasis får systematisk periodontittbehandling i løpet av et kalenderår. Av disse har over 4 000 behov for rehabilitering av tannsett for å erstatte tapte tenner. Behandlingskostnadene består av tannlegens honorar og utgifter til de tanntekniske arbeider (indivi-

duelt fremstilte broer, tannproteser etc.). Beregningen av behandlingskostnadene er basert på de offentlige tannlegehonorartakstene fastsatt av Helsedepartementet og på innhentede priser fra 27 tannteknikere. Prisene fra tannteknikerne viser stor variasjon. Det er medianprisen som er lagt til grunn for beregningen.

Gitt disse forutsetningene er de årlige behandlingskostnadene beregnet til i gjennomsnitt ca. 30 000 kroner per pasient, til sammen ca. 125 mill. kroner. Kostnadene varierer fra noen få tusen kroner til over 150 000 kroner for dem med mest omfattende behov. Trygderefusjon for periodontittbehandling er økt betydelig det siste året. Sammen med innføring av refusjon for rehabilitering etter systematisk periodontittbehandling, må det antas at dette vil kunne føre til en viss økning i etterspørselen etter slik behandling. Det betyr at anslaget på 125 mill. kroner kan være lavt.

Før refusjonsordningen for rehabilitering kan tre i kraft gjenstår en rekke avklaringer, utforming og fastsetting av nødvendige forskriftsbestemmelser og honorartakster med refusjonsbeløp. Helsedepartementets erfaring er at et samarbeid med berørte fagmiljøer i utformingen av systemet er den beste garanti for å få til et takst- og refusjonsystem som er så enkelt som mulig og samtidig lett å praktisere for både tannlegene og for trygden. I tillegg er det av stor betydning før iverksettingen å få utarbeidet nødvendig informasjon til offentligheten og ikke minst til tannlegene og til Rikstrygdeverket som skal praktisere ordningen. Refusjonsordningen må være fastsatt og formidlet til disse i god tid før den treer i kraft. Rehabiliterende behandling er omfattende, krever grundig planlegging og gjennomføres oftest over flere måneder. Det vil også kreves at forslag til behandling må forhåndsgodkjennes for at refusjon skal gis.

Helsedepartementet har gitt dette arbeidet høy prioritet med sikte på innføring av refusjonsordningen fra 1. oktober 2003. Det vil bli lagt til grunn at årsvirkningen av tiltaket skal ligge innenfor en ramme på 50 mill. kroner. Utgiftene for 2003 vil bli 12,5 mill. kroner og bevilgningen foreslås redusert med 37,5 mill. kroner.

Post 76 Private laboratorier og røntgeninstitutt

Det vises til innledningen under programområde 30. Bevilgningen foreslås satt ned med 5 mill. kroner.

Kap. 2751 Medisiner mv.*Post 70 Legemidler**Singulair*

Ved behandlingen av budsjettet for 2003, jf. Budsjett-innst. S. nr. 11 (2002–2003), fattet Stortinget følgende vedtak:

«Stortinget ber Regjeringen sørge for at astmalegemiddelet Singulair kan forskrives på blå resept selv om det forskrives sammen med andre blåreseptmedisiner.»

Vedtaket om utvidet refusjonsadgang ble fattet 24. februar og gitt tilbakevirkende kraft fra 1. januar, i tråd med Stortingets vedtak. Budsjettbehovet knyttet til oppfølgingen av vedtaket er beregnet til ca. 3 mill kroner i 2003, og 10 mill kroner i 2004, og er innarbeidet i budsjettforslaget.

Informasjon om refusjonsvilkår

Praksis de senere år i refusjonssaker har vært i større grad å knytte vilkår til forskrivning på blå resept i forbindelse med at legemidlene godkjennes for pliktmessing refusjon i medhold av blåreseptforskriften § 9. Slike vilkår innebærer at legene kun kan forskrive legemidlene på blå resept innenfor refusjonsvilkårenes rammer. Vilråene fastsettes med basis i legemidlets medisinske og legemiddeløkonomiske dokumentasjon. Formålet med vilråene er å definere pasientgruppen som legemidlet fremstår som kostnadseffektivt for. Helsedepartementet har imidlertid klare signaler på at legene ikke etterlever refusjonsvilkårene i tilstrekkelig grad. Helsedepartementet ser behov for å iverksette tiltak som kan øke legenes kunnskap om refusjonsvilkårene og bedre etterlevelsen av disse. Ved å øke legenes kunnskap om refusjonsvilkårene vil faktisk forskrivning på blå resept sannsynligvis være bedre med refusjonsvilkårene. Slik kunnskap kan formidles blant annet ved å pålegge markedsførere av aktuelle legemidler med refusjonsvilkår å informere om refusjonsvilkårene i alt sitt reklamemateriell. Refusjonsvilkår kan også formidles via legenes journalsystemer, gitt at journalleverandørene finner at denne type informasjon etterspørres av legene. Helsedepartementet vil vurdere ulike tiltak som kan bidra til dette. Helsedepartementet vil også utvikle en særskilt tilsynsmetodikk på dette området som vil bli gradvis implementert i forhold til legene mot slutten av året. Helsedepartementet legger til grunn at tiltakene samlet sett gir en innsparing på 10 mill. kroner i 2003.

Rikstrygdeverket vil kunne få noe økte utgifter til tilsyn. Helsedepartementet vil eventuelt komme

tilbake til dette i forbindelse med omgrupperingsproposisjonen høsten 2003.

Sammenfatning

Samlet foreslås bevilgningen satt ned med 7 mill. kroner.

Kap. 2752 Refusjon av egenbetaling*Post 70 Refusjon av egenbetaling, frikortordningen*

Det vises til innledningen under programområde 30. Bevilgningen foreslås økt med 45 mill. kroner.

Kap. 2755 Helsetjeneste i kommunene*Post 62 Tilskudd til fastlønnsordning, fysioterapeuter, kan nyttes under post 71*

Det vises til innledningen under programområde 30. Bevilgningen foreslås satt ned med 5 mill. kroner.

*Post 70 Refusjon allmennlegehjelp**Økt egenbetaling*

Det vises til innledningen under programområde 30. Bevilgningen foreslås satt ned med 45 mill. kroner.

Legeerklæringer

Utgiftene i forbindelse med utskriving av legeerklæringer til bruk for trygdeetaten i forbindelse med sykepengene, uføretrygd mv. har steget sterkt i de senere årene. Ifølge takstbruksundersøkelsene har utgiftene utviklet seg slik i mill. kroner:

1997–1998:	90
1998–1999:	119
1999–2000:	140
2000–2001:	168
2001–2002:	272

Særlig i forbindelse med en omlegging i 2001 da flere legeerklæringsblanketter ble slått sammen til én, skjedde det et sprang i utgiftene. Dette kan delvis være saklig begrunnet ved at omfanget av vurderingene legene skal foreta er blitt utvidet i forbindelse med «inkluderende arbeidsliv». Men legene har fått større inntekter ved å skrive ut legeerklæringer i 2002 enn det som var forutsatt.

Takstene fastsettes av Rikstrygdeverket og er knyttet til salærforskriften. Neste regulering skal foretas per 1. juli 2003.

Regjeringen foreslår at satsene løsrives fra særløstakstene. Samtidig foreslås at takstene reduseres med 15 pst. Dette tilsvarer en innsparing på 20 mill. kroner for 2003.

Bevilgningen foreslås redusert med 20 mill. kroner.

Sammenfatning

Samlet foreslås bevilgningen satt ned med 65 mill. kroner.

Post 71 *Refusjon fysioterapi, kan nyttes under post 62*

Det vises til innledningen under programområde 30. Bevilgningen foreslås satt ned med 15 mill. kroner.

Kap. 2790 Andre helsetiltak

Post 70 *Bidrag, lokalt*

Det foreslås at det fra 1. juli 2003 kan gis bidrag fra folketrygden, jf. § 5–22 i folketrygdloven, til full dekning av utgifter ved leie av brystpumpe til barn med leppe/kjeve/ganespalte. Utgiftene anslås til i underkant av 1 mill. kroner på årsbasis. Det foreslås bevilget 500 000 kroner for 2003.

Post 72 *Sykebehandling i utlandet*

I St.prp. nr. 63 (2001–2002) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer på statsbudsjettet medregnet folketrygden 2002, varslet Regjeringen at man i statsbudsjettet for 2003 ville fremme forslag om nødvendig gjenbevilgning til Prosjekt – kjøp av helsetjenester i utlandet ved et eventuelt regnskapsmessig mindreforbruk i 2002. I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble dette gjentatt. Bakgrunnen er at hoveddelen av kostnadene for behandling av pasienter i siste halvdel av 2002 først har kommet til utbetaling i 2003. Erfaringsmessig tar det opp til fire måneder fra pasienten får tilbud om behandling i utlandet til utgiftene er regnskapsført i Rikstrygdeverket. Prosjektets mindreforbruk i 2002 er vel 60 mill. kroner.

Prosjektet er i 2003 begrenset til videreføring av kompetanseprosjekter på områdene spiseforstyrrelser, prostatakreft, kompliserte rygg/nakkelidelser, cochlea, Parkinson, hjertelidelser og behandlingsreiser til utlandet (administreres av Rikshospitalet).

For 2003 foreslås det gjenbevilget 60 mill. kroner til Prosjekt – kjøp av helsetjenester i utlandet.

3.8 Barne- og familiedepartementet

Kap. 840 Krisetiltak

Post 60 *Tilskudd til kommuner til krisetiltak, overslagsbevilgning*

Regjeringen viser til Stortingets vedtak nr. 93 av 3.12.02 om strakstiltak for krisesentre som er i en vanskelig økonomisk situasjon:

«Stortinget ber Regjeringen se på strakstiltak, med tanke på den vanskelige økonomiske situasjon mange krisesentre er i i dag. Stortinget ber også om at Regjeringen finner en løsning for de krisesentrene som har mistet fylkeskommunal støtte pga. uttrekk av fylkeskommunale midler som en konsekvens av statlig overtakelse av sykehusene.»

Barne- og familiedepartementet har sett nærmere på budsjettet til det enkelte krisesenter. Søknadsbehandlingen for 2003 viser at de aller fleste krisesentre har kommunal og/eller fylkeskommunal støtte på samme eller høyere nivå enn i 2002. Dette tilsier at krisesentrenes rammer ikke er svekket i forhold til tidligere år. Stortingets vedtak forutsettes derfor oppfylt innenfor gjeldende tilskuddsordning.

Kap. 844 Kontantstøtte

Post 70 *Tilskudd, overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 856, post 60*

Utgiftsutviklingen i årets to første måneder tyder på at bevilgningen for 2003 ikke er i tråd med utgiftsbehovet. Dette skyldes hovedsakelig at det ikke er blitt etablert så mange nye barnehageplasser for barn under tre år som lagt til grunn i måltallene for 2002. Foreløpige tall viser at det ble etablert netto 2 400 nye barnehageplasser for barn under 3 år i 2002. Barne- og familiedepartementet vil imidlertid understreke at de foreløpig tallene er usikre og at endelig statistikk for utbygging i 2002 først vil være klar i juni. På bakgrunn av ovennevnte anslås merbehovet til kontantstøtte å utgjøre 105 mill. kroner. Det er da forutsatt at måltallet om etablering av 8 000 nye barnehageplasser for barn under 3 år i 2003 nås.

I tillegg vil det påløpe merutgifter som følge av at Regjeringen har vedtatt å gjøre kontantstøtten eksportabel innen EØS-området i henhold til reglene i EUs trygdeforordning (forordning 1408/71). Søknadsbehandling og utbetaling av støtte påregnes å starte opp i august/september 2003. Rikstrygdeverket har anslått at eksport av kontantstøtte vil medføre merutgifter på om lag 6 mill. kroner per år. I tillegg til dette kommer etterbetaling av

kontantstøtten med virkning fra 1.8.1998 som anslås til 19 mill. kroner.

Bevilgninger til barnehager skal ses i sammenheng med bevilgninger til kontantstøtte, jf. bruken av stikkordet «kan nyttes under». Ved nysalderingen for 2002 vedtok Stortinget en ekstra bevilgning til barnehagene på 135 mill. kroner. Vedtaket ble gjort så sent på året at det ikke lot seg gjøre å utbetale bevilgningen før i januar 2003. Utbetalingen belaster dermed 2003-bevilgningen under kap. 856 Barnehager, post 60 Driftstilskudd til barnehager. Det er således ikke rom for inndekning over kap. 856, post 60 av merbehovet på kap. 844, post 70.

På bakgrunn av ovennevnte, foreslås det å øke bevilgningen på kap. 844, post 70 med 130 mill. kroner.

Kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Prosjekt for statlig overtakelse av barne- og familievernet

I Ot.prp. nr. 9 (2002–2003) ble det foreslått at fylkeskommunenes ansvar for barne- og familievernet skulle overføres til staten. Bakgrunnen for reformen er behovet for å samordne tilbudet til klientene og behovet for å øke kvaliteten i tjenestetilbudet.

Odelstinget fattet sitt vedtak 11. februar 2003 og Barne- og familiedepartementet etablerte da en prosjektgruppe som fikk i oppdrag å utrede tiltak og kostnader knyttet til forberedelser og gjennomføring av reformen. Da man ville avvente Stortingets vedtak ble prosjektkostnadene knyttet til overtakelsen ikke lagt inn i statsbudsjettet for 2003. Kostnadene ved prosjektet vil i 2003 delvis dekkes over Barne- og familiedepartementets eksisterende budsjetttramme, samt gjennom en tilleggsbevilgning på 25 mill. kroner.

På bakgrunn av ovennevnte, foreslås det å øke bevilgningen på kap. 854, post 21 med 25 mill. kroner.

Kap. 856 Barnehager

Post 60 Driftstilskudd til barnehager og post 61 Stimuleringstilskudd

Regjeringen la 11. april i år fram en egen stortingsmelding om barnehagepolitikken (St.meld. nr. 24 (2002–2003) Barnehagetilbud til alle – økonomi, mangfold og valgfrihet), og en odelstingsproposisjon om endringer i barnehageloven (Ot.prp.

nr. 76 (2002–2003)). Meldingen og proposisjonen hadde to formål: Legge fram Regjeringens mål for barnehagesektoren og forslag til framtidig finansiering og styring, samt følge opp Stortingets vedtak i forbindelse med statsbudsjettet for 2003, jf. Innst. S. nr. 2 (2002–2003):

«Stortinget ber om at Regjeringen kommer tilbake til Stortinget med en sak om barnehagepolitikken, basert på barnehageavtalen, og merknader fra komiteens flertall under kap. 856 i Innst. S. nr. 2 (2002–2003) innen medio mars 2003, slik at saken kan behandles av Stortinget».

Regjeringens overordnede mål for barnehagesektoren er:

- Barnehageplass til alle som ønsker det
- Økonomisk likebehandling av private og offentlige barnehager
- Lavere foreldrebetaling
- Mangfold og kvalitet i tilbudet

Barnehageplass til alle er Regjeringens mål nummer én. Full behovsdekning er en forutsetning for å sikre foreldrene valgfrihet m.h.t. omsorgsform. Gode barnehager med høy kvalitet er en viktig del av Regjeringens oppvekstpolitikk. Regjeringen ønsker at de samlede midler i sektoren brukes på en måte som sikrer full utbygging, god kvalitet og mangfold.

Det er Regjeringens syn at den beste løsningen for barnehagesektoren er å samle ansvaret for barnehagene hos kommunene som barnehagemyndighet. Barnehager er en tjeneste som hører til i nærmiljøet, og dette tilsier at ansvar og styring legges nærmest mulig brukerne. Regjeringen foreslår derfor en stegvis innføring av rammefinansiering for hele barnehagesektoren. Kommunal forvaltning av tjenestetilbud overfor barnefamilier gir gode vilkår for brukerne til å øve innflytelse. Rammefinansiering bidrar også til effektiv bruk av offentlige ressurser og at brukerne får et best mulig tilbud innen gitte økonomiske rammer. Rammefinansiering styrker det lokale selvstyret. Et sterkt lokaldemokrati vil bidra til at kommunene gjør riktige prioriteringer, i tråd med innbyggernes ønsker og behov.

Regjeringen fraråder å innføre en maksimalpris for foreldrebetalingen. Regjeringen ser en slik regulering som et hinder for å nå målet om full utbygging, og en trussel mot det mangfoldet og den kvaliteten som er ønskelig i sektoren. Det vises til drøftingen i stortingsmeldingen. Regjeringen vil sikre redusert foreldrebetaling gjennom økt offentlig finansiering, aktiv dialog med kommunene og gjennom en plikt til å likebehandle private og of-

fentlige barnehager. Ved å legge ansvaret for barnehagene til det kommunalt folkevalgte nivået, økes muligheten for brukernes innflytelse også når det gjelder foreldrebetalingen.

Hovedpunktene i Regjeringens forslag til nye virkemidler kan oppsummeres slik:

- Innlemming av det øremerkede statstilskuddet til eksisterende barnehageplasser fra 1.1.2004.
- I en overgangsfase fram mot full behovsdekning gis det øremerket, statlig driftstilskudd til nye barnehageplasser.
- Det innføres et investeringstilskudd fra 1. august 2003 for å sørge for økt utbygging. Dette tilskuddet skal erstatte dagens ordning med stimuleringstilskudd. Barnehager som har fått utbetalt stimuleringstilskudd for nye plasser i perioden 1.1.2003–31.7.2003, vil få etterbetalt differansen mellom nytt og gammelt tilskudd.
- Det lovfestes en plikt for kommunene til å sørge for full behovsdekning.
- Det lovfestes plikt for kommunene til økonomisk likebehandling av private og offentlige barnehager. Det kan gis forskrifter med nærmere bestemmelser om hva som menes med likeverdig behandling.
- Det lovfestes en plikt for kommunene til å legge til rette for en samordnet opptaksprosess.
- Forenklinger i barnehagereguleringen utredes med sikte på å gjøre det enklere å etablere og å drive barnehager.

Det vises for øvrig til nærmere omtale av Regjeringens forslag i stortingsmeldingen, odelstingsproposisjonen og i Kommuneproposisjonen for 2004.

Post 60 Driftstilskudd til barnehager, overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 844, post 70

Vedtatt budsjett for 2003 er 7 578 mill. kroner. I tillegg er det bevilget 508,3 mill. kroner over Kommunal- og regionaldepartementets kap. 571, post 68 til de 20 kommunene som deltar i forsøket med rammefinansiering av øremerkede tilskudd.

Anslagsendringer og endringer knyttet til stortingsvedtak

Foreløpige anslag over barnehageutbyggingen i 2002, viser en netto økning i antall barn med barnehageplass på om lag 5 600 barn, hvorav 2 400 barn under tre år og 3 200 barn over tre år. Dette gir en etablering av nye barnehageplasser i 2002 som er 4 400 færre en det måltallene for 2002 skulle tilsi. Isolert sett innebærer dette et mindrebehov på

barnehagekapitlet på om lag 210 mill. kroner. Den foreløpige statistikken for 2002 viser imidlertid en dreining mot en større andel heltidsplasser. Barne- og familiedepartementet har anslått merbehovet av effekten av strukturendringen til om lag 80 mill. kroner. Isolert sett utgjør disse endringene et mindrebehov på barnehagekapitlet på om lag 130 mill. kroner. I tillegg kommer Stortingets ekstra-bevilgning på 135 mill. kroner, som ble vedtatt i forbindelse med behandlingen av nysalderingen for 2002. Etersom det ikke var praktisk mulig å utbetale disse midlene i 2002, belastes disse regnskapet for 2003. Samlet innebærer dette at forventet forbruk i 2003 er i samsvar med bevilgningen på barnehagekapitlet i 2003. Det foreslås på denne bakgrunn at det ikke foretas justeringer i bevilgningen på barnehagekapitlet, ut over de omdisponeringer som er foreslått i forbindelse med etablering av nytt investeringstilskudd, jf. nærmere omtale av dette nedenfor.

Nye satser for det statlige driftstilskuddet

Det statlige driftstilskuddet gis på like vilkår til alle godkjente barnehager, avhengig av barnas alder og oppholdstid per uke. Gjeldende satser fremgår av tabell 3.6.

Satsene ble prisjustert med 3,75 prosent fra 1. januar 2003. I budsjettforslaget for 2003 foreslo Regjeringen å legge inn 750 mill. kroner til økt statstilskudd fra 1. august 2003. Denne økningen ville legge til rette for en gjennomsnittlig foreldrebetaling på 2 500 kroner per måned for en heltidsplass i alle barnehager, proporsjonal reduksjon i betalingen for alle barn med deltidsplass samt en styrking av dagens moderasjonsordninger. Dette forutsetter at kommunene opprettholder sin egenfinansiering av sektoren på samme nivå som i dag.

I budsjettforliket med Fremskrittspartiet, ble posten økt med ytterligere 280 mill. kroner slik at

Tabell 3.6 Statlig driftstilskudd til ordinære barnehager og familiebarnehager (kroner per år). Tilskuddsatser gjeldende fra 1.1.2003–31.7.2003

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 1999 og tidligere	Barn født 2000 og senere
0–8 timer	5 295	10 795
9–16 timer	10 590	21 610
17–24 timer	15 890	32 385
25–32 timer	21 155	43 180
33–40 timer	21 930	45 360
41 timer eller mer	27 790	54 745

Tabell 3.7 Statlig driftstilskudd til ordinære barnehager og familiebarnehager. Forslag til nye satser gjeldende fra 1.8.–31.12.2003. Offentlige barnehager¹

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 1999 og tidligere	Barn født 2000 og senere
0–8 timer	6 310	12 860
9–16 timer	12 610	25 740
17–24 timer	18 930	38 570
25–32 timer	25 200	51 430
33–40 timer	26 120	54 020
41 timer eller mer	33 100	65 200

¹ Offentlige barnehager er barnehager eid av staten, fylkeskommunen eller kommunen.

den totale økningen av driftstilskuddet ble på 1 030 mill. kroner.

I forbindelse med oppfølging av barnehageavtalen, ble det høsten 2002 og våren 2003 gjennomført en rekke utredninger. Blant annet gjorde ECON Senter for økonomisk analyse en bred kartlegging av foreldrebetalingen i alle barnehagene. På bakgrunn av denne har Barne- og familiedepartementet gjort nye beregninger av kostnadene for å legge til rette for en gjennomsnittspris som nevnt ovenfor. Beregningen viser at behovet stemmer godt overens med de beregninger som lå til grunn for Regjeringens budsjettforslag for 2003.

Dagens foreldrebetaling er gjennomgående høyere i private enn i kommunale barnehager. For å legge til rette for en gjennomsnittspris på 2 500 kroner fra høsten 2003, er det derfor behov for en større økning i statstilskuddet til de private barnehagene enn til de offentlige. I Regjeringens budsjettforslag for 2003 ble det antydnet en økning i statstilskuddet på 20 prosent for offentlige barnehager og 30 prosent for private (jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003)). På bakgrunn av nye utredninger, er nødvendig økning beregnet til 19,1 prosent for of-

Tabell 3.8 Statlig driftstilskudd til ordinære barnehager og familiebarnehager. Forslag til nye satser gjeldende fra 1.8.–31.12.2003. Private barnehager

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 1999 og tidligere	Barn født 2000 og senere
0–8 timer	7 080	14 430
9–16 timer	14 160	28 890
17–24 timer	21 230	43 300
25–32 timer	28 280	57 730
33–40 timer	29 320	60 650
41 timer eller mer	37 160	73 190

fentlige barnehager og 33,7 prosent for de private. I kronebeløp utgjør økningen 338 mill. kroner for de kommunale barnehagene og 412 mill. kroner for de private. Med en slik skjevdelt økning legges det til rette for at både offentlige og private barnehager kan tilby en gjennomsnittspris på 2 500 kroner, proporsjonal reduksjon i satsene for barn med deltids plass, samt en styrking av dagens moderasjonsordninger. Dagens tilskudd til barn med funksjonshemming, som utgjør 10 prosent av driftstilskuddet, videreføres som i dag.

Gjennomsnittsprisen er beregnet på landsnivå. Det betyr at alle kan forvente en vesentlig reduksjon i foreldrebetalingen. Hva foreldrebetalingen vil bli i den enkelte barnehage fra høsten avhenger av utgangspunktet, dvs. dagens nivå. Beregningen av gjennomsnittspris forutsetter også at kommunene bruker like mye av sine egne frie midler i sektoren som de gjør i dag. Regjeringen forutsetter at det økte statstilskuddet utelukkende skal bidra til redusert foreldrebetaling. De kommunale driftstilskuddene må derfor minst opprettholdes på dagens nivå. Regjeringen har et overordnet mål om desentralisering og styrking av lokaldemokratiet. Gjennom de endringene som foreslås på barnehageområdet viser Regjeringen at den har tillit til at kommunene tar det helhetlige ansvaret for sektoren.

For mer informasjon om departementets beregninger, vises det til kapittel 5 i St.meld. nr. 24 (2002–2003) Barnehagetilbud til alle – økonomi, mangfold og valgfrihet.

På bakgrunn av ovennevnte foreslår Regjeringen satser for det statlige driftstilskuddet til ordinære barnehager og familiebarnehager som fremgår av tabell 3.7 og 3.8, gjeldende fra 1. august 2003.

Som vist ovenfor er behovet for bevilgningsøkning for å nå Regjeringens mål for reduksjon i foreldrebetaling i samsvar med Regjeringens tidligere anslag om en samlet økning i det statlige driftstilskuddet på 750 mill. kroner fra 1. august 2003. I tråd med Regjeringens prioritering av målet om full behovsdekning, foreslår Regjeringen at resten av den samlede økningen på 1 030 mill. kroner på kap. 856 post 60, blir brukt til tiltak direkte rettet mot økt utbygging.

På bakgrunn av ovennevnte, foreslås det at post 60 nedjusteres med 280 mill. kroner. Nedjusteringen må ses i sammenheng med forslaget om en tilsvarende økning på post 61.

Tabell 3.9 Stimuleringstilskudd til nye barnehageplasser. Tilskuddssatser gjeldende fra 1.1.2003–31.7.2003

	Tilskudd per barn f. 1999 eller tidligere	Tilskudd per barn født 2000 eller senere
Oppholdstid under 33 timer per uke	8 300 kroner	10 370 kroner
Oppholdstid 33 timer eller mer per uke	16 590 kroner	20 740 kroner

Post 61 Investeringstilskudd, overslagsbevilgning

Vedtatt budsjett for 2003 er 193 mill. kroner. Stimuleringstilskuddet er et engangstilskudd til nye barnehageplasser som tas i bruk i 2003. Tilskuddsenheten er antall barn, og tilskuddet gis etter satser som fremgår av tabell 3.9.

Dersom et slikt tilskudd skal ha tilstrekkelig effekt for å fremme utbygging av barnehageplasser i henhold til måltallet i sektoren, må tilskuddet være av en viss størrelse. Regjeringen mener at dagens tilskudd ikke er tilstrekkelig til å sikre den utbyggingstakten som er nødvendig for å nå målet om full behovsdekning i løpet av 2005. Flere av de utredningene som er gjennomført i forbindelse med oppfølging av barnehageavtalen har pekt på at dagens stimuleringstilskudd er for lavt. I dag mottar de som etablerer nye barnehager eller bygger ut eksisterende barnehager et statlig stimuleringstilskudd på 20 740 kroner for barn under tre år og 16 590 kroner for barn over tre år, jf. tabellen ovenfor. Deltidsplasser får halvparten av disse tilskuddssatsene.

Gjennomsnittlig kapitalkostnader (kostnader knyttet til husleie, avskrivnings- og rentekostnader) per heldags barnehageplass per år i en ordinær barnehage er anslått til 5 100 kroner jf. St.meld. nr. 24 (2002–2003). Disse kostnadene blir i dag finansiert gjennom det ordinære statlige driftstilskuddet, foreldrebetaling og evt. kommunal finansiering. I 2002 godkjente Husbanken lånetilsagn til bygging av nye barnehager med gjennomsnittlige kostnader på om lag 110 000 kroner per plass (Husbanken godkjenner nybygg til barnehager med kostnader opp til 133 000 kroner per plass). Med dagens rente- og avdragsvilkår i Husbanken, som er fast rente på 5,5 prosent fra 1.5.2003 og nedbetaling over 25 år, vil utgiftene til betjening av et lån på 110 000 kroner utgjøre om

lag 8 300 kroner per år. Dette innebærer at en ny barnehageplass, som er lånefinansiert gjennom Husbanken, vil få en merkostnad på om lag 3 200 kroner per år per heldags barnehageplass i forhold til gjennomsnittlig kapitalkostnader i barnehage-sektoren. Dagens stimuleringstilskudd for en heldagsplass for barn under 3 år på 20 740 kroner dekker om lag 50 prosent av merkostnadene en ny etablert barnehageplass har i forhold til de gjennomsnittlige kapitalkostnadene som er i sektoren (reduisert lån på 20 740 kroner utgjør reduserte lånekostnader på om lag 1 600 kroner per år). Dagens stimuleringstilskudd er derfor ikke tilstrekkelig for fullt ut å kompensere for de merkostnader en får ved å etablere en ny barnehageplass.

Regjeringen foreslår at det allerede fra 1. august 2003 innføres et nytt statlig investeringstilskudd, jf. tabellen nedenfor. Med utgangspunkt i Husbankens veiledende normer for finansiering av nye barnehageplasser vil det nye investeringstilskuddet dekke gjennomsnittlige merkostnader en har ved å opprette en ny barnehageplass. Regjeringen foreslår videre at de som har fått utbetalt stimuleringstilskudd etter gjeldende satser for perioden 1.1.-31.7.2003 vil få økningen etterbetalt.

Regjeringen ser det mest hensiktsmessig at et nytt investeringstilskudd tar utgangspunkt i dagens ordning. Med et så høyt tilskudd som det legges opp til, må det imidlertid sikres at barnehager ikke overfinansieres i forhold til faktiske etableringskostnader. Selv med dagens satser kan dette i enkelte tilfeller innebære et problem. Den største endringen i forhold til dagens ordning blir derfor en egen skjønnsregel som gir fylkesmennene, som administrerer ordningen, mulighet til å avkorte tilskuddsbeløpet i tilfeller der det vil være urimelig å anvende de faste satsene for tilskuddet. Barnehager som for eksempel har en driftsform som tilsier begrensede etableringskostnader, vil dermed måtte dokumentere sine faktiske kostnader og få tilskuddet utmålt på grunnlag av disse. Nærmere regler vil bli gitt i eget rundskriv. Regjeringen ser grunn til å presisere at et stimuleringstilskudd er en engangsutbetaling som skal kompensere for deler av kostnadene ved å etablere et barnehagetilbud. Tilskuddet er m.a.o. ikke et driftstilskudd.

Tabell 3.10 viser Regjeringens forslag til satser for nytt investeringstilskudd i 2003. De nye satsene vil også gjelde for de barnehagene som har fått utbetalt stimuleringstilskudd etter gamle satser for nye plasser som er tatt i bruk i perioden 1.1.-31.7.2003. Disse vil få økningen etterbetalt.

Basert på ovennevnte, fremmes det forslag om å øke kap. 856, post 61 med 280 mill.kroner. Dette må ses i sammenheng med tilsvarende reduksjon

Tabell 3.10 Nytt investeringstilskudd til nye barnehageplasser. Forslag til nye tilskuddssatser for 2003

	Tilskudd per barn f. 1999 eller tidligere	Tilskudd per barn født 2000 eller senere
Oppholdstid under 33 timer per uke	21 500 kroner	25 000 kroner
Oppholdstid 33 timer eller mer per uke	43 000 kroner	50 000 kroner

av kap. 856, post 60. Det fremmes også forslag om å endre betegnelsen på post 61 fra Stimuleringstilskudd til Investeringstilskudd.

Kap. 3854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 854)

Post 04 (Ny) Refusjon av ODA-godkjente utgifter

I henhold til regelverket for OECD/DAC kan visse innenlandske utgifter til flyktninger og asylsøkere rapporteres som offisiell utviklingshjelp (ODA). Dette gjelder utgifter til livsopphold (mat, boutgifter og utdanning) de første 12 månedene av oppholdet i mottakerlandet for flyktninger som kommer fra ODA-godkjente land. Deler av flyktningeutgifter knyttet til Kommunal- og regionaldepartementets og Utdannings- og forskningsdepartementets områder dekkes i tråd med dette over bistandsrammen. Rent budsjetteknisk føres slike utgifter på Utenriksdepartementets budsjett over kap. 167, post 21, samtidig som midlene inntekts- og utgiftsføres på budsjettene til Kommunal- og regionaldepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. På bakgrunn av ovennevnte, foreslår Barne- og familiedepartementet at tilskuddet til enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere fra ODA-godkjente land, som har vært i Norge i mindre enn ett år, dekkes over bistandsrammen og rapporteres som ODA til OECD/ DAC.

Det fremmes forslag om at 20 mill. kroner av utgiftene på kap. 854, post 64 innrapporteres som ODA-godkjente utgifter, samt at tilsvarende beløp inntektsføres over Barne- og familiedepartementets budsjett.

3.9 Nærings- og handelsdepartementet

Kap. 900 Nærings- og handelsdepartementet

Post 01 Driftsutgifter

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningen under kap. 900, post 01 med 1 mill. kroner, fra 149,025 til 148,025 mill. kroner.

Opprettelse av merinntektsfullmakt

Det foreslås opprettet en fullmakt til å overskride kap. 900 Nærings- og handelsdepartementet, post 01 Driftsutgifter, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3900 Nærings- og handelsdepartementet, post 02 Ymse inntekter. Begrunnelsen for forslaget er at departementet trenger beredskap for å dekke økte administrative utgifter ved eventuell overtakelse av selskaper fra andre departementer og et økende antall klagebehandlinger til Klagenemnda for offentlige anskaffelser, jf. forslag til vedtak og omtale under kap. 3900 Nærings- og handelsdepartementet, post 02 Ymse inntekter.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningen under kap. 900, post 21 med 1,5 mill. kroner, fra 25,5 til 24,0 mill. kroner.

Kap. 904 Brønnøysundregistrene

Post 01 Driftsutgifter

Brønnøysundregistrene har i 2003 fullmakt fra Stortinget til å overskride bevilgningen under kap. 904 Brønnøysundregistrene, post 01 Driftsutgifter, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3904 Brønnøysundregistrene, post 01 Gebyrinntekter, og post 02 Oppdragsinntekter og andre inntekter.

Nærings- og handelsdepartementet har i ettertid sett at inntektene under kap. 3904, post 01 ikke er av en slik karakter at de tilfredsstillt kravene til å overskride utgiftsbevilgningen mot merinntekt. Det forutsettes bl.a. at virksomheten selv bør kunne påvirke inntektene ved økt ressursinnsats. Inntektene under kap. 3904, post 01 er i stor grad tilknyttet tinglysingsgebyrer i Løsøreregistret og registreringsgebyrer i Foretaksregisteret. I tillegg er Brønnøysundregistrene pålagt oppgaver som ikke genererer inntekter.

På denne bakgrunn foreslås det at fullmakten

til å overskride bevilgningen under kap. 904, post 01 innskrenkes til kun å gjelde mot tilsvarende merinntekt under kap. 3904, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 906 Bergvesenet

Post 30 Sikrings- og miljøtiltak, kan overføres

Nærings- og handelsdepartementet forslår en tilleggsbevilgning på 2,5 mill. kroner for å kunne fortsette tiltakene med å forbedre avrenningssituasjonen fra gruvene i Sulitjelma. Tiltakene er en oppfølging av pålegg fra Statens forurensningstilsyn (SFT).

Statens forurensningstilsyn ga i 1990 pålegg om at kobberinnholdet i vannet ikke skulle overstige 10 milligram pr. liter. Det ble iverksatt tiltak med en betydelig forbedring av avrenningen, hvilket bidro til gjenoppretting av fiske- og plantelivet i Langvann. Målinger for de senere årene har vist at kopperinnholdet i vannet igjen har oversteget SFTs grenseverdi. SFT har derfor krevd nye tiltak for å unngå en reversering av den positive miljøutviklingen i Langvann. Bergvesenet har lagt frem forslag til en tiltakspakke som SFT har gitt sin tilslutning til. Uten tilleggsbevilgning vil Bergvesenet bli nødt til å avbryte tiltakene, og tiden med forhøyet utslipp av metaller til Sulitjelmavassdraget vil bli forlenget.

Tilleggsbevilgningen skal brukes til å fortsette arbeidet med riving av gamle betongpropper og støping av nye propper for å lede vannet til særskilte dype gruveganger og dermed oppnå en renseeffekt.

På denne bakgrunn foreslås det å øke bevilgningen under kap. 906, post 30 med 2,5 mill. kroner, fra 4,4 til 6,9 mill. kroner.

Kap. 909 Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk

I forbindelse med behandlingen av Dokument 8:21 (2002–2003) vedtok Stortinget å be Regjeringen i Revidert nasjonalbudsjett 2003 komme tilbake med en utvidelse av nettolønnsordningen til også å gjelde offshorefartøy i NOR-registeret med virkning fra 1. juli 2003.

Budsjettforliket med Fremskrittspartiet høsten 2002 omfatter bl.a. refusjons- og nettolønnsordningen. Regjeringen vil holde fast ved denne avtalen. Bevilgningen til refusjons- og nettolønnsordningen er i henhold til avtalen 570 mill. kroner for 2003.

Stortinget har vedtatt en refusjonsordning til rederiene for å sikre sysselsettingen av norske sjø-

folk på skip i NOR og NIS. Refusjonen utdeles etter søknad og fordeles på 6 terminer. For hver termin vil det bli foretatt en utbetaling på 9,3 pst. eller 12 pst. av refusjonsberettiget brutto lønn. Lasteskip, passasjerskip og slepebåter som ikke driver i petroleumsvirksomhet vil motta 12 pst. refusjon. Slepebåter og andre spesialskip i petroleumsvirksomhet, samt brønnbåter, vil motta 9,3 pst. refusjon. Det totale antall refusjonsberettigede sjøfolk fordeles seg om lag likt mellom de to refusjonssatsene. Videre gis en tilleggsrefusjon for enkelte opplæringsstillinger. Stortinget har også vedtatt en ordning med full refusjon for fergereederier i NOR i utenriksfart.

Dersom man ønsker å anvende disse midlene på annen måte, vil det eksempelvis kunne etableres en lik refusjonssats for alle fartøyskategorier. Innen budsjettrammen på 570 mill. kroner vil det kunne gis en felles refusjonssats på i overkant av 19 pst. for alle fartøyskategoriene som omfattes av ordningene i dag. Alternativt vil satsen kunne heves til i overkant av 23 pst. dersom passasjerbesetningen på fergerederiene i utenriksfart (NOR) holdes utenfor.

Dersom det etableres lik refusjonssats for alle fartøyskategorier som er omfattet av dagens refusjonsordninger og en i tillegg inkluderer bøyelasterne, vil dette gi en felles refusjonssats på om lag 17 pst.

Kap. 920 Norges forskningsråd

Post 50 Tilskudd

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningene til Norges forskningsråd med 53,5 mill. kroner. Det forutsettes en nærmere dialog med Norges forskningsråd om omdisponering av midler i forhold til føringer gitt i St.prp. nr. 1 for 2002–2003.

På denne bakgrunn foreslås det å redusere bevilgningen under kap. 920, post 50 med 53,5 mill. kroner, fra 844,535 til 791,035 mill. kroner.

Kap. 924 Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer

Post 70 Tilskudd, kan overføres

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningen under kap. 924, post 70 med 1 mill. kroner, fra 25,5 til 24,5 mill. kroner.

Post 71 EUs rammeprogram for forskning og teknologi, kan overføres

Det er bevilget 310 mill. kroner til dekning av norsk kontingent til disse programmene i 2003. Som det går fram av omtalen i Nærings- og handelsdepartementets budsjettproposisjon for 2003, er det innført et revidert budsjetteringssystem for kontingent til disse programmene fra og med 2003 for å få bedre samsvar mellom de årlige bevilgningene over kap. 924, post 71 og innbetalingen av kontingent. Det ble lagt til grunn at kontingenten ville bli ca. 500 mill. kroner og at 190 mill. kroner av dette kunne dekkes av akkumulerte overførte midler fra tidligere års bevilgninger.

Utbetalingene til EUs rammeprogram i 2003 vil bli lavere enn tidligere anslått. Det anslås at utbetalingene vil bli om lag 40 mill. kroner lavere enn lagt til grunn i saldert budsjett 2003. Dette innebærer forskyvning av noe av kontingent-innbetalingene til programmene til seinere år.

I lys av dette foreslås bevilgningen til EUs rammeprogram for forskning og teknologi under kap. 924, post 71 redusert med 40 mill. kroner, fra 310 mill. kroner til 270 mill. kroner.

Kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

På bakgrunn av behovet for omprioriteringer på statsbudsjettet foreslås det å redusere bevilgningen under kap. 950, post 21 med 1,5 mill. kroner, fra 12,5 til 11,0 mill. kroner.

Kap. 959 (Nytt) Moxy Trucks AS

Post 70 Tilskudd til avskrivning av garantiansvar

I brev av 19.04.01 ga Nærings- og handelsdepartementet, på vegne av staten og i medhold av Stortingets vedtak av 05.04.01, en garantierklæring til Den norske Bank (DnB) pålydende 30 mill. kroner som sikkerhet for driftskreditt gitt til Moxy Trucks AS, jf. St.prp. nr. 46 Moxy Trucks AS – egenkapitaltilførsel, og Innst. S. nr. 192 for 2000–2001.

I proposisjonen framgår det blant annet:

«De største kreditorene til Moxy Trucks i dag er SND og DnB. SNDs låneengasjement beløp seg til ca. 62 mill. kroner ved utgangen av 2000. Hos DnB har Moxy Trucks en fast driftskreditt på 60 mill. kroner, sikret med pant i kundefordringer og varelager. Videre har DnB ydet Moxy Trucks en tilleggs-kreditt på 30 mill. kroner, som er sikret med tidsbegrenset garanti fra det tidligere morselskapet A/S Olivin.»

Garantien utløp 31.12.01. Det framgår av erklæringen at det er en forutsetning at kassakreditten sikres med pant i selskapets varelager og fordringer.

Nærings- og handelsdepartementet har ved brev av 11.04.02 til DnB forlenget garantien i medhold av Stortingets vedtak av 28.02.02, jf. St.prp. nr. 37 Moxy Trucks AS – forlengelse av statlig garanti og Innst. S. nr. 90 for 2001–2002. Garantien utløp 31.12.02.

Av DnBs brev av 24.12.02 til NHD framgår at den del av driftskreditten som omfattes av statsgarantien, er konvertert til et separat lån pålydende 30 mill. kroner. I brevet gjør DnB ansvar under garantien gjeldende overfor staten med et beløp på 30 mill. kroner med tillegg av renter.

Ved kjennelse av Romsdal tingsrett den 11.02.03 ble det etter begjæring av debitor åpnet konkurs i Moxy Trucks AS. På grunnlag av et tilbud av 02.03.03 ble det den 05.03.03 inngått avtale mellom The Thomson-Group og konkursboet til Moxy Trucks AS om salg av konkursboets eiendeler. Panthaverne, DnB, SND og Sparebanken Møre samtykket til salget. Nærings- og handelsdepartementet hadde som garantist ingen merknader til salget.

På grunnlag av ovenstående er boets faste eiendom med driftstilbehør, varelager, fordringer og aksjer solgt for til sammen 100,1 mill. kroner. Boets eiendeler er realisert med en dekning til pantekreditorene på 100 mill. kroner. Dette innebærer at DnB får dekket 48,5 mill. kroner.

I følge en foreløpig innberetning til Romsdal tingrett fra bostyrer av 17.3.2003 framgår det at DnB antas å ha et pantesikret krav i boet på 83 mill. kroner. Videre framgår det av DnBs krav at de dårligste prioriterte 30 mill. kroner i tillegg er sikret ved en garanti fra Nærings- og handelsdepartementet.

Statens garanti er begrenset til 30 mill. kroner. Hvor stort beløp garantien blir effektiv for, vil være avhengig av ytterligere dokumentasjon fra DnB. Kravet vil bli vurdert av Regjeringsadvokaten. Nærings- og handelsdepartementet har meldt fordringen på 30 mill. kroner i konkursboet. Det framgår av den foreløpige innberetningen fra bostyrer at det antas ikke å bli midler i boet til dekning av dividende til prioriterte krav av andre klasse eller uprioriterte krav.

På denne bakgrunn fremmes det forslag om å bevilge 30 mill. kroner under nytt kap. 959 Moxy Trucks AS, post 70 Tilskudd til avskrivning av garantiansvar. Det faktiske beløp som kommer til utbetalig vil først bli klart når bobehandlingen er avsluttet.

Kap. 2420 Statens nærings- og distriktsutviklingsfond

Post 56 Tapsfond, distriktsrettet ordning

Post 96 Lån til distriktsrettet ordning

I henhold til Stortinget anmodningsvedtak nr. 431 av 18.06.02 ble det på inneværende års statsbudsjett bevilget 75 mill. kroner i tapsfond og 500 mill. kroner i lånemidler til en distriktsrettet ordning under SND, jf. St.prp. nr. 1 og Innst. S. nr. 8 for 2002–2003. Dette er en låneordning med formål å delfinansiere samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter i distriktene. I St.prp. nr. 1 for 2002–2003 signaliserte regjeringen at den i oppfølgingen av anmodningsvedtaket ville vurdere å supplere låneordningen med en såkornordning, eventuelt med andre ordninger som kan sikre kapital til bedrifter i en tidlig fase. Ut fra dagens situasjon i norsk økonomi og for å øke tilgangen på risikovillig kapital til såkornbedrifter i distriktene, både etablerte og nystartede, foreslår regjeringen å supplere låneordningen med en såkornordning. Innenfor denne vil det bli etablert fire regionale såkornfond. Fondene organiseres etter dagens modell for såkornkapital-ordningen med statlige ansvarlige lån til fondene og private eiere. Det foreslås bevilget 100 mill. kroner til tapsfond (post 56) og 400 mill. kroner i lån (post 96).

Post 72 Tilskudd til dekning av tap på risikolån

For 2003 er det bevilget 5 mill. kroner under kap. 2420, post 72 til å dekke underskudd på SNDs risikolåneordning i 2002. Det vises til nærmere omtale under posten i Nærings- og handelsdepartementets budsjettproposisjon for 2003. Regnskapet viser at det faktiske underskuddet for 2002 ble på kr 2 558 274,16. På dette grunnlag foreslås bevilgningen redusert med 2,4 mill. kroner, fra 5,0 til 2,6 mill. kroner på statsbudsjettet for 2003.

Kap. 3900 Nærings- og handelsdepartementet

Post 02 Ymse inntekter

Under kap. 900 Nærings- og handelsdepartementet, post 01 Driftsutgifter, er det redegjort for forslag om å opprette en merinntektsfullmakt for Nærings- og handelsdepartementet, jf. forslag til vedtak. I den anledning foreslås det visse endringer i postinndelingen under kap. 3900 Nærings- og handelsdepartementet. Inntektene fra salg av tungtvann til Institutt for energiteknikk (IFE) foreslås

skilt ut fra post 02 Ymse inntekter, og i stedet budsjettet under ny post 03 Salgsinntekter.

For 2003 er det bevilget 1,5 mill. kroner under post 02 Ymse inntekter, hvorav 1,45 mill. kroner er knyttet til salg av tungtvann. Nærings- og handelsdepartementet foreslår at bevilgningen under post 02 Ymse inntekter, reduseres med 1,45 mill. kroner. Samtidig foreslås tilsvarende beløp bevilget under ny post 03 Salgsinntekter, jf. nedenfor. Post 02 vil etter det omfatte bl.a. bidrag for eventuelle overtakelser av eierandeler i selskaper fra andre departementer og gebyrinntekter knyttet til Klagenemnda for offentlige anskaffelser.

På denne bakgrunn fremmes det forslag om å redusere bevilgningen under kap. 3900, post 02 med kr 1 450 000, fra kr 1 500 000 til kr 50 000 på statsbudsjettet for 2003.

Post 03 (Ny) Salgsinntekter

Det vises til omtale under kap. 900 Nærings- og handelsdepartementet, post 01 Driftsutgifter og kap. 3900 Nærings- og handelsdepartementet, post 02 Ymse inntekter.

På denne bakgrunn fremmes forslag om å bevilge 1,45 mill. kroner under ny post 03 Salgsinntekter på statsbudsjettet for 2003.

Kap. 3904 Brønnøysundregistrene

Post 02 Oppdragsinntekter og andre inntekter

Det vises til nærmere omtale under kap. 904.

Kap. 3928 (Nytt) FoU-prosjekter i næringslivets regi

Post 70 Tilbakeføring av tilskudd

Det gjenstår 8,5 mill. kroner av bevilgning for 2001 til den nå avviklede tilskuddsordningen for FoU-prosjekter i næringslivets regi. Det foreslås derfor å tilbakeføre restbeløpet til statskassa. På denne bakgrunn fremmes det forslag om å bevilge 8,5 mill. kroner under nytt kap. 3928, post 70.

Kap. 5320 Statens nærings- og distriktsutviklingsfond

Post 52 Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning

Bevilgninger til Statens nærings- og distriktsutviklingsfonds (SNDs) innovasjonsordning overføres i budsjetterminen til en særskilt opprettet konto i Norges Bank. Samtidig med at midler overføres til kontoen, belastes SNDs utgiftskapittel 2420,

post 55 i statsregnskapet. Opplegget er basert på at den del av bevilgningen for ett år som ikke er bundet opp i tilsagn ved utgangen av året, skal tilbakeføres til statskassa påfølgende år når endelig tilsagnsoversikt foreligger. Likeledes skal de tilsagn om lån, garantier og tilskudd som ikke er utbetalt innen utgangen av det tredje året etter at tilsagnet er gitt, annulleres og midlene tilbakeføres til statskassa.

Det er budsjettet med en tilbakeføring på 5 mill. kroner i 2003. Den faktiske tilbakeføringen ble i overkant av 19,6 mill. kroner, dvs. 14,6 mill. kroner høyere enn budsjettet. Inntektsbevilgningen foreslås dermed økt med 14,6 mill. kroner, fra 5,0 til 19,6 mill. kroner.

Kap. 5460 Garanti-Instituttet for Eksportkreditt

Post 50 Tilbakeføring fra risikoavsetningsfond for SUS/Baltikum-ordningen

Det er budsjettet med en tilbakeføring av tilskudd til risikoavsetningsfond på 5 mill. kroner i 2003. Tilsagnsoversikt pr. 31.12.2002 viser at det kan trekkes inn til sammen 94,7 mill. kroner knyttet til den del av bevilgningen til risikoavsetningsfond under SUS/Baltikum-ordningen for 2002 som ikke var bundet opp i garantitilsagn ved utgangen av året, og midler fra tidligere årganger knyttet til garantitilsagn som var blitt annullert. På dette grunnlag foreslås bevilgningen for 2003 økt med 89,7 mill. kroner, fra 5,0 til 94,7 mill. kroner.

Kap. 5609 Renter og provisjoner fra selskaper under NHDs forvaltning

Post 72 Garantiprovisjon, Statkraft SF

Ved behandling av St.prp. nr. 63 for 2001–2002 Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2002, ble det vedtatt å innføre en garantipremie for statsforetakenes langsiktige låneopptak. Som en foreløpig ordning ble det gitt et påslag på 0,6 pst. på eksisterende låneportefølje og på nye lån med løpetid inntil 7 år. På nye lån med løpetid over 7 år ble det innført en garantipremie på 1 pst.

Ved behandlingen av St.prp. nr. 1 for 2002–2003 ble det vedtatt at systemet skulle videreføres inntil videre. Ut fra eksisterende låneportefølje og forventet lånevekst i 2002 og 2003 ble provenyinntektene for 2003 anslått til 220 mill. kroner.

Regjeringen foreslår at systemet for beregning av garantipremie endres. Det foreslås at garantipremie beregnes for hvert enkelt låneopptak foretatt til og med 31.12.02, slik at premien tilsva-

den fordelens selskapet har av at gjelden er underlagt statsgaranti i henhold til lov av 30. august 1991 nr. 71 om statsforetak (statsforetaksloven). Dette medfører at premien beregnes markedsmessig ut fra hva de enkelte lånene ville ha kostet selskapet dersom gjelden ikke var underlagt statsgaranti på de tidspunkt lånene ble tatt opp.

Forslaget er en følge av endringene i statsforetaksloven som trådte i kraft 01.01.03. I endringslovens overgangsregler er det vedtatt at staten opprettholder sitt garantiansvar for låneforpliktelse pådratt fram til utgangen av 2002, og at statsforetakene skal betale en årlig provisjon for de fordeler de statsgaranterte lånene gir. Fordelen som ble oppnådd for hvert enkelt lån er beregnet av uavhengige rådgivere og viser store individuelle forskjeller alt etter tidspunktet for låneopptak. For å kompensere for en viss usikkerhet i beregningen foreslår Regjeringen å sette satsen for det enkelte lån 10 prosent høyere enn beregningsresultatet. Det øker den gjennomsnittlige satsen fra 0,62 pst. til 0,68 pst. Økningen i forhold til tidligere beregnede satser er knyttet til de store låneopptakene Statkraft SF gjennomførte høsten 2002, og hvor det ble oppnådd store fordeler av statsgarantien. Dette kompenseres gjennom endringene som her foreslås, og hvor garantipremien settes for det enkelte lån.

På denne bakgrunn fremmes forslag om å øke bevilgningen under kap. 5609, post 72 med 55 mill. kroner, fra 220 til 275 mill. kroner på statsbudsjettet for 2003.

Post 81 Renter, Statkraft SF

Rentefastsettelsen av serielånet fra staten til Statkraft foretas med utgangspunkt i eksisterende statspapirer. Høsten 2002 ble det foretatt en rentendring på serielånet for perioden 2002–06. Dette medførte at renteinntektene fra lånet til Statkraft SF ble redusert med om lag 4,8 mill. kroner i forhold til vedtatt budsjett for 2003. Det foreslås også å korrigere for en renteberegningsfeil, som medførte at Statkraft SF innbetalte om lag 1,2 mill. kroner for mye i slutten av 2002. Beløpet er tilbakeført til Statkraft SF i 2003.

På denne bakgrunn fremmes det forslag om å redusere bevilgningen under kap. 5609, post 81 med 6 mill. kroner, fra 110 til 104 mill. kroner på statsbudsjettet for 2003.

Post 82 Renter, Entra Eiendom AS

I henhold til låneavtalen mellom Entra Eiendom AS og staten kan selskapet velge renteperio-

de på 1, 3, 6 eller 12 måneder og med etterskuddsvis renteinnbetaling. Entra Eiendom AS innbetalte i begynnelsen av februar 2003 ca. 62 mill. kroner i renter for perioden 1. august 2002 – 3. februar 2003. Fram til lånets innbetaling, 31. mars 2003, påløp det renter på ytterligere om lag 15 mill. kroner som ble innbetalt sammen med lånet. For 2003 er det budsjettet med 30 mill. kroner i renteinnbetalinger fra selskapet.

På denne bakgrunn fremmes det forslag om å øke bevilgningen under kap. 5609, post 82 med 47 mill. kroner, fra 30 til 77 mill. kroner på statsbudsjettet for 2003.

Kap. 5620 Renter og utbytte fra Statens nærings- og distriktsutviklingsfond

Post 81 Renter, risikolåneordningen

Post 86 Renter, lavrisikolåneordningen

Som følge av nye og reduserte renteforutsetninger for 2003 er det grunnlag for å redusere renteinntekter på SNDs innlån i statskassa som finansierer SNDs utlånsvirksomhet. Renter av innlån til risikolåneordningen foreslås redusert med 37 mill. kroner, fra 187 til 150 mill. kroner, mens renter av innlån til lavrisikolåneordningen foreslås redusert med 87 mill. kroner, fra 787 til 700 mill. kroner. De reviderte anslagene er basert på kunnskap om allerede fastsatte renteforfall så langt i 2003 og anslag på rentenivå og forfall for resten av året. Det er nå økt fokus på rentebinding i markedet. Dersom dette får større omfang, vil renteanslaget for post 86 kunne bli enda lavere fordi innlånenes renteforfall skyves over til 2004. Nærings- og handelsdepartementet vil eventuelt komme tilbake til dette i høstens endringsproposisjon.

Kap. 5656 Aksjer i selskaper under NHDs forvaltning

Post 80 Utbytte

I saldert budsjett for 2003 er det ført opp 4 862 mill. kroner i samlet aksjeutbytte fra selskaper under Nærings- og handelsdepartementets forvaltning. Etter de opplysninger Nærings- og handelsdepartementet har fått fra de aktuelle selskapene, kan det samlede utbytteanslaget for regnskapsåret 2002, med utbetaling i 2003, økes med 659 mill. kroner til 5 521 mill. kroner.

Økningen skyldes høyere utbytteutbetalinger fra Norsk Hydro ASA, Telenor ASA, Kongsberg Gruppen ASA og Statkraft SF enn tidligere lagt til grunn. Dette motvirkes i noen grad av redusert ut-

bytte fra Arcus AS. På dette grunnlag foreslås inntekts-bevilgningen under kap. 5656, post 80 økt med 659 mill. kroner, fra 4 862 til 5 521 mill. kroner.

Andre saker

Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S

Kullvirksomheten i Svea og transporttunnelprosjektet

Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S (SNSK) startet høsten 2001 opp produksjonsdrift i et nytt gruveområde kalt Svea Nord. Forutgående undersøkelser og prøvedrift hadde vist at Svea Nord har ressurser som ville kunne gi grunnlag for drift i 20–30 år. Ved Stortingets behandling 19. desember 2001 av prosjektet, jf. St.prp. nr. 2 og Innst. S. nr. 67 for 2001–2002, ble det lagt til grunn at gruedriften heretter skal drives ut fra bedriftsøkonomiske forutsetninger og uavhengig av statlig støtte. Videre var det en forutsetning at det skal tas miljøhensyn ved driften.

Transporten av kull fra Svea Nord-gruva og fram til utskipningshavnen ved Svea foregår i dag med lastetrucker. Veien som benyttes, er ca. 12 km lang og går bl.a. over isbre. Sommeren 2002 ga betydelig avsmelting fra breene, noe som skapte problemer for gjennomføring av kulltransporten og som påførte selskapet ekstrakostnader i forbindelse med utbedringer og vedlikehold av veien ned til Svea. Avsmeltingen resulterte også i at vanninntrengningen i gruva ble vesentlig større enn forventet. Vanskelige værforhold vinterstid skaper også tidvis avbrudd i kulltransporten. Dette innebærer at gruveselskapets transportkostnader på land er blitt vesentlig høyere enn forutsatt.

For å redusere transportkostnadene og få et sikkert vannlenseanlegg fra Svea Nord-gruva, har SNSK foreslått at det bygges en tunnel på ca. 6 km fra gruvas laveste punkt fram til Braganzavågen ved Svea-samfunnet. Videre har selskapet foreslått at beltetransportsystemet fra dagens hovedstoll i Svea Nord flyttes, bygges om og benyttes for kulltransport gjennom den nye tunnelen i kombinasjon med et nytt belteanlegg.

De samlede investeringene er anslått til om lag 200 mill. kroner, hvorav 160 mill. kroner gjelder tunnelanlegget og 40 mill. kroner belteanlegget. Store Norske Spitsbergen Grubekompani (SNSG) bankforbindelse har gitt tilsagn om 160 mill. kroner i lånefinansiering. Selskapet planlegger å skaffe de resterende 40 mill. kroner gjennom salg av driftsuavhengige eiendeler. Det er

ikke aktuelt å be eieren om tilførsel av ytterligere risikokapital.

For å sikre lønnsom drift, vil gruveselskapet måtte ha et høyere årlig produksjons- og salgsvolum enn hittil forutsatt. SNSG går nå inn for en produksjon på 2,5 mill. tonn pr. år i perioden 2003–05 og deretter 2,0 mill. tonn pr. år. Dette innebærer at gruvas gjenværende levetid blir ca. 15 år.

Omleggingen av det landbaserte transportsystemet for kull er først og fremst begrunnet i bedriftsøkonomiske og sikkerhetsmessige forhold. Transportkostnadene vil ifølge SNSG bli redusert med ca. 55 mill. kroner pr. år ved en produksjon på 2,5 mill. tonn. Videre vil man få et vesentlig tryggere transportopplegg og et mer pålitelig og effektivt system for drenering av gruvevann. Dessuten vil tiltaket ha positive virkninger for det lokale miljøet ved at støvflukten fra kulltransporten blir betydelig redusert.

Regjeringen ga i januar 2003 sin tilslutning til at SNSG kan gjennomføre investeringen i tunnelanlegg fra Svea Nord til Braganzavågen som omtalt ovenfor. Tilslutningen er basert på at dagens utbyttepolitikk for SNSK og SNSG ikke endres, og at det skal arbeides med sikte på at det private eierskapet i gruveselskapet skal utgjøre inntil 49 pst. Dessuten er det en forutsetning at SNSGs gruve-drift må tilpasses de forutsetninger om miljøvern som Stortinget la til grunn ved behandlingen av Svea Nord prosjektet i desember 2001, jf. St.prp. nr. 2 for 2001–2002.

BaneTele AS

Ved kongelig resolusjon av 20.12.02 overtok NHD forvaltningsansvaret for statens aksjer i selskapet fra Jernbaneverket. I ekstraordinær generalforsamling 09.01.03 ble det utnevnt et nytt styre for selskapet.

BaneTele AS er inne i en krevende fase. Selskapet hadde ett årsunderskudd for 2002 på vel 142 mill. kroner. Bokført egenkapital var således ved inngangen til 2003 på 105 mill. kroner mot 248 mill. kroner for inngangen til 2002. Slik Stortinget ble orientert om ved behandlingen av statsbudsjettet for 2003 var likviditeten i selskapet anstrengt og slik at selskapet ikke var i stand til å betale tilbake et statslån på 209 mill. kroner, jf. St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 2 for 2002–2003. Stortinget fattet 9.12.02 på denne bakgrunn bl.a. følgende vedtak, jf. Budsjett-innst. S. nr. 13. Tillegg nr. 4 for 2002–2003:

«Kongen får fullmakt til å gjere om statslånet til ansvarleg lån.»

Det er i løpet av våren gjennomført en omfat-

tende due diligence med støtte av eksterne rådgivere. Samtidig har styret vurdert selskapets regnskap og balanser, og utarbeidet en forretningsplan som grunnlag for videre finansiering og drift. En konvertering av statslånet til et ansvarlig lån har vært en viktig forutsetning for at BaneTele AS skulle oppnå en langsiktig finansiering gjennom bank for å gjennomføre sin forretningsplan. Etter at størrelse og vilkår for bankfinansieringen var avklart, besluttet derfor departementet å gjøre det nevnte statslånet om til et ansvarlig obligasjonslån med 5½ års løpetid. Alle låneavtaler ble undertegnet den 11.04.03 og dermed er selskapet fullt ut refinansiert. Det ansvarlige statlige obligasjonslånet er registrert i VPS.

BaneTele AS har hatt en positiv drifts- og forretningsmessig utvikling så langt i 2003. Selskapet inngikk bl.a. en 15-årig forretningsavtale med det offentlig eide Uninett AS i mars i år.

Ved behandlingen av BaneTele AS i budsjettet for 2003 fattet Stortinget 9.12.02 også følgende vedtak:

«BaneTele skal ikkje selgjast no. Dersom det er aktuelt med nye industrielle løysingar, er det ein føresetnad at dette skal leggjast fram for Stortinget som eiga sak.»

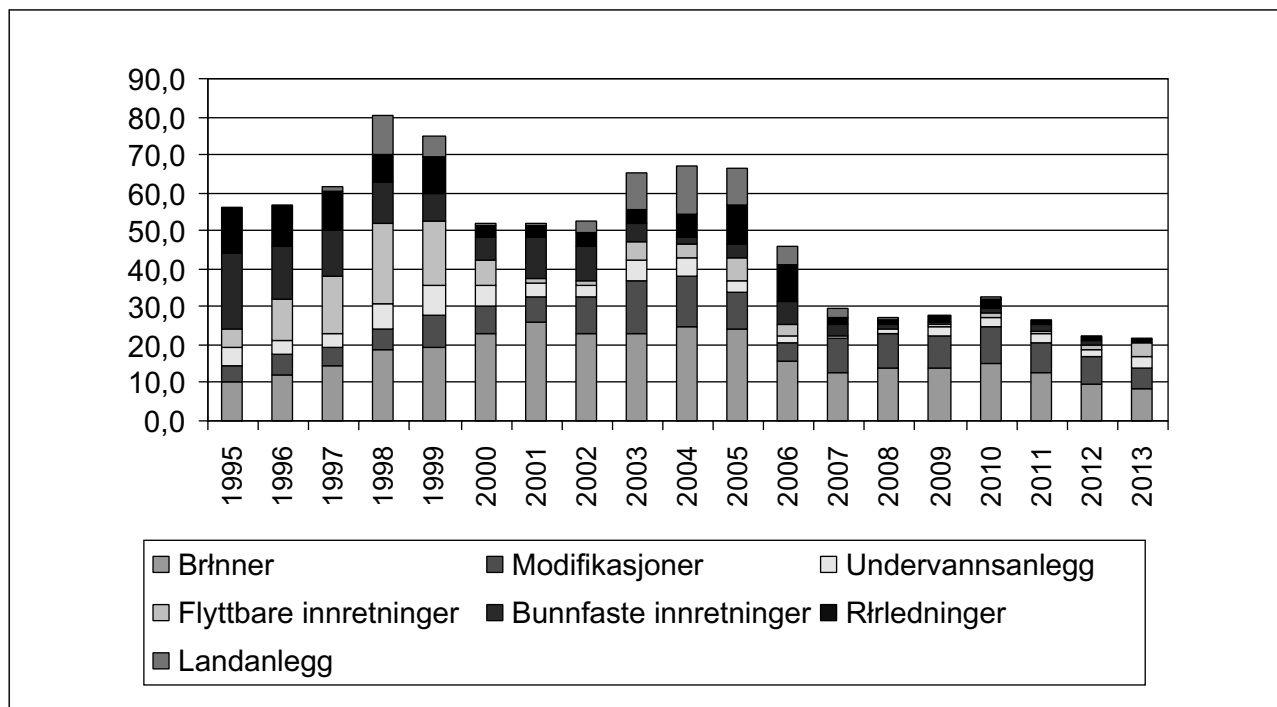
Etter Nærings- og handelsdepartementets vurdering ville det være en klar styrke for BaneTele AS å finne alliansepartnere som kan gi selskapet et bredere industrielt fundament. Det bør derfor etter departementets syn søkes å bringe nye eiere inn i selskapet, som kan tilføre industriell kompetanse og nødvendig finansielt grunnlag.

En slik reduksjon i statlig eierandel kan enten skje gjennom et salg, en rettet emisjon eller en fusjon (eller som kombinasjoner av disse). Departementet har påbegynt en slik mulig prosess og Stortinget orienteres om dette nå. En framdriftsplan må legges til grunn at statens eierandel reduseres på en måte som skal ivareta verdiene i selskapet, samtidig som selskapet drives forsvarlig. Eventuelle fusjonsløsninger kan muligens konkluderes raskere enn et salg. I samsvar med Stortingets vedtak 9.12.02 vil regjeringen komme tilbake til Stortinget med et opplegg dersom det skulle vise seg mulig å komme fram til et konkret transaksjonsforslag som kan styrke selskapet industrielt og finansielt.

3.9.1 Situasjonen i norsk offshore-rettet verkstedsindustri

I dette avsnittet gis en oppfølging av følgende anmodningsvedtak fra Stortinget:

«Stortinget ber Regjeringen gi en beskrivelse

Figur 3.1 Samlede investeringer 1995–2013. Mrd. 2002-kroner

Kilde: Oljedirektoratet

av situasjonen i norsk offshore-rettet verkstedsindustri og gjennomgå konkurransesituasjonen for denne industrien i forhold til andre EØS-land, og melde tilbake dette for Stortinget i Revidert nasjonalbudsjett for 2003.»

Markedspotensialet: Investeringer og driftsutgifter, pågående og planlagte utbygginger

Investeringer og driftsutgifter

I år og i de kommende to årene vil det være et høyt investeringsnivå på norsk sokkel. Årlige investeringer i 2003, 2004 og 2005 er anslått til rundt 65 milliarder kroner. De største investeringene er knyttet til Snøhvit, Kristin og Ormen Lange. Fra 2006 vil investeringene kunne reduseres mot et nivå i underkant av 30 mrd. kroner årlig fra 2007 til 2011, jf. fig. 3.1. Det er imidlertid viktig å understreke at usikkerheten knyttet til investeringsanslagene blir større jo lenger fram i tid en ser. Basert på historiske kunnskaper er det naturlig å forvente at de faktiske investeringene i årene fra 2007 til 2011 vil bli til dels vesentlig høyere enn hva disse anslagene synes å tilsi.

I tillegg til investeringer er det betydelig aktivitet i markedet for drift og vedlikehold. Dette markedet er i årene framover beregnet å ligge i overkant av 30 milliarder kroner.

Totalt utgjør investeringene og markedet for drift og vedlikehold et totalmarked for leverandør-

industrien på i underkant av 100 milliarder kroner årlig i de kommende tre årene. Det er rimelig å anta at nivået deretter vil bli redusert.

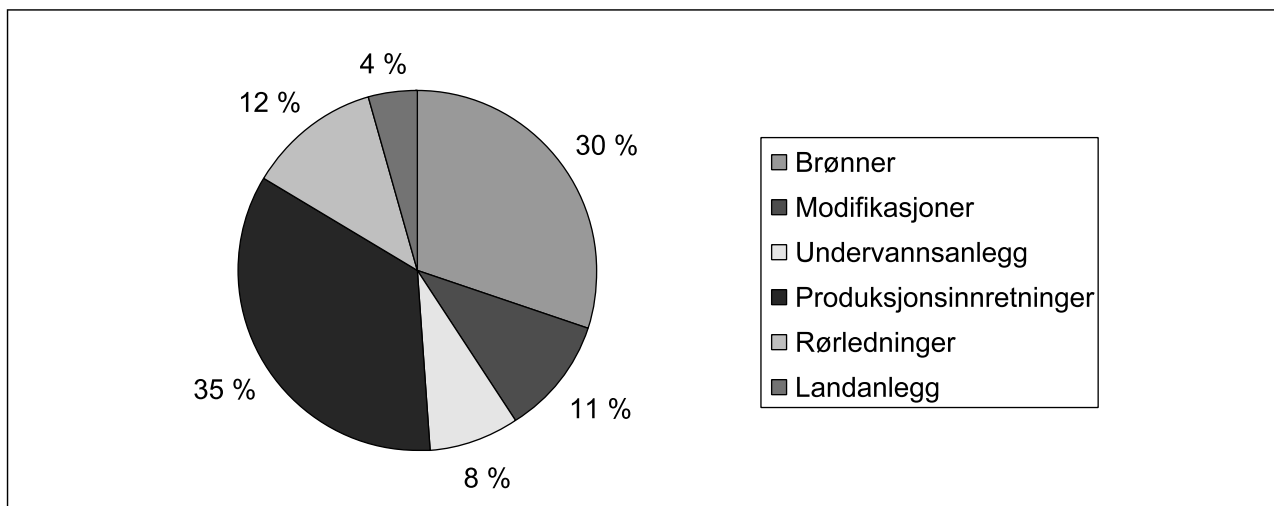
Når det gjelder leteaktivitet, har antall letebrønner de siste årene ligget mellom 20 og 25. Oljedirektoratets prognose for 2003 viser at det vil bli påbegynt 16 letebrønner i løpet av året. Det er ventet at den framtidige leteaktiviteten i årene som kommer vil ligge på et noe lavere nivå enn tidligere. Færre funn vil på sikt føre til færre utbyggingsoppdrag.

Pågående og planlagte utbygginger

7. mars 2002 godkjente Stortinget utbyggingen av Snøhvitfeltet. Prosjektet representerer den første utbyggingen i Barentshavet og er den hittil største og mest omfattende industriutbygging i Nord-Norge. Regjeringen vurderer utbyggingen av Snøhvit LNG som svært viktig for utviklingen av næringsliv og industriell kompetanse i Nord-Norge og har lagt stor vekt på å få prosjektet realisert.

Det pågår for tiden også flere andre utbyggingsprosjekter på norsk sokkel. Bl.a. er Grane og Mikkell under utbygging, med planlagt oppstart kommende høst. Kristin planlegges å være i produksjon fra 2005. Plan for utbygging og drift for Ormen Lange er ventet i løpet av høsten 2003. En slik plan vil omfatte feltutbygging, landanlegg og rørledninger mellom dette feltet og Sleipner. Produksjonsoppstart vil ventelig finne sted i 2007.

Figur 3.2 Fordeling av samlede investeringer 1995–2002. Totale investeringer i perioden om lag 485 mrd. kroner. Drift og vedlikehold kommer i tillegg

Kilde: Oljedirektoratet

I årene som kommer er det også ventet flere andre utbygginger. Av disse blir ventelig Skarv, Statfjord senfase, Osebergområdet og Valhall videreutvikling de største hva investeringer angår.

Nærmere om strukturelle endringer i leverandørindustrien

Olje- og gassnæringen i Norge og internasjonalt er i kontinuerlig forandring. Dette stiller den norsk-baserte olje- og gassnæringen overfor nye utfordringer:

- Konsolidering og oppkjøp i petroleumssektoren har gjort at mange foretak som opprinnelig var norskeide nå har utenlandske majoritetsiere. Dette gjelder bl.a. for foretak innen seismikk og boreoperasjoner. I den grad utenlandske eiere velger å flytte virksomhet ut av Norge, vil dette isolert sett kunne svekke det norske petroleumsmiljøet og verdiskapingen i Norge. Samtidig vil slik utflytting også virke kostnadsbesparende dersom flytting skjer til land med lavere kostnadsnivå enn Norge. På den annen side finnes det også eksempler på at utenlandske oppkjøp av norske bedrifter fører til økt satsing gjennom bedret posisjonering på det internasjonale markedet.
- Norsk industri kan i dag sies å ha en relativt svak posisjon i flere av de segmenter hvor investeringene fremover anslås til å bli store. Dette gjelder bl.a. brønntjenester og boreoperasjoner. Internasjonalt har disse segmentene i økende grad blitt dominert av amerikanske selskaper, ofte gjennom oppkjøp av konkurrenter. Disse segmentene kjennetegnes av høye kapitalkostnader og intensiv forskning og teknolo-

giutvikling. Det er likevel viktig å peke på at flere store, internasjonalt eide selskaper har valgt å legge forskningssentra til Norge, med de positive effekter dette har for kompetansebygging og sysselsetting. Samtidig bør det også pekes på at norske selskaper har en sterk posisjon innen andre segmenter, bl.a. havbruksteknologi.

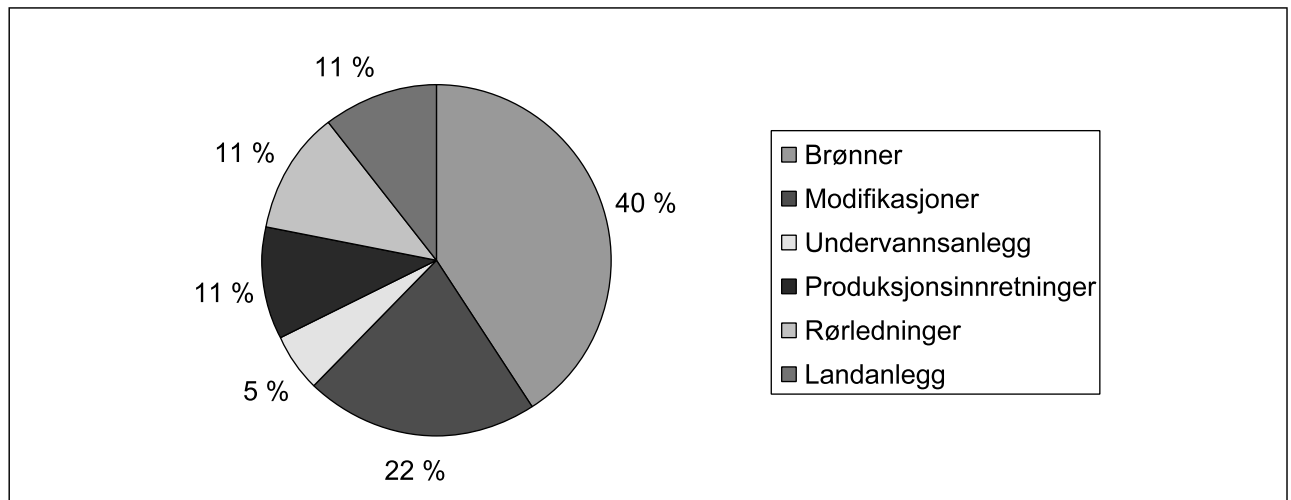
Sammensetningen av investeringene på norsk sokkel vil i årene framover endres. Hovedårsaken til dette er teknologiutvikling som har muliggjort enklere og mindre kostbare løsninger i forbindelse med nye utbygginger, eksempelvis undervannsløsninger inn til eksisterende infrastruktur eller selvstendige landanlegg og undervannssystemer for produksjon.

Figurene 3.2 og 3.3 illustrerer disse endringene. Eksempelvis utgjorde i perioden 1995 til 2001 investeringer i produksjonsinnretninger 35 pst. av totale investeringer på norsk sokkel, jf. fig. 3.2. Prognose for tilsvarende tall for perioden 2004 til 2010 er 11 pst., jf. fig. 3.3.

Oversikt over beleggssituasjonen kommende år

Prognosen for beleggssituasjonen de kommende to år gir i all hovedsak samme bilde som tilsvarende prognoser har gitt tidligere år. Selv om beleggssituasjonen de nærmeste to årene totalt sett kan sies å være tilfredsstillende, varierer beleggssituasjonen mer enn normalt mellom de enkelte verftene.

Hovedbekymringen er likevel at det på noe sikt, fra 2005, synes som om det på norsk sokkel blir mer utfordrende å skaffe nye oppdrag. I en slik

Figur 3.3 Fordeling av samlede investeringer 2004–2010. Totale investeringer i perioden om lag 297 mrd. kroner. Drift og vedlikehold kommer i tillegg

Kilde: Oljedirektoratet

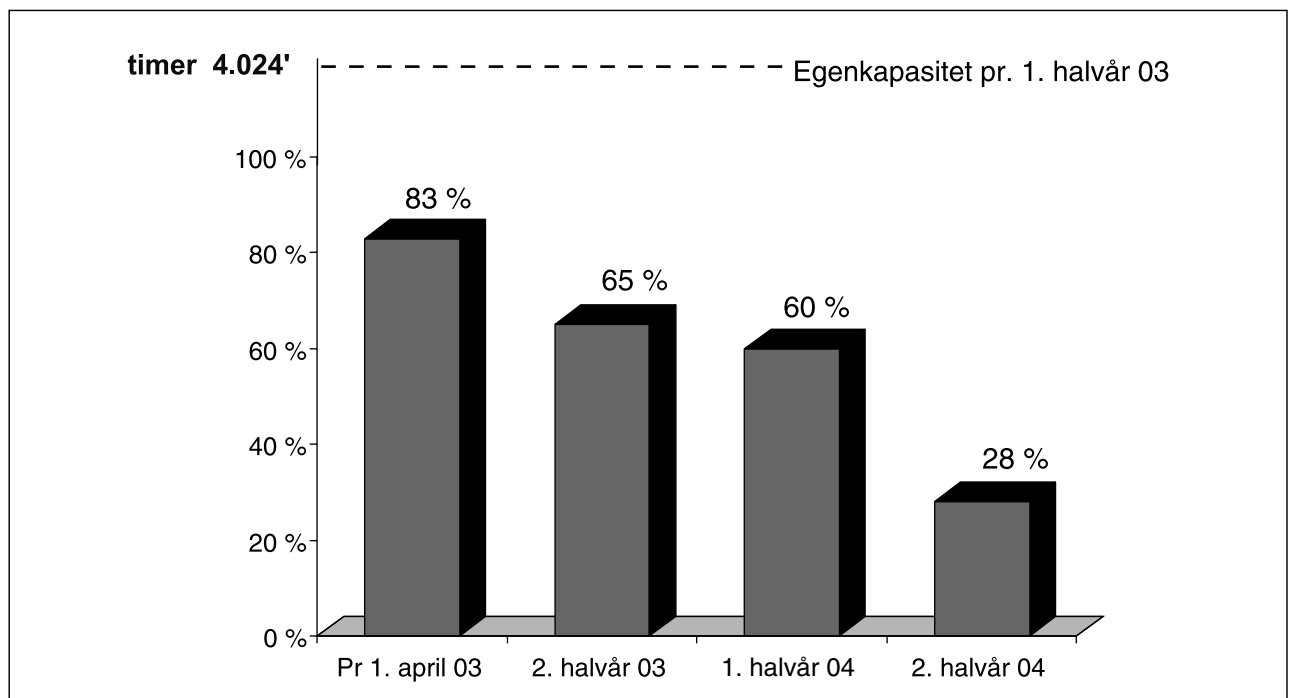
situasjon er det viktig at offshoreverftene ser nærmere på mulighetene for internasjonale oppdrag.

Framtidige utfordringer for offshorerettet verkstedsindustri

Konsolideringstrenden blant oljeselskapene og anvendelse av ny teknologi er de to mest sentrale drivkreftene i utviklingen av leverandørindustrien. En ser i dag flere parallelle trender i leverandørindustrien, hvorav de viktigste er:

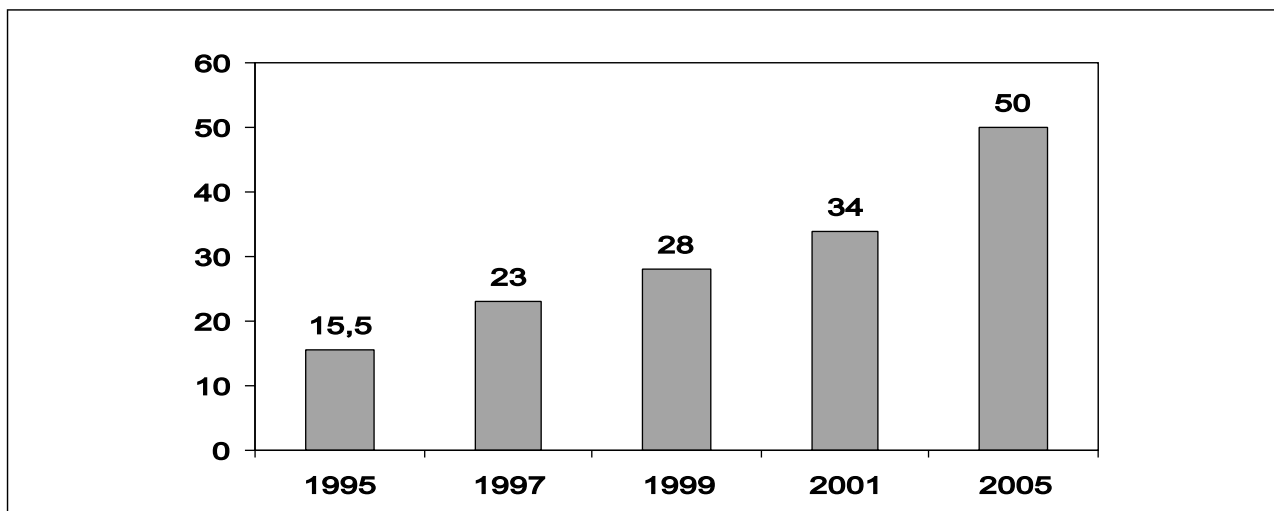
- Endrede samarbeidsformer mellom leverandørindustrien og oljeselskapene
- Allianser, oppkjøp og fusjoner
- Økt etterspørsel etter totalleveranser (leveranser av fullstendige produksjonssystemer)
- Spesialisering innenfor et segment eller innenfor noen få produkter og tjenester,
- Økende behov for egen teknologiutvikling
- Økt internasjonalisering

Virkningene av disse trendene på utviklingen av

Figur 3.4 Beleggsituasjonen for norske offshoreverft kommende fire halvår

Kilde: TBL

Figur 3.5 Norskbasert leverandørindustri internasjonale omsetning i mrd. kroner. Tall for 2005 er en målsetting. Tallene viser samlet verdi av eksport og salg fra norskeide etableringer i utlandet
Kilde: INTSOK, SNF

næringen er usikre. Næringen vil imidlertid endres over tid, både teknologisk og strukturelt.

En konsekvens av konsolideringen blant de store oljeselskapene har vært at disse har styrket sin markedsposisjon i forhold til leverandørindustrien. Internasjonalt har en rekke leverandørselskaper derfor posisjonert seg gjennom oppkjøp og fusjoner. Dette har ført til at de har utvidet sitt produkt- og tjenestespekter, oppnådd stordriftsfordeler og styrket sin markedsposisjon i forhold til oljeselskapene. Større leverandørselskaper kan levere totalleveranser til oljeselskapene. En har delvis sett den samme utviklingen i norsk leverandørindustri. Denne utviklingen forsterkes av at flere av de nye rettighetshaverne på norsk kontinentalsokkel er mindre oljeselskaper med begrenset intern kompetanse. Disse selskapene er avhengig av en leverandørindustri som kan ta hånd om større deler av virksomheten.

En annen utvikling går mot økt spesialisering i leverandørindustrien. En del selskaper fokuserer sin virksomhet innen et enkelt segment og satser der på å være best på leveranser av ett eller noen få produkter. Bak denne spesialiseringen ligger behovet for å foreta betydelige investeringer i forskning, utvikling og demonstrasjon før et produkt kan anvendes i fullskalaproduksjon. Utviklingskostnadene til disse selskapene må fordeles over flere solgte enheter enn hva det norske markedet etterspør. Spesialisering er derfor en drivkraft for internasjonalisering.

Økende grad av spesialisering og arbeidsdeling er et av de viktigste trekkene ved globaliseringen. Dette er en trend vi finner i de fleste næringer, inkludert petroleumssektoren. Konsekvensen

er at verken nasjoner eller enkeltelskaper kan være ledende på alle områder. En må akseptere at komparative fortrinn endres etter hvert som en industrisektor endres og modnes. Det kan følgelig ikke forventes at norsk petroleumsindustri skal kunne opprettholde sin konkurransekraft i alle ledd av verdikjeden. Norsk petroleumsindustri må være forberedt på å tilpasse seg strukturelle endringer og et skiftende forretningsklima. Evnen til å tilpasse seg og utnytte slike trender er nøkkelen til å opprettholde en sterk petroleumsnæring i Norge

Alt i alt er det grunnlag for å hevde at situasjonen for norsk leverandørindustri generelt er rimelig positiv. Særlig er konkurranseevnen stor når det gjelder ingeniør- og kunnskapsbaserte tjenester, ikke minst innenfor prosjektledelse og gjennomføring av store, komplekse prosjekter. Norsk leverandørindustri er ledende innen utvikling og implementering av høyteknologiske løsninger. Dette gjelder for eksempel innenfor flytende produksjon og undervannsløsninger for operasjoner på dypt vann.

Internasjonal virksomhet

I likhet med de norske oljeselskapene er mange norske selskaper innen leverandørindustrien allerede godt etablert internasjonalt. Andre er i ferd med å etablere seg.

Det er verdt å merke seg at norsk leverandørindustri gjennom slik satsing gjør seg gjeldende internasjonalt i stadig sterkere grad. På sikt vil internasjonal virksomhet være avgjørende for å opprettholde et sterkt petroleumsmiljø i Norge.

Figur 3.5 viser at norsk leverandørindustri har

en betydelig internasjonal omsetning. Figuren viser også at veksten de siste årene har vært markant. Tallet for 2005 er INTSOKs¹ målsetting.

I forhold til det totale markedet for olje- og gassrelaterte varer og tjenester er imidlertid norske selskapers markedsandel liten (1–3 pst.). Denne andelen øker til 7–8 pst. dersom en kun ser på offshoremarkedet. Uansett er potensialet og mulighetene for norsk offshorerettet industri store.

Konkurransesituasjonen for norsk offshorerettet verkstedsindustri i forhold til andre EØS-land

Den offshorerettede verkstedsindustrien har de siste årene opplevd en forverring av konkurranseposisjonen i forhold til enkelte av sine konkurrenter innenfor EØS-området. Dette har hatt den konsekvens at flere kontrakter er blitt tildelt utenlandske fabrikkasjonsverksteder. For flere av disse har det vært betydelige prisforskjeller i norske anbyderes disfavør.

Anskaffelser til petroleumsvirksomheten er underlagt innkjøpsregelverket i EU/EØS². Formålet med dette regelverket er å sikre reell konkurranse om offentlige anskaffelser, slik at det økonomisk mest fordelaktige tilbudet velges i anskaffelsesprosessen. Rettighetshavere på norsk sokkel og andre sokkelområder innenfor EØS-området er følgelig pålagt å velge leverandører på bakgrunn av konkurranse og ikke-diskriminering.

Det stilles følgelig strenge krav til internasjonal konkurranseedyktighet for å få tildelt oppdrag innen petroleumssektoren. Norske offshorerettede verksteders reduserte konkurranseevne den senere tiden kan skyldes flere forhold. Blant de mest sentrale er nasjonale forskjeller i lovlig offentlig støtte, lønnsnivå for industriarbeidere og kapitalkostnader. Forskjeller i krav til helse, miljø og sikkerhet (HMS) samt klimatiske forhold kan også være av betydning. Disse forhold omtales videre nedenfor.

Offentlige støtteordninger

Konkurranseforholdene mellom land kan påvirkes av offentlig støtte. EØS-avtalens konkurranseregler innbefatter statsstøtteregler som har som for-

mål å gi like rammevilkår for alle aktører i EØS-området og dermed sikre rettferdig konkurranse. Konkurranssevridende støtte til foretak i EØS-området er i utgangspunktet forbudt³. Følgende fire kriterier må være oppfylt for at en støtteordning skal rammes av støtteforbudet:

1. Støtten må være gitt av staten eller av offentlige midler i enhver form.
2. Støtten må vri konkurransen eller true med å vri konkurransen.
3. Støtten må begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer.
4. Støtten må være egnet til å påvirke samhandelen mellom EØS-landene.

Europakommisjonen har imidlertid kompetanse til å godkjenne støtteordninger dersom støtteordningen har til formål å lette utviklingen av enkelte næringsgrener eller enkelte økonomiske områder⁴. ESA⁵ har samme kompetanse for EØS/EFTA-området. Følgelig eksisterer det mange lovlige støtteordninger av både generell og næringsspesifikk karakter. Offentlig støtte kan gis i form av blant annet regionalstøtte, forskningsstøtte, miljøstøtte, opplærings- og sysselsettingsstøtte, omstillingsstøtte, verftsstøtte, gunstige låne- og garantiordninger, samt i begrenset utstrekning direkte/indirekte driftstilskudd.

Europakommisjonen skal overvåke medlemsstatenes støttetildeling, og tar opp saker der de mener det er grunn til å tro at det foreligger ulovlig støtte. Mistanker om ulovlig støtte i EU kan formidles av tredjeparter til Europakommisjonen. Europakommisjonen er pliktig til å ta opp saker dersom det er grunn til å tro at det foreligger ulovlig støtte.

Regionalpolitisk statsstøtte

Med grunnlag i artikkel 61.3 a) og c) i EØS-avtalen kan støtteordninger godkjennes hvis de a) bidrar til økonomisk utvikling av områder hvor levestandarden er unormalt lav eller hvor det er betydelig arbeidsledighet, eller c) bidrar til å stimulere utviklingen av særskilte virksomheter eller områder uten å påvirke handelen på en uheldig måte.

Statsstøttereglene i EØS-avtalen definerer ut fra dette nærmere maksimale støttesatser knyttet

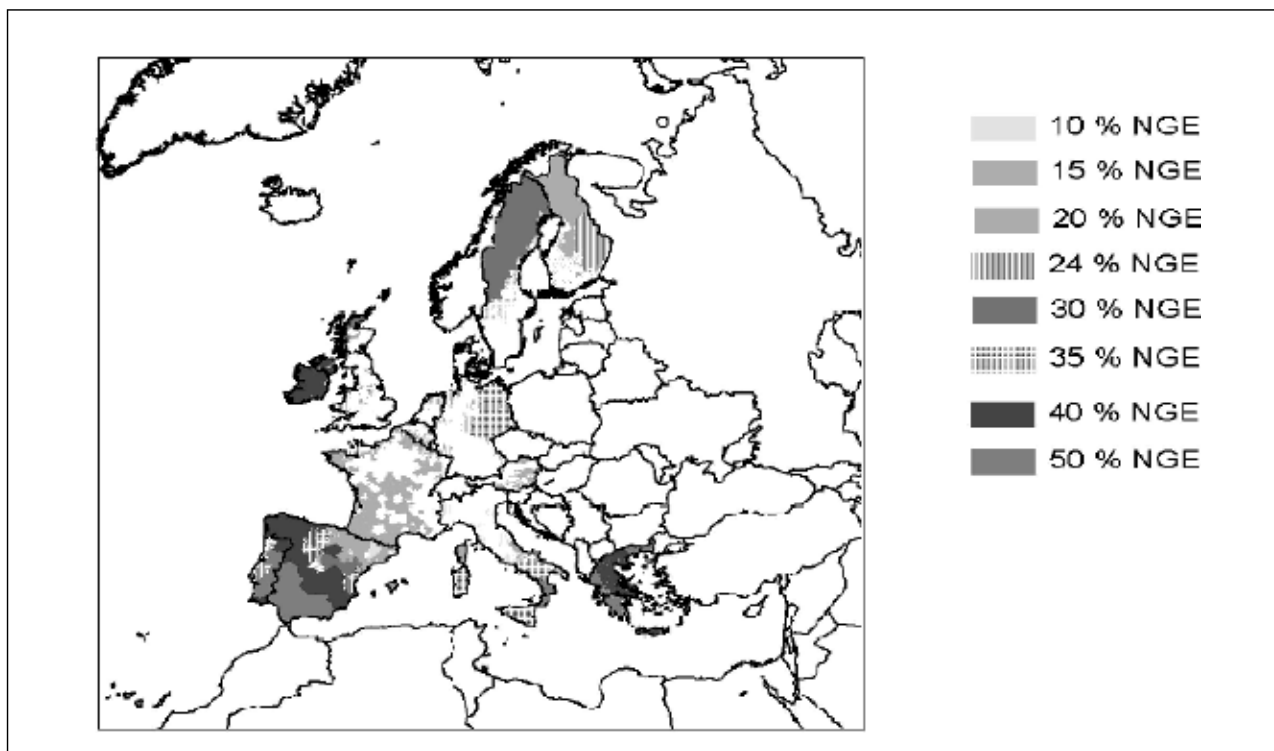
¹ INTSOK ble etablert i 1997 av myndighetene i samarbeid med norsk petroleumindustri med målsetting om å fremme norsk industri på det internasjonale markedet.

² Jf. forskrift om gjennomføring av EØS-avtalen vedlegg XVI punkt 4 om samordning av innkjøpsreglene for oppdragsgivere innen vann- og energiforsyning, transport og telekommunikasjon (forsyningssektorene), kap. VI – Alternativ prosedyre for olje- og gassektoren, tilføyd ved forskrift av 18. juni 1999 nr. 667.

³ Jf. EØS-avtalen artikkel 61 (1). I norsk rett blir statsstøtte regulert av Lov om offentlig støtte av 27. november 1992 nr. 117 med tilhørende forskrifter, forskrift om offentlig støtte av 4. desember 1992 nr. 907, samt forskrift om gjennomføring av EØS-avtalens bestemmelser om offentlig støtte til skipsbyggingindustrien av 19. mars 1999 nr 246.

⁴ Jf. EØS-avtalens artikkel 61.3 c).

⁵ EFTA Surveillance Authority (ESA).

Figur 3.6 Kart over maksimalt tillatte støttesatser til bedriftsinvesteringer i ulike regioner i EU for 2000, målt ved netto tilskuddsekvivalenter

Kilde: EUROPA The European Union Online

til bedriftsstøtte i ulike regioner og hvilke formål som kan støttes. Som en hovedregel vil det være tillatt med høyere støttesatser og støtte til flere formål jo lavere BNP pr. innbygger er og jo høyere arbeidsledigheten i området er.

Som illustrert i figur 3.6 er det tillatt å gi betydelig støtte til bedrifter i blant annet deler av Spania, Hellas, Sør-Italia og Irland. De områder som er markert med rødt på kartet har maksimal tillatt støttesats for investeringer på 50 prosent, mens de områder som er markert med blått har tilsvarende tillatt maksimal støttesats på 40 prosent (målt i netto tilskuddsekvivalenter).

I Norge er det anledning til å gi regionalpolitisk støtte til bedrifter i sonene A, B og C innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Norge har anledning til å gi relativt høy regional støtte til områder i Finnmark og Nord-Troms på inntil 25 pst. til store bedrifter og 30 pst. til små og mellomstore bedrifter. I andre deler av det geografiske virkeområdet kan det tildeles lavere regional støtte. De offshore-rettede verkstedene er lokalisert på steder i Norge hvor adgangen til å gi regional støtte er liten eller fraværende.

Norsk verkstedsindustri møter konkurranse fra verksteder beliggende i områder i EU som har anledning til å motta høy bedriftsrettet regionalpolitisk statsstøtte. I den grad muligheten til å gi høy

støtte benyttes, kan dette påvirke konkurransesituasjonen i norske verksteders disfavør.

Arbeidsmarkedstiltak

Arbeidsmarkedstiltak er støtte til arbeidsledige rettet mot områder i økonomien med høy arbeidsledighet. De skal fremme arbeidsmarkedspolitiske mål. Omfanget av arbeidsmarkedstiltak er betydelig større i EU enn i Norge, ifølge en rapport utarbeidet av Eurostat⁶. Gjennomsnittlig støtte til arbeidsmarkedstiltak i EU ligger på ca. 2,9 pst. av BNP. I Norge er støtten relativt sett liten på ca. 1 pst. av BNP.

Lønnsnivå for industriarbeidere

Ifølge Teknisk beregningsutvalg for inntektsoppgjørene utgjorde lønnskostnadene målt som andel av verdiskapingen (bruttoproduktet) i industrien mellom 70 og 80 prosent i perioden 1995–2001.⁷

I årene 1989–1996 økte timelønnskostnadene i gjennomsnitt mindre i norsk industri enn hos handelspartnerne. Fra 1988 til 1996 falt de relative timelønnskostnadene i felles valuta med om lag 12

⁶ Kilde: Eurostat: «Statistics in focus – Population and Social Conditions» – Theme 3–12/2002.

⁷ Kilde: NOU 2003: 10 «Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2003».

Tabell 3.11 Totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i norske kroner. Indeks Norge=100

Land	1980	1985	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Norge	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Tyskland	106	92	102	124	109	105	102	99	94
Danmark	94	79	84	99	99	99	96	95	88
Sveits	96	93	97	120	101	96	95	94	88
Belgia	113	87	89	113	101	98	96	91	87
USA	85	126	70	71	77	78	88	88	78
Finland	71	79	98	99	91	88	86	86	84
Japan	48	61	60	98	76	86	98	85	69
Østerrike	77	73	83	104	92	89	86	84	81
Nederland	104	85	84	99	89	87	85	83	81
Sverige	108	93	98	88	91	88	90	79	74
Frankrike	77	73	72	82	73	70	70	69	66
Storbritannia	65	60	59	56	70	70	73	69	64
Canada	75	106	74	67	65	64	71	68	57
Irland	51	57	55	57	56	57	56	57	57
Italia	70	74	81	67	68	65	62	57	56
Spania	51	45	53	53	50	49	48	47	45
Hellas	na	35	32	38	36	37	36	35	34
Sør-Korea	na	12	17	30	24	30	38	35	29
Portugal	18	15	18	22	23	22	21	21	20

Lønnsbegrepet er lønn og indirekte personalkostnader per arbeidet time.

Omregning til norske kroner ved årlige gjennomsnittlige valutakurser på Oslo Børs.

Kilde: NOU 2003: 10

prosent. Fra og med 1997 har imidlertid timelønnsveksten for industriarbeidere vært klart sterkere i Norge enn hos våre handelspartnere. Fra 1996 til 2000 økte de relative timelønnskostnadene i felles valuta med 2,5 pst. Den dramatiske økningen kom i 2001 og 2002, hvor anslag indikerer en økning i de relative timelønnskostnadene i felles valuta på hele 16 pst. I denne perioden styrket kronen seg med om lag 11 pst.

Tabell 3.11 viser at utviklingen i relative lønnskostnader for industriarbeidere i utvalgte land fra 1980 til 2002 har medført at Norge har blitt lønnsledende for industriarbeidere blant handelspartnere.

Ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene ligger imidlertid lønnskostnadene i Norge langt nærmere nivået hos våre handelspartnere når funksjonærlønninger inkluderes i sammenligningene for industrien⁸. Dette underbygger antagelsen om at norske offshorerettede verksteder er mer konkurransedyktige i EØS-området når et oppdrag innbefatter en vesentlig andel funksjonærtimer til for eksempel ingeniørarbeid og prosjektstyring.

Bedriftenes kostnadmessige posisjon påvir-

kes også av arbeidsproduktiviteten. Tall for sammenlikning av arbeidsproduktivitet mellom land er imidlertid beheftet med betydelig usikkerhet, og Det tekniske bergningsutvalget for inntektsoppgjørene sier at slike tall må brukes med stor varsomhet. En rapport fra Deloitte & Touche gir tall for lønnskostnader og arbeidsproduktivitet. Rapporten viser at industriarbeidere i Norge antas å være om lag like produktive som for eksempel i Frankrike, omlag 10 pst. mer produktive enn arbeidere i Nederland og ca. 17 pst. mer produktive enn arbeidere i Spania. De produktivetsjusterte lønnskostnadene i Norge ligger ifølge Deloitte & Touche 12 pst. under kostnadene i Nederland og henholdsvis omlag 17 og 32 pst. over Frankrike og Spania⁹. Dette betyr at for eksempel spanske verksteder har en vesentlig konkurransefordel i forhold til norske verksteder for kontrakter som krever et stort antall fabrikkstimer.

Kapitalkostnader

Ved siden av lønnskostnader er kostnader knyttet til bruk av kapital viktige for bedriftenes internasjo-

⁸ Kilde: NOU 2003: 10 «Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2003».

⁹ Deloitte & Touche: «Kartlegging og sammenlikning av rammebetingelsene for offshorerettet verkstedsindustri og skipsverftsindustrien i Nederland, Frankrike, Nederland og Spania», 31. mars. 2003.

nale konkurranseevne. Ifølge Teknisk beregningsutvalg for inntektsoppgjørene var det på 1990-tallet med noen unntak billigere eller like billig å låne i norske kroner som i en vektet kurv av handelspartnernes valutaer¹⁰. I 2000 var det nominelle rentenivået i gjennomsnitt om lag 2 prosentpoeng høyere enn hos våre handelspartnere. På grunn av en reduksjon i kronekursen var imidlertid rentedifferansen regnet i felles valuta om lag lik null. De to siste årene har det vært klart dyrere å låne i norske kroner. Dette skyldes både en høy rentedifferanse og en betydelig økning i kronekursen. I 2001 var rentedifferansen korrigert for endringer i valutakursen 6 pst., mens den i 2002 var hele 12 pst.

Selv om norske bedrifter har tilgang til et internasjonalt kapitalmarked på samme måte som sine utenlandske konkurrenter, er det likevel en klar tendens til at mange bedrifter låner mest i nasjonal valuta. Dette gjelder særlig små og mellomstore bedrifter som produserer for hjemmemarkedet. For å redusere eksponeringen overfor valutarisiko er det også hensiktsmessig å ha gjeld i nasjonal valuta dersom andre kostnader og inntekter er i nasjonal valuta.

Norske offshorerettede verksteders konkurranseevne synes å ha blitt noe svekket de senere årene på grunn av den høye kronekursen og det høye norske rentenivået. Nedgangen i rentenivået det siste halve året samt en gradvis reduksjon i den norske kronekursen i samme periode har imidlertid bidratt til å dempe konkurranseulempen noe.

Krav til helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Det eksisterer innenfor EØS-området ikke noe særskilt EØS-regelverk for HMS for offshorerettet verkstedsindustri¹¹. HMS-regelverket er bransjeovergripende. EØS-rettsaktene er såkalte minimumsregler, og det er opp til de enkelte land eventuelt å innføre strengere bestemmelser.

I forbindelse med kontraktstildelinger, legger oppdragsgiverne, dvs. operatørselskapene/rettighetshaverne i en utvinningstillatelse, til grunn sine egne, selskapsinterne HMS-krav til kontraktøren. Disse kravene gjelder uavhengig av om verftet er lokalisert i Norge eller i andre land. I og med at operatørselskapene og utvinningstillatelsene stiller samme HMS-krav til alle leverandører til norsk sokkel, burde dette tilsi at konkurranseforholdene mellom land i utgangspunktet ikke påvirkes.

¹⁰ Kilde: NOU 2003: 10 «Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2003».

¹¹ Deloitte & Touche: «Kartlegging og sammenligning av rammebetingelsene for offshorerettet verkstedsindustri og skipsverftsindustrien i Nederland, Frankrike, Nederland og Spania», 31. mars. 2003.

Klimatiske forskjeller

Klimatiske forskjeller mellom land spiller en rolle i forhold til investeringer i og vedlikehold av bygninger og utstyr samt kapitalkostnader knyttet til dette. I konkurrentland som Spania, Frankrike, Italia og til dels Nederland kan fabrikasjon gjennomføres utendørs hele året, hvilket innebærer lavere driftskostnader ved verksteder i de nevnte konkurrentlandene enn i Norge.

Konklusjon

Norsk offshorerettet verkstedsindustri konkurranseevne er blitt svekket de siste årene, blant annet på grunn av dyre lønnsoppgjør, høy rente og høy kronekurs. Store forskjeller i lønnskostnader for industriarbeidere mellom norske verksteder og deres konkurrenter innenfor EØS-området har medført at norske verksteder i mindre grad enn tidligere kan møte konkurransen fra land med relativt lave industriarbeiderlønninger når det gjelder oppdrag med stor andel av fabrikasjon. Videre kan offentlig støtte i flere konkurrentland bidra til å øke konkurranseforskjellene ytterligere. Ulike nasjonale krav til HMS på byggeplasser i Europa samt klimatiske forskjeller kan i visse situasjoner også bidra til å påvirke norske offshorerettede verksteders konkurransesituasjon.

Norsk offshorerettet verkstedsindustri synes å stå overfor betydelige omstillingsutfordringer i lys av antatt færre utbyggingsprosjekter på norsk sokkel på sikt og sterk internasjonal konkurranse om disse oppdragene. Norsk verkstedsindustri tradisjonelle hjemmemarkedsorientering kan således være ugunstig i forhold til å opprettholde aktivitet og sysselsetting på mellomlang sikt. Med en antatt nedgang i etterspørselen etter fabrikkasjonsoppdrag på norsk sokkel vil verkstedsindustrien måtte øke sin internasjonale satsing.

I tiden framover kan det bli nødvendig for bedriftene i offshorenæringen å orientere seg mer mot områder der de har særlig god konkurranseevne. Dette gjelder bl.a. teknologi- og kunnskapsbaserte varer og tjenester, ikke minst innenfor prosjektledelse og gjennomføring av store, komplekse prosjekter. Økt spesialisering kan bli nødvendig for å utnytte skalafordeler i produksjonen, og omfanget av prefabrikasjon i lavkostland for sammenstilling i Norge kan øke. Videre er det heller ikke usannsynlig at noen verksteder på sikt må omstille til annen virksomhet.

Regjeringen er sterkt opptatt av den vanskelige situasjonen for norsk offshorerettet verkstedsindustri og ønsker gjennom et stramt budsjett å legge

til rette for en stabilt lavere rente og valutakurs med sikte på å bedre konkurransesituasjonen for norsk konkurranseutsatt industri.

Situasjonen for petroleumsrettet leverandørindustri generelt må imidlertid sies å være positiv. Konkurransesevnen er god for ingeniør- og kunnskapsbaserte tjenester, herunder prosjektledelse og gjennomføring av store, komplekse prosjekter. Norsk leverandørindustri er ledende innenfor utvikling og implementering av høyteknologiske løsninger knyttet til blant annet flytende produksjon og undervannsløsninger for operasjoner på dypt vann. Flere av de offshorerettede verkstedene er dessuten tunge aktører i det økende vedlikeholds-markedet.

Den petroleumsrettede leverandørindustrien må også i tiden framover være forberedt på betydelige strukturendringer i lys av at petroleumsaktiviteten på norsk sokkel er gått over i en mer moden fase.

3.10 Fiskeridepartementet

Kap. 1021 Drift av forskningsfartøylene

Post 21 Driftsutgifter

Det har vært en økning i Havforskningsinstituttets oppdragsvirksomhet knyttet til forskningsfartøylene de siste årene uten at bevilgningene har vært økt tilsvarende. Utgiftene knyttet til oppdragsvirksomheten utgiftsføres på kap. 1021 og finansieres i sin helhet av oppdragsinntektene som inntektsføres på kap. 4021.

For å ivareta kravet om realistisk budsjettering fremmes det forslag om at bevilgningen på kap. 1021 Drift av forskningsfartøylene, post 21 Spesielle driftsutgifter økes med 30 mill. kroner i 2003, mot en tilsvarende økning av kap. 4021 Drift av forskningsfartøylene, post 01 Oppdragsinntekter.

Kap. 1030 Fiskeridirektoratet

Post 01 Driftsutgifter

På grunn av en feilføring på 8 mill. kroner i Fiskeridirektoratets regnskap for 2003, ble overførte midler til 2003 redusert med 7,6 mill. kroner.

Det fremmes derfor forslag om at bevilgningen på kap. 1030 Fiskeridirektoratet, post 01 Driftsutgifter økes med 7,6 mill. kroner på i 2003 for å erstatte manglende overførte midler fra 2002.

Post 70 (Ny) Tilbakebetaling av innbetalte vederlag

Fiskeridirektoratet har i forbindelse med klagebehandlingen av nye oppdrettskonsesjoner for laks høsten 2002 besluttet å omgjøre tre tilsagn hvor søkerne allerede har betalt inn til sammen 15 mill. kroner i vederlag. Disse vederlagene foreslås nå refundert med renter. Samtidig vil vederlag fra søkere som etter klagebehandlingen har fått tildelt disse konsesjonene bli innbetalt til Fiskeridirektoratet.

Det fremmes derfor forslag om at det i 2003 bevilges 15,4 mill. kroner på kap. 1030 post 70 (Ny) Tilbakebetaling av innbetalte vederlag, samtidig som det bevilges 15 mill. kroner på kap. 4030 Fiskeridirektoratet, post 13 (Ny) Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner.

Kap. 1040 Fiskeristøtte og strukturtiltak

Post 71 (Ny) Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning av fiskeflåten, kan overføres

Forslag til avgiftssats

Regjeringen har foreslått å innføre en strukturavgift på flåteleddet til finansiering av et eget fond for kondemnering av fiskefartøy. Forslaget er en del av de strukturtiltakene som planlegges innført i kystflåten.

Hjemmel for innføring av strukturavgift ble lagt frem i Ot.prp. nr. 76 (2001–2002) Om lov om endring i lov 3. juni 1983 nr. 40 om saltvannsfiske m.v. (strukturfond for kapasitetstilpassing av fiskeflåten). Proposisjonen ble behandlet av Stortinget i desember 2002. Hjemmelen ble godkjent i Stortinget 12. desember 2002 og bifalt ved kgl.res. 28. mars 2003. Lovhjemmelen trer i kraft 1. juli 2003.

Den årlige avgiftssatsen for strukturavgiften skal vedtas av Stortinget ved den årlige budsjettbehandlingen.

I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 12 (2002–2003) Om støttetiltak for fiskerinæringa for 2003 vises det til at Regjeringen vil komme tilbake til spørsmålet om strukturfond og forslag til avgiftssats i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2003. Næringskomiteen viser til dette i sin innstilling til Ot.prp. nr. 76. (Innst. O. nr. 34 (2002–2003)). Dette varsles også i St.meld. nr. 20 (2002–2003) Strukturtiltak i kystfiskeflåten, som ligger til behandling i Stortinget. I meldingen tilrår Regjeringen at Strukturfondet reserveres for fartøy under 15 meter, og at forslag til avgiftssats og statlig medfinansiering fremmes for Stortinget i revidert nasjonalbudsjett 2003.

Det trekkes allerede i dag en del avgifter av fangstverdien før utbetaling til fisker. Ved fastsettingen av nivået på strukturavgiften, må det derfor tas hensyn til at den totale avgiftsbelastningen ikke blir for høy. Samtidig er det også slik at det fremtidige resultatet for det enkelte fartøy må forutsettes å bli forbedret etter hvert som flåten tilpasses ressursgrunnlaget. Strukturavgiften vil dermed ikke bare gi en samfunnsøkonomisk gevinst, men også en direkte driftsøkonomisk gevinst for hvert enkelt fartøy innenfor de gruppene som omfattes av ordningen.

Avgiftssatsen må likevel settes så vidt høyt at fondet blir tilført tilstrekkelige midler, da avgiftens berettigelse ligger i at det skal kunne kjøpes ut et tilstrekkelig antall fartøy til at det får betydning for situasjonen for den gjenværende flåten.

Beregninger viser at en kondemneringsordning for fartøy under 15 meter vil kreve et Strukturfond på rundt 385 mill. kroner over fem år, dersom fondet skal ha reell effekt for kvotegrunnlaget til den gjenværende flåten i de ulike reguleringsgruppene. Det vil gi ca. 77 mill. kroner årlig, som innebærer at en vil kunne ta ut om lag 70 fartøy fra en fartøymasse på rundt 2.500 fartøy. Dette tilsvarer en andel på om lag 3 pst. første året. Over fem år vil det bety rundt 350 fartøy, noe som tilsvarer nærmere 15 pst. av dagens fartøy under 15 meter som fisker innenfor adgangsbegrensede fiskerier.

For å finansiere et fond av denne størrelsen kreves det en avgiftssats på 0,7 pst. av anslått førstehandsverdi av landet fisk i 2003 på 11 mrd. kroner. Dette er samme sats som Fiskeridepartementets foreslo i høringsnotatet av 7. august 2002.

Det har fra fiskerinæringens organisasjoner blitt fremsatt krav om at fondet skal medfinansieres av staten med 50 pst., og at avgiften flåten skal belastes således bør ligge på 0,35 pst. Dersom staten går inn med 50 pst., vil en avgiftssats på 0,35 pst. for flåten innebære om lag 39 mill. kroner årlig med utgangspunkt i en førstehandsverdi på 11 mrd. kroner. Ved lavere andel statlig medfinansiering, eller lavere førstehandsverdi, vil avgiftssatsen måtte settes tilsvarende høyere for å oppnå en innbetaling til fondet på 300–400 mill. kroner.

Når det gjelder statlig medfinansiering, har Regjeringen lagt til grunn at overførte, ubrukte midler fra tidligere strukturordninger for fiskeflåten over kap. 2415 post 72 Tilskudd til kapasitetstilpasning og fornyelse i fiskeflåten på 16,5 mill. kroner skal utbetales til Strukturfondet i 2003. Dette skal imidlertid ikke legge bindinger på fremtidig statlig medfinansiering.

Utfra en helhetsvurdering er Fiskeridepartementet kommet til at avgiftssatsen for andre halvår

i 2003 bør settes til 0,35 pst., jf. forslag til romertallsvedtak.

Budsjetteknisk håndtering av strukturavgift og -fond

En avgiftssats på 0,35 pst. for 2. halvår 2003 vil som nevnt gi en innbetaling fra næringen på 19,2 mill. kroner i 2003 basert på forventet førstehandsverdi på 11 mrd. kroner. Når det tas hensyn til at overførte, frigjorte midler på 16,5 mill. kroner under SND på kap. 2415 post 72 Tilskudd til flåtefornyelse og strukturtiltak, skal utbetales til Strukturfondet, vil dette gi en samlet anslått innbetaling til Strukturfondet på 35,7 mill. kroner i 2003.

Det foreslås at Strukturfondet håndteres budsjetteknisk ved at det opprettes en ny utgiftspost på kap. 1040, post 71 (Ny) Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning, som tilføyes stikkordet «kan overføres». Benevnelsen på kap. 1040 foreslås samtidig endret til «Fiskeristøtte og strukturtiltak». Det foreslås samtidig opprettet et nytt tilhørende inntektskapittel, kap. 4040, hvor det opprettes en post 01 (Ny) Strukturavgift for kapasitetstilpasning av fiskeflåten. I 2003 vil de statlige midlene som utbetales fra SND fra tidligere overførte midler bli inntektsført på denne inntektsposten. For å sikre fleksibiliteten mht. bruken av midlene er det behov for en merinntektsfullmakt knyttet til postene.

Konklusjon

Det fremmes forslag om at Stortinget fastsetter avgiftssatsen for strukturavgiften til 0,35 pst. for 2. halvår 2003. Det fremmes videre forslag om at det i 2003 bevilges 35,7 mill. kroner på kap. 1040 Fiskeristøtte og strukturtiltak, post 71 (Ny) Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning, mot en tilsvarende bevilgning på kap. 4040 post 01 (Ny) Strukturavgift for kapasitetstilpasning av fiskeflåten. Det fremmes i tillegg forslag om merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 1062 Kystverket

Post 30 Maritim infrastruktur

I 2000 og 2001 benyttet Kystdirektoratet sine fullmakter til å omdisponere midlertidig henholdsvis 12,1 og 1 mill. kroner fra kap. 1062 Kystverket, post 60 Tilskudd til fiskerihavneanlegg (daværende kap. 1064 post 60) til post 30 Maritim infrastruktur (daværende kap. 1064 post 30 Fiskerihavneanlegg). Siden det ikke lenger er knyttet stikkordet

«kan nyttes under» mellom disse postene, må en reversering av denne omdisponeringen i 2003 gjøres ved å redusere post 30 mot en tilsvarende økning av post 60.

Det fremmes derfor forslag om at kap. 1062 Kystverket, post 30 Maritim infrastruktur reduseres med 13,1 mill. kroner i 2003.

Post 60 Tilskudd til fiskerihavneanlegg

Det vises til omtale under post 30 Maritim infrastruktur. Det fremmes forslag om at bevilgningen på kap. 1062 Kystverket, post 60 Tilskudd til fiskerihavneanlegg økes med 13,1 mill. kroner i 2003.

Kap. 4021 Drift av forskningsfartøyene

Post 01 Oppdragsinntekter

Det vises til omtale under kap. 1021 Drift av forskningsfartøyene, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Det fremmes forslag om at bevilgningen på kap. 4021 post 01 Oppdragsinntekter økes med 30 mill. kroner i 2003.

Kap. 4030 Fiskeridirektoratet

Post 13 (Ny) Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner

Det vises til omtale under kap. 1030 Post 70 (Ny) Tilbakebetaling av innbetalte vederlag.

Det fremmes forslag om at det i 2003 bevilges 15 mill. kroner på kap. 4030 Fiskeridirektoratet, post 13 (Ny) Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner.

Kap. 4040 (Nytt) Fiskeristøtte og strukturtiltak

Post 01 (Ny) Strukturavgift for kapasitetstilpasning av fiskeflåten.

Det vises til omtale under kap. 1040 Fiskeristøtte og strukturtiltak, post 71 (Ny) Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning av fiskeflåten.

Det fremmes forslag om at det bevilges 35,7 mill. kroner på kap. 4040 (Ny) Fiskeristøtte og strukturtiltak, post 01 (Ny) Strukturavgift for kapasitetstilpasning av fiskeflåten i 2003.

Orienteringssaker til Stortinget

Etablering av trafikkentral for Nord-Norge

I St.meld. nr. 12 (2001–2002) Rent og rikt hav orienteres det om Regjeringens arbeid knyttet til sikkerhet og beredskap langs kysten. Det fremholdes

at Kystverket er ansvarlig for sivil maritim trafikk-kontroll og overvåking. Gjennom denne virksomheten og etatens øvrige virksomhet er Kystverket et nasjonalt kontaktpunkt for informasjon til og fra skipstrafikken og besitter betydelig informasjon om skipstrafikken langs kysten. Den maritime trafikkkontrollen ved Kystverkets trafikksentraler har vært konsentrert om farvann i Sør-Norge hvor det er dokumentert en særlig høy risiko. Det er etablert trafikksentraler for Rogaland (Kvitsøy), Oslofjorden (Horten), Grenlandsområdet (Brevik) og Nord-Hordaland (Fedje).

I St.meld. nr. 12 (2001–2002) ble det videre orientert om arbeidet knyttet til trafikkontroll i Nord-Norge. Utviklingen i Nordvest-Russland og i Barentshavet medfører økt skipstrafikk. De klimatiske forholdene og mørketiden er særlige risikomoment. Som varslet i St.prp. nr. 1 (2002–2003) for Fiskeridepartementet har Kystdirektoratet på oppdrag fra Fiskeridepartementet utredet en trafikkentral for Nord-Norge. Det er lagt til grunn at sentralen skal føre kontroll med skip som går i transitt langs kysten, og i de mest risikoutsatte områder i indre farvann. Transportøkonomisk Institutt har vurdert den samfunnsøkonomiske lønnsomhet. Beregningene viser at trafikksentralen har en netto nyttekostnadsbrøk på 1,2. Dette innebærer at trafikksentralen er lønnsom med god margin under de forutsetninger Transportøkonomisk Institutt legger til grunn.

Regjeringen foreslår derfor at det bygges en slik trafikkentral. I forhold til lokalisering av trafikksentralen har det vært lagt til grunn en vurdering av strategisk beliggenhet og distriktpolitiske hensyn. Regjeringen foreslår derfor at sentralen legges til Vardø, som har en strategisk beliggenhet i forhold til Barentshavet. Videre kan man vurdere en samlokalisering av trafikksentralen med Vardø Radio. Også distriktpolitiske hensyn tilsier at sentralen legges til Vardø.

Kostnadsrammen for bygging av en trafikksentral er anslått til å ligge rundt 134 mill. kroner. Detaljprosjekteringen vil beløpe seg til om lag 4 mill. kroner fordelt med 1,5 mill. kroner i 2003 og 2,5 mill. kroner i 2004. Fiskeridepartementet vil for 2003 omdisponere 1,5 mill. kroner til oppstart av detaljprosjekteringen. Det tas sikte på å legge frem en bindende kostnadsramme og startbevilgning for ny trafikkentral for Nord-Norge i forbindelse med statsbudsjettet for 2004, med sikte på byggestart i 2005.

Årlige driftsutgifter er anslått til å ligge rundt 12 mill. kroner. Sentralen vil i stor grad overvåke skip i transitt. Denne gruppen kan ikke gebyrlegges av hensynet til folkerettens prinsipp om uskyl-

dig gjennomfart. Dette innebærer i utgangspunktet at driften må dekkes over statsbudsjettet.

Orientering om status for utredning av slepebåtkapasiteten i nordområdene

I St.meld. nr. 12 (2001–2002) Rent og rikt hav orienteres det om at Regjeringen vil foreta en nærmere vurdering av slepebåtkapasiteten i Nord-Norge. Kystdirektoratet har på oppdrag av Fiskeridepartementet foretatt en gjennomgang av situasjonen, som også har vært sendt på høring våren 2003.

Høringsrapporten foreslår at det leies inn en havgående slepebåt for å dekke østlige deler av Finnmark, videre at det leies et fartøy for å dekke Vest-Finnmark og Nord-Troms inntil Melkøya er ferdig etablert i 2006, at det inngås en avtale med Kystvakten om tilstedeværelse i Vesterålen og Troms, samt at det kjøpes inn nødslepeutstyr. Høringsrunden viste at høringsinstansene i hovedsak sluttet seg til disse vurderinger. Rapporten ble oversendt departementet 29. april 2003.

Fiskeridepartementet vil på denne bakgrunn vurdere rapporten nærmere, og komme tilbake til saken i forbindelse med budsjettforslaget for 2004.

3.11 Landbruksdepartementet

Reduksjon i driftsutgifter

Som ledd i gjennomføringen av Regjeringens reviderte budsjettpropplegg for 2003 foreslår Landbruksdepartementet at bevilgningene til drift og forvalt-

ningsstøtte til virksomheter under landbruksforvaltningen reduseres. Landbruksdepartementet foreslår fordeling av budsjettreduksjonen som vist i tabell 3.12.

Kap. 1107 Statens dyrehelsetilsyn – veterinær vaktordning

Den nye veterinærvaktordningen begynte å løpe pr. 01.04.03. Fra samme dato er vaktgodtgjørelsen utbetalt som tilskudd over post 70 *Tilskudd til veterinær beredskap*. I og med at vaktgodtgjørelse for gammel ordning (klinisk vakt) utbetales som oppgavepliktig lønn på post 01 *Driftsutgifter* fram til og med 31.03.03 innebærer dette at 17,5 mill. kroner av bevilgningen til veterinær beredskap vil bli belastet på post 01.

Regjeringen foreslår derfor at bevilgningen på kap. 1107 post 01 økes med 14,7 mill. kroner, sett i sammenheng med omtalen av reduserte driftsbevilgninger. Post 70 foreslås redusert med 17,5 mill. kroner.

Norge er medlem i den internasjonale vaksinebank for munn- og klauvsjuka. Medlemmene har vedtatt å legge ned bankens produksjon og markedsføring av vaksine. Det er besluttet at det inngås en avtale med vaksineprodusenten Merial for å sikre tilgang på vaksine. Denne overgangen innebærer en engangskostnad på 2 mill. kroner for medlemslandene i 2003. Den årlige kontingenten til banken vil synke fra om lag 80 000 kroner til 25 000 kroner etter endringen. Det legges til grunn at Statens dyrehelsetilsyn omprioriterer midler innenfor rammebevilgningen på kap. 1107, post 01

Tabell 3.12 Forslag til trekkfullmakter i 2003

Kap.	Post	Virksomhet	Kroner
1100	01	Landbruksdepartementet	– 1 456 000
1107	01	Statens dyrehelsetilsyn	– 2 832 000
1110	01	Statens landbruksstilsyn	– 1 391 000
1112	50	Forvaltningsstøtte og utviklingsoppgaver, Veterinærinstituttet	– 1 434 000
1112	51	Forvaltningsstøtte, utvikling og kunnskapsformidling, Planteforsk	– 620 000
1112	52	Støtte til fagsentra, Planteforsk	– 172 000
1114	01	Statens næringsmiddeltilsyn	– 3 038 000
1115	01	Etablering av nytt mattilsyn	– 1 185 000
1140	50	Driftsøkonomiske analyser m.m., NILF	– 250 000
1142	50	Forvaltningsstøtte, utvikling og kunnskapsformidling i skogbruket, Skogforsk	– 171 000
1143	01	Statens landbruksforvaltning	– 1 899 000
1146	01	Norsk institutt for jord- og skogkartlegging	– 864 000
1147	01	Reindriftsforvaltningen	– 473 000
1161	70	Tilskudd til forvaltningsdrift	– 215 000
Sum			– 16 000 000

Driftsutgifter for å gjennomføre denne investeringen i 2003.

Kap. 1115 Etablering av nytt mattilsyn

Post 01 Driftsutgifter

Som ledd i Regjeringens reviderte budsjettopplegg for 2003 foreslås det at bevilgningen til investeringer i bygninger ifm. etableringen av nytt mattilsyn reduseres med 10,0 mill. kroner. Forslaget gir samlet sett en reduksjon på kap. 1115 post 01 på 11,2 mill. kroner, jf. nærmere omtale av redusert driftsbevilgning.

Kap. 1137 Forskning og utvikling

Post 50 Forskningsprogrammer

Som ledd i Regjeringens reviderte budsjettopplegg for 2003 foreslås bevilgningen redusert med 9,0 mill. kroner. Forslaget innebærer at planlagt aktivitet må reduseres eller utsettes.

Post 51 Basisbevilgninger til forskningsinstitutt m.m.

Som ledd i Regjeringens reviderte budsjettopplegg for 2003 foreslås bevilgningen redusert med 1,0 mill. kroner.

Kap. 1142 Miljø- og næringstiltak i skogbruket

Post 76 Ressurs- og miljøtiltak i skogbruket

Som ledd i Regjeringens reviderte budsjettopplegg for 2003 foreslås bevilgningen redusert med 3,0 mill. kroner. Bevilgningen over denne posten blir i hovedsak brukt til tiltak for å bedre miljøtilpasningene i skogbruket, til tiltak som sikrer frø- og planteforsyningen og til ulike opplærings- og informasjonstiltak. Forslaget vil medføre redusert aktivitet innenfor disse områdene.

Kap. 1143 Statens landbruksforvaltning

Post 72 Erstatninger

Bevilgningen på posten skal dekke erstatninger ved ekspropriasjon av rett til reinbeite i Trollheimen. Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 0,3 mill. kroner. Årsaken til dette er at en i februar 2003 har foretatt en utbetaling på 112 670 kroner til en grunneier som påviste feil i arealgrunnlaget for hans erstatning. Sistnevnte utbetaling medfører at hele årets bevilgning allerede er disponert før de årlige utbetalingene foretas. Beregnin-

ger viser at de årlige utbetalingene vil beløpe seg til i underkant av 0,3 mill. kroner. Det er derfor behov for en tilleggsbevilgning i 2003 på 0,3 mill. kroner for å dekke forpliktelsene for inneværende år.

Kap. 1145 Jordskiftrettene

Post 01 Driftsutgifter

Den pågående omorganiseringen av jordskifterettene innebærer blant annet at 7 jordskifteretter skal legges ned. Dette medfører høyere kostnader enn budsjettet både til dekning av nødvendige overgangsordninger og til ekstra husleie. For å følge opp vedtatte endringer i organiseringen av jordskifterettene foreslår Regjeringen at bevilgningen over kap. 1145 økes med 3,0 mill. kroner.

Kap. 1147 Reindriftsforvaltningen

Post 45 Store utstyrskjøp og vedlikehold

Høyesterett avsa 24. oktober 1997 dom i Aursundensaken. Høyesterett kom til at det på et område innenfor forvaltningsgrensene for det samiske reinbeiteområde ikke var etablert reindriftsrett. I forbindelse med reindriftsforhandlingene for avtalen 1998/99 framsatte Norske Reindriftsamers Landsforbund krav om at myndighetene måtte avklare nærmere hvordan de vil følge opp situasjonen som har oppstått i de sørsamiske områdene etter Høyesteretts dom i Aursundensaken. Det ble uttrykt en klar vilje fra Regjeringen side til å sikre næringsgrunnlaget for den sørsamiske reindriften, og det ble forutsatt at en slik sikring primært skulle skje gjennom leieavtaler. Videre ble det fastsatt at utgiftene med leieavtaler og/eller ekspropriasjon av beiterett skal dekkes av Staten. Det vises til St.prp. nr. 49 (1997–1998) og St.meld. nr. 18 (1997–1998). Den 6. april 1998 krevde Riast Hylting reinbeitedistrikt med hjemmel i reindriftsloven § 31, ekspropriasjon av beiteretten for rein i de områder som er omfattet av Høyesteretts avgjørelser fra 1897 og 1997, et areal på om lag 121 kvadratkilometer.

Det foreligger nå gode muligheter for at Landbruksdepartementet skal lykkes i å inngå avtaler med grunneierne om leie av beiterett for rein. Dette medfører at man unngår en eventuell ekspropriasjon av beiteretten. Posten foreslås derfor økt med 4,4 mill. kroner for å dekke statens utgifter ved inngåelse av en reinbeiteavtale med grunneierne nord og nordvest for Aursunden i Rørøskommune. Utgiftene er i all hovedsak knyttet til oppføring av reingjerder.

Post 71 Omstillingstiltak i Indre Finnmark

For Vest-Finnmark reinbeiteområde fastsatte Reindrifststyret 30. januar 2002 *høyeste reintall* for sommerbeitedistriktene til 63 700 rein. Høyeste reintall for distriktene i Vest-Finnmark reinbeiteområde ble fastsatt på bakgrunn av føringene Stortinget ga i Innst. S. nr. 216 (1999–2000) der: «Stortinget ber Regjeringen i samarbeid med reindrifstutøverne å fastsette øvre reintall for hvert distrikt». Næringskomiteen presiserer, jf. Budsjettinnst. S. nr. 8 (2001–2002), at det er svært viktig å få tilpasset antall rein i forhold til beitegrunnet. Komiteen uttaler videre at omstillingstiltakene i indre Finnmark må følges opp nøye, og om nødvendig må det stilles flere midler til disposisjon til disse tiltakene.

For å følge opp Stortingets føring om at prosessen skal skje i *samarbeid med reindrifstutøverne*, er det satt i gang en prosess der man etablerer en dialog med de ulike reinbeitedistriktene omkring ønskelige og aktuelle tiltak for å nå målet om det fastsatte høyeste reintallet. På bakgrunn av disse drøftingene inngås det en *driftsavtale* mellom Reindrifstforvaltningen og hvert enkelt distrikt/siida, der det skisseres hvordan man skal nå målet om det fastsatte høyeste reintallet. Denne prosessen styres av et *prosjektkontor* tilknyttet Reindrifstforvaltningen i Vest-Finnmark. Både staten og næringsen har en gjensidig forpliktelse for å sørge for at de tiltakene man blir enige om gjennomføres. Tilpassningen av reintallet til det fastsatte høyeste reintall skal være gjennomført innen 1. april 2005.

For å få et tilstrekkelig antall reindrifstutøvere med på en frivillig avvikling og en reduksjon av reintallet til det fastsatte, suppleres de eksisterende virkemidlene over reindrifstavtalen ved at det etableres en bonusordning for slaktning av rein. Landbruksdepartementet foreslår at deler av de tilgjengelige midlene over posten omdisponeres til dette formålet for å dekke utgiftene i 2003.

For at man skal kunne overholde fristen som er satt for gjennomføringen av tilpassningen av reintallet, er det nødvendig at reduksjonen iverksettes i slaktesesongen 2003/2004. Dette innebærer at avtalene med reindrifstutøverne må inngås i forkant av slaktesesongen 2003/2004. Ved at utgiftene til gjennomføringen av avtalene hovedsakelig kommer til utbetaling i 2004 er det nødvendig med Stortingets samtykke i at Landbruksdepartementet kan inngå bindende avtaler med reindrifstutøverne om en reduksjon av reintallet. Videre er det nødvendig at den enkelte utøver gis tilsagn om utbetaling i samsvar med inngått avtale. På bakgrunn av de nevnte forhold foreslår Landbruksdepartementet at Stortinget samtykker i at Land-

bruksdepartementet gis fullmakt til å inngå avtaler om reduksjon i reintallet med reindrifstutøverne i Vest-Finnmark innenfor en ramme på 15,0 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 2411 (Nytt) Tapsfond*Post 50 (Ny) Lån til landbruksformål*

Det foreslås en bevilgning på 1,6 mill. kroner på kap. 2411 post 50 Tapsfond, lån til landbruksformål. Beløpet gjelder en underdekning hos Statens nærings- og distriktsutviklingsfond mellom spesifiserte tap på lån til landbruksformål fram til 31.12.01 og bevilgning over statsbudsjettet. Lån til landbruksformål har fra og med 2002 samme vilkår som andre næringslån slik at utgiftene til administrasjon, låneprovisjon til staten og tapsavsetninger blir dekket innenfor rentemarginen og ikke over statsbudsjettet.

Det var ikke bevilget midler på posten i budsjettet for 2002, og ansvaret for lån til landbruksformål er overført til Nærings- og handelsdepartementet. Behovet som nå meldes knytter seg til forhold påløpt i tidsrommet der Landbruksdepartementet fremdeles hadde ansvaret.

Kap. 4100 Landbruksdepartementet (jf. kap. 1100)*Post 40 (Ny) Salg av eiendom*

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 63 (2001–2002) gav Stortinget Landbruksdepartementet fullmakt til å selge Kjeller gård og overføre inntektene av salget til Jordfondet. Landbruksdepartementet fikk samtidig fullmakt til å fastsette nødvendige endringer i vedtektene for Jordfondet slik at fondets midler også kan nyttes til vern av skog.

Landbruksdepartementet har startet en prosess med sikte på salg av hele eller deler av eiendommen. Gjennom denne prosessen er det kommet indikasjoner om at salgsinntektene kan bli høyere enn tidligere antatt. Landbruksdepartementet foreslår derfor at 20,0 mill. kroner av salgsinntektene fra Kjeller gård bevilges på post 40 *Salg av eiendom*.

Det foreslås at salgsinntekter fra Kjeller gård ut over dette vil gå til Jordfondet slik at Jordfondet vil bli tilført midler til skogvern slik det ble forutsatt i Stortingets behandling av St.prp. nr. 63 (2001–2002). Da det er usikkert om Landbruksdepartementet vil selge hele arealet på Kjeller gård inneværende år foreslås det at tidsavgrensningen til 2003 i fullmakten til salg av Kjeller gård gitt i behandlingen av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 8 (2002–

2003) oppheves, jf. forslag til romertallsvedtak. Landbruksdepartementet vil komme tilbake til Stortinget med de bevilgningsmessige konsekvensene av dette.

Kap. 4114 Statens næringsmiddeltilsyn (jf. kap. 1114)

Post 01 Gebyr og analyseinntekter m.m.

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble det i vesentlig omfang lagt opp til at inntekter under kap. 4114, som i hovedsak er inntekter fra næringsmiddelavgiften, skulle gi dekning for tiltak under kap. 1107, i tillegg til å dekke kostnader under kap. 1114. Dette var gjort under forutsetning av at forskrift 27. november 1992 nr. 875 om næringsmiddelavgift (næringsmiddelavgiftsforskriften) sin formålsparagraf skulle endres.

Under høringen av utkastet til ny forskrift kom det flere merknader mot den foreslåtte endringen. Merknadene var fra flere høringsinstanser særlig grunnlagt i manglende hjemmelsgrunnlag for den tilrådde avgiftsøkningen. Helsedepartementet og Landbruksdepartementet vurderte saken på nytt, og kom til at en ikke ville endre forskriften og avgiftssatsene med den hjemmelen loven hadde. For å kunne følge opp Stortingets budsjettvedtak, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003) fant Helsedepartementet og Landbruksdepartementet det derfor riktig å endre hjemmelen i næringsmiddeloven og har lagt fram forslag om dette i Ot.prp. nr. 75 (2002–2003).

I det næringsmiddelavgiften først kan økes fra 1.7.2003, blir det nødvendig å øke satsen til 1,92 pst. for norskproduserte og importerte råvarer og til 1,52 pst. for importerte ferdigvarer. Dette vil beregningsmessig gi en inntekt på 70 mill. kroner i 2003 i samsvar med vedtak i tilknytning til St.prp. nr. 1 (2002–2003). Det bes om at Stortinget ser økningen av næringsmiddelavgiften i sammenheng med behandlingen av Ot.prp. nr. 75 (2002–2003).

Kap. 5651 Aksjer i selskap under Landbruksdepartementet

Post 80 Utbytte

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) er det budsjettert med et utbytte på 0,75 mill. kroner fra Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS (VESO). Dette ble budsjettert under forutsetning av at VESO oppnådde et ordinært resultat etter skatt på 3 mill. kroner. VESOs resultat i 2002 ble på minus 2,9 mill. kroner. Det foreslås derfor at det ikke tas utbytte fra selskapet i 2003. Landbruksdepartementet foreslår

derfor at kap. 5651 post 80 reduseres med 0,75 mill. kroner i 2003.

Oppretting av differanse i mellomværende i regnskapet for 2001

Det er avdekket en differanse i mellomværende mellom Finansdepartementet og Statens landbruksforvaltning. Ved innlesing av filer fra Leve-ranseregisteret for slakt mot reskontro og utligning av disse, oppdateres kontantregnskapet med transaksjoner på bl.a. konto 9997. Transaksjonene omposteres deretter mot resultatkonti knyttet til bevilgningsregnskapet kap. 1150, post 73. Ved etterkontroll av regnskapet for 2002 ble det i regnskapet for 2001 oppdaget at transaksjoner knyttet til reskontroføringer i 2000 som ikke er utlignet i 2001, ikke er ompostert.

På bakgrunn av dette ber Regjeringen om Stortingets samtykke til at gjenstående uavklarte differanser på 1 357 501,82 kroner på mellomregnskapskonti i Statens landbruksforvaltnings regnskap kan korrigeres i det sentrale statsregnskapet ved postering over konto for forskyvninger i balansen, jf. forslag til romertallsvedtak.

Statskog SF

Innledning

Statskog SF forvalter 1/3 av landarealet, i alt om lag 110.000 km². Statskog er også landets største skogeier, men skogen dekker likevel mindre enn 5 pst. av Statskog sitt totale areal. Resten er fjell- og utmarksareal, for det meste i de tre nordligste fylkene. I Sør-Norge er en omfattende del av arealet (om lag 27.000 km²) statsallmenning hvor lokalbefolkningen har ulike bruksretter (tømmer, ved, beite, fiske m.m.).

Stortinget behandlet våren 2002 et Dok. nr. 8 forslag om salg av statlige eierandeler i Statskog SF. Forslaget og Stortingets behandling omhandlet Statskogs rolle i forhold til vern og makeskifte, salg av statlige skog- og utmarksarealer samt eierskap og forvaltning i statsallmenning m.v. Det skal i det etterfølgende redegjøres for Landbruksdepartementets oppfølging av Stortingets innstilling i saken.

Barskogvern

Stortingets flertall gikk ved behandlingen av Innst. S. nr. 150 (2001–2002) inn for at Statskogs arealer skal brukes aktivt for å øke barskogvernet i Norge, enten gjennom vern, makeskifte eller salg av arealer for å finansiere vern på privat grunn. Først når

dette er gjort er det aktuelt å selge ut deler av Statskogs eiendommer.

Landbruksdepartementet mener at dette er en effektiv måte å få til en vesentlig økning i barskogvernet. Det er etter departementets vurdering også sannsynlig at dette vil bli en langt raskere prosess enn tilsvarende på arealer i privat eie.

Landbruksdepartementet ser for seg at Statskog først og fremst kan bidra til å supplere eksisterende vernearealer, som ofte er forholdsvis små (64 pst. av disse er mindre enn en kvadratkilometer), med større, sammenhengende skogområder på 50 til 100 kvadratkilometer. Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) sin evalueringsrapport av barskogvernet peker på at det bør vernes slike store og relativt intakte, sammenhengende skogområder. Statskog forvalter en del slike større sammenhengende områder som kan være aktuelle for vern. Spesielt gjelder dette produktiv naturskog i fjellnære områder og/ eller naturskog i vanskelig tilgjengelig terreng som for en stor del er økonomiske nullområder.

Landbruksdepartementet mener at vern av økonomiske marginalområder («nullområder») på foretakets grunn normalt vil kunne gjennomføres uten at det vil bli fremmet krav om økonomisk erstatning. Vern av skog som er økonomisk nyttbar må gis en økonomisk kompensasjon, da det i Statskogs formålsparagraf heter at «Eiendommene skal drives effektivt med sikte på å oppnå et tilfredsstillende økonomisk resultat.» Dette gjenspeiles også i den utbyttepolitikken som gjelder for Statskog SF.

Statskog har startet arbeidet med å vurdere de skogbruksøkonomiske forhold i 60 til 70 områder som kan være aktuelle å stille til disposisjon for vern.

Arronderingsmessig salg

Statskog SF har på oppdrag fra Landbruksdepartementet utarbeidet en plan for arronderingsmessig salg av foretakets eiendommer. Det er ved utarbeidelse av planen tatt utgangspunkt i Stortingets forutsetninger for et slikt salg, beskrevet i Innst. S. nr. 150 (2001–2002). På bakgrunn av disse forutsetningene har Statskog foretatt presiseringer og definisjoner av forutsetningene for å få så konkrete kriterier som mulig. Med utgangspunkt i Statskogs totale eiendoms masse og Stortingets forutsetninger, har eiendommene som foreslås solgt kommet fram ved at følgende forutsetninger virker ekskluderende:

- Statsallmenninger
- Samerettsutvalgets arbeidsområde

- Eiendommer over ca. 3000 daa
- Eiendomskomplekser som utgjør en rasjonell driftsmessig enhet
- Eiendommer som er helt eller delvis vernet
- Eiendommer som har registrert verneverdier for barskogvern
- Eiendommer som ligger inntil 5 km fra arealer registrert verneverdige i barskogvernsammenheng (makeskifte) samt konkrete eiendommer som er spilt inn i makeskiftesammenheng

Statskogs eiendommer fyller flere funksjoner. Enkelte av eiendommene som foreslås solgt kan være av betydning for friluftsliv og allmennhetens adgang til jakt og fiske. For enkelte eiendommer er det samarbeidsavtaler med lokale jeger- og fiskeforeninger eller avtaler om skytebaner. Eiendommene kan også ha andre heftelser som festekontrakter og arealleiekontrakter. Disse momentene er ikke vurdert ved utvelgelse av eiendommer som foreslås solgt.

Med de begrensninger som er gjort og de føringer som følger av Stortingets innstilling foreslår Landbruksdepartementet at Statskog SF selger 35 eiendommer med et samlet areal på ca. 35.000 daa.

Statskog SF selger årlig eiendommer for ca. 5 mill. kroner. Foretaket vil uavhengig av det arronderingsmessige salget fortsette å selge eiendommer.

Landbruksdepartementet tar sikte på å endre vedtektene og utvide Statskog SF sine fullmakter til å kjøpe og selge eiendommer slik at Statskog SF gis fullmakt til å selge innkjøpt eller opprinnelig statseiendom for inntil 30 mill. kroner, og utover dette selge eiendommer etter fjellovens § 13 annet og tredje ledd. Videre vil det bli foreslått at Statskog gis fullmakt til å kjøpe skogeiendommer for inntil 30 mill. kroner pr. år, samt at forslag om kjøp og salg av grunneiendommer ut over 30 mill. kroner skal forelegges Landbruksdepartementet.

Øvrig oppfølging

Regjeringen har foreslått at det skal opprettes et nytt grunnforvaltningsorgan for det som i dag er statseid grunn i Finnmark, jf. Ot.prp. nr. 53 (2002–2003). Dette vil innebære at Statskog SF ikke lenger har oppgaver knyttet til forvaltningen i Finnmark, noe som vil få konsekvenser for både sysselsetting og økonomiske resultater i foretaket. Statskog SF vil på ordinær måte bli bedt om å tilpasse sin drift i henhold til den nye situasjonen.

Miljøverndepartementet legger opp til å overføre forvaltningen av storvilt på statsallmenningsgrunn fra Statskog SF til de lokale fjellstyrene.

Landbruksdepartementet vil i St.prp. nr. 1 (2003–2004) komme tilbake med en nærmere redegjørelse av de samlede konsekvensene for Statskog SF, og hvilke tiltak som må gjennomføres for å møte disse endringene.

Forenklet modell for finansieringen av matforvaltningen

Bakgrunn

Gjeldende finansieringssystem knyttet til matforvaltningen omfatter om lag 45 gebyr- og avgiftsordninger som innkreves langs hele matproduksjonskjeden.

De samlede inntektene fra gebyrer og avgifter utgjør i 2003 om lag 590 mill. kr, mens den samlede ressursbruken knyttet til oppgavene som vil inngå i Mattilsynet anslås til i størrelsesorden 1000 mill. kroner. Inntektene fra avgifter og gebyrer tilsvarer således om lag 60 pst. av den samlede tilsynsvirksomheten. Hovedtyngden av inntektene fra disse ordningene kommer fra næringsmiddelavgift og kjøttkontrollavgift.

Dagens system er fragmentert og uoversiktlig, og vurderes som lite egnet til å understøtte målene om et enhetlig, samordnet og kostnadseffektivt tilsyn langs hele matproduksjonskjeden.

De tre matdepartementene har på denne bakgrunn vurdert målene og prinsippene for finansieringen av matforvaltningen slik at denne kan gjøres konsistent med de øvrige elementene i matforvaltningsreformen. En har i den forbindelse også vurdert bestemmelsen om gebyrer og avgifter i den nye matloven. De tre matdepartementene har lagt fram disse spørsmålene og et forslag til forenklet finansieringsmodell i et notat som har vært gjenstand for bred høring.

De tre matdepartementene legger nedenfor fram mål, prinsipper og hovedtilnærming for en forenklet finansieringsmodell med sikte på at Stortingets behandling kan danne grunnlag for arbeidet med statsbudsjettet for 2004 og arbeidet med å forberede forskrifter for de enkelte gebyr- og avgiftsordninger.

Bestemmelsene som hjemler bruk av gebyrer og avgifter i matforvaltningen, fordeler seg på 13 ulike lover. Hovedtyngden av disse bestemmelsene faller inn under matlovens virkeområde og vil bli erstattet med bestemmelser i denne. Helsedepartementet vil senere i vår legge fram forslag til ny matlov. Bestemmelsene om gebyrer og avgifter i det kommende lovforslaget vil ta utgangspunkt i den prinsipielle drøftingen som er gitt nedenfor.

Forslagene i høringsnotatet

Målene som ble framlagt i høringsnotatet, kan oppsummeres i følgende hovedpunkter:

- En finansiering som innebærer forenklinger
- En finansiering som gir lave administrative kostnader
- En finansiering som gir mulighet for å se hele matproduksjonskjeden i sammenheng
- En finansiering som ikke legger utilsiktede bindinger på matforvaltningens valg av prioriteringer

Finansieringsmodellen skal støtte opp under de sentrale mål og strategier som er lagt for organiseringen av matforvaltningen. Det har videre vært et utgangspunkt for de tre matdepartementene at en også i fremtiden skal ha et system som er basert på at deler av matforvaltningens virksomhet blir finansiert gjennom gebyrer og avgifter.

På dette grunnlag ble det i høringsnotatet framlagt følgende hovedprinsipper for den framtidige finansieringen av matforvaltningen:

- Det skal være en logisk sammenheng mellom de oppgavene som matforvaltningen utfører og måten de finansieres på. Oppgaver som ikke kan knyttes til brukere eller brukergrupper, bør finansieres over statsbudsjettet uten bruk av gebyrer eller avgifter.
- Finansieringsmodellen må utformes slik at forvaltningen kan rette innsatsen mot de områder hvor behovet til enhver tid er størst. Dette forutsetter at finansieringsmodellen utformes slik at den ikke virker bestemmende for tilsynets valg av prioriteringer og bruk av midler langs matproduksjonskjeden.
- Ved bruk av gebyrer bør det være et grunnleggende prinsipp at bruker bare betaler for den faktiske tjenesten som mottas og at dette gjenspeiles i det grunnlaget som benyttes for å fastsette gebyret.

I høringsnotatet ble det drøftet nærmere i hvilken grad prinsippet om «bruker betaler» kan legges til grunn for alle brukerrettede oppgaver i matforvaltningen. Det var matdepartementenes oppfatning at prinsippet kan anvendes for de oppgavene i matforvaltningen som oppstår som følge av konkrete behov hos enkeltbrukere samt for de tilsyns- og kontrolloppgavene som entydig og over tid retter seg mot bestemte brukere eller brukergrupper og som klart kan avgrenses i forhold til andre tilsyns- og kontrolloppgaver i matforvaltningen. Prinsippet kan imidlertid vanskelig legges til grunn for alle tilsyns- og kontrolloppgavene i matforvaltningen. I

den sammenhengen ble det i høringsnotatet foretatt en nærmere vurdering av forholdet mellom ressursinnsats og brukerfinansiering ut fra strategiene om et samordnet og enhetlig tilsyn i hele matproduksjonskjeden og et tilsyn basert på risikovurderinger.

Et samordnet og enhetlig tilsyn tilsier at det må være en nær sammenheng mellom de ulike virkemidlene som tilsynet setter inn gjennom hele matproduksjonskjeden. I mange tilfeller vil en derfor ikke uten videre kunne spore tilsynets innsats til en enkelt bruker eller brukergruppe. Det vil i disse tilfellene være vanskelig å fastsette gebyrer som gir en riktig prising av hver av disse oppgavene. Departementene vil i slike tilfeller derfor vurdere å benytte øremerkede avgifter og legge innkrevningen til ett eller et fåtall ledd i matproduksjonskjeden ut fra hensynet til lave administrative kostnader i innkrevningen.

Et risikobasert tilsyn innebærer at tilsynet må kunne være i stand til raskt å endre sin tilsynsinnsats og omprioritere sin ressursbruk. Konsekvensen av dette vil være at det i perioder vil kunne oppstå et misforhold mellom den ressursinnsats som rettes inn mot enkelte brukere eller brukergrupper i matproduksjonskjeden og de kostnader disse aktørene påføres i form av gebyrer og avgifter. Det vurderes ikke som aktuelt å etablere finansieringsordninger som til enhver tid søker å utligne slike misforhold. De bør imidlertid være et siktemål at det over tid skal være rimelig grad av samsvar mellom innsats og kostnad innenfor ulike produktgrupper. En vil i den sammenheng legge til grunn at Mattilsynet etablerer rapporteringssystemer som gir grunnlag for å vurdere og rette opp systematiske avvik over tid innenfor nærmere definerte produktgrupper.

Med bakgrunn i prinsippene ovenfor ble det i høringsnotatet foretatt en gjennomgang av oppgavetyperne i matforvaltningen med sikte på å avgrense hvilke oppgaver som bør kunne finansieres med bruk av gebyrer og avgifter.

Det ble her lagt til grunn at de særskilte ytelser som forvaltningen gir basert på særskilte behov hos bruker, kan finansieres med gebyrer. Det ble videre lagt til grunn at tilsyn- og kontrolloppgavene i matforvaltningen bør kunne finansieres med bruk av gebyrer eller avgifter. Med tilsyn og kontroll forstås for det første den konkrete kontrollen av pliktsubjektene etterlevelse av en norm som allerede er fastsatt i regelverk eller enkeltvedtak, samt reaksjoner ved avvik. Innenfor begrepet «kontroll» forstås også kartlegging og overvåking, eksempelvis overvåking av den epidemiologiske utviklingen på matområdet og andre såkalte kon-

troll- og overvåkningsprogrammer. Beredskapsoppgaver for å opprettholde nødvendig kapasitet og kompetanse slik at tilsynet til enhver tid kan håndtere krisesituasjoner på en adekvat måte, ble også vurdert dekket av tilsyns- og kontrollbegrepet. Det samme gjelder tilsynets faglige støttefunksjoner, kompetanseutviklingstiltak, administrasjon og kommunikasjons- og informasjonsvirksomhet i den grad denne virksomheten er knyttet til gjennomføring av oppgavene som nevnt ovenfor.

De oppgaver i matforvaltningen som etter dette ikke dekkes av tilsyns- og kontrollbegrepet, er regelverksutvikling og internasjonalt rettede arbeid for øvrig. Det samme gjelder tilsynets faglige støttefunksjoner, kompetanseutviklingstiltak, administrasjon og kommunikasjons- og informasjonsvirksomhet i den grad denne virksomheten er knyttet til gjennomføring av disse oppgavene.

Basert på vurderinger av dagens ressursbruk i tilsynene vil en slik avgrensning innebære at om lag 90 pst. av utgiftene i matforvaltningen vil kunne dekkes gjennom inntekter fra gebyrer og avgifter. Denne andelen vil imidlertid kunne endre seg dersom oppgavesammensetningen i matforvaltningen endrer seg.

Med utgangspunkt i de framlagte prinsippene og drøftingen av de ulike oppgavetyperne i matforvaltningen samt bransjemessige ulikheter knyttet til produksjon og marked ble det i høringsnotatet lagt fram forslag til en forenklet finansieringsmodell. I modellen følges forpliktelsene i EØS-avtalen opp med hensyn til bruk av gebyrer og avgifter. I modellen er det videre lagt opp til at de oppgavene som oppstår i matforvaltningen som følge av særskilte behov hos bruker, blir gebyrlagt. Med basis i dette ble det lagt opp til følgende hovedtilnærming for bruk av gebyrer og avgifter i matforvaltningen:

- Innsatsvarer: Antall ordninger som legges på innsatsvarer begrenses til et fåtall. Ordningene ses i sammenheng med gebyrer/avgifter i senere ledd i matproduksjonskjeden.
- Den sjøbaserte matproduksjonen: Gebyrer eller øremerkede avgifter innkreves i hovedregelen tidlig i matproduksjonskjeden.
- Den landbaserte matproduksjonen og import av råvarer og ferdigvarer: Gebyrer/avgifter innkreves i hovedregelen sent i matproduksjonskjeden.
- Oppgaveområder i Mattilsynet som ikke kan knyttes til matproduksjon: Det vurderes inntil én gebyr- eller avgiftsordning per oppgaveområde.

I høringsnotatet ble denne hovedtilnærmingen konkretisert i en skisse med vel 20 gebyr- og av-

giftsordninger, hvorav de fleste ordningene var knyttet til brukerinitierte oppgaver eller oppfølging av forpliktelser etter EØS-avtalen.

I modellen legges det bl.a. opp til bruk av gebyrer i de tilfeller hvor kontroll- og tilsynsoppgavene entydig og over tid kan spores til en bruker eller brukergruppe i matproduksjonskjeden. Dette innebærer at hovedelementene i dagens gebyr- og avgiftsordninger knyttet til tilsyn og kontroll med fôr, sjømat og slakting kan videreføres, samtidig som det vurderes etablert en gebyrordning for tilsyn og kontroll med vann.

For andre tilsyns- og kontrolloppgaver i matproduksjonen som ikke uten videre kan spores til én bruker eller brukergruppe, men hvor oppgaven like fullt er brukerrettet, legges det opp til å etablere en kontrollavgift. Dagens næringsmiddelavgift vil samtidig bli fjernet. Det vil bli vurdert om kontrollavgiften skal differensieres etter varesorter med bakgrunn i produktenes ulike risiki med hensyn til forhold som har betydning for helsemessig trygg mat og matvarekvalitet. Det vil videre bli tatt hensyn til at enkelte produkter vil bli belastet med gebyrer i andre ledd i produksjonen samt at importerte ferdigvarer i utgangspunktet vil kreve en mindre tilsynsinnsats i Norge enn norskproduserte varer da tilsyn i leddene fram til import er utført i opprinnelseslandet.

Gebyrer eller avgifter som har andre politiske målsetninger enn de matpolitiske, vil bli videreført uten endringer. Dette gjelder forskningsavgift på landbruksprodukter, miljøavgift på plantevernmidler og foredleravgift på formeringsvare av såvare, planter og plantedeler.

Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene har i stor grad sluttet opp om de fremlagte målene for en forenklet finansieringsmodell. Det er videre i liten grad uttrykt innvendinger til prinsippene som er lagt til grunn om at det skal være en logisk sammenheng mellom oppgaver og finansiering samt at finansieringsmodellen ikke skal innvirke på tilsynets prioriteringer.

Høringsinstansene har imidlertid tatt opp enkelte problemstillinger knyttet til prinsippene for bruk av gebyrer og avgifter. Enkelte høringsinstanser, bl.a. HSH og Forbrukerrådet, har fremholdt at bruk av gebyrer og avgifter kan være uheldig sett ut fra habilitetsmessige hensyn og mener derfor at finansieringen av mattilsynet bør sikres over statsbudsjettet uten bruk av gebyrer og øremerkede avgifter. Enkelte høringsinstanser som representerer mindre næringsmiddelvirksomheter har uttrykt bekymring for at prinsippet om

«bruker betaler» i praksis vil kunne innebære at produsenter med små produksjonsvolumer vil få store kostnader pr. produsert enhet. Andre høringsinstanser har fremholdt at bruk av gebyrer og avgifter bør ha som mål å gi insentiver til tilsynsobjektene og tilsynet om hhv. etterlevelse av regelverket og et kvalitativt godt og kostnadseffektivt tilsyn.

Når det gjelder spørsmålet om avgrensning av oppgavene i matforvaltningen i forhold til bruk av gebyrer og avgifter, har mange høringsinstanser, først og fremst i næringene, sagt seg uenig i departementenes forslag. Flere av disse høringsinstansene har som sitt primære standpunkt at lovforvaltning er en offentlig oppgave som bør finansieres gjennom ordinære skatter og avgifter over statsbudsjettet. Flere av disse høringsinstansene har vist til NHOs høringsuttalelse hvor bl.a. følgende blir uttrykt:

«NHO mener forslaget har utløst et sterkt behov for en avklaring av hvor grensen mellom virksomhetenes finansieringsansvar og statens ansvar faktisk skal gå. NHO ber derfor departementene om å foreslå hjemmel for tilsynsfinansiering som

- hovedsakelig er forankret i bevilgninger over statsbudsjettet, med unntak av gebyrer og avgifter basert på spesifikke tjenester
- i den grad en virksomhet avgiftsbelastes for utførelse av tilsyn skal den kun belastes kostnader tilknyttet det konkrete tilsyn av denne virksomhet og ikke inneholde noen administrative eller andre kostnader som eksempelvis:
  - generell beredskap mot mat/helse-kriser, herunder gjennom å etablere fonds.
  - generell kartlegging/overvåking
  - administrative støttefunksjoner og kompetanseutvikling
  - laboratorietjenester
  - vitenskapelige vurderinger
  - FOU-basert forvaltningsstøtte
  - kommunikasjon og samfunnskontakt
  - regelverksutvikling
  - møter, forhandlinger, nasjonalt og internasjonalt
- i den grad felles avgifter for bransjer, næringer etc. etableres skal det bare omfatte kostnader tilknyttet tilsynsutøvelse mot denne bransje, næring etc. og ikke inneholde administrative eller andre kostnader som nevnt i foregående punkt.»

Mange av høringsinstansene i næringene uttrykker dessuten stor bekymring for at det gjennom forslaget åpnes for at næringslivet kan påføres økte kostnader. Enkelte høringsinstanser i matfor-

valtningen har på den annen side påpekt at en situasjon med lavere brukerfinansiering vil kunne svekke forvaltningens arbeid for å sikre helsemessig trygg mat og en god matvarekvalitet.

Høringsinstansene har ut over dette i liten grad uttrykt innvendinger til det framlagte forslaget til hovedtilnærming for en forenklet finansieringsmodell. Enkelte høringsinstanser har imidlertid gitt uttrykk for at høringsforslaget ikke gir et tilstrekkelig grunnlag for å ha synspunkter på den konkrete utformingen av modellen. NORVAR, som representerer interessene innen drikkevannsproduksjon, er dessuten skeptisk til at det foreslås innført et gebyr knyttet til kontroll og tilsyn med vann. Enkelte høringsinstanser innen landbasert matproduksjon har fremholdt at også landbasert matproduksjon møter sterkere internasjonal konkurranse, og er uenig i at det i modellen blir åpnet for at gebyr- og avgiftstrykket kan differensieres mellom sjømat og landmat ut fra markeds- og konkurransemessige forhold.

Matdepartementenes vurdering

De tre matdepartementene viser til at høringsinstansene i stor grad slutter seg til de mål og hovedprinsipper som ble framlagt i høringsnotatet, og vil legge disse til grunn for det videre arbeidet med utformingen av en forenklet finansieringsmodell.

Når det gjelder synspunktene som er fremholdt om habilitetsmessige forhold og insentiver, vil departementene understreke at finansieringsmodellen, herunder den framtidige modellen for budsjettering av matforvaltningens utgifter og inntekter på statsbudsjettet, skal utformes slik at den ikke virker bestemmende på tilsynets valg av prioriteringer. Dette er etter departementenes oppfatning viktig ut fra så vel habilitetsmessige som faglige og styringsmessige hensyn. Samtidig gir dette bedre forutsetninger for å gjennomføre de ønskede forenklinger. Det er departementenes oppfatning at disse hensynene, herunder hensynet til tilsynets habilitet, vil kunne ivaretas i den forenklete finansieringsmodellen.

De habilitetsmessige, faglige og styringsmessige hensynene vil imidlertid begrense muligheten for å benytte finansieringsmodellen som et virkemiddel for å stimulere tilsynsobjektene og forvaltningen til hhv. etterlevelse av regelverket og et kvalitativt godt og kostnadseffektivt tilsyn. Departementene vil innenfor hovedelementene i en forenklet modell likevel vurdere mulighetene for å gi slike insentiver gjennom utformingen av bestemmelsene for den enkelte gebyr- og avgiftsordning. Departementene antar imidlertid at slike insenti-

ver først og fremst vil måtte etableres gjennom de virkemidler tilsynet får til disposisjon etter den nye matloven og gjennom de generelle prinsipper som er lagt til grunn for styring av statlige virksomheter.

I relasjon til de synspunkter som ble fremholdt i høringen knyttet til prinsippene for brukerfinansiering, vil departementene peke på at prinsippet om «bruker betaler» har vært et viktig utgangspunkt for å drøfte hovedelementene i en forenklet finansieringsmodell. Prinsippet gir dessuten en prinsipiell avklaring av hva som vil kunne være øvre grense for fastsettelse av gebyrer. Departementene vil innenfor denne prinsipielle rammen vurdere i hvilken grad en oppgave skal gebyrfinansieres. Departementene legger her til grunn at det skal være rimelig grad av samsvar mellom innsats i tilsynet og de kostnader som ulike produktgrupper påføres i form av gebyrer og avgifter. Dette er viktig for å unngå former for krysssubsidierting hvor innsats i tilsynet rettet mot én produktgruppe blir helt eller delvis finansiert med gebyrer og avgifter som systematisk og over tid belastes andre produktgrupper.

Dette er etter departementenes oppfatning ikke til hinder for at det bl.a. ut fra næringspolitiske hensyn kan åpnes opp for variasjoner i gebyr- og avgiftstrykket mellom produktgrupper.

Departementene har merket seg at mange høringsinstanser er kritiske til den avgrensning av oppgavene som er foreslått i forhold til bruk av gebyrer og avgifter. Departementene har som utgangspunkt for sin drøfting lagt vekt på at det skal være en logisk sammenheng mellom de oppgavene som matforvaltningen utfører og måten de finansieres på. Det er etter departementenes oppfatning derfor viktig at det foretas en prinsipiell avgrensning slik at bare de oppgavene som kan knyttes til brukere, dvs. pliktsubjektene, kan finansieres med bruk av gebyrer eller avgifter. Departementene vil her påpeke at næringene vil være tjent med at Mattilsynet kan ha en helhetlig tilnærming til sin virkemiddelbruk for å sikre et kvalitativt godt og kostnadseffektivt tilsyn med pliktsubjektene. Det er eksempelvis nær sammenheng mellom tilsynet som utføres og tilsynets kontroll- og overvåkingsvirksomhet, som i enkelte sammenhenger blir vurdert som et mer effektivt virkemiddel enn tradisjonelt tilsyn. Departementene mener på denne bakgrunn at de forslag til avgrensninger som er fremholdt av høringsinstanser i næringene, ikke gir et tilfredsstillende uttrykk for matforvaltningens brukerrettede virksomhet. Etter en samlet vurdering hvor en både har lagt vekt på prinsipielle og budsjettmessige forhold knyttet til ulike aktuel-

le avgrensningsalternativer, har departementene kommet til at den avgrensningen som ble lagt til grunn i høringsnotatet bør videreføres. Tilsyns- og kontrollbegrepet, slik det er beskrevet ovenfor, vil bli lagt til grunn for bestemmelsen om gebyr og avgifter i forslag til ny matlov.

Departementene har merket seg at det i høringen har framkommet få innvendinger til hovedelementene i forslaget til forenklet finansieringsmodell, og vil legge disse til grunn for det videre arbeidet med de enkelte ordninger. Departementene vil her peke på at høringsinstansene også vil ha anledning til å ha synspunkter på den mer detaljerte utforming i forbindelse med at departementene sender ut forslag til forskrifter for de enkelte gebyr- og avgiftsordningene. Departementene har ikke endelig vurdert spørsmålet om en gebyrordning for tilsyn og kontroll med vann, men mener prinsipielt at vann innenfor rammen av en ny matforvaltning ikke bør behandles på annen måte enn øvrige næringsmidler.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Forenklet finansieringsmodell vil først og fremst ha effekt gjennom en enklere og mer oversiktlig finansiering av matforvaltningen. Dette vil gi kostnadsbesparelser for så vel forvaltning som næring. I tillegg vil det forhold at ordninger etableres eller fjernes ha en direkte kostnadsmessig effekt for de aktører i matproduksjonen som disse gebyrene eller avgiftene kreves inn fra. Dette vil også kunne ha effekt i tilliggende ledd i kjeden avhengig av hvordan overveltningsmekanismene fungerer. Samtidig vil matforvaltningsreformen gi effektiviseringsgevinster som over tid vil ha betydning for nivået på de enkelte gebyrene og avgiftene.

Forenklet finansieringsmodell vil som nevnt innebære færre ordninger, særlig i tidlige ledd i kjeden. Avvikling av ordninger vil kunne gi besparelser for næringsaktører i disse leddene på anslagsvis 50 mill. kroner. Med en provenynøytral gjennomføring må dette inntektsbortfallet dekkes inn med tilsvarende økte inntekter fra gebyrer og avgifter som kreves inn i senere ledd i kjeden. En viss omfordeling av gebyr- og avgiftstrykket vil derfor trolig finne sted. Hvilke økonomiske konsekvenser dette reelt sett vil ha for de ulike næringene og leddene, vil avhenge av hvordan overveltningsmekanismene fungerer i de ulike markedene.

Framtidig organisering av laboratorietjenestene på matområdet

Bakgrunn

Stortinget har gjennom behandlingen av St. prp. nr. 63 (2001–2002) og St. prp. nr. 1 Tillegg nr. 8 (2002–2003) tatt stilling til hovedprinsippene for den framtidige organiseringen av matforvaltningen og i den sammenheng også behandlet viktige forhold vedrørende framtidig organisering av laboratorietjenestene på matområdet.

I St.prp. nr. 63 (2001–2002) ble det foreslått at disse tjenestene skal organiseres uavhengig av Mattilsynet. I tillegg ble det sagt at staten, uavhengig av framtidig eierskap til tjenestene, skal ha et overordnet ansvar for å sikre at

- tilsynet har tilfredsstillende tilgang på likeverdige laboratorietjenester over hele landet
- tilsynsobjektene (næringene og kommunene) har nødvendig tilgang på analysekapasitet til å tilfredsstille kravene til dokumentasjon av sin internkontroll
- kommunene har nødvendig tilgang på analysekapasitet til å gjennomføre sine oppgaver innenfor miljørettet helsevern
- laboratorietjenestene har en infrastruktur som gjør at hensynet til geografisk nærhet mellom laboratorier og brukere blir tilbørlig ivaretatt
- det til enhver tid finnes kompetanse og kapasitet til å utrede nye problemområder som måtte komme på matområdet og at det utvikles og implementeres ny metodikk etter hvert som behovet for dette utvikler seg
- det finnes laboratorier med nødvendig kompetanse og uavhengighet til å forestå referansefunksjoner for den øvrige laboratorietjenesten

I tillegg ble det sagt at når det gjelder små kommuner med svakt næringsgrunnlag og begrensede muligheter til selvstendig etablering av tilfredsstillende infrastruktur for næringslivet, vil det være et statlig ansvar å sikre at næringsutøvere som er etablert i slike områder, har tilgang på laboratorietjenester til bruk i sin internkontroll.

Et flertall på Stortinget sluttet seg til disse prinsippene. Det ble dermed også klart at det personellet i de kommunale og interkommunale næringsmiddeltilsynene (KNT) som i dag hovedsakelig arbeider med laboratorieoppgaver, ikke automatisk skulle overføres til staten i forbindelse med opprettelsen av Mattilsynet.

I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 8 (2002–2003) ble i tillegg følgende tre prinsipper for statens engasjement på laboratorieområdet presentert:

- statens innsats på feltet skal rettes mot å sikre en tilfredsstillende måloppnåelse i forhold til de punktene som er skissert ovenfor,
- statlig engasjement på eiersiden skal begrenses til de former for laboratorievirksomhet som av faglige eller økonomiske årsaker ikke kan ivaretas av andre aktører,
- staten skal bidra til å sikre like konkurransevilkår for privat og offentlig tjenesteyting i laboratoriemarkedet.

I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 8 (2002–2003) ble det videre gitt signal om at en var i ferd med å gjennomføre en nærmere utredning av visse spørsmål knyttet til organiseringen av laboratorietjenestene, og at en ville komme tilbake til Stortinget med dette i løpet av våren 2003.

Landbruksdepartementet har nå, med utgangspunkt i de føringer Stortinget allerede har gitt for dette området, og i nært samarbeid med de andre matdepartementene Fiskeridepartementet og Helsedepartementet, sett nærmere på følgende forhold:

- Omstillingsbehov for dagens laboratorier innenfor kommunesektoren.
- Statens bruk av virkemidler for å styre utviklingen av laboratorietjenestene på matområdet i ønsket retning.
- Særlige forhold knyttet til spørsmålet om nødvendig nærhet mellom laboratoriene, tilsynet, næringsutøverne og kommunene.

Landbruksdepartementet har benyttet Agenda Utredning og Utvikling AS til å foreta viktige deler av dette arbeidet. Agenda har ut fra et mandat fastsatt av departementet gjennomført kartlegging av dagens aktører i markedet, foretatt en vurdering av det framtidige behovet for laboratorieanalyser og gjennomført en scenarieanalyse av mulige utviklingstrekk i et framtidig marked basert på ulik bruk av statlige virkemidler. Agendas vurderinger og konklusjoner ble nedfelt i en egen rapport, «*Laboratorietjenestene for Mattilsynet – framtidig statlig politikk*». Denne rapporten ble så sammen med departementenes foreløpige vurderinger av statens tilnærming til disse spørsmålene, sent på høring til relevante instanser. Samlet danner dette grunnlaget for de prinsipper matdepartementene vil legge til grunn for sin bruk av virkemidler på disse områdene.

En vil i det følgende orientere Stortinget om disse prinsippene.

Prinsipielle forutsetninger for ny organisering

Laboratorietjenestene på matområdet blir i dag i hovedsak levert av laboratorier som eies og drives av kommuner (67 laboratorier) og staten (9 laboratorier). I deler av landet finnes det også private laboratorier som betjener markedet, inkludert tilsynene. Felles for dagens tjenester er at struktur og prissetting i hovedsak er styrt via offentlige budsjetter.

De føringer som Stortinget allerede har gitt vil innebære at de framtidige tjenestene må organiseres forskjellig fra i dag. Tjenestene vil i betydelig større grad bli markedsstyrt og forholdet mellom tilbud og etterspørsel vil derfor i hovedsak bli avgjørende for prissetting og strukturutvikling.

En modell basert på disse premisene forutsetter at det kan etableres et marked som fungerer godt og som har tilstrekkelig dynamikk til at de målsettinger som Stortinget har gitt sin tilslutning til, kan ivaretas på en tilfredsstillende måte. Generelt krever dette at følgende forutsetninger blir oppfylt:

- Markedet for laboratorietjenester må ha et volum i form av antall analyser og tilgjengelige økonomiske midler som er så stort at det er interessant å gå inn i for aktører som vil drive slik virksomhet for å tjene penger.
- Markedet må ha konkurransenøytralitet. Produksjonen av de tjenester som skal hentes inn etter anbudsprinsippet, må ikke være delfinansiert av andre offentlige midler. Prissettingen av tjenestene må kunne reflektere reelle produksjonskostnader.
- Aktørene i markedet må kunne opptre profesjonelt. De som etterspør tjenester må være i stand til å definere sine behov på en klar og entydig måte – tilbyderne må kunne prissette sine tjenester etter de prinsipper som legges til grunn i et fritt, kommersielt marked. Aktørene må beherske anbudsmechanismene og det regelverk og de prinsipper som gjelder i den sammenheng.

Statens bruk av virkemidler

I tråd med det Stortinget tidligere har sagt, legger matdepartementene til grunn at staten skal ha et overordnet ansvar for å sikre at det også i framtida blir tilgang på høyt kvalifiserte laboratorietjenester over hele landet. Dette er viktig både for at Mattilsynet skal kunne fylle sin rolle som fullverdig og kompetent tilsynsorgan og at næringsutøverne og kommunene skal kunne ivareta sitt ansvar som

produsenter av trygge og kvalitetsmessig gode matvarer og drikkevann.

Som følge av at den framtidige markedesorienteringen av tjenestene, må også statens bruk av virkemidler innrettes i tråd med dette. Departementenes utredning har klarlagt at markedet i dag har en rekke mangler i forhold til å kunne fungere etter forutsetningene. Et sentralt formål med virkemiddelbruken må derfor være å sørge for at dette markedet kan fungere godt og at markedsmekanismene kan bli et redskap for å bidra til å nå de mål som er satt for tjenestene.

Samtidig må staten sikre at de funksjoner og kompetansebehov som ikke kan løses av et fritt marked, også blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte. For at Mattilsynet i tråd med Stortingets forutsetninger skal være i stand til å ivareta sine oppgaver fra 1. januar 2004, må det videre legges til grunn at en har et oppegående system for laboratorietjenester fra samme dato.

Departementene har i det nevnte høringsnotatet skissert at staten, ut fra de forutsetningene som nå er gitt, har tre typer virkemidler til disposisjon – statens rolle som laboratorieeier, Mattilsynet som markedsaktør og ulike tilskuddsordninger. Nedenfor drøftes disse nærmere sett i lys av høringsuttalelsene.

En utvikling i tråd med den skissen som nå presenteres, vil også skape et behov for omstilling av en del av det personellet som arbeider i dagens laboratorier. En vesentlig del av denne omstillingen forventes å skje i laboratorier som eies og drives av kommunene. Det er et klart mål for Regjeringen at det personellet i kommunene som blir berørt av nødvendige omstillingstiltak som følge av denne reformen, blir behandlet på en ansvarlig måte. En vil legge til grunn at staten har et medansvar i så måte. Virkemidler for å ivareta dette blir også drøftet nedenfor.

Staten som laboratorieeier

De viktigste statlig eide laboratoriene på matområdet er de vitenskapelige institusjonene Veterinærinstituttet med tilhørende landsdelslaboratorier, Nasjonalt Folkehelseinstitutt og Nasjonalt Institutt for ernærings- og sjømatforskning. I tillegg kommer Fiskeridirektoratets tre distriktslaboratorier og Såvarelaboratoriet ved Statens landbrukstilsyn. Institusjoner som Norges Veterinærhøgskole og Planteforsk leverer også vitenskapelig baserte tjenester til matforvaltningen.

Disse institusjonene er i dag betydelige leverandører av tjenester til matforvaltningen. Tjenestene dekker fagområdene langs hele kjeden fra

fjord/jord til bord, og kan i prinsippet deles i følgende kategorier:

- a) Forskningsbasert forvaltningsstøtte, som omfatter risikovurderinger, formidling av kunnskap om risikofaktorer (epidemiologiske analyser) og rådgivning overfor tilsyn og departement som grunnlag for hvordan ulike risikoer skal håndteres. Slike kunnskaper om risikofaktorer vil bl.a. også være grunnlag for de risikovurderinger, som i framtida naturlig vil høre hjemme i den nye vitenskapskomiteen.
- b) Beredskapsfunksjoner, som i tillegg til å være i stand til å betjene forvaltningen til alle døgnets tider, omfatter beredskap i forhold til alvorlige krisesituasjoner, alvorlige sykdommer/forgiftninger hos planter, dyr og fisk og diagnostisk kompetanse i forhold til sykdommer som i det daglige er lite aktuelle i Norge – herunder evne til å utvikle diagnostiske og analytiske metoder.
- c) Referansefunksjoner som omfatter oppgaver bestemt av regelverk nedfelt i EØS-avtalen og i henhold til nasjonalt regelverk. Dette omfatter bl.a. å utføre referanseanalyser for mikroorganismer og kjemiske parametere, arrangere sammenlignende laboratorie-prøvinger, gi faglige råd og veiledning om prøvetaking og drive opplæring av laboratoriepersonell og følge opp forpliktelsene som følger av internasjonale avtaler – særlig EØS-avtalen.
- d) Diagnostikk, som innebærer å beherske et komplekst sett av metoder og kunnskap som må anvendes for å påvise en gitt sykdom og dens årsaker.
- e) Metodeutvikling, som i hovedsak innebærer videreutvikling av eksisterende metoder eller utvikling av ny metodikk for påvisning av kjente organismer eller substanser.
- f) Rutineanalyser, som i hovedsak utføres etter vel etablerte og standardiserte metoder, som gjennomføres relativt regelmessig og i tillegg har et visst omfang. Dette kan være mikrobiologiske, serologiske og kjemisk/fysikalske analyser, bl.a. som bidrag til diagnostikk.

Innenfor enkelte av disse kategoriene er de statlige laboratoriene eneste leverandør av tjenester. På andre områder leveres analyser som er parallelle til det som utføres av andre aktører. I tillegg utfører flere av de statlige institusjonene en rekke oppgaver som finansieres av staten gjennom andre midler enn det som er avsatt til formål knyttet til matforvaltningen. Dette kan være ren forskningsaktivitet, FOU-virksomhet på andre områder, undervisningsoppgaver og mer generelle bered-

skapsoppgaver. De fleste av institusjonene har i dag uklare skiller mellom de ulike aktivitetene både hva angår bruk av personell og hvilke midler som går med til å dekke kostnader. Krav om rasjonell utnyttelse av utstyr og personell tilsier at dette kan være hensiktsmessig. I et fritt marked hvor det forutsettes at statlig eide institusjoner skal oppføre konkurransenøytralt, vil dette imidlertid være uheldig fordi det kan skape grunnlag for mistanke om at det foregår krysssubsidiering av de tjenestene som leveres i konkurranse med andre aktører.

Forslagene i høringsnotatet

For både å skape konkurransenøytralitet i et framtidig marked og for å sikre at et tilstrekkelig volum av analyser er tilgjengelig for andre aktører, ble det i høringsnotatet lagt til grunn at det må foretas en nærmere vurdering av virksomheten til de statlige institusjonene med sikte på å avklare hvilken rolle disse skal spille, og hvor stor del av de oppgavene disse løser i dag som i overskuelig framtid kan overtas av andre. En forutsatte at en slik gjennomgang skulle baseres på følgende forutsetninger:

1. Veterinærinstituttet, Planteforsk, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning og de deler av Nasjonalt Folkehelseinstitutt som utfører oppgaver for Mattilsynet, skal videreutvikles som kompetanseinstitusjoner på matområdet. Disse institusjonene har i dag et hovedansvar for forskningsbasert forvaltningsstøtte, og det forventes at deres forskning er forvaltningsrettet. Det er et mål å opprettholde høy kompetanse på matforvaltningens fagområder innenfor landets grenser. Det vil derfor være naturlig at disse institusjonene fortsatt blir hovedaktører innenfor kategoriene forvaltningsstøtte, referansefunksjoner, metodeutvikling, diagnostikk og mer overordnede beredskapsfunksjoner. Dette er funksjoner som krever høy kompetanse, og for enkelte funksjoners vedkommende også at utføreren kan oppføre uavhengig av de andre aktørene i markedet. Fortsatt statlig eierskap anses å være et viktig redskap for å sikre de målsettinger disse institusjonene skal arbeidet etter.
2. Det finnes allerede i dag kompetanse hos andre aktører til å utføre deler av de rutineanalyserne som leveres av de statlige laboratoriene. Analyser som kan utføres av andre, bør konkurranseutsettes for å sikre tilgjengelig analysevolum i markedet. Under forutsetning av at nødvendig kvalitet og leveringssikkerhet kan

opprettholdes, bør slik konkurranseutsetting skje så snart som mulig.

3. De vitenskapelige institusjonene vil også i framtida måtte utføre en viss mengde rutineanalyser for å kunne vedlikeholde sin kompetanse og ivareta sine funksjoner som referanselaboratorier mv. For å sikre nødvendig konkurransenøytralitet må det derfor etableres et klart regelverk for prissetting slik at også takstene på de tjenestene som leveres av de vitenskapelige institusjonene reflekterer reelle kostnader.

Det kan ikke forventes at laboratorier som eies av andre enn staten vil være i stand til å sikre tilgangen på fullverdige analyser og tjenester over hele landet allerede fra 1.1.2004. For å sikre at det eksisterer fullverdige tjenester også i omstillingsperioden og at det så raskt som mulig legges til rette for mest mulig like konkurransevilkår i markedet, ble det i høringsnotatet skissert to alternative tilnærminger.

- a) Å skille ut de delene av de statlige institusjonenes virksomhet som er innrettet mot rutine/masseanalyser i ett eller flere statlige aksjeselskaper som skal drive etter ordinære forretningsmessige prinsipper. Selskapets(enes) oppgave skal først og fremst være å bidra til at oppgaver som i første omgang ikke kan løses på en tilfredsstillende måte av andre blir ivare tatt, samtidig som dette skjer på en konkurransenøytral måte. En har derfor ingen intensjon om at selskapet(ene) skal bli dominerende i markedet. På bakgrunn av det som er fastslått tidligere om at statlig eierskap på dette området ikke er et mål i seg selv, ble det også forutsatt at det løpende vurderes om det på et gitt tidspunkt kan være aktuelt å åpne for helt eller delvis privat eierskap.
- b) Å stimulere til hurtig oppbygging av «privat» kapasitet gjennom å nekte de vitenskapelige institusjonene å delta i de årlige anbudsinnbydelsene fra Mattilsynet og samtidig nekte dem å tilby slike analyser og tjenester i markedet som i utgangspunktet andre aktører kan levere like bra. De vitenskapelige institusjonenes salg av analyser og tjenester ville dermed bli en følge av mangel på gode alternativ, og som forutsatt ovenfor, et salg gjennomført i samsvar med et klart regelverk for prissetting.

Høringsinstansenes syn

Så å si samtlige høringsinstanser som har omtalt dette spørsmålet er enige i at de nevnte vitenskapelige institusjonene må styrkes og videreutvikles

som kompetanseinstitusjoner og at disse bør spille en viktig rolle som referanselaboratorier og leverandører av forvaltningsstøtte. De fleste instansene inkludert de statlige institusjonene selv er enige i at det vil være nødvendig med en nærmere gjennomgang av analyse- og tjenesteporteføljen til de vitenskapelige institusjonene med sikte på en rolleavklaring og eventuell konkurranseutsetting av rutineanalyser. Det er videre enighet om at disse institusjonene må ha anledning til å utføre et minimum av rutineanalyser for å kunne opprettholde kompetanse og ferdigheter i laboratoriene, men at dette begrenses mest mulig og at det skjer til priser som er beregnet på samme grunnlag som hos andre aktører i markedet.

På spørsmålene knyttet til statens rolle som laboratorieeier i en eventuell omstillingsperiode, hadde høringsinstansene ulike syn. En samstemt kommunesektor mener at opprettelse av ett eller flere statlige laboratorier vil skape blandede og uoversiktlige forhold og være til hinder for at markedet kan utvikle seg. Disse fraråder derfor dette på det sterkeste. De statlige laboratoriene peker på den annen side på at det vil være svært uheldig å stenge disse ute fra anbudsmarkedet. Det vises her til at det samfunnsmessig sett er svært lønnsomt å utnytte merverdien av den kompetansen som de vitenskapelige institusjonene skaper. Krav til rasjonell utnyttelse av så vel personell som utstyr tilsier at det kan være svært hensiktsmessig å kombinere utførelse av rutinemessige oppdrag med generell forskning og ulike utviklingsoppdrag. Det vises også til generelle konkurransehensyn med referanse til blant annet Sverige hvor ensidig satsning på private aktører har ført til monopolisering av markedet med et generelt sett dårligere tjenestetilbud som følge. Dette synet støttes av flere, blant annet Forbrukerrådet, som også uttrykker bekymring for hva som vil skje med så vel kvaliteten på tjenestene som hensynet til beredskap dersom de statlige laboratorienes rolle reduseres i tråd med det skisserte opplegget. Det skal også nevnes at Konkurransetilsynet stiller seg generelt positiv til de forslagene som er skissert i høringsnotatet, inklusive det å skille ut rutinemessig virksomhet i egne statlige aksjeselskaper.

Matdepartementenes kommentar

Etter en samlet vurdering av de innspill som har kommet, er det departementenes vurdering at kompetansen som de statlige vitenskapelige institusjonene besitter fortsatt vil være viktig for å sikre nødvendig tilgang på tilfredsstillende laboratorietjenester i hele landet. Deres rolle vil være særlig

betydningsfull i omstillingsfasen, men vil også være viktige på sikt som leverandører av tjenester som krever høy kompetanse. Av hensyn til å bevare og videreutvikle den kompetansen som disse representerer, og for å unngå at en mister den synergieffekten som grensesnittet mellom vitenskapelig kompetanse og arbeid med rutinemessige laboratorieanalyser skaper, mener departementene at det vil være riktig at disse fortsatt gis anledning til å delta som aktører i et fritt marked. Det vil imidlertid være helt nødvendig at disse institusjonene kan opptre på en konkurranseøytral måte. En vil derfor legge til grunn at statlige laboratorier i utgangspunktet bare kan tilby tjenester i konkurranse med private gjennom egne juridiske enheter utskilt fra den statlig finansierte virksomheten. Dersom det viser seg at den tjenesteproduserende delen av den statlige virksomheten er så liten at utskilling i egen juridisk enhet ikke er hensiktsmessig, vil de tre matdepartementene forutsette at det gjennomføres et klart regnskapsmessig skille mellom institusjonenes produksjon av konkurranseutsatte tjenester og virksomhet finansiert av andre statlige midler, der også felleskostnader fordeles, som ivaretar hensynet til effektiv konkurranse. Uavhengig av de organisatoriske løsninger som en kommer fram til innenfor disse prinsippene, legges det til grunn at det etableres et klart og entydig regelverk for prissetting av de tjenestene som statlige laboratorier skal levere.

En er nå i ferd med å foreta en nærmere gjennomgang av de statlige institusjonenes analyse- og tjenesteportefølje med sikte på konkurranseutsetting. I tillegg skal Mattilsynet i løpet av sommeren 2003 foreta en kartlegging av det øvrige markedets evne og kapasitet til å ta unna konkurranseutsatte analyser og tjenester. Dette vil gi et viktig grunnlag for departementenes videre arbeid med å finne organisatoriske løsninger for de statlige laboratoriene.

Mattilsynet som markedsaktør

I henhold til Agendas vurderinger vil Mattilsynet være den største etterspøreren av tjenester i et framtidig laboriemarked. Agenda anslår at Mattilsynets behov vil utgjøre i størrelsesorden 40–50 pst. av den samlede produksjonen av laborietjenester. Gjennom sin innkjøpspolitikk og sin håndtering av tilbud vil Mattilsynet kunne ha avgjørende innflytelse på hvordan markedet utvikler seg på kort og lang sikt. I høringsnotatet ble det derfor lagt opp til at Mattilsynet skal spille en viktig rolle som redskap for å sikre måloppnåelse og

styre utviklingen i ønsket retning. Denne rollen var tenkt basert på følgende forutsetninger:

- Mattilsynet skal utforme en innkjøpspolitikk som tar opp i seg de strategiske mål staten har satt for laboratorietjenestene.
- Mattilsynet skal etablere en god ballanse mellom sentrale, regionale og lokale innkjøp.
- Mattilsynet skal utvikle et godt anbuds- og innkjøpssystem hvor spesifikke krav til tjenesteleverandørene bygges inn. Dette kan eksempelvis være krav til kvalitet og kvalitetssikring, leveringssikkerhet og beredskap, rapportering og eventuell geografisk nærhet til tilsyn og tilsynsobjekter. Det må sikres at leverandørens prissetning av laboratorietjenester reflekterer de reelle produksjonskostnadene for så vel offentlige som private tjenesteytere for å unngå en utilsiktet konkurransevridning.
- Mattilsynet skal gjennom en overgangsperiode på 3–5 år gradvis legge større og større deler av sitt tjenestebehov ut på tilbud i et fritt marked. Dette betinger bl.a. at Mattilsynet i en startfase skal gjennomføre en del strategisk betingede innkjøp både for å sikre god geografisk dekning på tjenestene og for å sikre at det blir nok aktører til å skape en reell konkurransesituasjon i markedet.

I høringsnotatet ble det videre skissert at Mattilsynet vil kunne benyttes til også å ivareta deler av de statlige målsettingene for laboratorietjenestene som ligger utenfor tilsynets primære behov. Som eksempel på dette ble nevnt særlige ønsker fra kommunesektoren om nærhet til et laboratorium for å lette enkelte kommuners arbeid med miljørettet helsevern. En forutsetning for en slik tilnærming vil måtte være at kostnadene med å ivareta slike hensyn blir utredet av andre enn Mattilsynet.

Høringsinstansene gir uttrykk for en viss grad av usikkerhet når det gjelder hvorvidt Mattilsynet vil være i stand til å styre laboratoriemarkedet på en tjenlig måte. Både Mattilsynet, KNT-Forum og Kommunenes Sentralforbund peker på at dette markedet endres raskt og at såkalte «non-foodoppdrag» allerede i dag er viktigere for de største kommunale laboratoriene enn oppdrag for tilsynet. I tillegg peker flere av høringsinstanser, inkludert representanter for næringene, på at den relative andelen av analyser for å tilfredsstille virksomhetenes intern-kontroll vil øke i tida framover og at Mattilsynets markedsrett gradvis vil bli redusert. De fleste instansene er imidlertid enige om at Mattilsynets rolle som Markedsaktør vil være et viktig styringsredskap. Representantene for kommunesektoren understreker i den sammenheng at det

spesielt i overgangsfasen vil være viktig at Mattilsynet foretar innkjøp med det mål for øye å skape et grunnlag for at flest mulig av dagens KNT-laboratorier kan drives videre.

Med et samlet innkjøpsbehov på i størrelsesorden 250 millioner kroner etter dagens behov og analysepriser vil Mattilsynet være den klart største kjøperen av tjenester i markedet i lang tid framover. Selv om tjenestebehovet reduseres noe over tid, er det fortsatt departementenes oppfatning at Mattilsynet gjennom å bruke sin samlede markedsrett på en målrettet måte kan påvirke utviklingen av markedet i betydelig grad. Departementene vil derfor legge til grunn at Mattilsynet skal utøve sin rolle som markedsaktør i tråd med de prinsippene som ble skissert i høringsnotatet.

Bruk av andre virkemidler

I høringsnotatet beskrives også tre andre virkemidler som staten kan benytte for å påvirke utviklingen og sikre at statens målsettinger ivaretas. Dette er:

- Tilskudd per analyse
- Driftstilskudd til utførende laboratorier
- Utlysning av definerte tilbud, også kalt samfunnsoppdrag.

Et tilskudd per analyse kan gis til enkelte utførende laboratorier for å sikre tilstedeværelse av analysekompetanse og kapasitet i nærmere definerte deler av landet. Dette virkemidlet ble vurdert til å ha dårlig effekt fordi det kan føre til unødvendig bruk av penger. Dette gjelder særlig dersom en tar inn for store områder i støtteordningene eller velger for høye tilskuddsbeløp. Bruk av dette virkemidlet kan også forstyrre konkurransenøytraliteten fordi subsidieelementet vil slå ulikt ut i ulike områder.

Driftsstøtte kan gis i form av et årlig tilskudd til laboratorier innenfor et bestemt geografisk område ut fra samme motivasjon som i punktet ovenfor. Dette virkemidlet ble vurdert som aktuelt å kunne bruke i en omstillingsfase for å sørge for at det finnes tilgjengelige tilbydere på kort sikt. Det vil i utgangspunktet ikke være konkurranse om et slikt virkemiddel og utstrakt bruk av dette kan derfor bidra til en uhensiktsmessig driftsøkonomisk struktur.

Samfunnsoppdrag på tilbud er brukt av staten tidligere blant annet innenfor luftfarten og jernbanesektoren, og ble vurdert til også å kunne være et aktuelt virkemiddel på laboratorieområdet. Det ble forutsatt at et slikt oppdrag vil måtte beskrives på en måte som sikrer at alle aktuelle tilbydere får et tilbud som er i tråd med spesifikasjonene. Sam-

tidig må laboratoriene ha anledning til å foreslå ulike måter å løse oppdraget på, for eksempel gjennom transport av prøver eller på et stedlig laboratorium. Oppdrag av denne typen vil kunne administreres av Mattilsynet.

Spørsmålet om bruk av andre virkemidler er relativt lite omtalt i høringsuttalelsene. Enkelte instanser, og da særlig representanter for kommunesektoren, ser det imidlertid som ønskelig at staten i omstillingsfasen bruker økonomiske virkemidler i form av etableringsstøtte eller driftsstøtte for å legge til rette for at flest mulig av dagens KNT-laboratorier kan opprettholde sin virksomhet. Disse tar også til orde for at det må gis aksept for at kommuner som ønsker det kan bidra omstillingsmidler til «sine» laboratorier i en omstillingsperiode uten at dette blir oppfattet å være konkurransevridene. Representanter for de private laboratoriene mener på den annen side at i den grad staten skal benytte andre virkemidler, må det skje i form av samfunnsoppdrag som legges ut på anbud blant samtlige aktører.

I tråd med det som tidligere er sagt er det departementenes oppfatning viktig at en nå får en nødvendig markedstilpasning av laboratorietjenestene. Statens bruk av virkemidler må derfor i første rekke rettes inn mot å legge til rette for dette. I tillegg vil det kunne bli nødvendig å iverksette tiltak for å sikre at det er nødvendig tilgang på fullverdige tjenester også i omstillingsperioden. Hovedvirkemidlene for å sikre dette vil være statens rolle som laboratorieeier og Mattilsynet som markedsaktør. Hvorvidt det vil være behov for bruk av andre virkemidler vil i første rekke avhenge av hvordan de ulike aktørene i markedet responderer på de signaler som nå gis for statens politikk på dette området. Den refererte kartleggingen av framtidige aktørers evne og kapasitet til å løse forventede oppgaver som Mattilsynet skal gjennomføre i løpet av sommeren 2003, vil kunne gi et bedre grunnlag for å vurdere dette behovet. Dersom bruk av andre virkemidler skulle bli aktuelt, er det departementenes oppfatning at dette først og fremst bør skje gjennom å legge ut ulike former for «samfunnsoppdrag» på anbud.

Omstillingsbehov – handtering av overtallig personell

Generelt vil de prinsippene som nå presenteres legges til rette for en restrukturering av laboratorietjenestene med færre enheter og en reduksjon i antall årsverk. Departementenes utredning har brakt på det rene at det i dag er en betydelig overkapasitet i dette markedet, og at hovedtyngden av denne

er knyttet til laboratoriene i de kommunale og interkommunale næringsmiddeltilsynene. Det er derfor forventet at det vesentligste behovet for omstilling vil komme innenfor kommunesektoren.

Stortingets tidligere beslutning om at laboratorietjenestene skal organiseres uavhengig av Mattilsynet, innebærer at det personellet i de kommunale og interkommunale næringsmiddeltilsynene (KNT) som i dag hovedsakelig arbeider med laboratorieoppgaver, ikke skal overføres til Mattilsynet. Deler av dette personalet vil naturlig bli fanget opp av de selskaper som vil bli etablert på tuftene av dagens KNT-laboratorier. Imidlertid må en ut fra det som er sagt ovenfor, anta at en god del av laboratoriene ikke blir gjort til gjenstand for reetablering og at det som følge av dette vil bli overtallig personell.

Kommunesektoren og de ansatte i KNT har gjennom hele prosessen vært opptatt av laboratoriepersonellets status i matforvaltningsreformen. De har hatt som standpunkt at dette personellet i sin helhet skulle overtas av staten. Stortingets tidligere behandling av saken har ikke gitt støtte for dette synet og departementene vil derfor legge til grunn at dette personellet fortsatt vil ha sitt ansettelsesforhold i kommunene. Etter departementenes oppfatning bør det derfor være kommunenes ansvar som arbeidsgivere å sørge for at ansatte som eventuelt blir overtallige, gis tilfredsstillende muligheter for videre deltakelse i arbeidslivet. Departementene vil imidlertid understreke at det er et klart mål for matforvaltningsreformen at alt berørt personell, uavhengig av om de skal overføres til Mattilsynet eller ikke, skal behandles på en ansvarlig måte. Departementene ønsker derfor at staten av rimelighetshensyn tar et økonomisk medansvar for de personalpolitiske omstillingstiltak som kommunene både bør og må gjennomføre på laboratorieområdet. I tråd med dette ble det i høringsnotatet skissert et opplegg basert på følgende forutsetninger:

- Kommunene skal ha det udelte arbeidsgiveransvaret for laboratoriepionell i dagens KNT.
- Arbeidstakere på laboratorieområdet skal bli tilbudt om lag de samme vilkår for omstilling som de ansatte som blir overført til det nye mattilsynet.
- Staten skal dekke deler av kommunenes kostnader med omstillingstiltak rettet mot laboratoriepionellet. Det vil her bli lagt vekt på at kommunene gis insentiver for en hensiktsmessig omstilling.

Det ble videre angitt at det finnes flere metoder for hvordan dette kan gjennomføres i praksis. I hø-

ringsnotatet la en således til grunn at utforming og omfang av statens kompensasjon drøftes nærmere med Kommunenes Sentralforbund (KS) innenfor rammen av den konsultasjonsordningen som er etablert mellom KS og Regjeringen.

Det er i alt vesentlig høringsinstansene på kommunesektoren som har behandlet dette spørsmålet. Synspunktene synes å være relativt samstemte og entydige, og kan oppsummeres med at de ønsker at

- Staten skal påta seg det økonomiske hovedansvaret for de omstillinger i kommunene som følger av matforvaltningsreformen.
- Staten også må påta seg et overordnet ansvar for gjennomføring av omstillingstiltak for de laboratorieansatte som ikke får noen arbeidsgiver å forholde seg til etter statliggjøringen av tilsynsdelen. I den sammenheng siktes det til personell ansatt i interkommunale selskaper (IKS) som eventuelt besluttes avvirket som følge av reformen. I henhold til KS har dette personellet et dårligere rettsvern enn øvrige kommuneansatte.
- Laboratoriepersonell som blir overflødige i omstillingsprosessen må få fortrinnsrett til nye stillinger i Mattilsynet hvor laboratoriekompetanse etterspørres. Staten bør også bidra aktivt til at overflødig laboratoriepersonell tilbys kompetanseheving for å gå inn i ledige stillinger i Mattilsynet.

Etter en nærmere vurdering av disse spørsmålene, er det departementenes oppfatning at kostnadene forbundet med en eventuell omstilling av de laboratorieansatte bør deles likt mellom kommunene og staten etter de prinsipper som ble lagt til grunn for statlig økonomisk medvirkning i høringsnotatet. Det legges videre til grunn at statlig medfinansiering av kostnader ved omstilling dekkes innenfor effektiviseringsgevinsten en vil oppnå gjennom sammenslåing av flere virksomheter til ett Mattilsyn.

Hva angår personell ansatt i IKS, er en klar over at disse i utgangspunktet har et noe dårligere rettsvern enn øvrig personell ansatt i kommunene. En mener imidlertid at kommunene som etablere og eiere av disse selskapene har et overordnet ansvar for personellet i IKS dersom kommunene finner at et slikt selskap bør avvikles eller nedskaleres. Departementene mener i utgangspunktet derfor at det ikke bør foretas noe prinsipielt skille mellom dette personellet og de som har ordinære kommunale ansettelsesvilkår når det gjelder stats medvirkning.

I tråd med det som tidligere er sagt vedrørende

Regjeringens mål om ansvarlig behandling av det personellet som blir berørt av matforvaltningsreformen, er det imidlertid departementenes oppfatning at i de tilfeller arbeidstakere blir stående uten arbeidsgiver etter 1. januar 2004, skal staten påta seg et ansvar for å i samarbeid med de impliserte kommunene finne løsninger som innebærer at også dette personellet blir gitt om lag de samme vilkår for omstilling som ansatte som blir overført til tilsynet.

Når det gjelder spørsmålet om fortrinnsrett til stillinger i Mattilsynet, er situasjonen den at over-tallig laboratoriepersonell i kommunene ikke har slik fortrinnsrett etter dagens regelverk. Departementene anser heller ikke at slik fortrinnsrett vil være et hensiktsmessig virkemiddel for å sikre Mattilsynet nødvendig kompetanse.

Særlig vurdering av spørsmålet om nærhet

Forutsatt at markedet fungerer etter intensjonene og at de infrastrukturelle kravene som måtte komme fra aktørene blir tatt inn i tilsynets anbuds-vilkår, vil spørsmålet om nødvendig nærhet til laboratoriene kunne bestemmes av markedet. Mattilsynet vil dermed som den største markedsaktøren kunne få betydelig innflytelse på utviklingen. Nærhet vil i denne sammenhengen også omfatte Mattilsynets eventuelle behov for nærhet på regionalt nivå til mer helhetlig vitenskapelig kompetanse fra fjord/jord til bord.

Som redegjort for tidligere er det mye som talar for at markedet ikke vil fungere like godt på alle områder allerede fra 2004. Det vil ta tid å bygge opp så vel det analysevolumet som gjøres tilgjengelig for fri konkurranse som aktørenes profesjonalitet. I tillegg er spørsmålet om hva som kan betraktes som nødvendig nærhet mellom laboratoriene og de andre aktørene, noe som har betydelig interesse så vel faglig som politisk og som derfor bør drøftes videre. Med utgangspunkt i dette ble det i høringsnotatet sagt at en ønsker å presentere en skisse til minimumsstruktur for laboratorietjenestene på landsbasis som Mattilsynet kan legge til grunn for sin anbuds/innkjøpsrunde med tilbyderne i 2003.

En slik skisse må ta utgangspunkt i de faglige kvalitetskrav som beskrives i de standarder og analysemetoder som skal benyttes. Spesifikke krav om tidsfrister mellom prøveuttak og analyse, samt for oppbevaring og forsendelse av prøvene, vil være viktige premisser i så måte.

Et annet moment som vil måtte tillegges vekt i vurderingen av nærhet mellom tilsyn og laboratorier, er tilsynets løpende behov for forvaltnings-

støttetjenester. Som tidligere nevnt vil vitenskapelige institusjoner som Veterinærinstituttet, Nasjonalt folkehelseinstitutt og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning også i framtida være hovedleverandører av forvaltningsstøtte til Mattilsynet. Lokale og regionale enheter i Mattilsynet vil likevel ha behov for å kunne samhandle med og hente forvaltningsstøttetjenester fra andre aktører i sitt daglige arbeid. Det må kunne anses som en fordel at slik kompetanse forefinnes i rimelig geografisk nærhet til disse enhetene.

Med dette som utgangspunkt ble det i høringsnotatet lagt til grunn at det i framtida minst bør finnes kompetanse og kapasitet til å utføre de fleste rutinemessige kjemiske og mikrobiologiske analyser i hver av Mattilsynets åtte regioner. I tillegg bør det være egne mikrobiologiske laboratorier i samtlige fylker hvor kommunikasjonsforholdene tilsier at eventuell transport av prøvemateriale til andre deler av landet innenfor de tidsrammer som metoder og standarder krever, vil være vanskelig. Dette kan særlig være tilfelle i Nord-Norge og på deler av Vestlandet.

Høringsinstansene er delte i sitt syn på dette punktet. Enkelte, og da i særlig grad kommuner, interkommunale næringsmiddeltilsyn og enkelte representanter for næringene peker på behovet for en mer finmasket infrastruktur enn foreslått i høringsnotatet. I den sammenheng pekes det spesielt på behov for mikrobiologisk analysekapasitet i nærheten av slakterier for å raskt å kunne handtere prøvemateriale fra kjøttkontrollen. På den annen side understreker både de private laboratoriene og de statlige vitenskapelige institusjonene at det i de fleste tilfellene ikke vil være et tilstrekkelig faglig grunnlag for å hevde at det er nødvendig med så vidt spredt infrastruktur som foreslått i notatet. I henhold til disse vil en godt organisert logistikk med hensyn til prøveuttak og forsendelse i de fleste tilfeller kunne betinge at prøvemateriale kan sendes over store avstander uten at en går på akkord med de faglige krav som angis i beskrivelsene til de godkjente analysemetodene.

Det kan synes både ut fra det grunnlagsmaterialet som matdepartementene har innhentet og de innspill som høringsinstansene har kommet med, å være vanskelig å trekke en entydig konklusjon om hva som er nødvendig og hensiktsmessig nærhet mellom laboratorium, tilsyn og tilsynsobjekter. Med en godt organisert logistikk vil det på den ene side ut fra et rent analysefaglig ståsted å være både mulig og forsvarlig å betjene relativt store geografiske områder fra et sentralt plassert laboratorium. På den annen side tilsier dagens erfaringer at det ligger betydelige synergieffekter med tanke på

kompetanseutnyttelse og samhandling mellom ulike institusjoner i at disse er nært plassert i forhold til hverandre geografisk. Hensynet til Mattilsynets behov for løpende forvaltningsstøtte både lokalt og regionalt samt næringslivets behov for service og rådgivning tilsier derfor at en viss grad av geografisk nærhet vil være en fordel.

Departementene har tro på at markedet på sikt også på dette området vil være i stand til å finne en hensiktsmessig balanse. For å sikre et visst minimum av geografisk fordeling av tjenestene, vil departementene imidlertid legge til grunn at Mattilsynet i sin innkjøpspolitikk for de første to-tre årene skal ha en tilnærming som er i tråd med de prinsipper som er skissert i høringsnotatet.

Administrative og økonomiske konsekvenser

De prinsipper som nå legges til grunn for den framtidige organiseringen av laboratorietjenestene på matområdet vil legge til rette for en større grad av markedsbasert styring av tjenestene. Et velfungerende marked på dette området vil medvirke til økt konkurranse og en mer effektiv utnyttelse av offentlige ressurser. Dette vil etter departementenes oppfatning legge til rette for økt kostnadseffektivitet og bedre kvalitet i tjenesteproduksjonen. Det er i dag en betydelig overkapasitet i laboratoriemarkedet. Hovedtyngden av denne overkapasiteten er knyttet til laboratoriene i de kommunale og interkommunale næringsmiddeltilsynene. Agenda har i sin rapport til Landbruksdepartementet anslått denne overkapasiteten til å være i størrelsesorden 80–100 årsverk. Det er på dette grunnlag departementenes oppfatning at en omorganisering i tråd med de skisserte prinsippene kan gi betydelige samfunnsmessige gevinster.

Det er ovenfor pekt på at det kan være aktuelt å foreta en utskillelse av de delene av den statlige virksomheten som er rettet mot rutine-/masseanalyser i et eller flere statlige aksjeselskaper. De administrative og økonomiske konsekvensene knyttet til en slik omorganisering vil bli vurdert i forbindelse med at det foretas en nærmere gjennomgang av det faglige og økonomiske grunnlaget for en slik utskillelse.

Som vist til i avsnittet ovenfor om bruk av andre virkemidler, kan det bli aktuelt å benytte andre virkemidler enn Mattilsynet for å påvirke utviklingen i tjenestetilbudet på laboratorieområdet. Disse virkemidlene vil bli vurdert fortløpende. Ved anvendelse vil de økonomiske konsekvensene bli tatt hensyn til ved utarbeidelsen av de årlige budsjettene.

Når det gjelder statens økonomiske medvirk-

ning overfor laboratoriepersonellet i kommunesektoren er det lagt opp til at kommunene skal ha hovedansvar for gjennomføringen av omstillingen og at staten yter kompensasjon i etterkant gjennom ordningen med skjønnsmidler. Dette vil sannsynligvis innebære at statlig medvirkning vil få budsjettmessige konsekvenser i 2005. Rammen for skjønnsmidler vil bli tilpasset dette forholdet. Det vil videre bli lagt til grunn at statlige bidrag til omstilling av laboratoriepersonell vil bli søkt dekket innenfor effektiviseringsgevinsten forbundet med matforvaltningsreformen.

Et annet forhold vil være at en vesentlig større andel av analysebehovet i offentlige virksomheter vil bli dekket gjennom kjøp av tjenester i stedet for egen tjenesteproduksjon. Disse virksomhetene vil dermed få økte utgifter som følge av at en større andel av analysetjenestene blir merverdiavgiftspliktige.

Tilskudd til beredskap i kornsektoren

Det er i St.prp. nr. 1 (2002–2003) sagt at Landbruksdepartementet vil komme tilbake til Stortinget med de bevilgningsmessige konsekvensene av avvikling av nåværende beredskapsordning i revidert nasjonalbudsjett. Det er beregnet at kostnadene til drift i oppsigelsestiden og avvikling av ordningen vil kunne gjennomføres innenfor den nåværende bevilgningen under kap. 1143 Statens landbruksforvaltning, post 70 Tilskudd til beredskap i kornsektoren.

3.12 Samferdselsdepartementet

Kap. 1301 Forskning og utvikling mv.

Post 50 Samferdselsforskning

Bevilgningen omfatter midler til transportforskning og telekommunikasjonsforskning. Hoveddelen av bevilgningen går til programforskning under Norges forskningsråd. Bevilgningen i 2003 er på 104,8 mill. kroner, noe som er 20,8 mill. kroner høyere enn i 2002. Bevilgningen på posten foreslås redusert med 10 mill. kroner. Forslaget innebærer at Norges forskningsråd får en lavere tildeling enn tidligere forutsatt.

Kap. 1320 Statens vegvesen (jf. kap. 4320)

Post 23 Trafikktilsyn, drift og vedlikehold av riksveger m.m.

Av budsjettmessige hensyn foreslås en reduksjon på post 23 Trafikktilsyn, drift og vedlikehold av

riksveger m.m. på 40 mill. kroner. Samferdselsdepartementet vil vise til at fra 2003 skal alle nye drifts- og vedlikeholdsoppdrag konkurranseutsettes. Samferdselsdepartementet legger til grunn at konkurranseutsettingen vil gi effektivitetsgevinster.

Kap. 4320 Statens vegvesen (jf. kap. 1320)

Post 03 (Ny) Innbetaling fra Mesta AS

I statsbudsjettet for 2002 ble det for kap. 1320 Statens vegvesen, post 24 Statens vegvesens produksjon budsjettert med et overskudd på 160 mill. kroner, mens resultatet ble 241,7 mill. kroner lavere enn budsjettert. Underskuddet skyldes i stor grad regnskapsavslutningen for post 24 i forbindelse med at produksjonsvirksomheten ble gjort om til aksjeselskap. I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003) ble det lagt til grunn at det skulle skje en avregning mellom post 24 og postene 23 og 30 i 2002. Stortinget hadde ikke merknader til dette.

I prosessen knyttet til utskillelsen av produksjonsvirksomheten og opprettelsen Mesta AS ble det i Statens vegvesen foretatt disponeringer som hadde stor betydning for det negative resultatet på post 24 Statens vegvesens produksjon i 2002, og som ikke ville blitt foretatt i en normal driftssituasjon. Det ble blant annet gjort innkjøp av forbruksvarer som ikke var knyttet til produksjonsaktivitet i 2002, og som dermed medførte oppbygging av lager. Mesta AS vil kompensere Statens vegvesen for denne type merutgifter fra 2002, i den grad dette er knyttet til innkjøp som Mesta AS kan nyttiggjøre seg i sin forretningssituasjon. Det er dermed grunnlag for et oppgjør mellom Mesta AS og Statens vegvesen. Endelig oppgjør er foreløpig ikke sluttført.

Vegdirektoratet har opplyst at uten etableringen av Mesta AS ville det i 2002 blitt et overskudd utover resultatkravet på post 24 på 110–120 mill. kroner. Dette ville i en normalsituasjon blitt tilbakeført til post 23 og 30. Ut fra dette vil det kunne hevdes at tilbakebetalingen burde beholdes og disponeres av Statens vegvesen. Samferdselsdepartementet foreslår etter en totalvurdering at innbetalingen bevilges på inntektskapitlet, slik at den ikke vil bli disponert av Statens vegvesen.

Samferdselsdepartementet har lagt til grunn at oppgjøret mellom Mesta AS og Statens vegvesen vil kunne være i størrelsesorden 75 mill. kroner. Det foreslås derfor en inntektsbevilgning på 75 mill. kroner på kap. 4320 Statens vegvesen, ny post 03 Innbetaling fra Mesta AS.

Kap. 1321 Etablering av selskap for vegproduksjon

Post 71 Tilskudd til restrukturering

Det er i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003) lagt til grunn samlede restruktureringsforpliktelser for Mesta AS på 1 468 mill. kroner, og at tilskudd til dette bevilges over tre år. Ved Stortingets behandling ble det bevilget 442 mill. kroner for 2003. Av budsjettmessige hensyn foreslås en reduksjon i tilskudd til restrukturering i 2003 på 85 mill. kroner.

Kap. 1322 Svinesundsforbindelsen AS

Post 91 Lån

Det er opprettet et bompengeselskap, Svinesundsforbindelsen AS, som skal oppta statlige lån for å finansiere den norske delen av ny Svinesundsforbindelse. Selskapet skal videre stå for innkreving av bompenger på norsk side. Det er i St.prp. nr. 68 (2001–2002) oppgitt en styringsramme på 730 mill. kroner og en kostnadsramme på 830 mill. kroner for den norske delen av prosjektet (2002-kroner). Av St.prp. nr. 3 (2002–2003) går det fram at disse kostnadstallene er foreløpige. Dette skyldes at kostnader for etablering og nedlegging av bomstasjoner og driftsutgifter for selskapet fram til bompenggeinnkrevningen starter kommer i tillegg.

Anleggsarbeidene er startet, både på vegprosjektet på norsk side og på bru-prosjektet. Statsbygg har startet planleggingen av ny statlig kontrollplass på Svinesund. Bompenger fra bompenggeinnkrevningen på Svinesund skal bidra til finansieringen av kontrollplassen i form av et engangstilskudd på 7 mill. kroner (2002-kroner). Midlene skal bidra til opparbeidelse av de utearealene som Statens vegvesen skal benytte til vekt- og kjøretøykontroll. Lånebehovet til drift av Svinesundsforbindelsen AS er anslått til årlig om lag 0,5–1 mill. kroner.

Det pågår drøftinger mellom Statens vegvesen og det svenske vegdirektoratet Vägverket, for å sikre best mulig samordning av bompenggeinnkrevningen og utformingen av bomstasjonene. Videre pågår det reguleringsplanarbeid for begge bomstasjonene på norsk side av grensen. Arbeidet skjer i nært samarbeid med Halden kommune. Det er ventet at planvedtak for begge bomstasjonene vil foreligge i løpet av høsten 2003. Kostnadsoverslaget for bomstasjonene er derfor ikke endelig avklart. Meget foreløpige beregninger antyder imidlertid at disse kostnadene vil ligge i størrelsesorden 60 mill. kroner.

Det pågår drøftinger mellom norske og svens-

ke finansmyndigheter med sikte på å etablere praktiske løsninger som sikrer likebehandling av skatt, toll og merverdiavgift, i samsvar med statsavtalen mellom de to lands regjeringer om ny Svinesundsforbindelse.

Det er for 2003 bevilget et lån på 250 mill. kroner til selskapet. Vägverket har utarbeidet en revidert betalingsplan for bruentreprisen. Lånebehovet for den norske delen av prosjektet er av denne grunn økt med 100 mill. kroner i 2003, fra 250 mill. kroner til 350 mill. kroner. Dette inkluderer 20 mill. kroner i usikkerhetsavsetning og utgifter til drift av bompengeselskapet. Det foreslås derfor en økning av posten med 100 mill. kroner. Forslaget innebærer kun en forskyvning av utbetalingene og dermed ingen endring av styrings- og kostnadsrammene. I tillegg foreslås det at posten får stikkordet «kan overføres», slik at et eventuelt lavere trekk enn den årlige bevilgningen kan overføres til påfølgende år.

Post 92 (Ny) Kapitaliserte renter

Renter av lånet til Svinesundsforbindelsen AS skal bli kapitalisert og tillagt lånestolen. Bevilgning til kapitaliserte renter det enkelte år vil være et anslag, basert på anslått rente i henhold til lånevilkårene og trekk på lånerammen med like store beløp hver måned. Det foreslås derfor en overslagsbevilgning på 12 mill. kroner på ny post 92 Kapitaliserte renter.

Kap. 1330 Særskilte transporttiltak

Post 71 Refusjon av diesellavgift ekspressbusser

Det er bevilget 30 mill. kroner til refusjon av diesellavgift for ekspressbusser i 2003. EFTAs overvåkningsorgan (ESA) har stilt spørsmål ved om ordningen med kompensasjon for autodiesellavgift for ekspressbusser er i konflikt med statsstøttereguleringen. Det foreslås at ordningen avvikles fra og med andre halvår 2003. Forslaget innebærer en reduksjon av bevilgningen med 15 mill. kroner.

Kap. 1350 Jernbaneverket (jf. kap. 4350)

Post 23 Drift og vedlikehold

Vedlikeholdsbudsjettet for 2003 er på 1 149,2 mill. kroner. Dette er 149,2 mill. kroner, eller 14,9 pst., høyere enn bevilgningen for 2002. Av budsjettmessige hensyn foreslås en reduksjon på post 23 Drift og vedlikehold på 25 mill. kroner.

Post 25 Drift og vedlikehold av Gardermobanen

Utgiftene til drift og vedlikehold av Gardermobanen skal være lik innbetalinger for bruk av Gardermobanen. Posten foreslås redusert med 20 mill. kroner, jf. omtale under kap. 4350, post 07.

Post 30 Investeringer i linjen

I 2003 er det behov for 200 mill. kroner til oppstart av utbygging av GSM-R på Nordlandsbanen for å holde vedtatte tidsfrister. Dette vil sikre kommunikasjon på strekningen Bodø-Rognan innen de frister Jernbanetilsynet har fastsatt. Det foreslås en økt bevilgning på posten med 155 mill. kroner. I tillegg foreslås det omdisponert 45 mill. kroner innenfor posten. Omdisponeringen fordeles som følger: Planlegging av Lysaker Stasjon reduseres med 10 mill. kroner, programområdet for sikkerhet reduseres med 25 mill. kroner (planoverganger, utvikling av framtidige signalanlegg, sikringsanlegg), programområdet for stasjons- og knutepunktsutvikling reduseres med 10 mill. kroner (utsettelse av sidespor på Halden stasjon).

GSM-R var sist omtalt i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 2 (2002–2003). Ved behandlingen av Budsjettinnst. nr. 13 Tillegg nr. 4 (2002–2003) fattet Stortinget vedtak om tidsfrister for en GSM-R-utbygging med utgangspunkt i Statens jernbanetilsyns dispensasjonsvedtak. I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 2 (2002–2003) la Samferdselsdepartementet til grunn at Jernbanetilsynets krav om nødkommunikasjon mellom lokfører og togledersentral på strekningen Bodø-Rognan i første omgang kunne imøtekommes med kompenserende tiltak ved tilpasning av eksisterende kommersielt tilgjengelige mobiltelefonisystemer. Da dette har vist seg å gi små besparelser med hensyn til både tid og økonomi sammenliknet med en utbygging av GSM-R langs de samme strekningene, er planene for slike tiltak lagt til side.

GSM-R er et lukket mobiltelefonisystem som er spesialutviklet til bruk av jernbanene i Europa. GSM-R er en videreutvikling av vanlig kommersiell GSM, med funksjonelle og tekniske tilpasninger i forhold til jernbanedrift og nødkommunikasjon. GSM-R-prosjektet omfatter utbygging av ny togradio langs det nasjonale jernbanenettet på om lag 4 000 km. Prosjektet er planlagt slik at det i størst mulig grad legges opp til gjenbruk av eksisterende infrastruktur (basestasjoner, tekniske rom/hytter, transmisjonssystemer/fiberkabel m.m.) som inngår i dagens analoge togradio, SCANET, samt installasjoner for de kommersielle radio- og mobiltelefonisystemene som er installert

langs jernbanelinjene. GSM-R skal bygges ut slik at det legges til rette for en eventuell senere utbygging av TETRA, der dette er hensiktsmessig. Dagens togradiosystem, SCANET, er utbygd langs de elektrifiserte og fjernstyrte strekninger, og dekker om lag 2 400 km av jernbanenettet. Jernbaneverket regner med at dagens analoge togradio vil måtte utfases innen 2007, da systemet er gått ut av produksjon, og det vil bli vanskeligere og dyrere å holde systemet i drift.

Statens jernbanetilsyn har 27. februar 2002 gitt Jernbaneverket dispensasjon fra kravforskriftens bestemmelser om nødkommunikasjon mellom tog og togledersentral til 1. oktober 2004, med unntak av strekningen Bodø-Rognan på Nordlandsbanen hvor dispensasjonen varer til 1. januar 2004. Dispensasjonen gjelder for alle strekninger som i dag ikke har analog togradio SCANET, og disse strekninger vil bli bygd ut først med GSM-R. Dette gjelder i hovedsak Nordlandsbanen, Rørosbanen og Raumabanen.

GSM-R-prosjektet er nå ferdig kvalitetssikret i henhold til opplegget for kvalitetssikring av statlige investeringer over 500 mill. kroner. Kvalitetssikringen har gitt en anbefalt kostnadsramme for GSM-R-prosjektet (utbygd langs det nasjonale jernbanenettet) på 1 700 mill. kroner (eks. mva.) innenfor 85 pst. sannsynlighet. Anbefalt styringsramme er 1 500 mill. kroner (eks. mva), som er forventningsverdien for hele GSM-R-prosjektet. Kvalitetssikringens anbefalte kostnadsramme er om lag 160 mill. kroner lavere enn Jernbaneverkets egen kostnadsberegning. GSM-R planlegges utbygd i perioden 2003–2006, hvor fase 1 (jernbanestrekninger som er omfattet av Statens jernbanetilsyns dispensasjon) skal ferdigstilles innen 1. januar 2005 (med unntak av delstrekningen Bodø-Rognan som skal ferdigstilles innen 1. januar 2004). GSM-R langs det øvrige jernbanenettet planlegges ferdigstilt innen utløpet av 2006.

For å overholde GSM-R-prosjektets vedtatte tidsfrister har det vært nødvendig for Jernbaneverket å sette i gang tilbudskonkurranser for leveransene til systemet før GSM-R-prosjektet er tatt opp til bevilgning, med forbehold om Regjeringens og Stortingets samtykke. De mottatte tilbudene legger til grunn at de vedtatte tidsrammene for GSM-R-utbyggingen skal overholdes, under forutsetning av at det kan inngås kontrakt om utbygging og systemleveranser innen utløpet av juni 2003.

Kap. 4350 Jernbaneverket (jf. kap. 1350)*Post 07 Betaling for bruk av Gardermobanen*

Jernbaneverket har fremmetforslag om justering av posten, basert på fastsatt avgiftsnivå for betaling for bruk av Gardermobanen, nå 16,30 kroner per togkilometer, og forventet trafikkutvikling. Det foreslås en reduksjon av posten med 20 mill. kroner, jf. omtale under kap. 1350, post 25.

3.13 Miljøverndepartementet**Kap. 1400 Miljøverndepartementet (jf. kap. 4400)***Post 21 Spesielle driftsutgifter*

Posten foreslås redusert med 3,0 mill. kroner mot tilsvarende økning i bevilgningen under kap. 1427 Direktoratet for naturforvaltning post 77 Tilskudd til naturinformasjonssentra, jf. omtale under kap. 1427 post 77.

Kap. 1400 Miljøverndepartementet (jf. kap. 4400)*Post 79 (Ny) Den nordiske verdensarvstiftelsen*

Det foreslås å opprette en ny post for tilskudd til Den nordiske verdensarvstiftelsen (Nordic World Heritage Foundation) med en bevilgning på 3,0 mill. kroner.

I statsbudsjettet for 2003 er tilskuddet til stiftelsen bevilget over kap. 1429 Riksantikvaren, post 75 Internasjonalt samarbeid. Denne posten foreslås redusert tilsvarende bevilgningsforslaget under kap. 1400 post 79.

Kap. 1427 Direktoratet for naturforvaltning (jf. kap. 4427)*Post 70 Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål, kan overføres*

Tilførslene av sur nedbør har avtatt de seneste årene, og dette har ført til en forbedret forsuringssituasjon i mange områder. Berggrunn og jordsmonn i de mest forsuringsskadede områdene i Norge er imidlertid svært kalkfattige, og i akkurat disse områdene vil det ta noen år før de skadede økosystemene er restituert.

Kap. 1427 Direktoratet for naturforvaltning, post 70 Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål, foreslås redusert med 20,0 mill. kroner. Reduksjonen vil bli fordelt på alle hovedaktivitetene innen

vassdragskalkingen. Dette innebærer at noen større elveprosjekter og om lag 30 pst. av de lokale prosjektene vil bli avvirket. I den forbindelse vil nåværende og forventet utvikling av forsuringstilstanden og vannkvaliteten på lakseførende strekning bli særlig vektlagt. Omfanget av resultatkontroll og forskning vil bli noe redusert, samtidig som de aktivitetene som videreføres skal drives på en faglig forsvarlig måte. Det er aktuelt å trekke tilbake tildelinger som er gitt tidligere i år til fylkesmenne for å sikre at kalkingsmidlene blir riktig prioritert innenfor den nye bevilgningsrammen.

Post 77 Tilskudd til naturinformasjonssentra, kan overføres

Posten foreslås styrket med 3,0 mill. kroner.

Det er i dag autorisert 10 nasjonalparksentre i tilknytning til flere av våre mest besøkte nasjonalparker. Disse sentrene har viktige oppgaver bl.a. knyttet til å gi informasjon om nasjonalparkene. Det er statens ansvar å gi informasjon om nasjonalparkene og forvaltningen av dem. Sentrene er viktige leverandører av ulike naturopplevelser til turister og lokalbefolkningen og er viktige besøkssteder for reiselivsnæringen. Det gjenstår etablering av 5 nasjonalparksentre. Det er store forventninger i de aktuelle distriktene om økt statlig medvirkning.

Bevilgningsøkingen er primært bidrag i en etableringsfase for nye sentre, men vil også nyttes til å styrke informasjonsarbeidet generelt ved etablerte sentre. Tilskudd til en ny utstilling ved Bre-museet er særlig aktuelt. Forslaget om bevilgningsøking under denne posten må ses i sammenheng med forslaget om en tilsvarende reduksjon i bevilgningen under kap. 1400 Miljøverndepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Kap. 1429 Riksantikvaren (jf. kap. 4429)*Post 75 Internasjonalt samarbeid, kan overføres*

Det fremmes forslag om at det opprettes en ny post 79 under kap. 1400 for tilskudd til Den nordiske verdensarvstiftelsen (Nordic World Heritage Foundation), jf. omtalen under kap. 1400 post 79 ovenfor. I tråd med dette foreslås bevilgningen under kap. 1429 Riksantikvaren, post 75 Internasjonalt samarbeid redusert med 3,0 mill. kroner.

Kap. 1432 Norsk kulturminnefond (jf. kap. 4432)

Post 01 Driftutgifter

Bevilgningen på posten er 1,5 mill. kroner. Det foreslås at bevilgningen i sin helhet overføres til kap. 1432, post 50 Til disposisjon for kulturminnetiltak, jf. omtale under kap. 1432, post 50.

Post 50 Til disposisjon for kulturminnetiltak

I vedtektene for Norsk kulturminnefond er det fastsatt følgende: «Den årlige avkastningen av fondets kapital brukes etter styrets nærmere beslutning til tilskudd til kulturminnetiltak i samsvar med fondets formål, jf. § 2, og til dekning av utgifter til forvaltning av fondet, herunder midler til fondets styre og administrasjon.»

På bakgrunn av dette er det lite hensiktsmessig å bevilge bruken av fondets avkastning på to ulike poster, henholdsvis post 01 Driftsutgifter og post 50 Til disposisjon for kulturminnetiltak, fordi dette vil begrense styrets handlefrihet mer enn vedtektene legger opp til. Det foreslås derfor at bevilgningen under kap. 1432 Norsk kulturminnefond, post 01 Driftsutgifter på 1,5 mill. kroner i sin helhet overføres til post 50 Til disposisjon for kulturminnetiltak. Den samlede bevilgningen på post 50 blir da 6,5 mill. kroner.

Kap. 1441 Statens forurensningstilsyn (jf. kap. 1441)

Post 76 Refusjonsordninger

Stortinget vedtok i Statsbudsjettet for 2003 å innføre avgift på klimagassene HFK/PFK fra 1. januar 2003. Avgiften forventes å redusere bruken av gassene til de mest nødvendige områdene, bl.a. ved å stimulere til produktutvikling, samt minimalisering av lekkasjer. Avgiften er på 180 kroner pr. tonn CO₂-ekvivalenter, og innkreves ved bulkimport og import i produkter hvor gassene eller blandinger av gassene er brukt.

Etter anmodning fra Stortinget i forbindelse med budsjettbehandlingen i 2002 (jf. Budsjettinnst.S. nr. 9 (2002–2003)) vil Regjeringen innføre en refusjonsordning hjemlet i forskrift for brukt HFK. Refusjonsordningen må ses i sammenheng med avgiften. For å nå de miljømessige målene på en best mulig måte, mente Stortinget at det var nødvendig med en refusjonsordning. Ordningen forventes å stimulere til gjenvinning eller destruksjon av HFK, styrke arbeidet med å forhindre lekkasjer og bidra til å styrke bransjens etablerte pant- og retursystem.

Ordningen vil dekkes innenfor den vedtatte bevilgningen på 50,0 mill. kroner under post 76 Refusjonsordninger og medfører derfor ingen bevilgningsøkning i 2003. Av praktiske årsaker kunne ikke forskriften for refusjonsordningen innføres samtidig med avgiften. Refusjonsordningen vil imidlertid bli innført i løpet av 2003 gjennom egen forskrift.

Kap. 1441 Statens forurensningstilsyn (jf. kap. 1441)

Post 78 Tilskudd til energiutnyttelse fra avgiftspliktige sluttbehandlingsanlegg for avfall, kan overføres

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 40,0 mill. kroner som følge av forslag om utsettelse av tidspunktet for innføringen av den omlagte sluttbehandlingsavgiften og tilskuddsordningen for energiproduksjon til 1. januar 2004. Se nærmere omtale av denne saken under Andre saker.

Kap. 1471 Norsk Polarinstittutt (jf. kap. 4471)

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Det foreslås å øke bevilgningen på kap. 1471 Norsk Polarinstittutt, post 21 Spesielle driftsutgifter med 4,0 mill. kroner mot en tilsvarende innsparing på posten i 2004. Det er videre behov for en bestillingsfullmakt på 6,0 mill. kroner under posten i 2003, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det arbeides i disse dager med en flystripe i nærheten av den norske forskningsstasjonen Troll i Dronning Maud land, Antarktis. Arbeidet ble påbegynt av Norsk Polarinstittutt i slutten av 2002 og er videreført i 2003. Det er 11 land som har inngått samarbeid om denne flystripes og prosjektet samfinansieres. Norge finansierer sin andel gjennom den ordinære Antarktis-bevilgningen til Norsk Polarinstittutt.

Åpningen av denne flystripes medfører behov for at man fra norsk side foretar noe oppgradering av maskinparken, bygninger ved Trollstasjonen og annen infrastruktur. Dette må gjøres bl.a. for å ha mulighet til å ta passasjerer og last inn i hus i tilfellet dårlig vær osv. Utleggene for Norge skal tas innenfor ordinær Antarktis-bevilgning, men det foreslås at 4,0 mill. kroner av bevilgningen i 2004 fremskyndes til 2003 og at det gis en bestillingsfullmakt på 6,0 mill. kroner i 2003.

Kap. 2422 Statens miljøfond

Post 90 Statens miljøfond, lån, kan overføres

Det fremmes forslag om at bevilgningen under kap. 2422 Statens miljøfond, post 90 Statens Miljøfond, lån økes med 29,1 mill. kroner til utbetaling av allerede gitte tilsagn. Statens miljøfond ble etablert i 1998 som en låneordning med formål å sikre finansiering av prosjekter som medvirker til å redusere utslipp av klimagasser og andre miljøskadelige utslipp. Det er gitt tilsagn for hele den totale utlånsrammen på 250,0 mill. kroner. Utestående gitte tilsagn er på 48,4 mill. kroner. Siste år for utbetaling av tilsagn er 2003. Bevilgningen i saldert budsjett for 2003 er på 15,5 mill. kroner. Det er overført 3,8 mill. kroner fra 2002. For å dekke de resterende utestående tilsagnene er det behov for å øke bevilgningen med 29,1 mill. kroner. Miljøverndepartementet vil foreta en evaluering av Statens miljøfond.

Kap. 2465 Statens kartverk (jf. kap. 5465, 5491 og 5603)

Post 24 Driftsresultat

Under behandlingen av St.prp. nr. 1 (2001–2002) for Miljøverndepartementet vedtok Stortinget en reduksjon i aktiviteten i Statens Kartverks statsoppdrag på 33 mill. kroner i forhold til Regjeringens forslag. Det ble startet opp en rekke tiltak i 2002, som også er videreført i St.prp. nr. 1 (2002–2003) for å tilpasse virksomheten til budsjettrammen. For at Statens kartverk skal kunne gjennomføre sin virksomhet innenfor den vedtatte ramme, viser det seg nødvendig at Kartverkets mulighet til å skarpstille organisasjonen ikke begrenses.

Under behandlingen av Miljøverndepartementets budsjett for 2003 gjorde Stortinget følgende vedtak: «Stortinget ber Regjeringen fremme en egen stortingsmelding om kart og geodata innen vårsesjonen 2003. Inntil en slik melding er behandlet av Stortinget, endres ikke Statens kartverks organisering og drift.» Dette har medført at de ovennevnte tiltak som ble foreslått i St.prp. nr. 1 (2002–2003), ikke har kunnet iverksettes. Regjeringen har nå fremlagt kartmeldingen, St.meld. nr. 30 (2002–2003), og hvis vedtatte innsparinger skal oppnås, er det helt nødvendig at disse tiltakene iverksettes så snart som mulig. Det foreslås derfor at Stortinget slutter seg til en slik skarpstilling av Kartverkets organisasjon. Dette vil gi en reduksjon i lønnsutgiftene og økt mulighet for tjenestekjøp fra private aktører for viktige områder innen landkartleggingen. Full effekt av en nedbemanning vil

først gi uttelling i løpet av 2004. For 2003 må derfor den reduserte budsjettrammen til Statens kartverk i tillegg forsøkes løst ved reduserte tjenestekjøp og reduserte investeringer.

Regjeringen foreslår at Stortinget fatter et nytt romertallsvedtak som gjør det mulig å iverksette de nødvendige tiltak for å tilpasse aktiviteten til det vedtatte budsjettet for 2003, jf. forslag til romertallsvedtak.

Som følge av Stortingets vedtak om at det ikke skal gjennomføres omorganiseringer i Statens kartverk før Stortinget har behandlet stortingsmeldingen om kart og geodata har tidligere planlagte organisasjonsendringer ikke blitt gjennomført i 2003. Siden Statens kartverk ikke har kunnet gjennomføre planlagte innsparinger, har det oppstått behov for å benytte deler av bevilgningen over kap. 1465 post 21 Betaling for statsoppdraget til større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Des bes derfor om at rammen for omdisponering mellom kap. 1465 Statens kjøp av tjenester i Statens kartverk, post 21 Betaling for statsoppdraget og kap. 2465 Statens kartverk, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, økes til 7,0 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 5465 Statens kartverk

Post 01 Salg av anleggsmidler

Regjeringen har i St.meld. nr. 30 (2002–2003) foreslått salg av Statens kartverks konkurranserettede virksomhet. Eksempler på slik virksomhet er turkart, båtsportkart, gjenfinningstjenester m.v. Virksomheten sysselsetter rundt 30 årsverk og omsetningen er på om lag 50 mill. kroner per år. Salget vil bli gjennomført så snart som mulig, og 15 mill. kroner av inntektene ved salget foreslås inntektsført i 2003 på kap. 5465 post 01.

Andre saker

Omlegging av avgiften på sluttbehandling av avfall

Nåværende avgift på sluttbehandling av avfall ble innført 1. januar 1999. For bedre å stimulere til energiutnyttelse, og for at avgiften mest mulig skal samsvare med utslippenes miljøkostnader, er ordningen vedtatt endret, jf. Stortingets vedtak om dette i Statsbudsjettet for 2003. Det legges opp til at omlegging av avgiften for deponier iverksettes fra 1. juli 2003 som forutsatt, mens avgiften knyttet til forbrenningsanlegg samt tilskuddsordningen for energiutnyttelse foreslås utsatt til 1. januar 2004. Dette grunnet manglende avklaringer av til-

skuddsordningen med EFTAs overvåkningsorgan – ESA.

Med dagens avgiftsordning betales en avgift per vektenhet avfall levert til deponering og forbrenning. Avgiften på forbrenning av avfall er i tillegg differensiert etter graden av energiutnyttelse.

I tråd med Stortingets vedtak vil avgiften omfatte avfall innlevert til sluttbehandling ved deponi og bli beregnet på grunnlag av mengden avfall målt i tonn. Avgiften får satser avhengig av deponienes miljøstandard. Deponier som tilfredsstillt kravene til bunn- og sidetetting, eller som etter en miljørisikovurdering har fått lempet på disse kravene, oppnår lav sats.

Det er Statens forurensningstilsyn som avgjør om det enkelte deponi tilfredsstillt kravene for å oppnå lav sats. Slike vurderinger krever et sett med kriterier, som nå er i ferd med å ferdigstilles. Dette arbeidet har imidlertid vært tidkrevende, og det vil ikke foreligge et tilstrekkelig grunnlag for å gjøre avklaringer i forhold til slike miljørisikovurderinger innen 1. juli 2003.

Regjeringen anser at omlegging av avgiften på deponi kan iverksettes som planlagt, med virkning fra 1. juli. Deponier som tilfredsstillt kravene til bunn- og sidetetting oppnår lav sats. Deponier som senere viser seg å være berettiget lav sats, etter en miljørisikovurdering, vil få refundert differansen mellom høy og lav sats for hele perioden.

Utformingen av avgiften på forbrenning av avfall vil i tråd med vedtaket i statsbudsjettet for 2003 baseres på de faktiske utslippene av støv, HF, HCl, NO_x, SO₂, dioksiner, kvikksølv, kadmium, bly, krom, kobber, mangan, arsen og nikkel og CO₂. Grunnlaget for avgiften på disse stoffene vil etter forutsetningene være faktiske utslipp per vektenhet. I tillegg er det vedtatt en avgift på CO₂, som vil fastsettes på grunnlag av innlevert mengde avfall målt i tonn.

Som med dagens ordning vil energianlegg i industrien som benytter avfallsbaserte brensler i produksjonen være å anse som gjenvinningsanlegg og omfattes ikke av avgiftsplikten. Anlegg som forbrenner avfall som ikke inneholder fossilt materiale skal ikke betale for utslipp av CO₂.

Grunnet manglende avklaringer av tilskuddsordningen med EFTAs overvåkningsorgan ESA, foreslår Regjeringen at omleggingen av avgiften på forbrenningsanlegg utsettes til 1. januar 2004, som omtalt nedenfor.

Den vedtatte tilskuddsordningen skal erstatte dagens differensierte avgift, og vil mer presist stimulere til produksjon og utnyttelse av energi fra anlegg som sluttbehandler avfall. Tilskuddsordningen skal gjelde for forbrenningsanlegg og de-

ponier som omfattes av sluttbehandlingsavgiften på avfall.

Tilskuddsordningen er planlagt utformet slik at ved energi, som leveres som varmeenergi, vil det gis tilskudd for det antall kWt som kan dokumenteres levert. For energi som omdannes til elektrisk kraft vil det gis tilskudd for den mengde energi, målt i kWh, som leveres som faktisk elektrisk kraft til spesifikk kunde eller til kraftnett.

Etter planen skal tilskuddssatsene fastsettes ved enkeltvedtak med utgangspunkt i Stortingets årlige bevilgninger til tilskuddsposten og forventet mengde tilskuddsberettiget energi. Satsene vil om nødvendig kunne endres i løpet av året. Tilskudd fastsettes etter to satser, anslagsvis 0,10 og 0,06 kroner per kWh produsert og levert energi. Høy sats vil gjelde for forbrenningsanlegg som kan dokumentere at de kun forbrenner utsorterte avfallsfraksjoner og at disse ikke består av plast eller andre fossile materialer. Høy sats vil også innvilges deponier som utnytter energien i oppsamlet deponigass. Lav sats vil gå til forbrenningsanlegg som forbrenner avfall som kan inneholde fossilt materiale. Bakgrunnen for å innføre to satser er å sikre at man kun støtter produksjon av bioenergi basert på fornybare ressurser.

Tilskuddsordningen skulle etter Stortingets vedtak tre i kraft 1. juli 2003, parallelt med omleggingen av sluttbehandlingsavgiften, med en bevilgning på 40 mill. kroner for 2003 (halvårsvirkning). Tilskuddsordningen omfattes imidlertid av EØS-avtalens regler om statsstøtte. Ordningen må derfor notiseres til og godkjennes av EFTAs overvåkningsorgan – ESA – før ikrafttredelse. Ordningen ble notifisert i januar 2003, men det har ikke vært mulig å få avklart ordningen med ESA i tide slik som forutsatt, og den vil derfor ikke kunne tre i kraft 1. juli.

Regjeringen legger til grunn at iverksettelsen av utslippsavgiften på forbrenningsanlegg forutsetter at det etableres en tilskuddsordning som er godkjent av ESA. Siden tilskuddsordningen ikke er avklart med ESA, fremmer Regjeringen forslag for Stortinget om å utsette iverksettelsen av utslippsavgiften og tilskuddsordningen til 1. januar 2004. Den utsatte iverksettelsen innebærer at bevilgningen på 40 mill. kroner i 2003 til tilskuddsordningen fjernes og de budsjetterte inntektene fra sluttbehandlingsavgiften reduseres med 30 mill. kroner.

Den utsatte iverksettelsen forutsetter en endring av Stortingets vedtak av 2. desember 2002 når det gjelder avgiften på forbrenningsanleggene. Det foreslås derfor en endring av vedtaket som innebærer at avgiften som i dag gjelder for forbren-

ningsanleggene videreføres ut året. Det vises til forslag til vedtak og nærmere omtale av dette i kapittel 2 om endrede skatte- og avgiftsregler.

I forbindelse med omleggingen av avgiften er et utkast til endringer i særavgiftsforskriften sendt på høring. Som følge av utsettelsen av omleggingen av avgiften for forbrenningsanleggene, vil endringer i forskriften bare bli gjennomført i den grad de har betydning for avgiften på avfall som leveres til deponier.

Fond til fremme av fiske i Mjøsa

Fond til fremme av fisket i Mjøsa ble opprettet ved kgl. res. av 8. august 1947 i forbindelse med en konsesjon til Glommens og Laagens Brukseierforening om en varig utvidet regulering av Mjøsa. I henhold til reguleringsvilkårenes pkt. 15 ble fondet opprettet ved at regulantene avsatte 75 000 kroner som fondsmidler. Fondets midler skulle anvendes etter bestemmelse av vedkommende departement, som nå er Miljøverndepartementet. Miljøverndepartementet har delegert til Direktoratet for naturforvaltning å forvalte fondet. Fondet er registrert som et statlig fond og er ført i statens kapitalregnskap. Avkastningen av fondsmidlene skal nyttes til tiltak som fremmer fisket i Mjøsa. Direktoratet for naturforvaltning har fastsatt vedtektene for fondene.

Det er ikke naturlig at et reguleringsfond av denne typen forvaltes av sentrale statlige myndigheter. Forvaltningen av tilsvarende fond knyttet til vassdragsreguleringer, er overført til kommunene som er berørt av de enkelte reguleringene.

I tråd med dette finner Miljøverndepartementet det naturlig at fondet overføres til Mjøsa Fiskeforvaltning (MF). MF er et organ bestående av strandeiere (grunneiere) og fiskeforeninger ved Mjøsa. Styret for MF består av tre medlemmer fra fiskeforeningene og tre fra strandeierne. Kommunene rundt Mjøsa er store strandeiere, og deres interesser forutsettes å bli ivaretatt gjennom strandeierens representasjon i styret.

På bakgrunn av det som er nevnt ovenfor, foreslår Miljøverndepartementet at Fond til fremme av fisket i Mjøsa føres ut av statens kapitalregnskap og overføres til MF for videre forvaltning. Miljøverndepartementet vil fastsette vedtekter for fondet i samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning og MF. Etter overføring til MF vil fondet bli omgjort til en stiftelse og bli underlagt fylkesmannens kontroll.

Fondets kapital var ved utgangen av 2002 kr 564 211,44. Inntil overføringen til MF finner sted ca. 01.07.2003 vil det påløpe renteinntekter på an-

slagsvis 20 000 kroner. Miljøverndepartementet foreslår at 500 000 kroner avsettes som grunnkapital i stiftelsen. Den øvrige del av fondets midler vil kunne nyttes friere av MF til tiltak innenfor fondet formål. Det vises til forslag til romertallsvedtak.

Fjellområdene – bruk, vern og verdiskaping

A. Innledning og rammebetingelser

I forbindelse med budsjettbehandlingen høsten 2002 vedtok Stortinget 02.12.2002 etter innstilling fra Finanskomiteen følgende henstilling til Regjeringen:

«Stortinget ber Regjeringen innen 1. oktober 2003 komme tilbake til Stortinget med en sak om bærekraftig bruk av utmark og fjellområdene i Norge. I den forbindelse skal bl.a. spørsmålet om nærmere retningslinjer for økt turistmessig bruk av disse områdene utredes nærmere, både på arealer utenfor og innenfor større verneområder opprettet etter naturvernloven. Initiativ som bidrar til utvikling av kvalitetsturisme, med respekt for det naturlige, økonomiske, sosiale og kulturelle miljøet i fjellregioner, bør dyrkes frem og støttes.»

Regjeringen legger til grunn at «fjellområder» i denne sammenheng omfatter områder hvor verdier og særpreg i fjellet har betydning for næringsutvikling og lokalisering av bebyggelse. Regjeringen mener at en slik funksjonell avgrensing av «fjellområder» er det mest hensiktsmessige for å besvare Stortingets oppdrag.

I samsvar med Stortingets henstilling vil hovedfokus ligge på å synliggjøre potensialet for økt turistmessig bruk av fjellområdene både innenfor og utenfor verneområdene, uten at natur- og kulturhistoriske verdier ødelegges. Begrepen turisme og reiseliv brukes ofte om hverandre. I Norge benyttes begrepet reiseliv normalt om de tre elementene ferie- og fritidsreisende, ordinære forretningsreisende og kurs-, konferanse- og kongressdeltagere, mens begrepet turisme kun omfatter elementet ferie- og fritidsreisende. Begge begrep vil bli brukt i teksten nedenfor.

Videre vil følgende to begreper bli brukt: *miljøbasert reiseliv* og *miljøtilpasset reiseliv*. Begrepet miljøbasert reiseliv brukes om det substansorienterte og har utspring i de produktene reiselivet tilbyr med utgangspunkt i miljøet (natur og kulturminner), mens det miljøtilpassete reiselivet er konsekvensorientert og vektlegger ønsket om minst mulig negative konsekvenser for det ytre miljø.

Norge har unike natur- og kulturhistoriske ressurser i fjellområdene. Viktige elementer er større sammenhengende områder med villmark, mulig-

het for å oppleve stillhet og ro og naturens egne lyder og lukter og arter av planter og dyr som er sjeldne eller ikke finnes i andre land i Europa. Fjellandskapet er også rikt på viktige kulturminner knyttet til ressursutnytting, ferdsel og bosetting. I fjellskogen finner vi et særegent kulturlandskap – fjellsetrene – som har utviklet seg gjennom flere hundre år.

Undersøkelser tyder på at interessen for natur- og kulturopplevelser – ikke minst i fjellet – er økende. Dette skyldes bl. a. at stadig flere mennesker bor i byer. Produkter som gir spesielle opplevelser, og rekreasjon og friluftsliv i tilnærmet urørt natur etterspørres i stadig større grad ettersom slike områder blir mangelvare ellers i Europa.

Med dette utgangspunktet ser regjeringen et potensial for økt miljøtilpasset turistmessig bruk av våre fjellområder. De natur- og kulturhistoriske verdiene er de to viktigste innsatsfaktorene for turisme i fjellområdene. Nasjonalparker og andre verneområder i fjellområdene har mye av den mest storslåtte og mangfoldige naturen i Norge. Det særegne ved nasjonalparker og andre verneområder gjør at disse områdene vil kunne fungere som «trekkplaster» for turister og dermed gi nasjonalpark-kommunene et ekstra fortrinn i reiselivssammenheng.

Regjeringen legger følgende rammer til grunn for en overordnet politikk for økt miljøtilpasset turistmessig bruk av fjellområdene:

- Vår unike fjellnatur skal bevares som kilde til friluftsliv, rekreasjon og natur- og kulturopplevelser, samtidig som disse ressursene skal gi grunnlag for sysselsetting og verdiskaping i fjellbygdene.
- Forvaltningen av fjellområdene skal ta utgangspunkt i de rammebetingelsene som den sårbare fjellnaturen setter, dvs. en økosystemtilnærming.
- Norsk fjellnatur og kulturhistoriske verdier i fjellet skal utvikles som merkevare for økt turistmessig bruk av fjellområdene.

For å kunne øke den turistmessige bruken av våre verneområder og den lokale verdiskaping vil regjeringen:

- Oppheve forbudet mot kommersiell turisme slik det er formulert i vernebestemmelsene for Saltfjellet/Svartisen, Jotunheimen og Reisa nasjonalparker.
- Sørge for at det særlig innenfor landskapsvernområder legges til rette for mindre, miljøtilpasset turistvirksomhet innenfor rammen av verneformålet.
- Prioritere og forsere arbeidet med nye, og jus-

tere eldre forvaltningsplaner for verneområdene i fjellet.

- Legge til rette for at vern av områder og utvikling av nærliggende lokalsamfunn i større grad sees i sammenheng i forbindelse med verneprosesser.
- Så langt som mulig legge til rette for økt lokalpolitisk medvirkning og innflytelse i verneprosesser.

Regjeringen vil følge opp den vedtatte nasjonalparkplanen, og har satt i gang arbeid på en rekke områder hvor beslutninger og påfølgende prosesser og tiltak vil få betydning for en videreutvikling av fjellpolitikken. Regjeringen tar bl a sikte på å legge frem:

- En stortingsproposisjon om supplering av Verneplan for vassdrag og stortingsmelding om omlegging av Samlet plan for vassdrag ved årsskiftet 2003/2004. Retningslinjene for bærekraftig bruk som presenteres der vil også gjelde vann og vassdrag i fjellområdene.
- En stortingsmelding om rovviltpolitikken innen utgangen av 2003
- En stortingsmelding om kulturminnepolitikken i løpet av 2003.

Forslag til ny Finnmarkslov (Ot. prp. nr. 53 (2002–2003) om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke) ble fremmet 4. april 2003, og ligger nå til behandling i Stortinget. Videre vil det regjeringsoppnevnte Planlovutvalget som har arbeidet med forslag til revisjon av plan- og bygningsloven levere sin avsluttende innstilling i midten av mai 2003. Det regjeringsoppnevnte Biomangfoldlovutvalget skal utrede et nytt lovgrunnlag for en samordnet forvaltning av biologisk mangfold. Utgangspunktet for arbeidet er bl.a. de utfordringene vi står overfor med hensyn til interessen for økt bruk av naturressurser, og økt fokus på sammenhengen mellom vern og bruk. De forskjellige sektorlovene skal ses i sammenheng, og utvalget skal vurdere naturvernloven, herunder vernekategoriene. Regjeringens politikk for samordning av statlig virkemiddelbruk er for øvrig omtalt i St. meld. nr. 25 (2002–2003) *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand* som ble lagt frem 25. april 2003.

Samerettsutvalget 2 og Distriktskommisjonen vil også arbeide med problemstillinger og komme med forslag til løsninger som vil være viktige i forhold til bruk av fjellområdene.

Som bidrag til grunnlaget for å svare på Stortingets oppdrag, er det gjennomført utredninger som belyser potensialet for miljøbasert turisme og tu-

rismenerelatert næringsaktivitet i og rundt nasjonalparker, både i Norge og andre land¹². Det er avholdt møter med reiselivsorganisasjoner, naturvern-, friluftsliv- og kulturminneorganisasjoner og organisasjoner som representerer rettighetshavere og utmarks kommunene. De fleste av organisasjonene har også kommet med verdifulle skriftlige innspill.

B. Økt turistmessig bruk – muligheter og utfordringer

Stadig flere turister, både norske og utenlandske, vil ha produkter som gir spesielle opplevelser, og rekreasjon og fri natur er attraktivt for stadig flere. De unike natur- og kulturressursene i den norske fjellheimen representerer et stort potensial for fortsatt sysselsetting og bosetting i fjellbygdene. Ved i større grad å satse på temareiser, natur- og kulturbasert turisme og unike reiseopplevelser vil verdiskapingen innen reiselivet trolig kunne bli mye høyere enn i dag.

Mange nordmenn bruker fjellet, og friluftslivet står sterkt i Norge. På spørsmål om hva som er vesentlig med tanke på «det gode liv» nevner 19 av 20 nordmenn naturen (forskningsprogrammet «Miljøbetonet livskvalitet»). Siden 1970-tallet er antallet fotturer i fjellet, både sommer og vinter, økt sterkt for. (spesielt i sommersesongen prosentandelen for en dagstur til fots i fjellet er mer enn fordoblet fra 1980 og frem til i dag. Undersøkelser gjennom forskningsprogrammet «Bruk og forvaltning av utmark» viser at mellom 80 og 90 pst. av de spurte mener at friluftsliv fører til positive verdier.

Men det er plass til flere i fjellet, og det er ønskelig at flere får anledning til å oppleve fjellnaturen, både av hensyn til helse og velferd hos den enkelte, av hensyn til næringsutvikling i fjellbygdene og for å skape økt legitimitet for tiltak som er nødvendige for å ta vare på disse verdiene. Friluftsliv gir folk mulighet til å bli glad i naturen, og opplevelser og erfaringer med natur og kultur gir grunnlag for økt kunnskap om og forståelse for betydningen av å ta vare på disse ressursene.

Undersøkelser tyder på at interessen for natur- og kulturopplevelser – ikke minst i fjellet – er hovedårsaken til at turister kommer til Norge. En undersøkelse¹³ gjennomført av MarkUp Consulting i 2000 for Norges Turistråd og 20 norske reiselivsbedrifter viser at 73 pst. av de spurte oppfatter Nor-

ge som et attraktivt ferieland. Fjordene, fjellene og den uberørte naturen ble oppgitt som hovedgrunner til dette. Undersøkelser Østlandsforskning (Vistad og Vorkinn) gjorde i 1995 viser at turistene, både nordmenn og utlendinger, legger stor vekt på natur og friluftsliv i ferie- og fritidssammenheng. I en undersøkelse av Nordkapp-turisten (bilturister på veg til Nordkapp) i 1993 oppgav 49 pst. naturen som den viktigste årsaken til å dra til Nord-Norge, og 90 pst. oppgav at de skulle utøve friluftsliv under oppholdet. Korte fotturer var den dominerende aktiviteten blant turistene. Andre undersøkelser foretatt av NORTRA, bl.a. i Tyskland, viser at «vakkert landskap» er en svært viktig faktor ved ferien i Norge. Når det gjelder "intakte omgivelser" viser tallene at betydningen av dette er betraktelig høyere i 1995 enn i 1988. Ettersom tilgangen til villmark ute i Europa blir stadig mer begrenset, forventer vi økende etterspørsel etter slik natur blant turistene som kommer til Norge.

Reiselivsnæringene er i dag Norges tredje største næring, og er verdens største og raskest voksende. Reiselivsnæringene gir verdiskaping og sysselsetting, og bidrar med viktige service-tilbud i lokalsamfunnene. Næringen har en klar distriktsprofil og gir grunnlag for bosettingen i mange utkantstrøk.

Det er natur- og kulturhistoriske verdier som er de to viktigste innsatsfaktorene for turisme i fjellområdene. De er attraksjoner i seg selv, og utgangspunktet for produksjon av de aktivitetene, opplevelser, varer og tjenester som reiselivet tilbyr og som markedet i økende grad etterspør. Å bevare natur- og kulturverdiene i fjellområdene er derfor en forutsetning, både for dagens turisme og for fremtidig økt turistmessig bruk av fjellområdene. Når merkevaren er norsk natur og naturbaserte ferieopplevelser, ligger det store utfordringer i å ta vare på naturen på en slik måte at merkevaren ikke ødelegges, eller får redusert kvalitet.

Nasjonalparker og andre verneområder i fjellområdene har mye av den mest storslåtte og mangfoldige naturen i Norge og omfatter slik sett "juvelene" i norsk natur. Nasjonalparkene representerer store ressurser og mangfoldige muligheter for opplevelser, samtidig som de er sårbare og spesielle. Her ligger en del viktige veivalg og innebygde utfordringer med langsiktige konsekvenser. Formålet med vernet har nettopp vært å sikre natur- og kulturminneverdier for å bevare områdenes funksjon som leveområde for planter og dyr og som opplevelsesområder for mennesker. Det er imidlertid nødvendig å fokusere sterkere på koplingen mellom verneområdene og omkringliggende lokalsamfunn og bosetting, og sette søkelyset

¹² VF-rapport 4/03 Næringsmessig potensiale for kvalitetsturisme og NINA Fagrapport 72 Bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet.

¹³ 1 216 potensielle Norges-turister i Danmark, Tyskland, Italia, Storbritannia, USA og Japan ble intervjuet.

på de samfunnsøkonomiske fordelene ved å opprette et verneområde. Regjeringen mener at det særegne ved nasjonalparker og andre verneområder representerer store muligheter for lokalsamfunnene i fjellbygdene til å markedsføre seg i reiselivssammenheng.

For reiselivsnæringene generelt vil nasjonalparker og andre verneområder være et viktig element for markeringen av norsk særpreg og som ledd i markedsføringen av bredden i det opplevelsesspekter besøkende kan tilbys. Informantene i undersøkelsen til Vestlandsforskning anser generelt sett potensialet for økt turisme og verdiskaping i tilknytning til verneområdene som stort. Også i undersøkelsen til Norsk institutt for naturforskning (NINA) oppgir bedriftsledere at de oppfatter status som nasjonalpark som positivt for markedsføringen.

For å kunne ta ut det potensialet for næringsutvikling og verdiskaping som ligger i økt turistmessig bruk av fjellområdene uten å redusere de natur- og kulturminneverdiene som den samme næringsutviklingen er avhengig av, står vi overfor en del viktige utfordringer.

Økt turistmessig bruk av verneområder kan føre til en viss forringelse av det vernede området fordi det normalt ikke vil være mulig å utøve en aktivitet uten at noe natur blir påvirket. På den annen side resulterer denne bruken i økonomisk aktivitet som gir økt velferd og mulighet for bosetting i fjellbygdene. Dette gir igjen grunnlag for skjøtsel av kulturlandskapet som er viktige elementer både i en verne- og reiselivsstrategi. Utfordringen ligger i å finne nivået hvor velferden faktisk øker slik som ønsket, samtidig som bruken ikke får utilsiktede eller uheldige konsekvenser for de natur- og kulturkvaliteter som danner grunnlag for velferdsøkningen. Dette innebærer å få til en balanse mellom vern og bruk på en slik måte at natur- og kulturverdiene bevares, samtidig som potensialet for verdiskaping blir utnyttet bedre enn i dag.

Det er videre en utfordring å skape større legitimitet og lokal oppslutning om vern av områder som grunnlag for verdiskaping i lokalsamfunnet. Det blir i den sammenheng viktig å øke bevisstheten om nasjonalparkene som unike områder som kan tiltrekke seg turister, samtidig som natur- og kulturverdiene bevares. Det økte presset på arealene i fjellområdene setter store krav til god arealplanlegging basert på kunnskap om natur- og kulturminneverdiene, samt gode samarbeidsprosesser både lokalt, regionalt og på statlig nivå mellom landbruk, reiseliv og natur- og kulturminneforvaltning.

C. Dagens bruk av fjellområdene

Fjellområdene har vært utnyttet av mennesker i årtusener, og mange fjellområder er svært rike på kulturminner. En viktig basis for dagens bruk er retten til fri ferdsel i utmark, også i verneområdene. Restriksjoner på allemannsretten i verneområdene skal bare innføres når hensynet til natur- og kulturverdier gjør det nødvendig.

Jakt, fangst og fiske og andre høstingsaktiviteter er de viktigste formene for tradisjonell bruk av utmark i Norge. Jakt og fiske har utviklet seg fra å omfatte matauk og fritidsaktivitet for grunneiere og lokalbefolkning til å bli en mulighet for ny næringsvirksomhet for grunneiere og andre rettighetshavere. Ifølge SSB's jaktstatistikk ble det i gjennomsnitt for årene 1999, 2000 og 2001 felt i underkant av 8000 villrein per år. I omsetningsverdi tilsvarer dette ca 18 mill. kroner per år.

Friluftsliv har lange tradisjoner i Norge, og har delvis sine røtter i jakt, fangst, fiske og andre matauk-aktiviteter. Det storslagne i urørt natur og landskap, naturens egne lyder og lukter, fred og ro, frihet og mystikk er noen av de opplevelsesdimensjonene som oftest nevnes i forbindelse med friluftsliv. Opplevelse av kulturminner og tidligere tiders bruk av naturen er også viktige sider ved friluftslivet. Opplevelsesverdien er lagt til grunn ved opprettelse av en rekke verneområder.

Tall fra Den norske turistforening (DNT) viser at også friluftsliv i form av fotturisme bidrar til verdiskaping og sysselsetting i fjellbygdene. I løpet av et år er det ca 300 000 overnattinger på DNT's hytter. Dette har ringvirkninger i form av et betydelig mersalg i butikkene i bygdene opp mot fjellet. Eksempelvis er de lokale økonomiske ringvirkningene av 126 000 overnattinger på DNT Oslo og omegns hytter i 2001 beregnet til 100–110 mill. kroner.

DNT forvalter et landsdekkende rute- og løypenett med sommerruter (20 000 km) og kvistede vinterløyper (6 500 km) både i og utenfor vernede områder. Norsk sti- og løypeplan fra 1990 og Mål og retningslinjer for stier og løyper i fjellet (DN-notat 1994–10) danner den nasjonale rammen for utviklingen av tilrettelegging i fjellet. Ferdselsregistreringer i regi av DNT viser at 90–95 pst. av fotturistene følger merket sti. Dette innebærer at dette nettet av stier og løyper bidrar til å kanalisere ferdselen til bestemte områder, slik at mer sårbare områder i stor grad kan beskyttes.

Blant brukergruppene er det ulike holdninger til *tilrettelegging*. Briksdalsbreen er ved siden av Nordkapp og Geirangerfjorden blant de best besøkte naturattraksjonene i Norge. Vi finner en forholdsvis omfattende tilrettelegging i form av ser-

viceanlegg med kafeteria, souvenirbutikk m m, men dette er plassert ved parkeringsplassen, 2 km fra selve breen. Det tar ca 1 time å gå inn til breen. En undersøkelse i regi av Østlandsforskning i 1990 viste at kun 4 pst. av de spurte ønsket at det skulle bygges bilvei helt inn til breen¹⁴. En guidet fottur og gondolbane til toppen av breen fikk oppslutning fra ca halvparten av de spurte. De som var negative til bygging av bilvei og gondolbane begrunnet dette i hovedsak med at inngrepene ville ødelegge naturen og/eller naturopplevelsen.

En undersøkelse rundt Jostedalsbreen i regi av Østlandsforskning viser at over halvparten av de intervjuede holdt seg på hovedveiene uten å kjøre noen av sideveiene inn mot breen. Den andre halvparten hadde friluftsliv i området rundt breen som motiv for å ta av fra hovedvegen. Blant disse var korte fotturer og fiske mest populært. Bare 14 pst. gikk en tur som var lengre enn fire timer. Hele 70 pst. var på dagsbesøk i Jostedalen, og nesten tre fjerdedeler oppga at formålet med turen var å se Jostedalsbreen. Undersøkelsen viser at mange bruker forholdsvis kort tid i området, og at den fysiske utfoldelsen er relativt begrenset.

I mange fjellbygder er landbruksbasert turisme et viktig satsingsområde for å sikre inntektsgrunnlag og fortsatt bosetting. Gårds- og stølsturisme, nye typer produksjon basert på gårdens ressurser, bygging og utleie av hytter og nye aktivitetstilbud som f eks guidete rideturer er i dag grunnlag for miljøbasert næringsutvikling på mange fjellgårder.

Reiselivsnæringens bruk av natur- og kulturminneverdier i fjellområdene og den landbruksbaserte turismen utgjør i dag den største verdiskapingen i mange fjellbygder. Både reiselivsmyndigheter og næringen selv har gjennom flere år framhevet natur- og kulturminneverdier som turistnæsjonen Norges viktigste salgsvare.

Norges Turistråd har ved en rekke anledninger påpekt at turistindustrien er avhengig av bærekraftig turisme for å opprettholde sine merkevarer. En undersøkelse gjort av SNF (*Skalpe og Nysveen Markedsføring av norsk reiseliv, et naturvernproblem? SNF/SiR*, 1995) viser at 86 pst. av det brosjyrematerialet som norsk reiseliv benytter profilerte norsk natur med aktivitetsmuligheter. Fjell, som var mest brukt, fremgikk i vel 60 pst. av materialet. Naturbaserte aktivitetstilbud var markedsført i 71 pst. av materialet, og fjelltur, båttur og fiske var mest brukt.

Både gamle og nye måter å bruke fjellområde-

ne på har hatt, og vil fortsatt ha, effekter på natur- og kulturminneverdiene i disse områdene. De siste 50 årene har ulike former for inngrep og motorferdsel forandret fjellets karakter i mange områder. Det mest synlige tegnet på dette er reduksjonen i villmarkspregete områder. Rundt 1900 kunne ca halvparten av Norges areal betegnes som villmarkspregete områder (områder mer enn 5 km fra tyngre tekniske inngrep), mot 12 pst. i 1994 og 11,7 pst. i 1998. I Sør-Norge bestod kun 5 pst. av arealet av villmarkspregete områder i 1998. I dag finner vi de fleste gjenværende villmarkspregete områdene nettopp i fjellet. For områder som defineres som inngrepsfrie (områder mer enn 1 km fra tyngre tekniske inngrep) var det samlede arealtapet ca 4500 km² i perioden 1988–1998. Reduksjonen av inngrepsfrie områder skyldes i hovedsak bygging av landbruksveier, hvorav det aller meste er skogsveier. Også kraftproduksjon og bygging av overføringslinjer har ført til vesentlig reduksjon av inngrepsfri natur i denne perioden.

Det er et ønske om økt bruk av ulike motorkjøretøy i fritidssammenheng fra reiselivsnæringen og fastboende. Også transport i forbindelse med jakt og fiske har i stigende grad blitt motorisert. Dette har ført til at bruken av snøscootere, traktorer og andre terrenggående motorkjøretøy har økt sterkt de siste årene. I et utvalg kommuner med stor andel av fjellnatur har antall innvilgede dispensasjoner for snøscooter økt med 21 pst. fra vinter-sesongen 1994/95 til sesongen 2001/02. Motorisert ferdsel er i ulik grad strengt regulert innenfor våre nasjonalparker med åpning for dispensasjoner knyttet til næringsmessig transport.

For mange dreier konflikter i forhold til motorferdsel seg om støy og fravær av stillhet og ro. Fravær av støy, mulighet til å oppleve naturens egne lyder og stillhet og ro er et av de viktigste karaktertrekkene ved urørt natur og en viktig grunn til at nordmenn og utenlandske turister oppsøker områder i fjellet. Barmarkskjøring fører også til slitasje og kjørespor som ødelegger vegetasjon.

For mange nordmenn er utøvelse av friluftsliv og tilgang til naturopplevelser den viktigste grunnen til å eie en hytte. Hytteliv er et positivt velferdsgode som er dypt forankret i den norske folkesjelen. Det er også et godt grunnlag for å få folk til å bli glad i naturen, og dermed øke bevisstheten om og viljen til å støtte tiltak for å bevare viktige natur- og kulturminneverdier. Tilveksten de siste tiårene har i gjennomsnitt vært ca 3000 hytter årlig.

Den lokaløkonomiske effekten av hyttebygging og hytteturisme er betydelig for mange kommuner. Det foreligger ikke landsdekkende undersøkelser av ringvirkningene, men flere regionale

¹⁴ Turistene ble intervjuet etter at de hadde gått, evt. kjørt med hestekyss opp og ned til breen.

undersøkelser er gjennomført. En undersøkelse fra Valdres-regionen (J.R. Onshus 1994) viser en beregnet etterspørsel fra hytteturismen på totalt 359 mill. kroner, hvorav 60 pst. beregnes dekket i Valdres. Sysselsettingseffekten av hyttene beregnes til 771 årsverk, eller nesten 11 pst. av total sysselsetting i Valdres.

De konfliktene som hyttebygging skaper er sammensatte og går mellom mange ulike interessegrupper som f.eks. lokalbefolkning, rettighetshavere, grunneiere, andre næringsinteresser, korttidsturister, natur- og kulturminnevern og etablerte hytteeiere. Det er økende bevissthet om miljøkonsekvenser av hyttebygging i kommunene. Gjennom kommuneplanen har de fleste kommunene innført restriksjoner mot nye hytteområder i snaufjellet. Hoveddelen av hyttebyggingen skjer i felt, og det er en tendens til at nye hytter får en høyere teknisk standard med større behov for tilknytning til moderne infrastruktur (helårsvei, vann, avløp, elektrisitet) og som følge av det trekkes nedover mot bygda eller bygges ut i sammenheng med annen reiselivsutbygging som f.eks. alpinanlegg eller i etablerte reiselivsområder.

Turistrelatert næringsaktivitet i og rundt nasjonalparkene

NINA har kartlagt næringsaktiviteter knyttet til Dovrefjell-Sunndalsfjella, Femundsmarka og Reisa nasjonalpark (i verneområdet og i en 5 km sone utenfor verneområdene) i 2002.

Turismelaterte aktiviteter i de tre nasjonalparkene omfatter hovedsakelig arealleie/festeavgifter/salg av hyttetomter, hytteutleie, overnatting, servering, jakt og fiske og andre opplevelsesbaserte aktiviteter som guiding/fjellføring, padling, klatring, ridning, hundekjøring, leirskole/undervisning og leiekjøring med snøskuter. Omsetning i forbindelse med planlegging og oppføring av hytter, turistenes bruk av penger utover overnatting, servering og kjøp av aktiviteter er ikke inkludert i undersøkelsen. Det er heller ikke råvareverdien av viltkjøtt og fisk. Med utgangspunkt i nasjonale beregninger (SND 2002) og det arealet undersøkelsesområdene utgjør, ville verdien for vilt og fisk være i størrelsesorden 5–6 millioner kroner for Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark og omkring 1 million kroner for Femundsmarka nasjonalpark og Reisa nasjonalpark.

Brutto omsetning knyttet til turisme er på ca 40 mill. kroner i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. Her utgjør overnatting sammen med servering den største omsetningsposten (ca 15 mill. kroner). Jakt, fiske og fotturisme er også grunnlag for

en stor del av omsetningen (ca 7 mill. kroner). I tillegg står ridning og guidete turer, spesielt moskus- og toppurer, for en viktig del av omsetningen (ca 3,5 mill. kroner). De guidete turene er, sammen med jakt, fiske og fotturisme, de næringsaktivitetene som helt eller delvis foregår inne i verneområdene. En stor del av de andre aktivitetene foregår i randsonene, hovedsakelig langs E6.

I Femundsmarka nasjonalpark er brutto omsetning knyttet til turisme beregnet til ca 5 mill. kroner. Her kommer nesten all omsetning fra tradisjonelle aktiviteter som jakt, fiske og fotturisme i form av kjøp av kort, overnatting, leie av hytter og båttransport på Femunden. I Reisa nasjonalpark er det liten aktivitet knyttet til turisme, beregnet til i overkant av 1 mill. kroner, og nesten alt foregår i randsonen utenfor nasjonalparken. Av dette utgjør elvebåt-trafikken ca 300 000 kroner. Ved å regne om brutto omsetning til omsetning per areal får vi for beite 21, 185 og 102 kroner per hektar for henholdsvis Dovrefjell-Sunndalsfjella, Femundsmarka og Reisa nasjonalpark. Tilsvarende tall for turisme blir 59, 67 og 11 kroner pr hektar. Tilsvarende brutto omsetning for utmarksarealer i Norge basert på tall fra Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) i 2002 gir en gjennomsnittsverdi på 33 kroner per hektar for beite og 68 kroner per hektar for turisme. Dette viser at brutto omsetning fra turisme i Dovre-Sunndalsfjella nasjonalpark og Femundsmarka nasjonalpark er i samme størrelsesorden som gjennomsnittet for utmark generelt i Norge. Brutto omsetning i Reisa nasjonalpark er en god del lavere enn landsgjennomsnittet.

I disse tre nasjonalparkene består turismen både av nye og etablerte bedrifter, og det er klare indikasjoner på at turismeaktiviteten har økt ved alle parkene, særlig såkalte aktivitetsbaserte tilbud og bedrifter. For mange typer turisme er det ofte et samspill mellom bruken av verneområdene og randområdene, og det er vanskelig å betrakte turisme innenfor og utenfor parkene hver for seg.

Fra undersøkelsen til Vestlandsforskning går det frem at det er de naturbaserte attraksjonene i Sogn og Fjordane som har klart størst besøkstall. I forhold til samlet besøkstall for alle attraksjonene utgjør de naturbaserte attraksjonene som har direkte tilknytning til verneområder ca 60 pst. Naturinformasjonssentra har langt høyere besøkstall enn de tradisjonelle museene.

I Jotunheimen nasjonalpark har fjellføring knyttet til turisthytter som Glitterheim, Spiterstulen og Juvasshytta vært en viktig aktivitet i mange år. På første del av 1990-tallet økte interessen for å starte opp med organisert fjellføring og opplevelsesturisme fra selskap som ikke var tilknyttet tu-

risthyttene. I 1994 ble det gitt 12 tillatelser, i 1999 ble det gitt 18 tillatelser til kommersiell fjellføring til enkeltpersoner eller virksomheter, og i 2002 var tallet på tillatelser til kommersielle aktører 28. Av disse er det 19 som har rapportert om aktivitet i 2002.

Totalt antall brukerdøgn i Jotunheimen nasjonalpark knyttet til kommersiell aktivitet var i 2002 ca 20 000 innenfor selve parken, føring til Galdhøpiggen utgjør mer enn halvparten av dette. Med en beregnet snittpris på 180 kr per person per døgn blir omsetningen knyttet til kommersiell aktivitet innenfor nasjonalparken på 3,6 mill. kroner. Mange av aktørene har også stor aktivitet utenfor nasjonalparken.

Offentlig forvaltning skaper også aktivitet og arbeidsplasser i fjellområdene. De ansatte i fjellstyrene utfører totalt ca 50 årsverk. Fjellstyrene får dekket 50 pst. av lønnsutgiftene til fjelloppsyn fra staten. De viktigste inntektskildene for fjellstyrene er salg av jakt- og fiskekort, inntekter fra storviltjakt, festeinntekter (50 pst. av inntektene som staten har av tomtefester for hytter og hotell går til fjellstyrene), beiteleie, hytteutleie og salg av tjenester til andre. Det meste av midlene går tilbake til lokalsamfunnet i form av tilretteleggingstiltak for allmennheten og lokal næringsutvikling.

Statens naturoppsyn (SNO) har pr i dag 26 oppsynsstillinger lokalt knyttet til tilsynet med verneområder, rovviltforvaltningen og artsmangfoldet i fjellet. I tillegg kjøper SNO oppsyns- og skjøtselstjenester fra fjellstyrene for ca 3,5 mill. i året i Sør-Norge. I Nord-Norge kjøper SNO oppsyns-, registrerings- og skjøtselstjenester fra Statskogs fjelltjeneste for ca 7 mill. kroner årlig. Flere av våre store nasjonalparker og verneområder har fortsatt ikke statlig naturoppsyn, og det er behov for økt kjøp av oppsynstjenester fra fjellstyrene og Fjelltjenesten, samt fra bygdeallmenninger og andre lokale tilsynsordninger.

D. Dagens forvaltning – rammebetingelser for bruk Forvaltning utenfor verneområdene

Plan- og bygningsloven er det viktigste verktøyet for arealplanlegging i fjellområdene, og denne loven er også viktig for styring av bruk av randsonene til områder vernet etter naturvernloven. Kommuneplanens arealdel er den viktigste arealplanen for å sikre store, sammenhengende og inngrepsfrie naturområder. Fylkesdelplan for Dovrefjellområdet er et eksempel på samordning av prosesser etter plan- og bygningsloven og naturvernloven. Parallelt med verneplanprosessen ble det gjennomført en fylkesdelplanprosess i samarbeid mel-

lom fire fylker som hadde til hensikt å avklare planstrategier og utfordringer i tilknytning til dette store verneområdet. Erfaringene fra arbeidet er at fylkesdelplanen engasjerte kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn til grundigere prosesser også rundt verneplanen, og konfliktnivået ble redusert. I stedet for å fokusere på konfliktene ved vernet, ble fokus mer rettet mot hvordan vernet kan brukes til å få til bærekraftig utvikling. Et viktig resultat av planprosessen er opprettelsen av Dovrefjellrådet, som både skal ha ansvar for koordinering av forvaltningsplaner i verneplanområdet og for tilrettelegging for samarbeid og samordning av næringsutvikling, kommunal planlegging osv.

Motorferdsel i utmark og vassdrag reguleres ved lov av 10. juni 1977 og nasjonal forskrift av 15. mai 1988. Lovens hovedregel er at nyttekjøring er tillatt, mens kjøring uten nytteformål i utgangspunktet er forbudt. I Nord-Troms og Finnmark er det åpnet adgang for å fastsette løyper for «rekreasjonskjøring». Det er også fastsatt en særskilt forskrift med forbud mot helikopterskiing og lignende. Forskriften innebærer at det ikke er adgang til å legge ut landingsplasser på fjelltopper, utsiktspunkter, breer og andre liknende steder som bare har interesse i forbindelse med helikopterskiing, for kortvarig opphold, som utgangspunkt for dags-turer eller for liknende formål.

Forvaltning av verneområder etter naturvernloven

Vi har per i dag 19 nasjonalparker i fastlands-Norge og tre nasjonalparker på Svalbard. Alle disse inneholder en stor andel av fjellområder. Nasjonalparkene faller grovt sett i to hovedkategorier. Den ene er de nasjonalparkene som har som siktemål både å sikre store leveområder for planter og dyr og samtidig sikre allmennhetens mulighet til å drive friluftsliv og rekreasjon. I disse områdene var det allerede ved opprettelsen et omfattende nett av hytter og merkete stier, foruten et begrenset antall private hytter for jakt og fiske. Den andre kategorien består av nasjonalparker hvor hensynet til å bevare biologisk mangfold, og spesielt truede og sårbare arter, er høyere prioritert. Her er det i dag få eller ingen hytter, få merkete stier og ingen større, tekniske anlegg. Noen av nasjonalparkene har også vern av kulturminner som delformål. I tilknytning til nasjonalparkene er det flere steder etablert nasjonalparksenter. Nasjonalparksentrene har fokus på informasjon om nasjonalparken og sammenhenger mellom mennesker, natur og landskap (jf. Nasjonalparksentre, retningslinjer og prioriteringer, DN mars 1997).

I tillegg til aktiviteter som i liten grad er avhen-

gig av fysisk tilrettelegging, som for eksempel ski og fotturer, er tradisjonell bruk knyttet til setring, slått, beiting, jakt, fiske og bærplukking tillatt i de fleste nasjonalparkene. Ved opprettelsen av nasjonalparker har det vært forutsatt at denne ekstensive bruken skal kunne fortsette i den utstrekning den ikke er i strid med verneformålet. I tre verneområder; Jotunheimen nasjonalpark, Reisa nasjonalpark og Saltfjellet/Svartisen nasjonalpark, er det i verneforskriftene fastsatt forbud mot kommersiell turisme. Bestemmelsen ble i sin tid innført for at vernemyndigheten skal ha kontroll med slik virksomhet innenfor nasjonalparken. Bestemmelsen har imidlertid av mange blitt oppfattet som en unødvendig hindring for utøvelsen av bærekraftig næringsutøvelse innenfor rammen av verneforskriftens formål.

De fleste av våre tidligste nasjonalparker ligger i sin helhet på statsgrunn. Vår største nasjonalpark, Hardangervidda nasjonalpark, omfatter imidlertid mer enn 50 pst. privat grunn, mens Jostedal-breen nasjonalpark har ca 23 pst. privat grunn.

Det er betydelig variasjon i brukerintensiteten mellom nasjonalparkene. Hardangervidda nasjonalpark utgjør det ene ytterpunkt. Her gjenspeiles bruksrettene i vernebestemmelsene, og motorisert transport for en rekke næringsformål er direkte hjemlet i vernebestemmelsene. Som en følge av dette og et høyt antall innvilgede dispensasjoner for barmarkskjøring er omfanget av motorisert ferdsel i denne nasjonalparken så stor at det har ført til betydelig terrengslitasje flere steder innenfor nasjonalparken.

Rago nasjonalpark i Nordland representerer den andre enden av brukerskalaen. Dette er en typisk «villmarkspark» der de eneste brukergruppene er reindriftsutøvere, fotturister og fiskere. Nærmeste vei ligger 4 km fra nasjonalparkgrensen, og de eneste kjente naturinngrep i nasjonalparken er et par mindre hytter og bruer.

Stortingsmelding nr. 62 (1991–92) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge* åpnet for en viss turistmessig bruk av de nasjonalparkene som tåler det under den forutsetning at de nasjonale rammene ble fulgt opp i *forvaltningsplaner* for det enkelte område. En forvaltningsplan skal være et praktisk hjelpemiddel for å opprettholde og fremme verneformålet ved å gi konkrete retningslinjer om bl.a. bruk, informasjon, skjøtsel og eventuell tilrettelegging. En forvaltningsplan utarbeides av miljøvernmyndighetene i nær dialog med eiere og brukere av verneområdet. Gjennom en slik prosess skal en avklare og ta stilling til hvordan ulike verne- og bruksinteresser skal håndteres. For å avveie ulike brukerinteresser

har det innenfor flere verneområder vært behov for en inndeling i soner med ulik målsetting for bruk, skjøtsel og tilrettelegging. De vanligste sonekategoriene har vært «vernesone», «brukssone» og «soner med spesiell tilrettelegging og tiltak». I vernesonen er naturvern hensyn overordnet andre hensyn. Brukssonen omfatter områder der forsiktede tiltak og inngrep for friluftsliv kan tillates, som f.eks merking av stier og bygging av selvbetjente/ubetjente turlagshytter innenfor et planlagt rutennett. Hytter og setre med og uten drift kan ligge i denne sonen, og noen områder kan være åpnet for hogst og enkle tiltak i tilknytning til reindrift og husdyrbeite. Den siste sonekategorien gjelder områder hvor en kan legge forholdene spesielt til rette for ferdsel og kan åpne for spesielle tiltak knyttet til reiseliv, reindrift m.v. Dette er ofte mindre områder.

Det er i dag utarbeidet forvaltningsplan for nasjonalparkene Jostedalbreen, Saltfjellet/Svartisen, Reisa, Jotunheimen, Øvre Dividal og Hardangervidda (godkjennes av DN vår 2003). For Forollhogna, Rondane, Dovre-Sunndalsfjella og Femundsmarka er forvaltningsplaner under utarbeidelse.

Fylkesmannen i det enkelte fylke (i flere fylker der verneområdet ligger i flere fylker) har som hovedregel forvaltningsmyndigheten for områder vernet etter naturvernloven, mens Direktoratet for naturforvaltning er tillagt det overordnede forvaltningsansvaret og er klageinstans for alle saker som angår verneområdene. Statens naturoppsyn) er opprettet med hjemmel i naturoppsynsloven for å ivareta nasjonale miljøverdier og å forebygge miljøkriminalitet. SNO skal samordne og styrke det totale oppsynsarbeidet i Norge, og utvikle et mer helhetlig naturoppsyn. Det er i dag tilsatt 26 naturoppsyn ved lokalkontor i distriktskommuner, i hovedsak knyttet til nasjonalparker og store verneområder i Sør-Norge. SNOs viktigste oppgaver er kontroll i forhold til lover, forskrifter og annet regelverk, i tillegg til veiledning og informasjon. Ellers kan SNO utføre praktiske skjøtselsoppgaver i verneområder, foruten registrerings- og dokumentasjonsarbeid.

SNO kjøper oppsynstjenester av fjellstyrene. Over halvparten av det heltidsansatte personellet i fjellstyrene utfører i dag nasjonalparkoppsyn eller oppsyn i mindre verneområder, og utfører oppgaver både for SNO og Statskog SF.

I løpet av de siste 10–15 årene har det vært økende fokus på at berørte lokalsamfunn i større grad bør få innflytelse i forvaltningen av verneområder. I dag har 60 kommuner takket ja til delegert forvaltningsmyndighet for naturreservater og

mindre landskapsvernområder, og forvaltningsmyndigheten er i ferd med å bli overført. I noen av de største verneområdene er det etablert egne rådgivende utvalg som skal bistå fylkesmannen i forvaltningen. Dette gjelder verneområder i Jotunheimen, Jostedalbreen, Trollheimen, Øvre Dividalen og Reisa. I Hardangervidda nasjonalpark er forvaltningsmyndigheten delt mellom berørte fylkesmenn og fylkesvise tilsynsutvalg som er satt sammen av folkevalgte representanter for berørte kommuner.

I 2001 ble det startet et 5-årig prøveprosjekt med delegasjon av forvaltningsmyndigheten for verneområdene i Setesdal-Vesthei-Ryfylkeheiane til berørte kommuner. I 2003 vil det bli startet forsøk med ulike modeller for lokal forvaltning for nasjonalparkene med tilhørende verneområder i Forollhogna og Dovrefjell-Sunndalsfjella, og senere for Verdal-Snåsa-Lierne. Dette er en oppfølging av Stortingets anmodning i forbindelse med behandlingen av lov om statlig naturoppsyn.

Hvordan bedrifter og næringsaktører oppfatter rammebetingelsene for næringsutøvelse

NINA-undersøkelsen fra Dovre og Oppdal kommuner viser at statusen som nasjonalpark i Dovrefjell-Sunndalsfjella oppfattes som positiv for markedsføringen av disse bedriftene så vel som for hele reiselivsnæringen i området¹⁵. Alle ga uttrykk for synspunkter om at naturvern er viktig og at de mener de innretter sin egen virksomhet etter dette. De fleste mener at restriksjonene i for liten grad er basert på kunnskaper om og forståelse for lokale forhold.

I Vestlandsforsknings undersøkelse¹⁶ blir det presisert at det er naturen, enten den er vernet eller ikke, som trekker folk til Norge, mens fjord, bre, og fjell trekker turister til Vestlandet. Samtidig er det en generell oppfatning om at vernet gir området et kvalitetsstempel, og at dette gir produktene deres en merverdi. Vernet gir også et signal til omverdenen om at området blir ivaretatt for fremtiden. Samlet sett mener informantene at dette har en positiv markedsføringsverdi. Enkelte av informantene mener at utlendinger i langt høyere grad

enn nordmenn er bevisste på den merverdi vernet gir. De fleste av informantene benytter områdenes vernestatus i sin markedsføring bl.a. på internett og i brosjyremateriell, spesielt i forhold til utenlandske turister. Flere av informantene peker på at balansegangen mellom vern og utnytting av området til næringsaktivitet er vanskelig. Vern påpekes som viktig, men i den grad vernet ikke står i motsetning til forretningsdrift, bør kommersiell aktivitet tillates. Flere av informantene peker på at verneforskriftene legger hindringer i veien for omsetning og verdiskaping rundt og innenfor verneområdet. Forbudet mot kommersiell turisme innenfor Jotunheimen nasjonalpark ble bl.a. nevnt som eksempel.

Kort om dagens støtteordninger som er relevante for naturbasert næringsutvikling

Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) er myndighetenes sentrale organ for finansiering og iverksetting av tiltak innenfor nærings- og distriktspolitikken. SND yter landsdekkende og distriktsrettede tilskudd til prosjekter og tiltak som ikke er tilstrekkelig bedriftsøkonomisk lønnsomme på selvstendig basis, men som forutsetter å ha positiv samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Fondet er administrativt underlagt Nærings- og handelsdepartementet. Midler til de ulike ordningene bevilges over følgende departementers budsjett:

- Nærings- og handelsdepartementet: Landsdekkende virkemidler og administrasjonstilskudd
- Kommunal- og regionaldepartementet: Distriktsrettede ordninger
- Landbruksdepartementet: Landbruksrettede ordninger
- Fiskeridepartementet: Fiskerirettede ordninger

Innenfor regional- og distriktspolitikken er det fra 2003 innført en ny ansvarsdeling for virkemiddelbruken ved at fylkeskommunene i kraft av å være regionale utviklingsaktører nå fordeler det vesentligste av de økonomiske virkemidlene innenfor dette feltet. Fylkeskommunene trekker opp mål og utvikler strategier for regional utvikling i sitt område. I samråd med regionalt partnerskap fordeler de rammer til innsatsområder og operative aktører som bl.a. SNDs distriktskontor. Det er dermed opp til fylkeskommunene om de vil prioritere en særskilt innsats for naturbasert næringsutvikling.

Utvikling av turisme i tilknytning til landbruk har de siste årene vært et eget innsatsområde. En del av de økonomiske virkemidlene i landbrukspro-

¹⁵ NINA har på oppdrag fra Miljøverndepartementet gjennomført en utredning som bl.a. omfatter intervjuer med 7 bedrifter i Dovre og Oppdal kommuner som tilbyr naturopplevelser i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark oppfatter vernestriksjonene.

¹⁶ Vestlandsforskning har på oppdrag fra Miljøverndepartementet gjennomført en delutredning som bl.a. omfatter intervjuer med 27 nøkkelpersoner i bedrifter og organisasjoner i områdene rundt Jostedalbreen nasjonalpark, Jotunheimen nasjonalpark og Utladalen og Nærøyfjorden landskapsvernområde om hvilken innvirkning vern har for reiselivsaktivitetene.

litikken har derfor relevans i et arbeid for økt turistmessig bruk av utmark og fjellområder. De relevante ordningene omfatter særlig tilskudd over jordbruksavtalen, herunder bygdeutviklingsmidler (BU-midler), tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap (STILK-midler), ordningen med områdetiltak for organisering av større prosjekter med flere interessenter og et eget setertilskudd som skal stimulere aktiv seterdrift. Videre hjemler fjelloven § 12 innvinning av grunneierinntekter til grunneierfondet, som etter gitte retningslinjer kan benyttes til næringsutvikling med grunnlag i naturressurser i statsallmenninger. Tilskudd til andre landbruks tiltak som landbruksveier kan også ha betydning i forhold til å understøtte utbygging av infrastruktur som gjør økt turistmessig satsing mulig.

E. Politikk for økt miljøbasert turistmessig bruk av våre verneområder

Reiselivsnæringen har gjennom en rekke år markedsført Norge som turistobjekt med utgangspunkt bl.a. i de store natur- og kulturhistoriske verdiene vi finner i fjellområdene. Turistene oppgir fjordene, fjellene og den uberørte naturen som hovedgrunner til å komme til Norge. Etter hvert som andelen av villmark reduseres ellers i Europa, har særpreg ved norske fjellområder som store sammenhengende områder med tilnærmet urørt natur og fravær av støy fått økt oppmerksomhet fra utenlandske turister.

Hvis vi klarer å ta vare på de natur- og kulturhistoriske kvalitetene som preger den norske fjellheimen, ikke minst i verneområdene, ser Regjeringen store muligheter for økt miljøbasert og miljøtilpasset næringsutvikling og turisme i våre fjellområder. Miljøtilpasset turisme knyttet til utnytting av våre fjellområder der større verneområder inngår kan, dersom den utvikles på riktig måte, både ivareta ønsker fra turistene om opplevelser av høy kvalitet og ønsker om verdiskaping i lokalsamfunn, samtidig som verdiene innenfor og utenfor verneområdene ivaretas og videreutvikles. Internasjonal erfaring viser at et sted eller en regions sjanse til å hevde seg i en stadig mer global utvikling er å dyrke frem det som er spesifikt stedsbestemt, med vekt på det som gjør den annerledes og særpreget. Nøkkelen ligger i samspillet mellom natur, kultur og næringsliv.

Verneområder som grunnlag for merkevarebygging

Våre nasjonalparker og andre verneområder er opprettet for å ta vare på de mest verdifulle og flotteste naturområdene for oss og kommende generasjoner. De fleste av disse områdene har nettopp de særpreg som mange turister ønsker å oppleve, og har i mange år vært viktige reisemål og områder for friluftsliv og naturopplevelse både for nordmenn og utenlandske turister. Undersøkelser viser at nasjonalparkene bidrar til at turister ønsker å komme til Norge, og at de dermed er et viktig element i markeringen av norsk særpreg og som ledd i markedsføringen av bredden i det opplevelsesspekter besøkende kan tilbys.

Avhengig av verneformålet setter vern etter naturvernloven en del rammer for bruk av verneområdene. I tillegg til vanlige friluftslivsaktiviteter som ski- og fotturer, er tradisjonell bruk knyttet til setring, slått, beiting, jakt, fiske og bærplukking tillatt i de fleste verneområdene. Landbruksdrift som innebærer f.eks. flatehogst, gjødsling, veibygging og andre varige inngrep er i utgangspunktet ikke tillatt.

Undersøkelser i et utvalg norske nasjonalparker viser at det foregår omfattende næringsvirksomhet knyttet til turisme i de fleste av disse parkene. Aktivitetene omfatter hovedsakelig ulike former for utleie, overnatting, servering, jakt og fiske og opplevelsesbaserte aktiviteter som for eksempel guiding/fjellføring, ridning, elvepadling og leirskole/undervisning. Regjeringen mener det er potensial for enda mer av denne typen aktiviteter så lenge de holdes innenfor rammen av verneformålet.

Økt turistmessig bruk av verneområdene

Regjeringen vil åpne for økt verdiskaping i fjellbygdene ved å legge til rette for økt aktivitet innenfor og rundt en del av nasjonalparkene, herunder bidra til

- at et utvalg av nasjonalparkene brukes i markedsføringen av reiselivstilbudet generelt i Norge
- tilrettelegging for flere og mer langvarige besøk i og nær et utvalg av nasjonalparkene
- tilrettelegging for varierte opplevelser ved nasjonalparkbesøk i et utvalg av nasjonalparkene

De verdiene som er grunnlag for vernet, vil også være en forutsetning for økt turistmessig bruk og verdiskaping i fjellbygdene. Geografisk avgrensning og verneforskrifter for nasjonalparkene skal

fortsatt regulere hvordan disse områdene kan brukes. Disse grensene er satt med utgangspunkt i kunnskap om biologiske og økologiske forhold i området og bør ikke overskrides hvis naturverdiene som finnes i området skal bevares. Samtidig skal vernet gi et kvalitetsstempel på området som gjør det attraktivt i turistsammenheng. Slik blir naturkvaliteten selve grunnlaget for næringsutvikling og verdiskaping.

Ved utforming av reiselivspolitikken i årene som kommer må det legges til grunn at nødvendige, tyngre infrastrukturelle tekniske tiltak så som større reiselivsanlegg med tilhørende aktiviteter, skal være lokalisert utenfor verneområdene. Verneområder skal være arena for bruk og opplevelser innenfor rammen av det enkelte verneområdets verneformål.

Reiselivstiltak som forutsetter betydelige infrastrukturelle tiltak og bruk av motorisert transport innenfor nasjonalparker og andre verneområder bryter med den tradisjon som Norge til nå har hatt som reiselivsnasjon, og er i strid med gjeldende nasjonalparkpolitikk. Slike tiltak vil forringe nettopp de kvaliteter som gjør disse områdene attraktive.

Regjeringen mener likevel at det er potensial for mer turistmessig bruk av våre verneområder, og vil åpne for økt miljøtilpasset turismevirksomhet som ikke kommer i konflikt med verneformålet i nasjonalparkene. Tilrettelegging skal skje på naturens premisser, men med forvaltningstiltak som samtidig åpner for flerbruk. Regjeringen vil oppheve forbudet mot kommersiell turisme slik det er formulert i vernebestemmelsene for tre av våre nasjonalparker (Saltfjellet/Svartisen, Jotunheimen og Reisa). Tiltak innenfor nasjonalparker og landskapsvern områder i forbindelse med turisme skal selvsagt vurderes på samme måte enten tiltaket er av kommersiell eller ikke-kommersiell karakter. Det er tiltakets innvirkning i forhold til vernformålet som skal være avgjørende, ikke om tiltaket har næringsmessig betydning.

Også innenfor landskapsvern områder skal det foreligge mulighet for tilrettelegging for mindre, miljøtilpasset turistvirksomhet innenfor rammen av verneformålet. Det vil som regel være lettere å få adgang til å gjennomføre nødvendige tilretteleggingstiltak for slik virksomhet innenfor landskapsvern områder enn i nasjonalparker.

Forvaltningsplaner som grunnlag for tilrettelegging

Grad og lokalisering av bruk innenfor verneområdene skal skje med utgangspunkt i en egen forvaltningsplan for området. Forvaltningsplanen skal gi

retningslinjer for vern og bruk. Planer om ulike tiltak, tilrettelegging og dispensasjonspraksis skal klarlegges i forvaltningsplanen. Arbeidet med slike planer skal gjøres i samarbeid med lokale myndigheter og grunneiere/bruksberettigede.

Arbeidet med nye og justering av eldre forvaltningsplaner for verneområdene i fjellet, skal prioriteres og forseres for å kunne øke den bærekraftige turismen i våre fjellområder. I dette arbeidet vil en legge til grunn en soneringsmetodikk som innebærer at verneområdene deles inn i ulike bruks- og ferdselssoner. For de enkelte soner skal det settes mest mulig konkrete mål for miljøtilstand som bruksformer og omfang skal tilpasses. All tilrettelegging skal baseres på god kunnskap om natur- og kulturverdier. Gjennom forvaltningsplanlegging og soneinndeling av verneområdene vil en kunne sikre en variert tilrettelegging for friluftsliv, landbruksbasert reiseliv og turisme tilpasset verneformålet og innenfor de grensene som er nødvendige for å ta vare på natur- og kulturverdiene.

Opparbeiding av stier og løyper, samt god naturinformasjon bidrar til å sikre viktige kvaliteter ved at stor ferdsel og aktivitet kanaliseres til bestemte områder, mens omkringliggende områder skånes mot uheldige miljøbelastninger. Samtidig blir naturen lettere tilgjengelig for brukerne, og dermed bedres også grunnlaget for lønnsomme reiselivsaktiviteter. Som en oppfølging av Stortingets behandling av friluftslivmeldingen har Miljøverndepartementet oppnevnt et utvalg som skal vurdere de funksjonshemmedes tilgjengelighet til verneområdene, og komme med forslag til tiltak.

For Jotunheimen nasjonalpark og Utladalen landskapsvern område ble det i 2002 satt i gang et arbeid med en «Handlingsplan for bærekraftig turisme» i regi av fylkesmannen. Her legges det vekt på verneområdet som ressurs for lokal verdiskaping innen reiseliv bl.a. ved at området omkring nasjonalparken utvikles, men med stor vekt på å bruke verneområdet som trekkplaster. Det er aktuelt å vurdere utarbeidelse av lignende handlingsplaner for bærekraftig turisme for flere andre verneområder.

Helhetlig arealplanlegging som grunnlag for økt miljøtilpasset turisme utenfor verneområdene

Fjellområdene utenfor verneområdene har også store naturkvaliteter, både i randsonen til vern områdene og i resten av fjellheimen. Det er tradisjon for at både lokalbefolkning og tilreisende kan nyte godt av disse områdene gjennom allemannsretten.

Lokaliseringen av tyngre kommersiell aktivitet bør skje i disse områdene – utenfor verneområde-

ne, men hvor verneområdene kan fungere som trekkplaster. Også her er det viktig at anlegg lokaliseres slik at gjenværende naturområder uten tynge tekniske inngrep og leveområder for truede og sårbare plante- og dyrearter bevares, og grunnlaget for friluftsliv og verdiskaping opprettholdes. Det er viktig at reiselivsplanlegg utenfor verneområder lokaliseres slik at press mot sårbare deler av nasjonalparkene unngås.

Planlegging etter plan- og bygningsloven er det viktigste virkemiddelet for å finne faglig gode og omforente løsninger i områdene utenfor verneområdene. Praktisering av plan- og bygningslovens bestemmelser kan også understøtte utvikling av infrastrukturelle tiltak i områder som ligger nært til nasjonalparker og andre større verneområder, innenfor de rammer natur- og kulturhistoriske verdier setter. Det er viktig at kommunene benytter det handlingsrommet som plan- og bygningsloven gir når det gjelder bruk av arealene inntil verneområdene, slik at disse kommunene i større grad utnytter den muligheten til økt turistmessig bruk som et verneområde kan gi.

For å få til en mer helhetlig politikk for forvaltning av fjellområdene er det nødvendig at lokal planlegging og utnytting samordnes over større regioner. Mange kommuner har utarbeidet kommunedelplaner for større, sammenhengende områder med turist- og hytteutbygging. Det er ønskelig at slike områder i større grad blir planlagt i sammenheng, uavhengig av om områdene går over flere kommuner eller fylker. Det er flere eksempler på slikt plansamarbeid i dag.

De gjenværende naturområdene i Norge uten tynge tekniske inngrep finnes i stor grad i fjellet. Bevaring av disse områdenes kvaliteter mot irreversible inngrep er å sikre den viktigste kapitalen for en fremtidig naturbasert turistnæring i Norge.

Mange kommuner har planer for økt hyttebygging, og med de store utmarksarealene vi har i Norge bør det ved gode prosesser være mulig å finne egnede områder for økt hyttebygging, uten å ødelegge viktige natur- og kulturverdier. Hyttebygging skal ikke svekke kvalitetene i et område, men heller bidra til å sikre dem, og tilføre nye kvaliteter. Ved lokalisering av hyttefelt må det legges vekt på natur- og kulturminneverdier.

Fravær av støy – en viktig del av merkevaren

Økende motorferdsel er i ferd med å redusere fjellområdenes kvalitet som turistobjekter, både innenfor og utenfor verneområdene. Undersøkelser viser at stillheten for mange fjellbrukere, ikke minst for utenlandske turister, er noe av det som er unikt

ved norsk natur. Det er derfor nødvendig å skjerme viktige friluftslivsområder mot støy fra kjøretøy på bakken, småfly og helikoptre.

Det pågår nå et forsøk i 8 kommuner for å prøve ut en ny modell for motorferdsel forvaltning med det formål å få bedre styring og kontroll med kjøringen. Forsøket avsluttes våren 2004. Regjeringen vil så evaluere forsøket.

Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag regulerer start og landing med luftfartøy i utmark og vassdrag. Loven gjelder ikke landingsplass for luftfartøy når det er gitt konsesjon etter luftfartlovens § 7–5 eller når landingsplassen er anlagt eller drives av staten. Det kreves ikke konsesjon for landingsplass der det er eller vil bli foretatt ubetydelig rydnings-, anleggs- eller bygningsvirksomhet og antall flybevegelser er av et ubetydelig omfang, med mindre flysikkerhetsmessige eller støymessige hensyn tilsier at første ledd kommer til anvendelse. Luftfartstilsynet har lagt til grunn at det er nødvendig med konsesjon dersom antallet flybevegelser er mer enn 10–12 per uke. Konsesjonen til landingsplass må bare gis når det finnes forenlig med allmenne hensyn. I forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen om friluftsliv (jf. Innst. S. nr. 114 (2001–2002)) ba Stortingets flertall regjeringen vurdere å foreslå nødvendige lovendringer slik at regelverket for motorisert luftferdsel, herunder helikopter, omfatter selve flygingen – i tillegg til start og landing. Regjeringen legger til grunn at allmenne hensyn taler imot å gi konsesjon i nasjonalparker og andre viktige verneområder.

Større oppslutning lokalt om vern og miljøtilpasset bruk – grunnlag for verdiskaping

Det er en utfordring å skape større legitimitet og lokal oppslutning om vern av områder som grunnlag for verdiskaping i lokalsamfunnet. Et element i dette er å sette søkelyset på koplingen mellom verneområdene og omkringliggende lokalsamfunn og bosetting, og i større grad synliggjøre de samfunnsøkonomiske fordelene ved at nasjonalparkene som særpregete områder kan tiltrekke seg turister, samtidig som natur- og kulturverdiene bevares. Regjeringen vil legge til rette for at vern av områder i fjellet og utvikling av nærliggende lokalsamfunn i større grad sees i sammenheng i forbindelse med nye verneprosesser. Det er allerede gjennomført samordnede planprosesser for Setesdal/Vesthei/ Ryfylkeheiene, Dovrefjell – Sunndalsfjella og Naustdal/Gjengedal der det parallellt med verneplanarbeidet er utarbeidet fylkesdelplaner som også omfatter de omkringliggende områdene. På en slik måte har man fått fram opplysnin-

ger og planer om framtidig arealutnytting, herunder potensial for næringsutvikling og verdiskaping i områdene opp mot verneområdene. Regjeringen vil i forbindelse med oppstart av nye verneplanprosesser for større sammenhengende naturområder vurdere om det også bør settes i gang parallell planlegging av tiliggende områder, slik at hele området kan få en helhetlig vurdering med hensyn til vern og bruk.

Manglende dialog og medvirkning kan føre til svekket legitimitet for verneområdene lokalt, og kan også føre til liten kunnskap og bevissthet om hvilke muligheter og begrensninger vernet gir for reiselivet. Konsekvensen kan være at reelle muligheter for næringsutvikling ikke blir utnyttet, og konflikter og motstand mot vernet blir unødvendig forsterket. Prosjektet «Landbruk og verneområder i Møre og Romsdal» som kom i stand i 2002 i regi av Norges Bondelag, er eksempel på et prosjekt hvor målet bl.a. er å skape bedre samhandling mellom vernemyndigheter og grunneiere i forvaltningen av et verneområde. Prosjektet er knyttet til etableringen av Geiranger-Herdalen landskapsvernområde og Reinheimen nasjonalpark, og finansieres av Landbruksdepartementet og SND. Erfaringer så langt viser bl.a. et stort behov for kunnskap om hva vern vil innebære for de berørte og lokalsamfunnet, og hvilke begrensninger og muligheter vern gir for framtidig næringsvirksomhet. Tilsvarende prosjekter foregår også i Hordaland og Sogn og Fjordane i regi av fylkesmannen. Slike prosjekter gir verdifulle erfaringer med organisering av verneprosesser og næringsutvikling i forbindelse med verneområder.

Prosjekter som er gjennomført under Norges forskningsråds program «Bruk og forvaltning av utmark» har gitt en del kunnskap som gir grunnlag for bedre forståelse av konflikter og konfliktårsaker i forvaltning av utmark. Data herfra viser bl.a. at selv om enkelte konflikter i forvaltning av utmark er av fundamental karakter, så bør de kunne løses gjennom bedre plan- og utviklingsprosesser og bedre kommunikasjon mellom involverte aktører. For å få til en helhetlig forvaltning av fjellområdene er det nødvendig med arenaer for samarbeid mellom lokalsamfunn, rettighetshavere, miljøvern, landbruk- og reiselivet. De fylkesvise tilsynsutvalgene og de rådgivende utvalgene som er etablert for noen av de større verneområdene fungerer i dag som slike arenaer. Dette samarbeidet skal videreutvikles.

Kommunene står i en særstilling når det gjelder å kunne legge til rette for økt næringsutvikling og turistmessig bruk av fjellområdene. Kommunene forvalter gjennom plan- og bygningsloven størs-

teparten av landets arealer, og har myndighet på områder som påvirker fjellområdene etter ulike særlover. Kommunene har dessuten som lokalpolitisk aktør mulighet til å ta initiativ til samarbeid om næringsutvikling i forhold til fjellstyrene, lokale organisasjoner, næringsliv, grunneiere/rettighetshavere og statlige myndigheter.

Kommunen har i den siste tiden fått økt myndighet på miljøvernområdet. I tillegg til å ha fått delegert forvaltningsmyndighet for naturreservater og mindre landskapsvernområder, har kommunene fått myndighet til å foreta lokale tilpasninger i jakttidene for en del arter, og det vil også bli gjennomført forsøk i enkelte kommuner med ytterligere mulighet til å fastsette lokalt tilpassede jakttider. Videre tas det sikte på å overføre administrasjonen av jakt på bl.a. hjortevilt i statsallmenninger fra Statsskog SF til fjellstyrene. Dette, sammen med forsøk med delegasjon av forvaltningsmyndigheten i fire nasjonalparker, vil i sum gi økt lokalpolitisk handlingsrom for miljøbasert næringsutvikling.

Ulike organisasjoner som friluft-, naturvern- og kulturminneorganisasjonene, Reiselivsbedriftenes landsforening, Norges Turistråd, Utmarkskommunenes Sammenslutning og organisasjoner innenfor landbruket er viktige aktører og samarbeidspartnere i arbeidet med å møte utfordringene knyttet til å utvikle en helhetlig politikk for forvaltning av fjellområdene.

Behov for økt kunnskap og informasjon

Kunnskap om utmarksressursene, kunnskap om bruk og brukere av utmarksressursene, kunnskap om forvaltnings- og reguleringsregimer, kunnskap om nærings- og rettighetsforhold og kunnskap om kulturelle forhold (verdisyn og meningssystemer) er viktige elementer som må ligge til grunn for arbeidet med å utvikle en helhetlig politikk for fjellområdene.

Kartleggingen av biologisk mangfold i kommunene bidrar til kunnskap om utmarksressursene. Miljøverndepartementet har dessuten gjennomført et fireårig program for å bedre dokumentasjonen av arealbruk og arealverdier i Norge. AREALIS, som er et nasjonalt prosjekt for å gjøre areal-, miljø- og planinformasjon tilgjengelig i kommuner og fylker, er det største prosjektet i programmet. Miljøstatus på nett gir både eiere/rettighetshavere, befolkning, kommunale myndigheter og andre beslutningstagere bedre oversikt over og informasjon om miljøtilstand og naturkvaliteter. Vegetasjonskartlegging og data for beitebruk gir også et viktig grunnlag for forvaltning av utmarksområde-

ne, og kan bidra til å unngå eller dempe arealkonflikter.

Utvikling av reiseliv innenfor rammen av miljøbasert turisme/kvalitetsturisme forutsetter at den enkelte reiselivsvirksomhet utøves forsvarlig. Det er behov for økt kunnskap om utfordringene, samt utvikling av holdninger og operative strategier på miljøområdet i den enkelte bedrift. Reiselivsbedriftene må kjenne krav som stilles både av markedet og av myndighetene. Det er nødvendig at næringsen har kunnskap om naturkvaliteter og attraksjoners betydning for markedet.

Det er viktig at myndighetene, både nasjonalt og lokalt, gir god informasjon om miljøkrav og hvilke mål som settes. Ansvar for å implementere må være bedriftenes eget. Stiftelsen GRIP – *for bærekraftig produksjon og forbruk* har utviklet en rekke veiledningsverktøy som gir nyttige innspill til dette.

I Nordisk sammenheng er det i dag voksende interesse for å miljøsertifisere ulike typer virksomheter som opererer i naturområder. Dette skjer enten ved å ta i bruk systemer for miljøledelse eller gjennom miljømerking av produkter og tjenester. Regjeringen utvidet i mars 2003 EUs system for miljøledelse (EMAS) slik at alle bedrifter og organisasjoner nå omfattes av ordningen. Regjeringen ønsker å fremme et miljøtilpasset reiseliv gjennom å øke andelen miljøsertifiserte virksomheter som opererer i norske fjellområder, og ser det som viktig at dette frivillige verktøyet nå tas i bruk også for å gjøre det naturbaserte reiselivet mer miljøvennlig.

I nasjonalparkmeldingen ble en utbygging av informasjons- og veiledningsapparatet sammen med utbygging av det mer organiserte opplevelsestilbudet framhevet som en forutsetning for å oppnå økt turistmessig bruk. Nasjonalparksentrene har en meget viktig rolle i det informasjons- og veiledningsarbeidet som er nødvendig allerede i dag, og som blir enda viktigere etter hvert som bruken av fjellområdene øker.

3.14 Arbeids- og administrasjonsdepartementet

Kap. 1500 Arbeids- og administrasjonsdepartementet

Post 21 Spesielle driftsutgifter

På bakgrunn av den stramme budsjettsituasjonen foreslår Regjeringen å sette ned bevilgningen på kap. 1500, post 21 med 5 mill. kroner.

Kap. 4520 Statskonsult

Post 05 Inntekter for sentral opplæring

Post 06 Inntekter fra rådgivning

Det foreslås å øke bevilgningen under post 06 Inntekter fra rådgivning med 5 mill. kroner mot en tilsvarende nedsettelse av bevilgningen under post 05 Inntekter fra sentral opplæring.

Kap. 4522 Statens forvaltningstjeneste

Post 04 Inntekter – Norsk lysingsblad

Informasjonen som formidles gjennom Norsk lysingsblad er tilgjengelig både via elektroniske tjenester og abonnement i papirutgave. Inntektsgrunnlaget utgjøres av avgiftene for å kunngjøre i Norsk lysingsblad og av salg/abonnement av bladet. Papirversjonene av informasjonen er priset, mens den elektronisk tilgjengelige informasjonen er gratis. Fra 1996 til 2003 sank antallet abonnenter av Norsk lysingsblad fra 10 000 til 6 500. Årsaken til dette antas å være at mange av opplysningene i Norsk lysingsblad også finnes på Internett via Norsk lysingsblads hjemmesider og andre av Norsk lysingsblads elektroniske tjenester. Antallet kunder som kunngjør gjennom Norsk lysingsblad eller står som abonnent, har sunket mer enn man hadde lagt til grunn i budsjettet for 2003. På tross av prisøkningene foretatt i 2002 har en ikke fått høyere samlede inntekter.

På bakgrunn av dette foreslås bevilgningen under kap. 4522, post 04 satt ned med 8,0 mill. kroner til 48,5 mill. kroner.

Kap. 1530 Tilskudd til de politiske partier

Omfordeling av bevilgning for 2003

I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 9 (2002- 2003) ble det under kap. 1530 Tilskudd til de politiske partier foreslått å videreføre ordningen i samsvar med prinsippene og strukturen vedtatt av Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2002. Forslaget innebar at bevilgningen igjen ble fordelt på postene 70–76. Et beløp på 5,8 mill. kroner, tilsvarende den tidligere nominasjonsstøtten, ble foreslått overført fra post 70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner til post 73 Tilskudd til fylkespartiene.

Stortinget vedtok 13.12.2002 å videreføre bevilgningen på kap. 1530 på samme nominelle nivå som i saldert budsjett for 2002 og økte derfor bevilgningen under kapitlet med 44,2 mill. kroner. Hele økningen ble imidlertid lagt på post 70. I et

tertid har det kommet en rekke reaksjoner fra de politiske partiene på denne fordelingen, som innebærer at den kommunale og fylkeskommunale støtten, samt støtten til ungdomsorganisasjonene, har blitt redusert sammenliknet med budsjettet for 2002. Spesielt rammer dette småpartiene, som ikke mottar støtte over post 70.

Regjeringen foreslår på denne bakgrunn en omfordeling mellom postene under kap. 1530 slik at intensjonen om videreføring av 2002-nivået kommer samtlige av postene 70–76 til gode, dvs. slik at fordelingen mellom postene blir tilsvarende som i saldert budsjett for 2002.

Fordeling av nominasjonsstøtten

Nominasjonsstøtten var hjemlet i tidligere § 18 i valgloven som ble opphevet av Stortinget høsten 2002 gjennom vedtak av ny valglov. Nominasjonsstøtten ble utbetalt hvert annet år. Støttebeløpet til det enkelte parti eller delegater ble bl.a. bestemt gjennom en trappetrinnsordning i § 20 i loven, hvor antallet utsendinger fra en kommune til et partis nominasjonsmøte ble regulert.

Regjeringen foreslår nå at det innføres en fordelingsmodell for nominasjonsstøtten hvor utbetalingen delvis bestemmes på grunnlag av stemmeandeler. Det foreslås at nominasjonsstøtten flyttes fra post 73 Tilskudd til fylkespartiene og legges på post 70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner. Støtten utbetales annet hvert år som tidligere. Halvparten av støttebeløpet fordeles likt mellom partiene. Den andre halvparten fordeles etter antallet stemmer ved sist foregående stortingsvalg. Det opprettes to underposter – post 70.1 Stemmetøtte og post 70.2 Nominasjonsstøtte. Videre foreslås det at nominasjonsstøtten ikke skal tildeles partier som har fått mindre enn 2,5 pst. av stemmene ved siste stortingsvalg. I 2001 mottok slike partier om lag 2 pst. av nominasjonsstøtten.

I statsbudsjettet for 2003 foreslås det dermed følgende endringer på kap. 1530:

- Post 70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner settes ned med 15,28 mill. kroner. Av samlet bevilgning på 148,287 mill. kroner legges 142,487 mill. kroner på underpost 01 Stemmetøtte og 5,8 mill. kroner på underpost 02 Nominasjonsstøtte.
- Post 71 Tilskudd til kommunepartiene forhøyes med 4,775 mill. kroner.
- Post 72 Tilskudd til kommunestyregruppene forhøyes med 3,76 mill. kroner.
- Post 73 Tilskudd til fylkespartiene forhøyes med 4,03 mill. kroner.

- Post 74 Tilskudd til fylkestingsgruppene forhøyes med 1,515 mill. kroner.
- Post 76 Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner forhøyes med 1,2 mill. kroner.

Kap. 1542 Tilskudd til Statens Pensjonskasse

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Post 70 For andre medlemmer av Statens Pensjonskasse, overslagsbevilgning

Ved en feil er enkelte premieøkninger ikke medtatt i budsjettforslaget for 2003. Dette gjelder premieøkninger for Rikstrygdeverket, statlige sykehus, ideelle organisasjoner og private grunn- og videregående skoler.

På denne bakgrunn foreslås bevilgningen under kap. 1542 satt ned med 184,2 mill. kroner, fordelt med 120,702 mill. kroner under post 01 og 63,498 mill. kroner under post 70.

Premiefinansiering

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble Stortinget orientert om at det var igangsatt et utredningsarbeid med sikte på å innføre aktuarielt beregnet premie for alle medlemsvirksomheter i Statens Pensjonskasse. Det ble videre opplyst at Arbeids- og administrasjonsdepartementet ville komme tilbake med en helhetlig vurdering av en eventuell omlegging i forbindelse med fremleggelsen av revidert nasjonalbudsjett for 2003. Departementet vurderer saken som omfattende. Administrative og økonomiske konsekvenser vil bli nærmere vurdert før en eventuelt fremmer forslag om omlegging i forbindelse med fremleggelsen av St.prp. nr. 1 (2003–2004).

Kap. 1544 Boliglån til statsansatte

Post 70 (Ny) Tilskudd til avskrivning av lån

Statens Pensjonskasse – forsikring har uavklarte differanser i inngående balanse for 2003. Differansene skyldes at SPK-forsikrings økonomisystem frem til 2000 hadde betydelige svakheter både på system- og rutinesiden. Det var svakheter i tilknytning til det tidligere pensjonssystemet og lånesystemet i SPK, som ble faset ut i 1999 og 2000. Innføring av konsernkontoordningen og det nye regnskapssystemet Agresso i 1997 ble gjort med utilstrekkelig planlegging og kapasitet. Regnskapet for 1997 inneholdt såpass vesentlige mangler at det ikke ble godkjent av Riksrevisjonen.

De uavklarte differansene utgjør netto 42 764 kroner i inngående balanse for 2003. Differansene er ført på interimis- og gjennomgangskonti som del av mellomværende med statskassen. Differansene er i tilknytning til avvik mellom internregnskapet og kontantregnskapet, på bankkonti, på mellomværende med Rikstrygdeverket (RTV) og boliglån. Departementet er ikke kjent med at det er andre uavklarte avvik eller at det har oppstått nye uoppklarte avvik etter 2000 i regnskapet til Statens Pensjonskasse – forsikring.

Ved konverteringen av internregnskapet til kontantregnskapet i 1999, foretok SPK gjennomgang og opprydding mellom internregnskapet og kontantregnskapet. I denne forbindelse ble det avdekket avvik som sannsynligvis oppstod i 1997, da regnskapet ikke ble godkjent av Riksrevisjonen. Det uavklarte avviket utgjorde 121 361 kroner.

Ved SPKs innføring av konsernkontoordningen og regnskapssystemet Agresso i 1997, var regnskapsføringen og avstemningene av bankkontiene mangelfulle. Det oppstod avvik mellom regnskapsførte saldi på bankkonti og bankenes registrerte saldi. SPK søkte senere å analysere de uavklarte differansene. Til tross for at SPK gjorde et omfattende arbeid i 1998 og 1999, hvor SPK også engasjerte eksterne konsulenter i arbeidet, har det vært en gjenværende uavklart differanse på 429 311 kroner.

SPK hadde tidligere et pensjonssystem som ikke kunne spesifisere det bokførte mellomværendet med RTV pr pensjonist. Ved innføring av det nye pensjonssystemet i 1999 valgte SPK å regnskapsføre samme saldobeløp som RTV hadde på mellomværendet, fordi RTV kunne spesifisere saldoen pr pensjonist. Den omforente saldoen var grunnlag for fremtidige avstemninger og oppfølging av mellomværendet. Denne saldoen avvek fra tidligere saldo i SPK, slik at det oppstod en uavklart differanse på 1 306 459 kroner.

SPK-forsikring administrerer boliglånsordningen for statsansatte, hvor utlån og avdrag rapporteres over kap.1544 post 90. Utlånene er aktivert i kapitalregnskapet. I 1999 konstaterte SPK at det hadde oppstått en rekke uavklarte differanser mellom regnskapssystemet og lånesystemet. I løpet av 2000 og 2001 foretok SPK avstemning av alle utbetalinger for årene 1998, 1999 og 1. halvår 2000. Avstemningen i tilknytning til 1997 innebar store problemer pga. manglene i regnskapet, og det er en gjenværende uavklart differanse på 798 551 kroner, som er interimført. I tillegg er det et gjenværende avvik på 2 809 987 kroner mellom bokført saldo i kapitalregnskapet og saldo utlån ifølge lånesystemet i SPK.

Det bes om Stortingets samtykke til korrigerende i det sentrale statsregnskapet på 42 764 kroner med postering over konto for forskyvninger i balansen. Videre foreslås det en bevilgning på kap. 1544 post 70 (ny post) Tilskudd til avskrivning av lån med 2 810 000 kroner samtidig som dette beløpet inntektsføres på kap. 1544 post 90 Lån.

Post 90 Lån, overslagsbevilgning

I vedtatt budsjett for 2003 ble det lagt til grunn et bevilgningsbehov på 4,78 mrd. kroner. SPKs lånerente ble i forbindelse med St.prp. nr. 1 (2002–2003) økt med et halvt prosentpoeng, fra 6,5 prosent til 7,0 prosent med virkning fra 1. januar 2003. Som en følge av at lånerentene i markedet etter vedtaket om renteøkning gikk betydelig ned, var anslått etterspørsel etter boliglånene trolig noe overvurdert. Regjeringens forslag i denne proposisjonen om en reduksjon av normalrentesatsen for rimelige lån i arbeidsforhold med 1,5 prosentpoeng medfører at lånerenten i SPK vil bli satt ned med 1,5 prosentpoeng med virkning fra 1. juli 2003 (jf. omtale av kap. 5607, post 80). Dette antas å trekke i motsatt retning. Samlet anslås imidlertid nå bevilgningsbehovet på kapitlet å være om lag 1,02 mrd. kroner lavere enn lagt til grunn i saldert budsjett.

Med bakgrunn i ovennevnte forhold foreslås det at kapittel 1544, post 90 samlet reduseres med 1,02 mrd. kroner, til 3,76 mrd. kroner for 2003.

Kap. 1546 Yrkesskedeforsikring

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

I vedtatt budsjett for 2003 er det lagt til grunn et bevilgningsbehov på 40 mill. kroner. Oppdaterte estimater, bl.a. på grunnlag av regnskapstall for 2002, tyder på et større omfang av yrkesskadesaker enn tidligere forventet. I anslaget som lå til grunn for saldert budsjett 2003 var det ikke tatt hensyn til den betydelige økningen i yrkesskadesaker i 2002. Bevilgningen under kapittel 1546, post 01 foreslås derfor økt med 47 mill. kroner.

Kap. 4546 Yrkesskedeforsikring

Post 01 Premie yrkesskedeforsikring

I vedtatt budsjett for 2003 er det lagt til grunn et bevilgningsbehov på 56,405 mill. kroner. Posten Norge, som er Statens Pensjonskasses største kunde når det gjelder yrkesskedeforsikring, har valgt å forlenge avtalen som gikk ut første kvartal 2003. Dette medfører at kapittel 4546, post 01 foreslås økt med 17,5 mill. kroner.

Kap. 5607 Renter av boliglånsordningen til statsansatte

Post 80 Renter

Renten for boliglån fra SPK har siden 1997 blitt fastsatt lik normalrentesatsen for rimelige lån i arbeidsforhold med et påslag på et halvt prosentpoeng. Regjeringen foreslår å sette normalrentesatsen ned med 1,5 prosentpoeng fra 1. juli 2003. Dette medfører at renten på boliglån i Statens Pensjonskasse blir satt ned med 1,5 prosentpoeng til 5,5 pst. med virkning fra samme dato.

Den utestående låneporteføljen var ved årets begynnelse om lag 2,3 mrd. kroner høyere enn forutsatt i saldert budsjett. Dette medfører i utgangspunktet en oppjustering av anslaget for renteinntekter. På den annen side bidrar lavere utlånsrente og lavere utlånsvekst enn lagt til grunn i saldert budsjett, jf. omtale av kap. 1544, post 90, til lavere renteinntekter. Samlet anslås disse virkningene å redusere renteinntektene under kapittel 5607 post 80 med 36 mill. kroner i forhold til saldert budsjett.

De økte utlånene gjennom Statens Pensjonskasse finansieres ved at staten låner i markedet. Dette gir renteutgifter for staten budsjettert på kap. 1650 Statsgjeld, renter m.m. Dette er en overslagsbevilgning, og i tråd med etablert praksis foreslås det ikke endringer på denne bevilgningen i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett. Samlet anslås inntektene på kapittel 5607 post 80 å øke med 2,56 mill. kroner ift. vedtatt budsjett, noe som innebærer en bevilgning på 998,0 mill. kroner for 2003.

Kap. 1571 og Kap. 1577 med korresponderende inntektskapitler 4571 og 4577

Endringer ifm. etablering av nytt direktorat for samfunnssikkerhet og beredskap

Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003) vil Justisdepartementet overta ansvaret for Norges Brannskole og Direktoratet for brann- og elsikkerhet fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet fra 1. juli 2003, med unntak av de oppgaver som er foreslått lagt til det nye Petroleumstilsynet, jf. St.meld. nr. 17 (2002–2003) Om Statlige tilsyn. Regjeringen foreslår en bevilgningsmessig løsning i 2003 som innebærer at Justisdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 451, post 01 mot tilsvarende innsparing under kap. 1571 Direktoratet for brann- og

elsikkerhet, postene 01, 21, 45 og 70, samt kap. 1577 Norges brannskole, postene 01 og 45. I tillegg foreslås det at Justisdepartementet gis fullmakt til å inntektsføre uten bevilgning under kap. 3451, post 03 mot reduserte inntekter under kap. 4571, post 02 og kap. 4577, post 01. Det vises til omtale under 3.4 Justisdepartementet, kap. 451 og forslag til romertallsvedtak.

Kap. 1580 Bygg utenfor husleieordningen

Post 31 Videreføring av byggeprosjekter

Grunnet faseforskyvninger foreslås det å sette ned bevilgningen med 60 mill. kroner.

Post 32 Prosjektering av bygg, kan overføres

Det er tidligere bevilget 2 mill. kroner på kap. 735 til forprosjekt for ny intensiv observasjonspost ved Statens senter for epilepsi, jf. St.prp. nr. 1 (2000–2001). Helsedepartementet har tidligere gitt Statsbygg i oppdrag å utarbeide forprosjekt for bygget. Utbetalingene på til sammen 2 mill. kroner i forbindelse med Statsbyggs arbeid med forprosjektet ble foretatt i 2001 og 2002. Prosjektet ble sluttført i 2002, men utgiftene ble ved en feil likevel ikke ført til utgift i statsregnskapet i fjor.

På grunn av beløpets størrelse foreslås 2 mill. kroner gjenbevilget på Statsbyggs kapittel 1580, post 32, slik at saken regnskapsmessig kan avsluttes ved utgiftsføring i statsregnskapet for 2003. Det vises til omtale under kap. 739.

Kap. 1580 Bygg utenfor husleieordningen

Post 70 (Ny) Tilskudd til hovedstadsaksjonen

Hovedstadsaksjonen er et samarbeidsprosjekt for å ruste opp Oslo sentrum frem mot markeringen av unionsoppløsningen i 2005. Midlene skal benyttes som tilskudd til private tiltak som bidrar til en opprustning av hovedstaden, jf. omtale av saken i St.prp. nr. 1 (2002–2003). Ved en feil ble tilskuddet foreslått under kap. 2445 Statsbygg, post 45, hvor utbetaling forutsetter aktivering i balansen.

På bakgrunn av dette foreslås det at 15 mill. kroner bevilges på kap. 1580, på ny post 70, og at bevilgningen på kap. 2445, post 45 reduseres tilsvarende.

Kap. 1582 Utvikling av Fornebuområdet

Post 30 Investeringer på Fornebu, kan overføres

Det foreslås å øke bevilgningen under denne posten med 19 mill. kroner.

På planleggingstidspunktet var det knyttet usikkerhet til behandlingsmetodene for forurensingen på Fornebu. Det er i senere tid gjort funn av PCB i asfalten, og det er også funnet økte mengder av miljøgiften PAH. Kostnadene forbundet med dette er 45 mill. kroner høyere enn tidligere anslått. I tråd med prinsippet om at forurenser betaler, må Oslo Kommune og Avinor AS dekke sine forholdsmessige andeler av oppryddingsarbeidet, jf. kap. 5446, post 02, som gjelder tilsvarende refusjonsinntekter for opprydding på Fornebu.

Statsbygg har videre ansvaret for statens investeringer på Fornebu, og bevilgingsbehovet knyttet til investeringer for 2003, ser ut til å være 26 mill. kroner lavere enn tidligere lagt til grunn.

Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu

Post 02 Refusjon og innbetalinger – Fornebu

Bevilgningen på posten foreslås økt med 45 mill. kroner. Det vises til omtale under kap. 1582, post 30.

Kap. 2445 Statsbygg

Post 24 Driftsresultat

Kravet til driftsresultat foreslås økt med 24,5 mill. kroner.

Bakgrunnen for forslaget er at en rekke eiendommer ble overført fra Statsbygg til helseforetakene ved iverksettelsen av sykehusreformen i 2002. Dette medførte bortfall av leieinntekter for Statsbygg og dermed en svekkelse av driftsresultatet.

I forbindelse med utformingen av statsbudsjettet 2003 ble svekkelsen av driftsresultatet anslått 24,5 mill. kroner for høyt.

Post 30 Igangsetting av byggeprosjekter

Etablering av Nobels Fredssenter

Stortinget besluttet 1. desember 2000 å be den daværende regjeringen i samarbeid med Den Norske Nobelkomité legge til rette for at et fredspris-senter kan etableres i den gamle stasjonsbygningen på Vestbanen, med sikte på åpning 7. juni 2005.

På denne bakgrunn har Arbeids- og administrasjonsdepartementet gitt Statsbygg i oppdrag å utarbeide et forprosjekt for etablering av Nobels Fredssenter på Vestbanen. Arbeidet med forprosjektet har vært ledet av en kontaktgruppe med representasjon fra Nobelinstituttet, Kultur- og kirke-departementet (observatør), Statsbygg og Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

Forprosjektet er nå avsluttet. Det legges opp til å sette i stand både stasjonsbygningen og den bakenforliggende godshallen, og tilpasse disse for bruk til Nobels Fredssenter. Arbeidene vil bli gjennomført i nært samarbeid med antikvarisk myndighet. Det foreslås en kostnadsramme på 87 mill. kroner per 1. juli 2003. Inkludert verdien på eksisterende bygningsmasse, vil dette gi en årlig kostnadsdekkende husleie for Nobels Fredssenter på 11,4 mill. kroner.

Regjeringen foreslår at 1,5 pst. av kostnadsrammen, tilsvarende 1,29 mill. kroner, avsettes til kunstnerisk utsmykking. Regjeringen kommer tilbake til saken i forbindelse med St.prp. nr. 1 (2003–2004). Bevilgning til kunstnerisk utsmykking kommer i tillegg til kostnadsrammen.

Husleiemodellen innebærer at staten står som eier av bygningsmassen, og tar ansvar for forvaltning, bygningsmessig drift og ytre vedlikehold. Nobelkomitéen har som målsetting å samle inn 100 mill. kroner til etablering av senterets innhold, ulike installasjoner og utstillinger. De første avtaler om private bidrag til Nobels Fredssenter er allerede inngått. Regjeringen legger opp til at Fredssenterets husleieutgifter kompenseres med et tilsvarende statlig tilskudd over Kultur- og kirke-departementets budsjett. I tillegg til husleietilskudd, legger Regjeringen opp til at det fra og med 2005 bevilges driftstilskudd til senteret.

For å kunne stå ferdig til 7. juni 2005 som forutsatt, må midler til oppstart prioriteres innenfor Statsbyggs bevilgning i inneværende år. Startbevilgningen vil således bli dekket innenfor rammen av eksisterende bevilgning på kapittel 2445 Statsbygg, post 30 Igangsetting av byggeprosjekter.

Post 31 Videreføring av byggeprosjekter

Gamle Vardåsen leir er overtatt av Justisdepartementet for ombygging til nytt fengsel i Kongsvinger. Nye Kongsvinger fengsel er i 2003 innlemmet i husleieordningen under Statsbygg. Statsbygg har i denne forbindelse fått i oppdrag å gjennomføre ombygningsarbeider for 11,95 mill. kroner i 2003.

På bakgrunn av dette foreslås bevilgningen under kap. 2445, post 31, økt med 11,95 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon under kap. 430, post 45. Det vises til nærmere omtale under kap. 430.

Villa Grande

I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2000–2001) ble det lagt til grunn at Holocaustsenteret (HL-senteret) skulle være ett av flere bruksområder for Villa Grande på

Bygdøy. I forbindelse med St.prp. nr. 1 (2001–2002) for Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet ble Stortinget orientert av den daværende regjeringen om at HL-senteret hadde lagt frem en skisse for bruk av hele Villa Grande, og at en ville komme tilbake til dette spørsmålet. Regjeringen foreslår at HL-senteret får undervisning og formidling knyttet til områdene holocaust, folkemord, menneskerettigheter og minoritetsspørsmål. Utstillingsaktiviteter vil være en sentral del av virksomheten ved Villa Grande.

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 63 (2001–2002) ble det gitt en startbevilgning på 3 mill. kroner i 2002, for å kunne igangsette detaljprosjektering umiddelbart etter endt forprosjekt. Prosjektets styringsramme er satt til 63,1 mill. kroner. Kostnadsrammen er satt til 67,4 mill. kroner, i kroneverdi per 15. august 2002. Begge tall inkluderer utgifter til kunstnerisk utsmykning. Det tas sikte på å komme tilbake til spørsmålet om videreføringsbevilgning i forslaget til statsbudsjett for 2004.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Det foreslås å sette ned bevilgningen med 15 mill. kroner, jf. tilsvarende økning og omtale under kap. 1580 (ny) post 70 Tilskudd til Hovedstadsaksjonen.

Kap. 1594 Arbeidsmarkedstiltak

Post 71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak

Det overføres om lag 230 mill. kroner i ubrukt bevilgning fra 2002 til 2003. En gjennomgang viser at disponibel bevilgning for 2003 er høyere enn det som ventes å bli faktisk utbetalt til spesielle arbeidsmarkedstiltak inneværende år. Mindreutgiften i regnskapet for 2002 har akkumulert seg fra tidligere år og har sammenheng med en lavere tiltaksgjennomføring. Dette gir grunnlag for å sette ned bevilgningen til tiltak for yrkeshemmede med 150 mill. kroner uten at planlagt tiltaksnivå for 2003 reduseres.

I Budsjett-innst. S. nr. 5 (2002–2003) ba Kommunalkomiteén om en vurdering av den økonomiske situasjonen i VTA-bedriftene (Varig tilrettelagt arbeid) i tilknytning til Revidert nasjonalbudsjett for 2003. Arbeids- og administrasjonsdepartementet har igangsatt en ekstern evaluering. Evalueringen planlegges ferdigstilt innen utgangen av 2003.

Kap. 4594 Arbeidsmarkedstiltak

Post 60 Refusjon fra Verdal kommune

Forsøk med dagpengebasert livsoppholdsytelse til deltakere i prosjekt Arbeid i sikte i Verdal iverksettes fra 1. juli 2003. I tillegg til en noe senere oppstart for forsøket er også enkelte av forutsetningene endret siden fremleggelsen av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 9. Omfanget av forsøket er redusert fra 100 deltakere til 75 deltakere. I tillegg foreslås refusjonen fra kommunen for deltakelse på arbeidsmarkedstiltak satt noe ned. Alt i alt gir dette grunnlag for å sette ned utgiftsanslaget for dagpengeutbetalinger under kap. 2541 Dagpenger, post 70 Dagpenger med 8,4 mill. kroner, samt sette ned inntektsanslaget for refusjon fra kommunen for deltakelse i arbeidsmarkedstiltak (kap. 4594, post 60) med 8,1 mill. kroner til 1,5 mill. kroner.

Kap. 2541 Dagpenger

Post 70 Dagpenger

Bevilgningen til dagpenger for inneværende år er 8 023,5 mill. kroner. Arbeidsledigheten har hittil i år økt vesentlig mer enn det som ble lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet for 2003, og som dagpengebevilgningen er basert på. Ved utgangen av april var det registrert i alt 91 600 helt arbeidsledige.

I forhold til tidligere har en høyere andel av de som nå melder seg ledig rett til dagpenger, og disse har i tillegg relativt høyere gjennomsnittlige dagpengerrettigheter. Alt i alt gir dette grunnlag for å øke bevilgningen til dagpenger med 2 476,5 mill. kroner til 10 500 mill. kroner. For en nærmere vurdering av situasjonen på arbeidsmarkedet og omtale av arbeidsmarkedspolitikken, vises til omtalen av de økonomiske utsiktene og sysselsettingspolitikken i Revidert nasjonalbudsjett 2003.

Endring i retningslinjene for årlig regulering av grunnbeløpet i folketrygden

Det vises til omtale i St.meld. nr. 2 (2002–2003), avsnitt 3.8.

Regjeringen foreslår her at følgende nye tekst innarbeides i retningslinjene for årlig regulering av grunnbeløpet i folketrygden:

«Til grunn for reguleringa skal ligge venta inntektsutvikling i reguleringsåret, saman med ei vurdering av inntektsutviklinga dei seinaste åra.»

De nye retningslinjene blir som følger:

«Etter drøftingar på førehand med organisasjonar for pensjonistane gjer Regjeringa framlegg

for Stortinget om regulering av grunnbeløpet i folketrygda.

Reguleringa av grunnbeløpet skjer normalt 1. mai kvart år.

Siktemålet for reguleringa skal vere å gi pensjonistar med folketrygdpensjon ei inntektutvikling om lag på linje med utviklinga for yrkesaktive og i tråd med dei prinsipp og mål som er lagt til grunn for gjennomføringa av det inntektspolitiske opplegget elles. Til grunn for reguleringa skal ligge venta inntektsutvikling i reguleringsåret, saman med ei vurdering av inntektsutviklinga dei seinaste åra.

Venta inntektsutvikling for yrkesaktive blir fastsett med utgangspunkt i inntektsoppgjera for offentlege tilsette og LO/NHO-oppgjeret. Det skal følgje med eit bakgrunnsmateriale som viser kva tala for venta inntektsutvikling for yrkesaktive er basert på og andre tilhøve som har hatt innverknad på fastlegginga av grunnbeløpet. Materialet skal også vise korleis inntektsutviklinga har vore for yrkesaktive og pensjonistar i dei seinare åra.

Oversikt over utviklinga for yrkesaktive i LO/NHO-området og for offentlege tilsette og for gruppa lønnstakarar i alt baserast mellom anna på materiale om lønnsutviklinga frå Det tekniske berekningsutvalet for inntektsoppgjera.»

Det foreslås at retningslinjene gjøres gjeldende fra årets trygdeoppgjør. Det vises til forslag til vedtak.

Overføring av bruksretten for deler av Bygdø Kongsgård til Norsk Folkemuseum

Bygdø Kongsgård ble tatt i bruk som fyrsteresidens på begynnelsen av 1800-tallet, og Christian Fredrik bodde her den korte perioden han var konge i 1814. I 1837 kjøpte kong Carl Johan Bygdø Kongsgård av staten. Stedet var kongefamiliens eiendom frem til 1863, da Carl IV solgte den til staten. Ved særskilt vedtak i Stortinget i 1906, jf. Innst. S. nr. 180 (1905–1906) ble Bygdø Kongsgård stilt til disposisjon for H.M. Kongen. Etter dette tidspunkt har Kongsgården stått for jordbruksdrift, og området er delvis åpent for allmennheten.

H.M. Kongen ønsker nå å frasi seg bruksretten til deler av arealene ved Bygdø kongsgård. Selve hovedhuset med omliggende park skal fortsatt være under Slottets forvaltningsansvar. Disposisjonsretten til øvrige arealer vil bli tilbakeført til staten. Forvaltningsansvaret for eiendommen Oscarshall med tilhørende park skal utredes nærmere.

Regjeringen ønsker å sikre at jordbruksdriften ved Kongsgården kan videreføres. Regjeringen

ønsker videre å sikre tilgjengeligheten for allmennheten til arealene ved Kongsgården, som utgjør store deler av halvøya Bygdøy. Disse forholdene sammenholdt med den historisk nære tilknytningen mellom Bygdø Kongsgård og Norsk Folkemuseum er bakgrunnen for at Regjeringen vil be Stortinget om fullmakt til å inngå avtale med Norsk Folkemuseum om disponering av de deler av Bygdø Kongsgård som H.M. Kongen ikke lenger disponerer, jf. forslag til romertallsvedtak. Staten ved Arbeids- og administrasjonsdepartementet vil beholde eiendomsretten.

Bygdø Kongsgård og Norsk Folkemuseum har helt siden slutten av 1800-tallet hatt et nært forhold til hverandre. Museet ble i sin tid plassert i tilknytning til kong Oscar IIs bygningssamling. Denne samlingen ble etablert på Kongsgårdens grunn allerede i 1881, og blir av mange regnet som verdens første friluftsmuseum. Bygningssamlingen må sees som et uttrykk for de svensk-norske kongenes ønske om å utvikle Bygdøy til et parkområde til glede for Christianias befolkning, etter mønster fra andre hovedsteder i Europa. Etableringen av Norsk Folkemuseum på Bygdøy i 1898 var en styrking av dette arbeidet. Oscar IIs bygningssamling ble innlemmet i museet i 1907, to år etter union-soppløsningen.

Norsk Folkemuseum er en stiftelse, som mottar tilskudd fra staten ved Kultur- og kirkedepartementet fastsatt gjennom de årlige statsbudsjetter. Det vil bli satt i gang et arbeid med å utarbeide nødvendige avtaler som skal regulere overføringen av bruksretten til deler av Bygdø Kongsgård til Norsk Folkemuseum. Det vil i denne forbindelse bli foretatt en gjennomgang av privatrettslige avtaler knyttet til bygninger og utnyttelse av arealer for å klargjøre hvilke rettigheter og forpliktelser som skal overføres til Norsk Folkemuseum. I den utstrekning det skulle vise seg å være nødvendig med stortingsvedtak, vil Regjeringen komme tilbake til Stortinget. Det tas sikte på at overføring kan skje innen 1. januar 2004.

Bygdø Kongsgård har betydelige kultur- og naturhistoriske verdier, og her er sterke interesser knyttet til rekreasjon og friluftsliv. Det legges til grunn at det skal utarbeides en plan for hele området for å sikre best mulig ivaretagelse av ulike interesser i området og også belyse de positive muligheter endringen åpner for museet.

3.15 Finansdepartementet

Kap. 1610 Toll og avgiftsetaten

Post 01 Driftsutgifter

Stortinget vedtok ved behandlingen av St.prp. nr. 54 (2001–2002), jf. Innst. S. nr. 252 (2001–2002), å bevilge 3 mill. kroner under kap. 440 Poli- og lensmannsetaten, post 01 Driftsutgifter, til anskaffelse av nukleær detektor ved grenseover- ganger. Midlene ble ikke benyttet i 2002, og er overført til 2003. Toll- og avgiftsetaten har fått ansvaret for anskaffelse, drift og vedlikehold av en deteksjonsportal ved Storskog grensestasjon. Det foreslås på denne bakgrunn å overføre 3 mill. kroner fra kap. 440 Poli- og lensmannsetaten, post 01 Driftsutgifter til kap. 1610 Toll- og avgiftsetaten, post 01 Driftsutgifter, jf. også omtale under kap. 440, post 01.

Kap. 1618 Skatteetaten

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås å øke bevilgningen under post 01 Driftsutgifter med 20 mill. kroner som følge av om- disponering fra kap. 1618 Skatteetaten, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Omdis- poneringen skyldes at enkelte utgifter under post 45 var feilpostert i saldert budsjett for 2003.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold

Det foreslås å redusere bevilgningen under post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold med 20 mill. kroner som følge av omdisponering til post 01 Driftsutgifter.

Kap. 1632 Kompensasjon for merverdiavgift

Post 70 Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner

I forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2001 ba et flertall i finanskomiteen Regjeringen komme tilbake med en ordning for å kompensere frivillige organisasjoner fullt ut som følge av merverdiavgiftsreformen. I Revidert nasjonalbudsjett 2002 ble det foreslått en søknadsbasert refusjonsordning i form av en tilskuddsordning. Ordningen ble nærmere omtalt i St.prp. nr. 1 (2002–2003) Finansdepartementet. Ved behandlingen av nasjonalbudsjettet for 2003 uttalte finanskomiteen i B.innst.S.nr.1 (2002–2003) Innstilling fra finanskomiteen om skatte-, avgifts- og tollvedtak for 2003 mv. blant annet følgende:

«Komiteen vil derfor understreke at Finansdepartementet må sørge for at de 195 mill. kroner, som ble vedtatt i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2002, utbetales til de frivillige organisasjonene, og vil understreke viktigheten av at de organisasjonene som søker og dokumenterer utgifter må få utbetalt de penger de har krav på.

Komiteen mener Finansdepartementet må innføre en sjablongordning for restbeløpet ut- over det som er tildelt etter søknad der paraply-/sentralorganisasjonene får utbetalt sine rettmessige beløp, som disse igjen fordeler videre til sine regionale og lokale ledd. En slik ordning bør utarbeides i samarbeid mellom Finansdepartementet, en uavhengig forsknings- institusjon og FRISAM.

Komiteen viser til at alle de frivillige organi- sasjonene støtter en slik ordning og ber om en varig ordning for momskompensasjon til frivil- lige organisasjoner som legges fram for Stor- tinget i Revidert nasjonalbudsjett for 2003.»

Skatteetaten arbeider nå med å fordele midler knyttet til siste søknadsrunde i forbindelse med 195 mill. kroner som er bevilget i 2002 og 2003 for merverdiavgiftsutgifter pådratt i perioden 1. juli 2001 til 31. desember 2002. Etter at denne runden er ferdigbehandlet vil det gjenstå en ikke ubetyde- lig restsum til fordeling. Fordi søknadene er under behandling er det vanskelig å anslå hva restsum- men vil være. Ut fra foreløpige anslag, antas rest- beløpet å være om lag 50 mill. kroner. Det er stor usikkerhet knyttet til dette beløpet.

Sosial- og helsedirektoratets avdeling for frivil- lighet og samarbeid er sekretariat for FRISAM. FRISAMs styre ligger under sosialministeren. Fi- nansdepartementet har i samarbeid med blant annet Sosialdepartementet kommet til at ansvaret for administrasjon og gjennomføring av en utbetaling av restsummen av de bevilgede midlene bør ligge hos FRISAM. Den praktiske administrasjonen vil da ligge i Sosial- og helsedirektoratets avdeling for frivillighet og samarbeid som er sekretariat for FRISAM og FRISAMs styre. Det legges opp til at utbetalingen av restsummen skal skje i 2003. For- delingen vil bli foretatt på grunnlag av foreløpige bestemmelser fastsatt av Finansdepartementet.

FRISAM har gitt Institutt for Samfunnsforsk- ning (ISF) i oppdrag å utrede mulige fordelings- modeller. ISF har utarbeidet flere slike modeller. FRISAM har opplyst at det er enighet mellom med- lemsorganisasjonene i FRISAMs kontaktforum, om at restbeløpet kan fordeles på bakgrunn av en av disse modellene. Det gjenstår imidlertid noe ar- beid med valg av modell. Blant annet må forholdet til statens økonomireglement avklares, og det må

vrurderes hvordan en eventuell fordeling i tråd med modellene administrativt kan gjennomføres. Det forutsettes at interessene til frivillige organisasjoner som ikke er medlemmer i FRISAMs kontaktforum også vil bli ivaretatt.

Regjeringen vil arbeide videre med utformingen av en varig ordning med regelverk og nødvendige organisatoriske tilpasninger. Dette opplegget vil bli presentert i budsjettet for 2004.

Kap. 4618 Skatteetaten

Post 01 Pante- og tinglysningsgebyr (Namsmannen)

Posten omfatter gebyrinntekter ved utpantinger som utføres av de ordinære namsmenn for skattefogdkontorene. På grunn av færre antall utleggsbegjæringer enn lagt til grunn i saldert budsjett for 2003, foreslås bevilgningen under posten redusert med 8,4 mill. kroner til 17,5 mill. kroner.

Post 07 Gebyr for bindende forhåndsuttalelser

Posten omfatter inntekter fra gebyr for utstedelse av bindende forhåndsuttalelser i skatte- og avgiftsaker. På grunn av færre antall saker enn lagt til grunn i saldert budsjett for 2003, foreslås bevilgningen under posten redusert med 1,1 mill. kroner til 1 mill. kroner.

Post 10 (Ny) Tilbakebetaling

Det vises til omtalen av nytt forvaltningssystem for skatteinnkreving (SKARP-prosjektet) i denne stortingsproposisjonen. I forbindelse med heving av avtalen med hovedleverandøren av basisløsningen til nytt skatteregnskap, har Skattedirektoratet mottatt en netto erstatning på 115 mill. kroner. I tillegg har Skattedirektoratet mottatt en restitusjon på 5 mill. kroner. Det foreslås å bevilge 120 mill. kroner under kap. 4618, (ny) post 10 Tilbakebetaling.

Kap. 4634 Statens innkrevingsentral

Post 81 Bøter, inndragninger

Posten omfatter bl.a. inntekter fra bøter og forelegg i trafikksaker. I saldert budsjett for 2003 er det lagt til grunn økt aktivitets- og inntektsnivå på dette området. Regjeringen ønsker å øke politiets innsats ytterligere for å redusere antall trafikkuulykker, og foreslår å øke aktiviteten knyttet til automatisk trafikkontroll (ATK) mv. Det antas at aktivitetsøkningen vil medføre en inntektsøkning på 59 mill. kroner i 2003.

Videre foreslås det å innføre nye områder for

forenklede forelegg i forbindelse med reglene om avstand til forankjørende kjøretøy og ulovlig transport av sykkel uten lysbjelke. Tiltaket vil innebære økte inntekter på Statens innkrevingsentralens budsjett på 6 mill. kroner i 2003, og 17 mill. kroner (helårsvirkning) i 2004.

Totalt foreslås det å øke bevilgningen under kap. 4634 Statens innkrevingsentral, post 81 Bøter, inndragninger med 65 mill. kroner. Se også omtale under kap. 440 Politi- og lensmannsetaten, post 01 Driftsutgifter.

Kap. 5501 Skatter på formue og inntekt

Post 72 Fellesskatt

Det vises til omtale i kapittel 2 om økt fradrag for fagforeningskontingent, eget inntektsfradrag for reindriftsnæringen og inntektsfradrag for skifer-næringen i Finnmark og Nord-Troms. Bokført gir disse forslagene en skattelette på om lag 110 mill. kroner i 2003, mens budsjettvirkningen av tiltakene på statsbudsjettets inntekter er beregnet til om lag 46 mill. kroner. Bevilgningen på kap. 5501 foreslås derfor redusert med 46 mill. kroner. Anslagsendringer på kapitlet er ikke inkludert i vedtaket, og vil eventuelt bli foreslått endret i forbindelse med ny saldering av statsbudsjettet for 2003 til høsten.

Kap. 5521 Merverdiavgift og avgift på investeringer mv.

Post 70 Avgift

Det vises til omtale i kapittel 2 om Postens omsetning av masseforsendelser av brev til utlandet. Det foreslås fritak for merverdiavgift fra 1. juli 2003. Bokført virkning av tiltaket er beregnet til om lag 2 mill. kroner. Bevilgningen på kap. 5521 foreslås derfor redusert med 2 mill. kroner. Anslagsendringer på kapitlet er ikke inkludert i vedtaket, og vil eventuelt bli foreslått endret i forbindelse med ny saldering av statsbudsjettet for 2003 til høsten.

Kap. 5546 Avgift på sluttbehandling av avfall

Post 70 Avgift på sluttbehandling av avfall

Det vises til omtale i kapittel 2 om omlegging av avgiften for forbrenning av avfall til en utslippsavgift som foreslås utsatt. Bokført virkning av utsettelsen er beregnet til 30 mill. kroner. Bevilgningen på kap. 5546 foreslås på den bakgrunn redusert med 30 mill. kroner. Anslagsendringer på kapitlet er ikke inkludert i vedtaket, og vil eventuelt bli fore-

slått endret i forbindelse med ny saldering av statsbudsjettet for 2003 til høsten.

Kap. 5605 Renter av statskassens kontantbeholdning og andre fordringer

Post 88 (Ny) Av utlån under opptrekk

I 2002 ble det opprettet en ordning for de regionale helseforetakene for opptak av lån i statskassen til investeringsformål. En liknende ordning ble opprettet for Svinesundsforbindelsen AS. Felles for begge ordninger er at foretakene ikke skal betale renter i den perioden lånene trekkes opp. Renter i denne perioden skal i stedet kapitaliseres og tillegges lånene gjennom en egen lånebevilgning for opptreksrenter under de respektive fagdepartementene, jf. kap. 732, post 91 og kap. 1322, post 92. Skal statens renteinntekter bli riktig reflektert i budsjett og regnskap, må de kapitaliserte rentene motsvares av en tilsvarende inntektspost. Det foreslås bevilget 137 mill. kroner under (ny) post 88 for å ivareta dette. Renter på lånene etter opptreksperioden skal innbetales fra foretakene og inntektsføres på egen post under de respektive fagdepartementene.

Øvrige saker

Fullmakt til å ta opp statslån – økning av rammen for utestående i kortsiktige markedslån

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2003, jf. St. prp. nr. 1 Tillegg nr. 14 (2002–2003), vedtok Stortinget å holde Finansdepartementets fullmakt til å ha utestående kortsiktige markedslån uendret på 80 mrd. kroner. Fullmakten omfatter statskasseveksler og Folketrygdfondets kortsiktige kontolån til statskassen. Departementet fikk videre fullmakt til å opp ta 60 mrd. kroner i nye, langsiktige lån i 2003. Langsiktige kontolån fra Folketrygdfondet regnes inn under denne rammen.

Utnyttelsen av rammen for kortsiktige markedslån er blitt større enn departementet forutså i høst. Dette skyldes dels større opplåning i statskasseveksler enn forventet og dels at Folketrygdfondet har omplassert fra langsiktige til kortsiktige kontolån. Økningen i vekselopplåningen skyldes et større behov for å bistå Norges Bank i å trekke inn overskuddslikviditet fra pengemarkedet. Til sammen medførte dette at rammen for utestående kortsiktige markedslån ble overskredet med 5–7 mrd. kroner i perioden 5.-19. mars i år. I samme periode var det imidlertid betydelig rom under rammen for langsiktige lån. Ved utgangen av april var

utestående i kortsiktige markedslån vel 75 mrd. kroner.

Belastningen på rammen for kortsiktige markedslån er blitt noe redusert de siste månedene som følge av at Folketrygdfondet, for å redusere rentebindingen i sin kontolånportefølje, har inngått terminforretninger med statskassen i stedet for å omplassere fra langsiktige til kortsiktige lån. Disse terminforretningene gjøres opp gjennom en kontanttransaksjon ved forfall og er således å likne med rentebytteavtaler. Slike derivatavtaler innebærer ikke trekk på fullmaktsrammene for langsiktig eller kortsiktig opplåning, men dekkes av Finansdepartementets generelle fullmakt til å inngå rente- og valutabytteavtaler eller tilsvarende derivatavtaler.

Utestående kortsiktige markedslån er nå innenfor rammen på 80 mrd. kroner. Utestående beløp er imidlertid på et slikt nivå at frihetsgraden til å øke dette er begrenset. Både hensynet til Folketrygdfondets plasseringsbehov og bruken av statspapirer i den likviditetspolitiske styringen tilsier at rammen bør være romslig.

I tillegg er det behov for å øke utestående i kortsiktige markedslån i forbindelse med etableringen av et primærhandlersystem for statskasseveksler. Et slikt system vil innebære at Norges Bank på vegne av departementet inngår avtaler med et visst antall meglerforetak (primærhandlere). Disse påtar seg å stille toveis priser i andrehåndsmarkedet til enhver tid, mot å få rett til å gjøre gjenkjøpsavtaler mot banken for å avlaste sin risiko. I dag forestår Norges Bank markedspleien i vekslemarkedet direkte ved selv å stille toveis priser over Oslo Børs. Et primærhandlersystem ventes å øke likviditeten og pristransparensen, og dermed bidra til et bedre fungerende marked. Når interessen blant aktuelle meglerforetak nå er til stede, er det ønskelig at systemet opprettes så raskt som mulig. Norges Bank har foreslått å etablere dette med virkning fra august i år. Gjenkjøpsavtalene vil ifølge Norges Bank kreve at bankens beholdning av statskasseveksler økes med mellom 12 og 15 mrd. kroner.

På denne bakgrunn foreslås det at Finansdepartementets fullmakt til å ha utestående kortsiktige kontolån økes fra 80 mrd. kroner til 120 mrd. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Nytt forvaltningssystem for skatteinnkreving (SKARP-prosjektet)

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) er det redegjort for SKARP-prosjektet, herunder usikkerhet knyttet til prosjektets framdrift og kostnader. Kostnadsram-

men er fastsatt til 905 mill. kroner, jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002).

SKARP-prosjektet utvikler en ny systemløsning for et samlet regnskap for all skatt, trygdeavgift og arbeidsgiveravgift. Løsningen vil i tillegg bidra til en mer effektiv innfordring, bedre informasjonstilgang og bedre tjenester overfor næringsliv og øvrige brukere. Utviklingsprosjektet er delt opp i to deler:

Skattedirektoratet (SKD) har valgt å benytte ekstern leverandør for utvikling av basisløsning til nytt skatteregnskap. På grunn av vesentlig forsinkelse av leveransen hevet SKD i februar 2003 kontrakten med hovedleverandøren, som aksepterte hevingen. I den forbindelse har SKD mottatt en erstatning på 115 mill. kroner, i tillegg til en restitusjon på 5 mill. kroner. Beløpet på totalt 120 mill. kroner foreslås ført på kap. 4618 Skatteetaten, (ny) post 10 Tilbakebetaling, jf. omtale under kap. 4618, post 10.

SKD gjennomgår prosjektet med sikte på at det kan realiseres innenfor fastsatte rammer. SKD har i denne sammenheng gjennomført en ny vurdering av kravspesifikasjonen med sikte på å inngå avtale med ny leverandør. Planlagt tidspunkt for pilotdrift annet halvår 2003, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003), vil måtte utsettes. Tidspunkt for planlagt innføring av systemet på landsbasis, vil også måtte forskyves. Det vil bli gitt en nærmere orientering om framdrift i prosjektet i St.prp. nr. 1 (2003–2004). Det er fortsatt knyttet risiko til prosjektets framdrift, kostnader og funksjonalitet.

Organisering av toll- og avgiftetatens ytre forvaltning

A. Bakgrunn

Toll- og avgiftsdirektoratet fremmet våren 2002 forslag til ny regional og lokal organisering av etatens ytre forvaltning. Basert på en bred høring besluttet Regjeringen høsten 2002 en inndeling av etatens ytre forvaltning i seks regioner og lokalisering av seks regiontollsteder (jf. nedenfor).

For en utdypende omtale av saken vises det til St.prp. nr. 1 (2002–2003) for Finansdepartementet. Det fremgikk der at den lokale organiseringen for øvrig (tollsteder mv.) skulle legges frem for Regjeringen senere etter en forutgående prosess mellom Finansdepartementet, Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Justisdepartementet. Stortingets flertall sluttet seg til Regjeringens opplegg, jf. Budsjett-Innst. S. nr. 6 (2002–2003). Denne prosessen er nå gjennomført.

B. Omorganisering av etatens ytre forvaltning

Etter en samlet vurdering vil Regjeringen organisere etatens seks tollregioner som følger (endringer i forhold til dagens struktur nevnes i parentes):

- Region Oslo og Akershus: Oslo og Akershus regiontollsted inklusive Gardermoen: Ingen underliggende struktur (ingen endring).
- Region Øst: Fredrikstad regiontollsted inklusive Svinesund, med denne underliggende struktur: Hamar tollsted, Kongsvinger tollsted, Ørje tollsted, Åsnes tollsted, Østby tollsted (Kongsvinger omgjøres fra distriktstollsted, tollstedene i Gjøvik og Moss legges ned).
- Region Sør: Kristiansand regiontollsted, med denne underliggende struktur: Drammen tollsted, Skien tollsted, Sandefjord tollsted (Drammen omgjøres fra distriktstollsted, tollstedene i Tønsberg, Sandefjord og Larvik slås sammen, Arendal tollsted legges ned).
- Region Vest: Bergen regiontollsted, med denne underliggende struktur: Stavanger tollsted, Haugesund tollsted, Ålesund tollsted, Egersund ekspedisjons- og kontrollenhet, Måløy ekspedisjonsenhet (Stavanger omgjøres fra distriktstollsted, Måløy omgjøres fra tollsted, tollstedene i Molde, Kristiansund, Florø, Odda, og Stord legges ned).
- Region Midt-Norge: Trondheim regiontollsted, med denne underliggende struktur: Bodø tollsted, Narvik/Bjørnfjell tollsted, Mo tollsted, Valdalen tollsted, Junkerdalen tollsted, Steinkjer kontrollenhet (Bodø omgjøres fra distriktstollsted, Steinkjer omgjøres fra tollsted, Narvik tollsted slås sammen med Bjørnfjell ekspedisjons- og kontrollenhet, Sortland tollsted legges ned, Mosjøen tollsted legges ned).
- Region Nord: Tromsø regiontollsted, med denne underliggende struktur: Harstad tollsted, Hammerfest tollsted, Kirkenes tollsted, Helligskogen tollsted, Polmak tollsted, Vadsø kontrollenhet (Vadsø omgjøres fra tollsted, Alta tollsted legges ned, kontrollenhetene i Honningsvåg, Båtsfjord og Vardø legges ned).

I St.prp. nr. 1 for Finansdepartementet ble det bl.a. gitt en nærmere omtale av behovet for denne omorganiseringen. Regjeringen har i sine vurderinger av hva som er hensiktsmessig organisering av tollregionene i tillegg lagt vekt på følgende forhold knyttet til etatens oppgaveutføring:

Om ekspedisjonsoppgavene

Ekspedisjonsfunksjonen består av å behandle motatte deklarasjoner om import og eksport gjennom fastsettelse, kontroll og eventuell avgiftsinnkreving. Den teknologiske utviklingen har gjort at brukerne nå kan deklare over linje slik at man ikke er avhengig av etatens lokalisering. I dag behandles 97 pst. av alle deklarasjonene via det såkalte TVINN-systemet, som er et system for elektronisk utveksling av dokumenter mellom etaten og næringslivet. Kostnadene for næringslivet knyttet til ekspedisjonsfunksjonen er dermed lite avhengig av etatens lokalisering.

Om kontrolloppgavene

Kontrollfunksjonen (i tillegg til fastsettelseskontrollen) består dels av å kontrollere personer, varer og transportmidler ved grensepassering og dels av å kontrollere import- og eksportvirksomheters regnskaper. Kontrolloppgavene har således en viss betydning for hvor etaten bør være lokalisert. Det anses imidlertid verken nødvendig eller hensiktsmessig å opprettholde mange stasjonære enheter for å utøve denne funksjonen. Bruk av mobile enheter vurderes i stedet som svært hensiktsmessig og er samtidig tilpasset det faktum at omgivelsene er i stadig endring. For toll- og avgiftsetaten vil dette bl.a. si endring av smuglerruter, trafikkmønstre osv. Mobile enheter er et viktig virkemiddel for å oppnå fleksibilitet i etatens organisasjon, ressursbruk og oppgaveutføring.

Om informasjons- og veiledningsoppgavene

Informasjons- og veiledningsoppgaver utføres i all hovedsak pr. post, telefon og over internett, og skjer ofte i tilknytning til ekspedisjonsarbeidet eller virksomhetskontroller. Tilgangen til informasjon og veiledning er slik sett uavhengig av etatens lokalisering. Eventuelle behov for utdypende og mer spesialisert veiledning, for eksempel i forbindelse med bedriftsetablering, dekkes av større fagmiljøer, dvs. primært av Toll- og avgiftsdirektoratet og regiontollstedene.

C. Konsekvenser av omorganiseringen

Den nye løsningen vil etter Regjeringens mening gi klare gevinster i forhold til dagens organisering. Den nye strukturen, kombinert med omdisponering av ansatte og opprettelse av mobile kontrollgrupper, vil bidra til høyere kvalitet og økt effektivitet i arbeidet, samt til bedre ressursutnyttelse.

Det legges til grunn at etatens tjenestetilbud vil bli like godt eller bedre enn i dag, både for de reisende og næringslivet. I tillegg vil omorganiseringen medføre riktigere toll- og avgiftsinngang.

Regionene har knapt 1500 ansatte, og ingen er forutsatt oppsagt som følge av omorganiseringen. Det er beregnet at i underkant av 5 prosent av de ansatte vil bli direkte berørt av endringen gjennom bytte av tjenestested. Anslagsvis halvparten av de som blir berørt på den måten, må påregne flytting eller pendling.

Arbeidet med denne omorganiseringen vil starte så snart som mulig og i hovedsak være gjennomført innen utgangen av neste år. De budsjettmessige konsekvensene for 2004 vil bli behandlet i forbindelse med 2004-budsjettet.

Regjeringen vil følge opp virkningene av omorganiseringen, spesielt med fokus på konsekvensene for næringslivet.

Tiltak for å styrke økonomistyringen i staten

Som omtalt i Gul bok 2003, avsnitt 7.1, tar Finansdepartementet sikte på å samordne eksisterende funksjoner innenfor statlig økonomistyring i én virksomhet under Finansdepartementet. Formålet med samordningen er å styrke den statlige økonomistyringen og forbedre ressursutnyttelsen på området. Som ledd i dette arbeidet planlegger Finansdepartementet å etablere Senter for statlig økonomistyring.

Senter for statlig økonomistyring vil være et forvaltningsorgan med funksjoner og oppgaver som i dag utføres av Finansdepartementet, Skattedirektoratet og 18 skattefogdkontorer. Samordningen vil etter planen skje fra 1.1.2004 og berører om lag 280 personer i de nevnte virksomhetene.

Senter for statlig økonomistyring planlegges etablert med én sentral enhet samlokalisert med Skattedirektoratet, og seks regionkontor lokalisert på steder der det i dag er skattefogdkontorer. Det legges opp til å etablere regionkontorer i Tromsø, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Drammen og Hamar. I tillegg vil det bli opprettholdt et kontor i Vadsø som skal utføre spesialfunksjoner under regionkontoret i Tromsø.

Ved valg av lokalisering av virksomheten er det lagt vekt på å videreføre den økonomifaglige kompetansen ved skattefogdkontorene og Skattedirektoratet, ivareta hensynet til en regional balanse og begrense de økonomiske og administrative konsekvensene av reorganiseringen. Det er også i noen grad lagt vekt på dagens lokalisering av kunder.

Den sentrale enheten skal være et relativt lite ekspertorgan for økonomistyring og vil primært

ivareta forvaltningsoppgaver. I tillegg til virksomheten knyttet til statlig økonomistyring som i dag utføres i Skattedirektoratet, er det aktuelt å overføre en begrenset del av virksomheten i Finansdepartementet til den sentrale enheten.

De seks regionkontorene vil rendyrke den operative rollen som leverandør av fellestjenester til statlige virksomheter (lønns- og regnskapstjenester, systemtjenester og driftstjenester). Regionaliseringen av de operative fellestjenestene vil bli gjennomført over en toårsperiode.

Virksomhet innenfor statlig økonomistyring er ikke en naturlig del av skatteetatens virksomhet. En samordning av ressursene på overordnet nivå vil bidra til en mer hensiktsmessig oppgave- og ansvarsdeling mellom Finansdepartementet og underliggende virksomheter. Samordningen vil styrke økonomistyringen i staten ved økt vektlegging av veilednings- og rådgivningsoppgaver, standardsetting, informasjonsformidling og andre forvaltningsoppgaver innenfor statlig økonomistyring. Felles standarder og fellesorganisering av funksjoner for staten vil kunne gi lavere kostnader for statlige virksomheter.

Som ledd i arbeidet med å styrke den statlige økonomistyringen vil Finansdepartementet gjennomføre en forenkling av økonomiregelverket for staten, der regelverket konsentreres om grunnleggende og absolutte krav. På relevante områder harmoniseres bestemmelsene i økonomiregelverket med det som gjelder for privat sektor. Forenklingen av økonomiregelverket legger bedre til rette for å utnytte elektronisk saksgang i økonomitjenestefunksjonen. Finansdepartementet tar sikte på å sende på høring et forslag til endringer i økonomiregelverket til departementene før sommeren 2003, med sikte på ikrafttredelse fra 1.1.2004.

Omstillingskostnadene knyttet til samordningen av virksomheten innen statlig økonomistyring vil bli begrensede med den planlagte organisasjonsmodellen. Dette skyldes bl.a. at det tas utgangspunkt i skatteetatens nåværende organisasjon. Det legges til grunn at tiltaket etter få år vil føre til en varig årlig innsparing som samlet overstiger omstillingskostnadene.

Den planlagte samordningen av ressurser innen statlig økonomistyring vil bli nærmere omtalt, og de budsjettmessige konsekvensene av forslaget vil bli lagt frem, i Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2004.

Kap. 2309 Tilfeldige utgifter

Post 01 Ymse utgifter

Stortinget ga i forbindelse med salderingen av 2003-budsjettet Regjeringen en fullmakt til å redusere departementenes driftsutgifter med 150 mill. kroner. Innsparingen ble foreløpig lagt som en reduksjon av bevilgningen på kap. 2309. Denne innsparingen er nå fordelt på departementene, jf. omtale i avsnitt 1.4. Midlene er på denne bakgrunn tilbakeført til kap. 2309 som dermed er økt med 150 mill. kroner.

I saldert budsjett var det avsatt reserver for å dekke inntektsoppgjør innenfor en ramme på 5 pst. inntektsvekst fra 2002 til 2003. I Revidert nasjonalbudsjett 2003 er anslaget for den gjennomsnittlige årslønnsveksten fra 2002 til 2003 nedjustert med 1/2 prosentpoeng, fra 5 pst. i Nasjonalbudsjettet 2003 til 4 1/2 pst. Det må på denne bakgrunn påregnes lavere utgifter til lønn og trygdeytelser mv. enn lagt til grunn da Stortinget behandlet statsbudsjettet i fjor høst. En reduksjon av lønnsveksten med 1/2 prosentpoeng reduserer statens utgifter i forbindelse med stats- og trygdeoppgjørene med om lag 1 mrd. kroner. Regjeringen foreslår på denne bakgrunn at bevilgningen settes ned med 1 206 mill. kroner.

3.16 Forsvarsdepartementet

Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

Post 45 Store nyanskaffelser og vedlikehold

Regjeringen foreslår at forsvarsbudsjettet reduseres med 170 mill. kroner. Reduksjonen legges på kapittel 1760, post 45. Ved iverksettelsen av reduksjonen vil omleggingen til ny forsvarsstruktur bli skjermet. Det vil i forbindelse med fremleggelsen av Forsvarsdepartementets omgrupperingsproposisjon til høsten eventuelt bli fremmet forslag til annen inndekning.

3.17 Olje- og energidepartementet

Kap. 1800 Olje- og energidepartementet

Post 01 Driftsutgifter og post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Oppfølging av innstillingen til gassmeldingen – St.meld. nr. 9 (2002–2003)

Stortinget gjorde i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 9 (2002–2003) Om innenlands bruk

av naturgass mv., en rekke vedtak, jf. Innst. S. nr. 167 (2002–2003). I tilknytning til oppfølgingen av flere av disse vedtakene vil det være nødvendig med et omfattende utredningsarbeid. Dette gjelder blant annet følgende vedtak:

- vurdering av opprettelsen av en garantiordning for vannbåren varme
- utrede alternative løsninger for hvordan gass kan føres frem til aktuelle innenlandske brukere
- opprette et bredt sammensatt nasjonalt hydrogenutvalg
- legge frem et konkret forslag til – fortrinnsvis – et felles norsk/svensk pliktig grønt sertifikatmarked som eventuelt kan samordnes med et internasjonalt marked
- opprette et statlig innovasjonsselskap for miljøvennlig gassteknologi og i denne forbindelse blant annet legge frem en plan med forslag til kapitalisering og utvidet funksjonsområde for selskapet, herunder hydrogen og eventuelt petrokjemi.

Oppfølgingen av ovennevnte vedtak medfører merutgifter over departementets budsjett. Til dels vil det være nødvendig med nye utredninger i forhold til opplegget i St.meld. nr. 9 (2002–2003). På andre områder vil det kreve mer omfattende utredninger enn det som fulgte av opplegget i meldingen. Det er i tillegg satt relativt korte frister for når Regjeringen skal komme tilbake til Stortinget. Dette gjør at en del planlagte utredninger må forseres frem i tid.

Videre har Stortinget bedt Regjeringen opprette et bredt sammensatt nasjonalt hydrogenutvalg som skal formulere nasjonale mål og nødvendige tiltak for å utvikle hydrogen som energibærer og virkemiddel for innenlands verdiskaping.

Det budsjetteres med driftsutgifter knyttet til utvalgsgodtgjørelse, reiser, sekretariatet og møter i 2003. Videre budsjetteres det med utgifter knyttet til utredninger. For å sikre et hensiktsmessig grunnlag for utvalgets drøftelser og anbefalinger, vil det være nødvendig å gjennomføre ulike eksterne utredninger.

Ovennevnte gjør det nødvendig i større grad enn normalt å basere arbeidet med oppfølgingen av Stortingets vedtak på eksterne utredninger og konsulentbistand. Totalt anslås merutgiftene til 7 mill. kroner for 2003. Av dette gjelder 1 mill. kroner post 01 og 6 mill. kroner post 21.

Opprettelse av offentlig utvalg som skal vurdere hjemfallsinstituttet

Det er besluttet å nedsette et bredt sammensatt utredningsutvalg for hjemfall. For å oppnå denne bredden er utvalget nedsatt med 12 utvalgsmedlemmer inkludert utvalgslederen. På den måten har de mest sentrale interesseorganisasjonene blitt representert i tillegg til de tre mest involverte departementene. For å sikre nødvendig interesseuavhengighet, er det oppnevnt en uavhengig økonom og en uavhengig jurist i utvalget.

Utvalget vil ha en meget stram fremdrift for sitt arbeid. Det tas sikte på å legge frem en NOU høsten 2004. Dette innebærer hyppige møter gjennom 2003 og 2004. Den stramme fremdriftsplanen fordrer et effektivt og godt sammensatt sekretariat.

Det budsjetteres i 2003 med totalt 2,5 mill. kroner i utredninger og driftsutgifter for utvalget, herunder utvalgsgodtgjørelse, reiser, sekretariat og møter. Videre budsjetteres det med utgifter knyttet til utredninger. For å sikre et hensiktsmessig grunnlag for utvalgets drøftelser og anbefalinger, vil det være nødvendig å innhente analyser og utredninger fra frittstående forskningsinstitusjoner. Beløpet på 2,5 mill. kroner er fordelt på post 01 og 21 med henholdsvis 1,5 og 1 mill. kroner.

Konsekvensutredning i Barentshavet (ULB)

For å sikre at petroleumsvirksomheten i de nordlige havområdene skjer innenfor forsvarlige miljørammer, har Regjeringen satt i gang et arbeid med en utredning av konsekvenser av helårig petroleumsvirksomhet i området Lofoten-Barentshavet (ULB). Utredningen har som formål å presentere de mest sentrale problemstillingene knyttet til miljømessige, fiskerimessige og samfunnsmessige konsekvenser av helårig petroleumsvirksomhet i området.

Det tas sikte på at konsekvensutredning ferdigstilles i løpet av høsten 2003. Konsekvensutredningen er budsjettert til totalt 10 mill. kroner, som innebærer en merutgift på 4 mill. kroner under post 21 i forhold til det som er avsatt over budsjettet for 2002 og 2003. Merutgiftene har hovedsakelig sammenheng med økte utgifter til sekretariatsfunksjonen som opprinnelig var tenkt lagt til Oljeindustriens Landsforening.

Opprettele av sekretariat i Riyadh

På energiministermøtet i Osaka (8th International Energy Forum – IEF) i september 2002 ble det besluttet å opprette et permanent sekretariat i Riyadh

for dialogprosessen mellom produsenter og konsumenter.

Finansieringen vil skje ved bidrag fra deltakerlandene som beregnes ut i fra landenes andel av total eksport- og importvolum av olje og gass til landene. Norges andel på 3,4 pst. utgjør 137 000 USD, hvorav OEDs andel er på 91 333 USD. Resterende beløp dekkes over UD's budsjett. I tillegg vil det i 2003 påløpe utgifter knyttet til norsk deltagelse i sekretariatets organer, arrangement av en eller to møter i Norge for disse organer, samt andre mulige bidrag til sekretariatet i den etableringsfase som det nå befinner seg i. Det budsjetteres med totalt 1,2 mill. kroner i norsk bidrag til IEF-sekretariatet i 2003 over OEDs budsjett. Av dette gjelder 0,2 mill. kroner post 01 og 1 mill. kroner post 21.

Sammendrag

Samlet foreslås det å øke bevilgningen under kap. 1800, post 01 Driftsutgifter med totalt 2,7 mill. kroner for 2003. Videre foreslås det å øke bevilgningen under kap. 1800, post 21 Spesielle driftsutgifter med totalt 12 mill. kroner for 2003.

Kap. 1810 Oljedirektoratet

Post 01 Driftsutgifter

I St.meld. nr. 7 (2001–2002) Om helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten ble det lagt opp til at det skulle gjennomføres en gjennomgang av Oljedirektoratets organisering på bakgrunn av den reorganisering direktoratet hadde gjennomført. Det ble nevnt at denne gjennomgangen kunne skje i løpet av 2002 etter at man hadde høstet erfaring med den nye organiseringen. I Innst. S. nr. 169 (2001–2002) uttrykte kommunalkomiteen seg positivt til en slik gjennomgang.

I St.meld. nr. 17 (2002–2003) Om statlige tilsyn, legger Regjeringen opp til å skille ut sikkerhet og arbeidsmiljødelen fra Oljedirektoratet i et eget petroleumstilsyn underlagt Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Ressursdelen av Oljedirektoratet forblir et direktorat underlagt Olje- og energidepartementet. Det tas sikte på at ovennevnte deling skal være virksom fra 1. januar 2004. I lys av dette er det ikke lenger hensiktsmessig å gjennomføre den planlagte gjennomgangen av Oljedirektoratets organisering.

Det legges opp til at virksomhetene samlokaliseres i Oljedirektoratets lokaler. For å bidra til rolleklarhet og for å gjøre bygget hensiktsmessig for to etater, er det nødvendig å foreta enkelte bygningmessige tilpasninger/endringer og gjøre om administrasjons-, informasjons-, og IKT-systemer.

Det foreslås å øke bevilgningen under kap. 1810, post 01 med 1,3 mill. kroner i 2003 for å dekke nødvendige utgifter for at begge skal være virksomme som selvstendige etater fra 1. januar 2004.

Kap. 1820 Norges vassdrags- og energidirektorat

Post 01 Driftsutgifter

Internkontrollforskriften vedrørende miljøtilsynet i henhold til vannressursloven ble vedtatt 21. februar 2003. Dette innebærer styrking av miljøtilsynet ved innføring av internkontrollsystemer hos anleggseierne, men også ved økt oppfølging fra vassdragsmyndigheten for å sikre at anlegg bygges, drives og vedlikeholdes i tråd med bestemmelser i lov og konsesjonsvilkår.

NVE anslår merutgiftene i forbindelse med miljøtilsynet til 1,5 mill. kroner for 2003. Dette har sin bakgrunn i at lønnskostnadene har økt mer enn forutsatt, og at økning i nødvendig oppfølging fra myndighetenes side resulterer i økt aktivitet og reiseutgifter. Videre er det medtatt for lite midler til utviklingsoppgaver for miljørevisjon, oppfølging av internkontrollsystemer og etableringen av gebyrfinansieringssystemet. NVE skal etter ikrafttreden av internkontrollforskriften øke gebyrfinansieringen av miljøtilsynet.

Med bakgrunn i ovennevnte foreslås det å øke bevilgningen under kap. 1820, post 01 Driftsutgifter med 1,5 mill. kroner. Utgiftsøkningen dekkes inn ved tilsvarende økning i inntektene, jf. kap. 4820, post 01 Gebyr- og avgiftsinntekter.

Post 22 Sikrings- og miljøtiltak i vassdrag, kan overføres

I forbindelse med Stortingets behandling av St.prp. nr. 21 (2002–03) ble det bevilget 4 mill. kroner til ekstraordinære forbygningsarbeider i Meråker under kap. 1820, post 22.

I tillegg til sikringsbehovet i Meråker kommune er det også andre områder med akutt fare for ras, blant annet i Skaun i Sør-Trøndelag og i Skiens- og Porsgrunnsområdet.

Det er behov for å utføre sikringstiltak i form av erosjonssikring og motfyllinger i bunnen og langs breddene i Skienselva for å øke sikkerheten mot skred som kan ha svært alvorlige konsekvenser, da disse områdene er tett bebygde. Det er svært viktig at man kommer i gang med fysiske tiltak på de mest utsatte parsellene så raskt som mulig. Området Stadion/Tollnes anses for å være det mest kritiske. Det er nødvendig å starte opp arbeidene i løpet av sommeren 2003.

Behovet for sikringstiltak i Skaun kan sidestilles med Skiens- og Porsgrunnsområdet. Det gjelder spesielt sentrumsområdene i Skaun med relativt tett bebyggelse. I Skaun er det videre mulig å spare betydelige beløp vedrørende utgifter til masse hvis prosjektet blir igangsatt i sommer, da europaveien (E-39) skal legges om, og det blant annet skal sprenges en del tunneler. Massen fra tunnelene kan brukes i rassikringsprosjektet.

For 2003 er det samlet bevilget nær 55 mill. kroner til sikrings- og miljøtiltak i vassdrag. På bakgrunn av ovennevnte foreslås bevilgningen under kap. 1820, post 22 Sikrings- og miljøtiltak i vassdrag økt med 12 mill. kroner for 2003.

Post 74 (Ny) Tilskudd til Haldenvassdragets Kanalselskap

Haldenvassdragets Kanalselskap AS ble i 1998 slettet fra avgiftsregisteret, og i 1999 fikk selskapet et etterberegnet avgiftskrav på om lag 1,2 mill. kroner.

Haldenvassdragets Kanalselskap har søkt om ettergivelse av avgiften i medhold av merverdiavgiftsloven § 69 på bakgrunn av sakens spesielle omstendigheter. Det foreligger imidlertid ikke tilstrekkelige forhold i denne saken som gir grunnlag for ettergivelse av det etterberegnete beløpet.

Kanalselskapet er satt i en meget vanskelig situasjon med bakgrunn i avgiftskravet. Innkreving vil sette hele virksomheten i vassdraget fremover i fare. Det foreslås derfor å bevilge 1,2 mill. kroner for 2003 for å avhjelpe de skadevirkninger innkreving av avgiften vil påføre selskapet.

Kap. 1825 Omlegging av energibruk og energiproduksjon

Post 50 Overføring til Energifondet

Regjeringen foreslår å redusere bevilgningen under kap. 1825, post 50 med 20 mill. kroner, fra 279 til 259 mill. kroner. Det vises for øvrig til omtalen under kap. 1825, post 70 nedenfor, hvor det foreslås å øke tilskuddet til elektrisitetssparing i private husholdninger med 25 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd til elektrisitetssparing i private husholdninger

Regjeringen foreslo i St.prp. nr. 42 (2002–2003) å innføre en tilskuddsordning til elektrisitetssparing i private husholdninger.

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 133 (2002–2003) sluttet Stortinget seg til innføringen av en slik ordning og vedtok å bevilge 50 mill. kroner

over kap. 1825, post 70 Tilskudd til elektrisitetssparing i private husholdninger. I komiteens tilråding heter det videre:

«Søknadsfristen for husholdningene til å søke om støtte til elektrisitetssparing fastsettes til 15. mars 2003. Stortinget ber Regjeringen foreslå eventuelle tilleggsbevilgninger til elektrisitetssparing når det foreligger en avklaring på finansieringsbehovet.»

Enova SF administrerer denne ordningen. Gjennom ordningen kunne husholdninger søke om tilskudd til investeringer i varmpumper, pelletskaminer og styringssystemer. Tilskuddet er på 20 pst. av investeringen, oppad begrenset til kr 5 000 for varmpumper og pelletskaminer og kr 2 000 for styringssystemer. Dette er et strakstiltak som Enova forvalter på siden av den langsiktige satsingen på en miljøvennlig energiomlegging gjennom Energifondet.

Ved søknadsfristens utløp hadde Enova mottatt 50 421 søknader. Av disse søker 86,3 pst. om tilskudd til å installere varmpumpe, 4 pst. om tilskudd til styringsenhet for panelovner mv. og 9,7 pst. om tilskudd til pelletskaminer.

Den samlede kostnaden for ordningen kan med dette bli på mer enn 200 mill. kroner. Hvor mange som faktisk vil gjennomføre investeringen og dermed få utbetalt støtte, er imidlertid uvisst. Søker har en frist på fire måneder fra tilsagn er gitt til regning for kjøp og ferdig montering må forevises og støtten kan utbetales.

På bakgrunn av den informasjon en har i dag, foreslås bevilgningen under kap. 1825, post 70 økt med 25 mill. kroner, fra 50 til 75 mill. kroner. Videre foreslås det en fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 1825, post 70 med inntil 150 mill. kroner i 2003, jf. forslag til romertallsvedtak. Totalramme for ordningen i 2003 vil med dette forslaget være på 225 mill. kroner. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget i forbindelse med nysalderingen av budsjettet for 2003 med en oppsummering og endelig forslag til bevilgning under ordningen.

Kap. 2440/

Kap. 5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (SDØE)

Avsetning av Statens olje og gass

Statoil markedsfører Statens olje og gass sammen med sin egen, i samsvar med avsetningsinstruks gitt av Olje- og energidepartementet i forkant av delprivatiseringen av selskapet. Dersom det fore-

tas investeringer som øker verdien av Statens og Statoils gass, skal Staten ha sin del av inntektene og ta sin del av investeringene. Statoil vil være eier og avtalepart i slike prosjekter.

Statoil og El Paso har signert en avtale hvor Statoil får rettigheter til en tredjedel av kapasiteten i terminalen for flytende naturgass i Cove Point, Maryland, USA. I tillegg overtar Statoil El Pasos kontrakt om kjøp av gass fra Snøhvit. Statoil har også kjøpt lagerkapasitet i Storbritannia, slik at selskapet kan utnytte variasjoner i gassprisen. Ved å selge gass når etterspørselen er størst, kan det oppnås en høyere pris for gassen.

I forbindelse med disse to prosjektene belastes Staten med til sammen 1 320 mill. kroner på kap. 2440, post 30 Investeringer. Begge prosjektene har som formål å øke verdien av Statens og Statoils gass.

Gassled

Generelt

Statens eierandel i Gassled, jf. St.prp. nr. 21 (2002–2003) er høyere enn den eierandel som ble lagt til grunn i saldert budsjett. Dette medfører en oppjustering av investeringene for Gassled. I saldert budsjett la man til grunn en eierandel i Gassled på rundt 34 pst., mens det i det budsjettet som nå legges frem benyttes en andel av investeringene i Gassled på om lag 45 pst.

Nye prosjekter på Kårstø

Eierne i Gassled vil investere i økt kapasitet på Kårstø i to prosjekter kalt DPCU II og CRAIER. De enkelte eierne i Gassled sin andel av investeringene i DPCU II og CRAIER avviker fra deres nåværende eierandel i Gassled. Flere av eierne i Gassled, herunder blant annet SDØE, investerer i de to nevnte prosjektene for en større andel enn sin nåværende eierandel i Gassled.

De nye anleggene skal, når de settes i drift, integreres fullt ut i Gassled. Deltageravtalen for Gassled, som er godkjent av departementet, fastsetter at det som følge av over-/underinvesteringer blant eierne i Gassled i prosjekter som skal integreres i Gassled, skal fastsettes en ny eierandel i Gassled.

SDØE-andelen i Gassled vil på denne bakgrunn øke f.o.m. det tidspunkt DPCU II og CRAIER er i drift. I tillegg vil SDØEs eierandel f.o.m. 1. januar 2011 øke i samsvar med deltageravtalen. Det vil bli foretatt korresponderende endringer i eierandelen i Dunkerque Terminal DA og Zeepipe Terminal Joint Venture.

Det kan ikke utelukkes at det i fremtiden vil kunne bli aktuelt med nye investeringer etter de regler som her er skissert.

Endring av bevilgninger på statsbudsjettet for 2003

Kap. 2440, post 22 Fjerningsutgifter foreslås redusert med 10 mill. kroner, fra 30 til 20 mill. kroner. Reduksjonen skyldes hovedsakelig at fjerning av Varg nå antas å skje i 2007.

Avtalene som er inngått med Statoil, Hydro og andre selskaper i 2001 og 2002 angående salg av i alt om lag 21,5 pst. av SDØE-andelene, åpner opp for at revisjon av pro et contra-oppgjørene som ble gjennomført i etterkant av overdragelsene kan foretas innen 2 år etter overdragelse. På grunnlag av den informasjon som er tilgjengelig på nåværende tidspunkt foreslås det en bevilgning på 180 mill. kroner under kap. 2440, ny post 25 Pro et contra-oppgjør. Videre foreslås det en fullmakt til å utgiftsføre og inntektsføre pro et contra-oppgjør i forbindelse med salg av SDØE-andeler under kap. 2440, post 25 og kap. 5440, post 01, jf. Forslag til vedtak III.

Anslagene for investeringer under kap. 2440, post 30 er økt med 3 300 mill. kroner, fra 15 100 til 18 400 mill. kroner. Økningen skyldes i hovedsak SDØEs engasjement i terminalen Cove Point, Maryland, USA og kjøp av lagerkapasitet i Storbritannia. Statoil markedsfører Statens gass sammen med sin egen, i samsvar med avsetningsinstruksen. Det vises for øvrig til egen omtale ovenfor om avsetning av Statens olje og gass.

Andre forklaringer til økningen er at Statens investeringer i Snøhvit prosjektet øker med om lag 830 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett. Videre er Statens eierandel i Gassled, og dermed andelen av investeringene, høyere enn lagt til grunn i saldert budsjett, jf. egen omtale av Gassled ovenfor. Videre er en vesentlig forklaring til økningen at investeringer som var planlagt i 2002 har blitt forskjøvet til 2003.

Anslaget for overføring til Statens petroleumsforsikringsfond under kap. 2440, post 50 er økt med 180,6 mill. kroner. Anslaget for 2003 er som et resultat av en markant tilstramning i forsikringsmarkedet økt med 200 mill. kroner. Videre er anslaget reduseres med 19,4 mill. kroner som følge av justering for avvik mellom antatt og faktisk premiebesparelse for 2002.

Anslaget under kap. 5440, underpost 24.01 Driftsinntekter er økt med 1 600 mill. kroner, fra 96 700 til 98 300 mill. kroner. Dette skyldes oppjusterte anslag for gassalg og økte priser. Det er lagt

Tabell 3.13 Endring av bevilgninger på statsbudsjettet for 2003 under kap. 2440 og kap. 5440
Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten

Kap/post/underpost	Saldert budsjett 2003	Forslag til ny be- vilgning for 2003	Endring
<i>Kap. 2440</i>			
22 Fjerningsutgifter, overslagsbevilgning	30 000 000	20 000 000	-10 000 000
25 Pro et contra-oppgjør		180 000 000	180 000 000
30 Investeringer	15 100 000 000	18 400 000 000	3 300 000 000
50 Overføring til Statens petroleumforsik- ringsfond	700 000 000	880 600 000	180 600 000
Sum kap. 2440	15 830 000 000	19 480 600 000	3 650 600 000
<i>Kap. 5440</i>			
24.01 Driftsinntekter	96 700 000 000	98 300 000 000	1 600 000 000
24.02 Driftsutgifter	-18 000 000 000	-17 900 000 000	100 000 000
24.03 Lete- og feltutviklingsutgifter	-1 400 000 000	-1 400 000 000	0
24.04 Avskrivninger	-16 000 000 000	-17 500 000 000	-1 500 000 000
24.05 Renter	-6 500 000 000	-6 200 000 000	300 000 000
24 Driftsresultat	54 800 000 000	55 300 000 000	500 000 000
30 Avskrivninger	16 000 000 000	17 500 000 000	1 500 000 000
80 Renter	6 500 000 000	6 200 000 000	-300 000 000
Sum kap. 5440	77 300 000 000	79 000 000 000	1 700 000 000
Kontantstrømmen til SDØE:			
Innbetalinger	96 700 000 000	98 300 000 000	1 600 000 000
Utbetalinger	35 230 000 000	38 780 600 000	3 550 600 000
Netto kontantstrøm fra SDØE	61 470 000 000	59 519 400 000	-1 950 600 000

til grunn en gjennomsnittlig oljepris på kr 190 pr. fat i forhold til kr 180 pr. fat i saldert budsjett for 2003.

Anslaget under kap. 5440, underpost 24.02 Driftsutgifter er redusert med 100 mill. kroner, fra 18 000 til 17 900 mill. kroner. Dette skyldes i all hovedsak at produksjonskostnadene i utvinningstillatelsene er redusert som følge av reduserte anslag for prospekter.

Anslaget under kap. 5440, underpost 24.04 og post 30 Avskrivninger er økt med 1 500 mill. kroner, fra 16 000 til 17 500 mill. kroner. Dette følger av en grundig gjennomgang av porteføljen for å verifisere reservene som brukes for å estimere avskrivninger for brønner og felt. Denne gjennomgangen resulterte i endret regnskapsprinsipp relatert til reservegrunnlaget. I revidert budsjett legger man 85 pst. av Oljedirektoratets reserveanslag til grunn. I saldert budsjett for 2003 la man 90 pst. til grunn.

Anslaget under kap. 5440, underpost 24.05 og post 80 Renter er redusert med 300 mill. kroner, fra 6 500 til 6 200 mill. kroner.

Ovennevnte endringer i underposter medfører

at SDØEs anslåtte driftsresultat under kap. 5440, post 24 Driftsresultat er økt med 500 mill. kroner, fra 54 800 til 55 300 mill. kroner.

Netto kontantstrøm fra SDØE er redusert fra 61 470 mill. kroner til 59 519,4 mill. kroner. Dette er en reduksjon på 1 950,6 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003.

Kap. 2442 Disponering av innretninger på kontinentalsokkelen

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning

Statens andel av kostnadene knyttet til disponering av innretninger på kontinentalsokkelen er regulert av Fjerningstilskuddsloven. Forventet utbetaling av fjerningstilskudd for 2003 er nå på om lag 230 mill. kroner, en økning på 100 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003. Tidspunktet fra fjerningsutgifter påløper og til selskapene fremmer sine krav varierer. Noen selskaper fremmer sine krav kvartalsvis det året de påløper, andre selskaper fremmer sine krav på et senere tidspunkt. Det er også usikkerhet i forbindelse med størrel-

sen på faktisk fjerningsutgift. Alt dette gjør at anslaget for utbetalt fjerningstilskudd er usikkert.

Kap. 4820 Norges vassdrags- og energidirektorat (jf. kap. 1820)

Post 01 Gebyr- og avgiftsinntekter

Økte utgifter i forbindelse med miljøtilsynet under kap. 1820, post 01 øker beregningsgrunnlaget for innkreving av gebyr- og avgiftsinntekter tilsvarende. På bakgrunn av dette oppjusteres anslaget på gebyr- og avgiftsinntekter med 1,5 mill. kroner, fra 19,6 til 21,1 mill. kroner, jf. kap. 1820, post 01.

Kap. 4860 Statsforetak under Olje- og energidepartementet

Post 70 Garantiprovisjon, Statnett SF

Ved behandling av St.prp. nr. 63 (2001–2002) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2002, ble det vedtatt å innføre en garantipremie for statsforetakenes langsiktige låneopptak. Som en foreløpig ordning ble det gitt et påslag på 0,6 pst. på eksisterende låneportefølje og på nye lån med løpetid inntil 7 år. På nye lån med løpetid over 7 år ble det innført en garantipremie på 1 pst.

Ved behandlingen av St.prp. nr. 1 for 2002–2003 ble det vedtatt at systemet skulle videreføres inntil videre. Ut fra eksisterende låneportefølje og forventet lånevekst i 2002 og 2003 ble provenyinntektene for 2003 anslått til 30 mill. kroner.

Regjeringen foreslår at systemet for beregning av garantipremie endres. Det foreslås at garantipremie beregnes for hvert enkelt låneopptak foretatt til og med 31.12.2002, slik at premien tilsvarende den fordelten selskapet har av at gjelden er underlagt statsgaranti i henhold til lov av 30. august 1991 nr. 71 om statsforetak (statsforetaksloven). Dette medfører at premien beregnes markedsmessig ut fra hva de enkelte lånene ville ha kostet selskapet dersom gjelden ikke var underlagt statsgaranti på det tidspunkt lånene ble tatt opp.

Forslaget er en følge av endringene i statsforetaksloven som trådte i kraft 01.01.2003. I endringslovens overgangsregler er det vedtatt at staten opprettholder sitt garantiansvar for låneforpliktelse pådratt fram til utgangen av 2002, og at statsforetakene skal betale en årlig provisjon for de fordelene de statsgaranterte lånene gir. Fordelen som ble oppnådd for hvert enkelt lån er beregnet av uavhengige rådgivere og viser store individuelle forskjeller alt etter tidspunktet for låneopptak. For å kompensere for en viss usikkerhet i beregningen foreslår Regjeringen å sette satsen for det enkelte

lån 10 prosent høyere enn beregningsresultatet. Det øker den gjennomsnittlige satsen fra 0,20 pst. til 0,22 pst.

På denne bakgrunn fremmes forslag om å redusere bevilgningen under kap. 4860, post 70 med 16,7 mill. kroner, fra 30 til 13,3 mill. kroner på statsbudsjettet for 2003.

Kap. 5608 Renter av lån til statsforetak under Olje- og energidepartementet

Post 80 Renter, Statnett SF

I St.prp. nr. 1 (2002–03) ble det budsjettert med 52 mill. kroner i renteinntekter fra Statnett SF i 2003. Renteinntektene under denne posten er knyttet til Statnetts serielån, som pr. 1.1.2003 hadde en saldo på 800,4 mill. kroner. Renteinntektene knyttet til dette lånet beregnes med utgangspunkt i renten på ulike statspapirer.

Lånet er delt opp i flere transjer/avdrag som hver for seg knyttes opp mot et statspapir med en bestemt løpetid og kupongrente. Det er opp til Statnett å avgjøre hvilket statspapir den enkelte transjen skal knyttes til.

Usikkerhet rundt Statnetts valg av statspapir og størrelsen på den tilhørende kupongrenten, gjør det vanskelig å gi gode anslag ved budsjetteringstidspunktet. Pr. i dag anslås renteinntektene for 2003 til 48,5 mill. kroner, det vil si 3,5 mill. kroner lavere enn tidligere budsjettert.

På bakgrunn av ovennevnte foreslås det å redusere bevilgningen for 2003 med 3,5 mill. kroner, fra 52 til 48,5 mill. kroner.

Kap. 5680 Utbytte fra statsforetak under Olje- og energidepartementet

Post 80 Utbytte, Statnett SF

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble det budsjettert med 450 mill. kroner i utbytte fra Statnett SF til utbetaling i 2003 for regnskapsåret 2002.

Konsernets realiserede overskudd etter skatt for 2002 ble 445 mill. kroner. For regnskapsåret 2002 settes utbyttet til 90 pst. av konsernets årsresultat etter skatt, jf. St.prp. nr. 1 og Budsjett-innst. S. nr. 9 (2002–2003). På denne bakgrunn nedjusteres utbyttet fra Statnett SF for regnskapsåret 2002 med 49,5 mill. kroner, fra 450 til 400,5 mill. kroner som utgjør om lag 90 pst. av konsernets årsresultat etter skatt. Endelig vedtak om utbytte fattes i Statnetts foretaksmøte juni 2003.

Kap. 5685 Aksjer i Statoil ASA

Post 80 Utbytte

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) ble det budsjettert med 5 045 mill. kroner i utbytte fra Statoil til utbetaling i 2003 for regnskapsåret 2002. Det ble understreket at endelig vedtak om utbytte fattes av ordinær generalforsamling 2003 basert på gjeldende utbyttepolitikk og faktisk resultat for 2002.

Konsernets årsoverskudd for 2002 korrigeret for engangseffekter ble 16 700 mill. kroner. I prospektet for børsnoteringen av Statoil står det at styret har til hensikt å foreslå et årlig utbytte i størrelsesorden 45–50 pst. av konsernets årsoverskudd i henhold til USGAAP. I et enkelt år kan hensynet til å bevare selskapets finansielle handlefrihet medføre at utbyttet utgjør en høyere eller lavere andel av årsoverskuddet enn 45 pst. og 50 pst. Et eventuelt avvik vil være basert på en vurdering av olje- og gassprisenes sykliske karakter, selskapets kontantstrøm, finansieringsbehov og investeringsplaner. På denne bakgrunn foreslo styret i Statoil et utbytte på kr 2,9 pr. aksje for regnskapsåret 2002, mot kr 2,85 pr. aksje for regnskapsåret 2001. Dette utgjør om lag 38 pst. av årsoverskuddet før korrigering for engangseffekter. Vedtak om utbytte ble fattet på selskapets generalforsamling 8. mai 2003. Den norske stat eier 1 770 168 598 aksjer i Statoil. Utbyttet fra Statens aksjer i Statoil beløper seg dermed til 5 133 mill. kroner.

På denne bakgrunn oppjusteres utbytte fra Statoil ASA for regnskapsåret 2002 med 88 mill. kroner, fra 5 045 til 5 133 mill. kroner.

Andre saker

Økt utvinning

Det vises til Budsjett-innst. S. nr. 9 (2002–2003):

«Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med Revidert budsjett for 2003 komme tilbake til Stortinget med tiltak for økt utvinningsgrad på norsk sokkel.»

Utvinningsgraden for det enkelte felt er i stor grad bestemt av utbyggingsløsningen. Valg av utbyggingsløsning og produksjonsmetode foretas på bakgrunn av økonomiske, ressurs-, miljø- og sikkerhetsmessige kriterier. Beslutning om bruk av ulike produksjonsmetoder, som injeksjon av gass eller vann i et oljefelt for å opprettholde trykket, vil ha stor betydning for hvor høy utvinningsgraden blir. Både utbyggingsløsning og produksjonsmetode inngår i plan for utbygging og drift av et funn, som må godkjennes av Stortinget eller Kongen i Statsråd, avhengig av størrelsen på investeringen.

Utvinningsgrad beregnes ut fra mengden olje og gass som kan produseres sett i forhold til tilstedeværende olje og gass i et felt.

For å øke utvinningsgraden fra felt som allerede er i drift må det settes i verk tiltak på en rekke områder. I sluttfasen av et felts levetid vil produksjonen, og dermed inntektene, falle. På et tidspunkt vil inntektene falle til et nivå som er lik driftskostnadene for feltet, og produksjonen må stenges ned. For å forlenge levetiden og dermed øke utvinningsgraden for et felt, må man derfor foreta tiltak både for å øke produksjonen og for å senke driftskostnadene. Det første innebærer tiltak i de produserende formasjonene, samt utbedringer/vedlikehold av brønner og teknisk utstyr. Den andre utfordringen innebærer tiltak for å effektivisere driften av de tekniske innretningene, herunder omlegging av arbeidsprosesser og flytting av arbeidsplasser til land. Bruk av ny og mer effektiv teknologi og metoder spiller en viktig rolle både i forhold til å oppnå økt produksjon og mer effektiv drift. Innfasing av omkringliggende funn til eksisterende innretninger vil kunne forlenge levetiden på disse innretningene og derigjennom bidra til økt utvinningsgrad fra feltene de opprinnelig var bygget for å produsere.

Generelt gjelder at de enkleste reservoarmessige tiltakene for økt utvinning allerede er foretatt, og at nye tiltak vil være teknologisk mer risikofylt å gjennomføre. Ressursmessig vil prosjektene også gi forholdsvis mindre utbytte, fordi den gjennomsnittlige størrelsen på feltene i drift vil være fallende. Dette til sammen gjør at det kan være krevende å få lønnsomhet i mange fremtidige prosjekter som omfatter tiltak i reservoarene.

Etter dagens godkjente planer i lisensene er den forventede gjennomsnittlige utvinningsgraden for olje på norsk sokkel 44 pst. Potensialet for økt utvinning er imidlertid fremdeles stort i de største feltene, og verdiskapingen kan bli betydelig dersom vi greier å få ut mer av disse feltenes restvolum.

Gjennomføring av tiltak for å øke utvinningsgraden på felt i produksjon er først og fremst operatørens og rettighetshavernes ansvar. Myndighetenes viktigste rolle er å påse at rammebetingelsene gir tilstrekkelige insentiver til at gode prosjekter for økt utvinning gjennomføres. Videre må myndighetene være pådriver og utøve kontroll av operatørens og rettighetshavernes arbeid med økt utvinning på det enkelte felt og i det enkelte område. I tillegg er det viktig at myndighetene bidrar til at det satses på forskning og utvikling.

Innenfor denne rammen vil Regjeringen arbeide for å oppnå en samlet gjennomsnittlig utvin-

ningsgrad på 50 pst. for olje og 75 pst. for gass. Dersom dette nås, vil det medføre ca. 900 mill. Sm³ oljeekvivalenter i økt produksjon utover dagens planer. Som tidligere nevnt, innebærer målsettingen om økt utvinning at det må gjennomføres et vidt spekter av tiltak. Målsettingen om å oppnå en samlet utvinningsgrad på 50 pst. for olje og 75 pst. for gass er derfor krevende å realisere, og vil blant annet være avhengig av utvikling og anvendelse av kompetanse og teknologi i et langsiktig perspektiv.

I det følgende gis en status over Olje- og energidepartementets arbeid med økt utvinning på norsk sokkel. Forskning og utvikling omtales som et viktig element, og det gis en kort redegjørelse for noen eksempler på tiltak fra myndighetenes side for å øke utvinningen på konkrete felter. Regjeringen tar for øvrig sikte på å utarbeide en ny stortingsmelding om petroleumsvirksomheten på norsk sokkel, som planlegges oversendt Stortinget våren 2004. Denne meldingen vil blant annet omtale Regjeringens arbeid og tiltak for å sikre en økonomisk optimal utvinning fra felt og funn på norsk sokkel.

Status i myndighetenes arbeid for økt utvinning

I brev av 31. januar 2003 ba Olje og energidepartementet de største operatørene på norsk sokkel om å gi en oversikt over selskapenes aktiviteter knyttet til økt verdiskaping på sine felt i drift, herunder arbeidet med økt utvinning. Departementet har siden hatt en tett dialog med operatørene om blant annet tiltak for økt utvinning. Arbeidet med økt utvinning i Tampen, Oseberg-området og Sørliche Nordsjø er nærmere beskrevet nedenfor.

Tiltak for økt utvinning er av spesielt stor betydning i Tampen-området. Her ligger blant annet de store feltene Statfjord og Gullfaks, som nå nærmer seg slutfasen av sin produksjon. Statoil overtok som operatør for feltene Snorre, Visund, Vigdis og Tordis per 1. januar 2003, og ble med det operatør for alle feltene i Tampen. Sommeren 2002 lanserte Statoil Tampen 2020-prosjektet, som har som formål å maksimere verdiskapingen i området. Olje- og energidepartementet var aktivt involvert i initieringen av dette prosjektet¹⁷, som gjennomføres i samarbeid med alle rettighetshaverne i området.

Fokus er rettet mot tiltak for å øke produksjonen fra eksisterende felter gjennom økt kapasitet for eksisterende vann- og gassinjeksjon, samt innfasing av funn og prospekter i området. I tillegg er

det etter aktiv påvirkning fra Oljedirektoratet satt igang et arbeid for å se på mulighetene for å øke oljeutvinningen i Tampen gjennom såkalte blandbare metoder¹⁸, herunder injeksjon av CO₂. På Statfjord arbeider Statoil blant annet med prosjektet Statfjord senfase, som vil kunne gi økt gass- og oljeproduksjon gjennom styrt trykkavlastering.

Valg av infrastrukturløsning for området som helhet, effektivisering av driften og tidsriktig leting og innfasing av tilleggsressurser påvirker også hvor høy utvinningsgraden kan bli i området. En stor del av arbeidet i Tampen 2020-prosjektet er derfor viet vurdering av ulike infrastrukturløsninger for området på mellomlang og lang sikt, dvs. vurdering av den økonomisk mest optimale måten å produsere de gjenværende ressursene i området, hensyn tatt til eksisterende innretninger og transportkapasitet. Etter gjeldende tidsplan skal Tampen 2020-prosjektet ha ferdigstilt en områdeplan i løpet av 1. kvartal 2004.

Olje- og energidepartementet følger aktivt opp Tampen 2020-prosjektet. Målsettingen med myndighetenes arbeid er å påse at løsningene som blir valgt for Tampen gir optimal ressursutvinning ut fra et samfunnsøkonomisk perspektiv. Olje- og energidepartementet arrangerte den 31. mars 2003 et seminar om modne områder der fokus var rettet spesielt mot Tampen. Seminaret var myntet på rettighetshaverne i Tampen, og hensikten var å legge til rette for prosessen som må gjennomføres for å få til en helhetlig og optimal løsning for Tampen-området. Stortinget vil bli holdt orientert om utviklingen i prosjektet.

Arbeidet med økt utvinning er også viktig i områdene Sørliche Nordsjø og Oseberg. I Sørliche Nordsjø, som domineres av Ekofisk-feltet, er operatøren i gang med prosjektet «Ekofisk Vekst», som vil øke utvinningen fra Ekofisk- og Eldfisk-feltene med til sammen 182 mill. fat oljeekvivalenter. Prosjektet innebærer bygging av en ny prosess- og brønnhodeplattform. Vanninjeksjon, som nå igangsettes på Valhall-feltet, vil øke utvinningen her med over 160 mill. fat olje. I Sørliche Nordsjø ligger også Ula-feltet, der operatøren arbeider med å øke utvinningsgraden gjennom økt vann- og gassinjeksjon. Dette prosjektet er imidlertid utfordrende å realisere, og er derfor ennå ikke besluttet gjennomført.

I Oseberg-området har eierandelene i feltene Oseberg, Oseberg Øst og Oseberg Sør blitt harmonisert gjennom salget av SDØE-andeler. Dette

¹⁷ Jf. brev fra Olje- og energidepartementet til Statoil datert 8. mai 2002.

¹⁸ Blandbare metoder omfatter i hovedregel injeksjon av en egnet gass (naturgass, rikgass, CO₂, nitrogen eller lignende) som ved reservoarbetingelser blander seg med restoljen og får denne til lettere å bevege seg og dermed la seg produsere.

gjør at rettighetshaverne nå har sammenfallende interesser, noe som i betydelig grad letter arbeidet med å få til en helhetlig og optimal løsning for området. Operatøren for lisensene i Oseberg-området utarbeider nå en langtidsplan fram til 2015 for Oseberg. Denne planen vil blant annet omfatte tiltak for økt utvinning. Operatøren arbeider også med planer for utbygging og drift av en rekke mindre funn i området. Departementet vil følge opp arbeidet med langtidsplanen aktivt.

Forskning og utvikling

Forskning og utvikling samt demonstrasjon av nye metoder og ny teknologi som kan øke utvinningsgraden av olje og gass er viktig. Ifølge OG21¹⁹ vil en økt utvinning på norsk sokkel med 6 pst. gi en bruttovertdi på ca. 700 mrd. NOK (ved en oljepris på 125 NOK/fat). Utvikling og ikke minst anvendelse av ny teknologi og nye metoder for økt utvinning er imidlertid tidskritisk da flere felt nærmer seg sluttfasen av sin produksjon. Det er derfor viktig å ha tilstrekkelig aktivitet på dette området, slik at ny teknologi for å øke utvinningsgraden kan modnes tidsnok til at den kan få kommersiell anvendelse på felter som er i sluttfasen. Eksempler på slik teknologi er kjemikalier eller gass for stimulert utvinning, nedihullsprosessering og billige, enklere og mer effektive brønnverktøy etc.

OG21 har ansvaret for å utvikle og iverksette en nasjonal strategi for petroleumsrelatert forskning og utvikling. Økt utvinning på norsk sokkel er en viktig motivasjon for arbeidet med strategien og er reflektert i flere av de teknologiområdene som OG21 beskjeftiger seg med. Teknologiområdene omfatter blant annet stimulert utvinning, kostnadseffektiv boring og sanntids reservoarstyring. Arbeidet i OG21 vil synliggjøre behov for kompetanseheving, utvikling og implementering av metoder og teknologi som kan bety mye for arbeidet med økt utvinning på lengre sikt.

Det er imidlertid klare tegn til at den petroleumsrelaterte forskningsaktiviteten er synkende. Denne utviklingen må snus dersom man skal følge opp strategien som legges i OG21, stimulere til økt utvinning på felter i produksjon og sikre en positiv utvikling av petroleumsvirksomheten på lang sikt.

I Demo2000-programmet, som primært fokuserer på pilotutprøving og demonstrasjon av ny petroleumsrelatert teknologi, har det vist seg at det er vanskelig å få potensielle brukere av ny teknologi til å teste ut denne under virkelige forhold. Ofte

blir risikoen og kostnadene ved slik uttesting ansett for å være for stor.

Dersom man ikke får til uttesting under virkelige forhold, vil imidlertid ikke potensiell ny teknologi av betydning for utviklingen av norske petroleumsressurser komme til anvendelse. Dette gjelder også teknologi for stimulert utvinning. Olje- og energidepartementet vil derfor i samarbeid med rettighetshaverne på norsk sokkel arbeide for å etablere en møteplass der forskningsaktører og operative enheter kan drøfte utplassering av piloter og utvikling av teknologi. For at dette skal fungere er det nødvendig å utvikle ordninger for hvordan en håndterer kostnader og risiko knyttet til lansering av teknologi, og ordninger der ulike lisensgrupper kan bli enige om å støtte utprøving på et konkret felt.

Eksempler på tidligere tiltak for økt utvinning

Økt utvinning har i mange år vært prioritert fra myndighetenes side. Troll var i 2002 vår største oljeproducent. Oljeproduksjon fra Troll ble en realitet fordi Oljedirektoratet og Hydro trodde på at det ville kunne la seg gjøre å utvikle teknologi i tide slik at oljen kunne utvinnes før for mye gass ble produsert fra feltet. Oljedirektoratet var en aktiv medspiller for å få etablert en teknisk løsning basert på at gass fra Trollfeltet kunne brukes i Oseberg for å øke oljeutvinningen der. Dette demonstrerte også teknologiske løsninger som senere ble avgjørende for Troll oljeutvinning. For å realisere prosjektet ble rammevilkårene (konsesjonsperiode, samordning mv.) noe justert. Utvinningsgraden for Troll olje ligger i dag an til å bli ca. 30 pst.

På Ekofisk-feltet viste ulike studier at vanninjeksjon var den beste måten å øke utvinningen på. Også her ble rammebetingelsene (konsesjonsperiode mv.) noe justert. Etter dagens planer vil Ekofisk nå en utvinningsgrad på ca. 43 pst. Nå jobber rettighetshaverne sammen med industrien for å finne nye løsninger for å øke utvinningen ytterligere når virkningen av vanninjeksjonen avtar om noen år.

Både Ekofisk vanninjeksjon og Troll oljeutbygging er eksempler på prosjekter som ble implementert med myndighetenes medvirkning

På Statfjord-feltet har produsert gass blitt reinjisert, og dette har gitt økt utvinning og en svært høy utvinningsgrad. Utvinningsgraden ligger i dag an til å bli ca. 65 pst.

I Norskehavet var myndighetene en aktiv pådriver og tilrettelegger for å få etablert en avsetningsmulighet for gass slik at oljen kunne utvinnes

¹⁹ OG21 Olje og gassindustrien i det 21. århundre er et strategisamarbeid opprettet av OED i samarbeid med Norges Forskningsråd og olje- og gassnæringen.

på en forsvarlig måte. Dette resulterte blant annet i at flere funn ble samordnet og sammen med gassinjeksjon fikk en økt utvinningen fra området. Betydelig forskning og utvikling ble i en tiårsperiode fra midten av 1980-tallet lagt ned i metoder for å øke oljeutvinningen både ved gassinjeksjon og andre metoder som for eksempel bruk av skum/såpe for å stoppe uønsket gassproduksjon. I dag har over tjue felt på norsk sokkel gassinjeksjon i en eller annen form. Bruk av skum/såpe er tatt i bruk på Snorre-feltet, og resultatet ble økt lønnsom oljeproduksjon. Nå vil også metoden bli prøvet på Statfjordfeltet.

Finansdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003 i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til vedtak om tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

I

I statsbudsjettet for 2003 gjøres følgende endringer:

Utgifter:

Kap.	Post	Formål	Kroner
61		Høyesterett (jf. kap. 3061):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 51 050 000 til kr 52 142 000	1 092 000
100		Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100):	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 6 537 000 til kr 10 637 000	4 100 000
140		Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen:	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 152 998 000 til kr 154 998 000	2 000 000
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter:	
	71	Humanitær bistand og menneskerettigheter, <i>kan overføres</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 1 143 000 000 til kr 1 243 000 000	100 000 000
164		Fred, forsoning og demokrati:	
	71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, <i>kan overføres</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 922 000 000 til kr 822 000 000	100 000 000
165		Forskning, kompetanseheving og evaluering:	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med . . . . . fra kr 102 500 000 til kr 97 500 000	5 000 000
166		Tilskudd til ymse tiltak:	
	70	Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 45 154 000 til kr 20 618 000	24 536 000
167		Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA):	
	21	Spesielle driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 644 500 000 til kr 1 082 436 000	437 936 000
170		FN-organisasjoner mv.:	
	76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv., <i>kan overføres</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 1 340 000 000 til kr 1 320 000 000	20 000 000
171		Multilaterale finansinstitusjoner:	
	70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 584 000 000 til kr 544 000 000	40 000 000
172		Gjeldslette:	
	70	Gjeldslettetiltak, <i>kan overføres</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 350 000 000 til kr 337 000 000	13 000 000
221		Grunnskolen (jf. kap. 3221):	
	63	Tilskudd til skolefritidsordninger, <i>kan overføres</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 153 203 000 til kr 159 679 000	6 476 000
240		Private skoler m.v.:	
	70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 1 777 646 000 til kr 1 811 356 000	33 710 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
243		Kompetansesentra for spesialundervisning (jf. kap. 3243):	
	1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under postene 21 og 60</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 654 504 000 til kr 634 504 000	20 000 000
249		Andre tiltak i utdanningen:	
	72	Tilskudd til den franske og den tyske skolen i Oslo, nedsettes med . . . . fra kr 5 195 000 til kr 2 695 000	2 500 000
253		Folkehøgskoler:	
	70	Tilskudd til andre folkehøgskoler, <i>kan nyttes under post 60</i> , nedsettes med	2 000 000
		fra kr 455 880 000 til kr 453 880 000	
254		Tilskudd til voksenopplæring (jf. kap. 3254):	
	60	Tilskudd til norskopplæring for innvandrere, forhøyes med	275 000 000
		fra kr 615 916 000 til kr 890 916 000	
259		Kompetanseutviklingsprogrammet:	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , nedsettes med	20 000 000
		fra kr 60 718 000 til kr 40 718 000	
260		Universitetet i Oslo:	
	50	Statstilskudd, forhøyes med	2 000 000
		fra kr 2 778 775 000 til kr 2 780 775 000	
265		Arkitektthøgskolen i Oslo:	
	50	Statstilskudd, forhøyes med	4 200 000
		fra kr 75 726 000 til kr 79 926 000	
270		Studier i utlandet og sosiale formål for elever og studenter:	
	74	Tilskudd til velferdsarbeid, forhøyes med	2 800 000
		fra kr 53 915 000 til kr 56 715 000	
274		Statlige høgskoler (jf. kap. 3274):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med	30 000 000
		fra kr 101 834 000 til kr 71 834 000	
	50	Statstilskudd, forhøyes med	324 526 000
		fra kr 6 467 690 000 til kr 6 792 216 000	
286		Fondet for forskning og nyskaping (jf. kap. 3286):	
	50	Overføring til Norges forskningsråd, nedsettes med	423 000
		fra kr 528 821 000 til kr 528 398 000	
	90	Fondskapital, forhøyes med	800 000 000
		fra kr 3 000 000 000 til kr 3 800 000 000	
287		Forskningsinstitutter og andre tiltak (jf. kap. 3287):	
(NY)	91	Ludvig Holbergs minnefond, bevilges med	200 000 000
288		Internasjonale samarbeidstiltak (jf. kap. 3288):	
	72	Internasjonale grunnforskningsorganisasjoner, forhøyes med	7 820 000
		fra kr 129 198 000 til kr 137 018 000	
310		Tilskudd til trossamfunn m.m. og private kirkebygg:	
(NY)	71	Tilskudd til det Mosaiske Trossamfunn, bevilges med	6 500 000
	75	Tilskudd til private kirkebygg, forhøyes med	7 200 000
		fra kr 5 000 000 til kr 12 200 000	
320		Allmenne kulturformål:	
	60	Lokale og regionale kulturbygg, <i>kan overføres</i> , nedsettes med	8 000 000
		fra kr 8 000 000 til kr 0	
	73	Nasjonale kulturbygg, <i>kan overføres</i> , nedsettes med	2 500 000
		fra kr 63 924 000 til kr 61 424 000	
324		Teater- og operaformål (jf. kap. 3324):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med	2 500 000
		fra kr 82 696 000 til kr 85 196 000	

Kap.	Post	Formål	Kroner
325		Samordningstiltak for arkiv, bibliotek og museer:	
(NY) 21		Spesielle driftsutgifter, bevilges med	5 000 000
334		Film- og medieformål (jf. kap. 3334):	
	71	Filmtiltak m.m., <i>kan overføres, kan nyttes under post 50</i> , nedsettes med . fra kr 21 355 000 til kr 19 555 000	1 800 000
	78	Ymse faste tiltak, nedsettes med	1 000 000
		fra kr 20 443 000 til kr 19 443 000	
	79	Til disposisjon, nedsettes med	1 000 000
		fra kr 1 315 000 til kr 315 000	
335		Pressestøtte:	
	71	Produksjonstilskudd, nedsettes med	6 400 000
		fra kr 238 846 000 til kr 232 446 000	
340		Kirkelig administrasjon:	
	72	Tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene, forhøyes med	25 000 000
		fra kr 100 000 000 til kr 125 000 000	
342		Nidaros domkirke m.m.:	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med	2 000 000
		fra kr 34 176 000 til kr 36 176 000	
400		Justisdepartementet (jf. kap. 3400):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med	971 000
		fra kr 193 721 000 til kr 192 750 000	
410		Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med	19 207 000
		fra kr 1 156 941 000 til kr 1 176 148 000	
430		Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med	5 000 000
		fra kr 1 580 654 000 til kr 1 585 654 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> , nedsettes med fra kr 60 998 000 til kr 49 048 000	11 950 000
432		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) (jf. kap. 3432):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med	1 500 000
		fra kr 128 978 000 til kr 127 478 000	
440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440):	
	1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441, post 1</i> , forhøyes med	59 817 000
		fra kr 5 624 718 000 til kr 5 684 535 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, forhøyes med	33 000 000
		fra kr 58 736 000 til kr 91 736 000	
443		Oppfølging av innsynsloven:	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med	1 400 000
		fra kr 5 467 000 til kr 6 867 000	
445		Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med	2 800 000
		fra kr 82 225 000 til kr 85 025 000	
456		TETRA – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med	3 000 000
		fra kr 33 575 000 til kr 36 575 000	
471		Statens erstatningsansvar:	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med	300 000
		fra kr 729 000 til kr 1 029 000	
	71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med	46 000 000
		fra kr 62 340 000 til kr 108 340 000	

Kap.	Post	Formål	Kroner
520		Utlendingsdirektoratet (jf. kap. 3520):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 372 980 000 til kr 424 680 000	51 700 000
	21	Spesielle driftsutgifter, statlige mottak, forhøyes med . . . . . fra kr 1 051 220 000 til kr 1 707 420 000	656 200 000
521		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere (jf. kap. 3521):	
	72	Tilbakevending for flyktninger, <i>kan overføres</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 11 300 000 til kr 36 800 000	25 500 000
	75	Transport av flyktninger / reiseutgifter til og fra utlandet, forhøyes med . . . . . fra kr 31 200 000 til kr 40 400 000	9 200 000
524		Utlendingsnemnda (jf. kap. 3524):	
	21	Spesielle driftsutgifter, nemdbehandling, nedsettes med . . . . . fra kr 13 370 000 til kr 9 620 000	3 750 000
540		Sametinget (jf. kap. 3540):	
	54	Avkastning av Samefolkets fond, forhøyes med . . . . . fra kr 4 650 000 til kr 5 072 000	422 000
551		Regional utvikling og nyskaping:	
	60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling, nedsettes med . . . . fra kr 1 116 500 000 til kr 1 066 500 000	50 000 000
552		Nasjonalt samarbeid for regional utvikling:	
	72	Nasjonale tiltak for regional utvikling, <i>kan overføres</i> , nedsettes med . . . . fra kr 287 000 000 til kr 282 000 000	5 000 000
571		Rammetilskudd til kommuner (jf. kap. 3571):	
	60	Innbyggertilskudd, forhøyes med . . . . . fra kr 33 173 823 000 til kr 33 183 723 000	9 900 000
	64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572 post 64</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 3 199 700 000 til kr 3 169 700 000	30 000 000
	68	Forsøk med rammefinansiering av øremerkede tilskudd, forhøyes med fra kr 945 816 000 til kr 946 316 000	500 000
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner (jf. kap. 3572):	
	60	Innbyggertilskudd, nedsettes med . . . . . fra kr 12 567 542 000 til kr 12 563 342 000	4 200 000
580		Bostøtte:	
	70	Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 2 084 300 000 til kr 1 964 300 000	120 000 000
582		Skoleanlegg:	
	60	Rentekompensasjon, <i>kan overføres</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 192 000 000 til kr 231 000 000	39 000 000
586		Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser:	
	60	Oppstartingstilskudd, <i>kan overføres</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 1 943 900 000 til kr 1 867 700 000	76 200 000
	63	Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag, forhøyes med . . . . . fra kr 1 266 400 000 til kr 1 305 600 000	39 200 000
620		Utredningsvirksomhet, forskning m.m.:	
	21	Spesielle driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 56 870 000 til kr 66 270 000	9 400 000
	60	Prøveløslatelse, <i>kan overføres</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 89 700 000 til kr 69 700 000	20 000 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
621		Tilskudd til kommunale tjenester, organisasjoner m.v.:	
	21	Spesielle driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 94 900 000 til kr 92 900 000	2 000 000
	60	Tilskudd til omsorgstjenester, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 41 400 000 til kr 38 400 000	3 000 000
	63	Tilskudd til rusmiddeltiltak, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 171 200 000 til kr 168 200 000	3 000 000
664		Pensjonstrygden for sjømenn:	
	70	Tilskudd, forhøyes med ..... fra kr 388 600 000 til kr 456 600 000	68 000 000
700		Helsedepartementet (jf. kap. 3700):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 96 500 000 til kr 96 200 000	300 000
701		Forsknings- og forsøksvirksomhet:	
	21	Spesielle driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 79 758 000 til kr 80 300 000	542 000
704		Norsk Pasientskadeerstatning (jf. kap. 3704):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 60 000 000 til kr 68 200 000	8 200 000
706		Sosial- og helsedirektoratet (jf. kap. 3706):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 366 350 000 til kr 382 450 000	16 100 000
707		Nasjonalt folkehelseinstitutt (jf. kap. 3707):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 335 480 000 til kr 337 480 000	2 000 000
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> , forhøyes med . fra kr 14 530 000 til kr 20 530 000	6 000 000
709		Pasientskadenemnda (jf. kap. 3709):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 10 000 000 til kr 14 400 000	4 400 000
719		Helsefremmende og forebyggende arbeid:	
	70	Forebygging av HIV og seksuelt overførbare sykdommer – smittevern, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 26 140 000 til kr 25 240 000	900 000
732		Regionale helseforetak:	
	76	Innsatsstyrt finansiering av sykehus, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med fra kr 16 852 800 000 til kr 17 152 800 000	300 000 000
	77	Refusjon poliklinisk virksomhet ved sykehus m.v., <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med ..... fra kr 3 829 700 000 til kr 3 794 700 000	35 000 000
(NY)	91	Opptreksrenter, <i>overslagsbevilgning</i> , bevilges med	125 000 000
739		Andre utgifter:	
	21	Forsøk og utvikling i sykehussektoren, <i>kan overføres, kan nyttes under post 75</i> , forhøyes med ..... fra kr 116 486 000 til kr 132 986 000	16 500 000
	70	Behandlingsreiser til utlandet, nedsettes med ..... fra kr 73 950 000 til kr 63 248 000	10 702 000
750		Statens legemiddelverk (jf. kap. 3750 og 5578):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 110 920 000 til kr 112 920 000	2 000 000
797		Helse- og sosialberedskap:	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 12 800 000 til kr 23 300 000	10 500 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
844		Kontantstøtte:	
	70	Tilskudd, <i>kan nyttes under kap. 856 post 60, overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 2 787 195 000 til kr 2 917 195 000	130 000 000
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 3854):	
	21	Spesielle driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 25 506 000 til kr 50 506 000	25 000 000
856		Barnehager:	
	60	Driftstilskudd til barnehager, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 844 post 70</i> , nedsettes med ..... fra kr 7 578 314 000 til kr 7 298 314 000	280 000 000
	61	Investeringstilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 193 000 000 til kr 473 000 000	280 000 000
900		Nærings- og handelsdepartementet (jf. kap. 3900):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 149 025 000 til kr 148 025 000	1 000 000
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 25 101 000 til kr 23 601 000	1 500 000
906		Bergvesenet (jf. kap. 3906):	
	30	Sikrings- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 4 400 000 til kr 6 900 000	2 500 000
920		Norges forskningsråd:	
	50	Tilskudd, nedsettes med ..... fra kr 844 535 000 til kr 791 035 000	53 500 000
924		Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer:	
	70	Tilskudd, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 25 500 000 til kr 24 500 000	1 000 000
	71	EUs rammeprogram for forskning og teknologi, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 310 000 000 til kr 270 000 000	40 000 000
950		Forvaltning av statlig eierskap (jf. kap. 3950 og 5656):	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 12 500 000 til kr 11 000 000	1 500 000
959		Moxy Trucks AS:	
(NY)	70	Tilskudd til avskrivning av garantiansvar, bevilges med	30 000 000
1021		Drift av forskningsfartøyene (jf. kap. 4021):	
	21	Spesielle driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 47 000 000 til kr 77 000 000	30 000 000
1030		Fiskeridirektoratet (jf. kap. 4030):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 305 600 000 til kr 313 233 000	7 633 000
(NY)	70	Tilbakebetaling av innbetalte vederlag, bevilges med	15 393 000
1040		Fiskeristøtte og strukturtiltak:	
(NY)	71	Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning av fiskeflåten, <i>kan overføres</i> , bevilges med	35 726 000
1062		Kystverket (jf. kap. 4062):	
	30	Maritim infrastruktur, <i>kan overføres, kan nyttes under post 24 og 45</i> , nedsettes med ..... fra kr 211 900 000 til kr 198 800 000	13 100 000
	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 27 400 000 til kr 40 500 000	13 100 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
1100		Landbruksdepartementet (jf. kap. 4100):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 110 330 000 til kr 108 874 000	1 456 000
1107		Statens dyrehelsetilsyn (jf. kap. 4107):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 214 707 000 til kr 229 375 000	14 668 000
	70	Tilskudd til veterinær beredskap, nedsettes med ..... fra kr 65 000 000 til kr 47 500 000	17 500 000
1110		Statens landbrukstilsyn (jf. kap. 4110):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 105 477 000 til kr 104 086 000	1 391 000
1112		Forvaltningsstøtte, utviklingsoppgaver og kunnskapsutvikling m.m.:	
	50	Forvaltningsstøtte og utviklingsoppgaver, Veterinærinstituttet, nedsettes med ..... fra kr 108 765 000 til kr 107 331 000	1 434 000
	51	Forvaltningsstøtte, utvikling og kunnskapsformidling, Planteforsk, nedsettes med ..... fra kr 46 988 000 til kr 46 368 000	620 000
	52	Støtte til fagsentrene, Planteforsk, nedsettes med ..... fra kr 13 051 000 til kr 12 879 000	172 000
1114		Statens næringsmiddeltilsyn (jf. kap. 4114):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 230 373 000 til kr 227 335 000	3 038 000
1115		Etablering av nytt mattilsyn:	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 89 843 000 til kr 78 658 000	11 185 000
1137		Forskning og utvikling:	
	50	Forskningsaktivitet, nedsettes med ..... fra kr 142 683 000 til kr 133 683 000	9 000 000
	51	Basisbevilgninger til forskningsinstitutter m.m., nedsettes med ..... fra kr 155 490 000 til kr 154 490 000	1 000 000
1140		Miljø- og næringstiltak i jordbruket:	
	50	Næringsøkonomisk dokumentasjon og analyse, nedsettes med ..... fra kr 18 967 000 til kr 18 717 000	250 000
1142		Miljø- og næringstiltak i skogbruket:	
	50	Forvaltningsstøtte, utvikling og kunnskapsformidling i skogbruket, Skogforsk, nedsettes med ..... fra kr 12 968 000 til kr 12 797 000	171 000
	76	Ressurs- og miljøtiltak i skogbruket, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 18 728 000 til kr 15 728 000	3 000 000
1143		Statens landbruksforvaltning (jf. kap. 4143):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 144 015 000 til kr 142 116 000	1 899 000
	72	Erstatninger, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 102 000 til kr 402 000	300 000
1145		Jordskifterettene (jf. kap. 4145):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 142 717 000 til kr 145 717 000	3 000 000
1146		Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (jf. kap. 4146):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 65 519 000 til kr 64 655 000	864 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
1147		Reindriftsforvaltningen (jf. kap. 4147):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 35 877 000 til kr 35 404 000	473 000
	45	Store utstyrskjøp og vedlikehold, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 3 113 000 til kr 7 513 000	4 400 000
1161		Statskog SF – forvaltningsdrift:	
	70	Tilskudd til forvaltningsdrift, nedsettes med ..... fra kr 16 334 000 til kr 16 119 000	215 000
1301		Forskning og utvikling m.v.:	
	50	Samferdselsforskning, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 104 800 000 til kr 94 800 000	10 000 000
1320		Statens vegvesen (jf. kap. 4320):	
	23	Trafikktilsyn, drift og vedlikehold av riksveger m.m., <i>kan overføres, kan nyttes under post 30 og post 72</i> , nedsettes med ..... fra kr 5 489 750 000 til kr 5 449 750 000	40 000 000
1321		Etablering av selskap for vegproduksjon (jf. kap. 4321):	
	71	Tilskudd til restrukturering, nedsettes med ..... fra kr 442 000 000 til kr 357 000 000	85 000 000
1322		Svinesundsforbindelsen AS:	
	91	Lån, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 250 000 000 til kr 350 000 000	100 000 000
(NY)	92	Kapitaliserte renter, <i>overslagsbevilgning</i> , bevilges med	12 000 000
1330		Særskilte transporttiltak:	
	71	Refusjon av diselavgift ekspressbusser, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ... fra kr 30 000 000 til kr 15 000 000	15 000 000
1350		Jernbaneverket (jf. kap. 4350):	
	23	Drift og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 30</i> , nedsettes med ..... fra kr 2 994 603 000 til kr 2 969 603 000	25 000 000
	25	Drift og vedlikehold av Gardermobanen, <i>kan overføres</i> , nedsettes med . fra kr 90 700 000 til kr 70 700 000	20 000 000
	30	Investeringer i linjen, <i>kan overføres, kan nyttes under post 23</i> , forhøyes med ..... fra kr 1 346 100 000 til kr 1 501 100 000	155 000 000
1400		Miljøverndepartementet (jf. kap. 4400):	
	21	Spesielle driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 61 628 000 til kr 58 628 000	3 000 000
(NY)	79	Den nordiske verdensarvstiftelsen, bevilges med	3 000 000
1427		Direktoratet for naturforvaltning (jf. kap. 4427):	
	70	Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål, <i>kan overføres</i> , nedsettes med fra kr 98 200 000 til kr 78 200 000	20 000 000
	77	Tilskudd til naturinformasjonssentra, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 6 400 000 til kr 9 400 000	3 000 000
1429		Riksantikvaren (jf. kap. 4429):	
	75	Internasjonalt samarbeid, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 3 400 000 til kr 400 000	3 000 000
1432		Norsk kulturminnefond (jf. kap. 4432):	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 1 500 000 til kr 0	1 500 000
	50	Til disposisjon for kulturminnetiltak, forhøyes med ..... fra kr 5 000 000 til kr 6 500 000	1 500 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
1441		Statens forurensningstilsyn (jf. kap. 4441):	
	78	Tilskudd til energiutnyttelse fra avgiftspliktige sluttbehandlingsanlegg for avfall, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 40 000 000 til kr 0	40 000 000
1471		Norsk Polarinstitut (jf. kap. 4471):	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 6 000 000 til kr 10 000 000	4 000 000
1500		Arbeids- og administrasjonsdepartementet (jf. kap. 4500):	
	21	Spesielle driftsutgifter, nedsettes med ..... fra kr 104 455 000 til kr 99 455 000	5 000 000
1530		Tilskudd til de politiske partier:	
	70	Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner, nedsettes med ..... fra kr 163 567 000 til kr 148 287 000	15 280 000
	71	Tilskudd til kommunepartiene, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 19 800 000 til kr 24 575 000	4 775 000
	72	Tilskudd til kommunestyregruppene, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 15 600 000 til kr 19 360 000	3 760 000
	73	Tilskudd til fylkespartiene, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 46 500 000 til kr 50 530 000	4 030 000
	74	Tilskudd til fylkestingsgruppene, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ... fra kr 6 000 000 til kr 7 515 000	1 515 000
	76	Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 4 500 000 til kr 5 700 000	1 200 000
1542		Tilskudd til Statens Pensjonskasse:	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med ..... fra kr 2 207 733 000 til kr 2 087 031 000	120 702 000
	70	For andre medlemmer av Statens Pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med ..... fra kr 88 932 000 til kr 25 434 000	63 498 000
1544		Boliglån til statsansatte:	
(NY)	70	Tilskudd til avskrivning av lån, bevilges med	2 810 000
	90	Lån, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med ..... fra kr 4 780 000 000 til kr 3 760 000 000	1 020 000 000
1546		Yrkesskadeforsikring (jf. kap. 4546):	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 40 000 000 til kr 87 000 000	47 000 000
1580		Bygg utenfor husleieordningen:	
	31	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i> , nedsettes med ..... fra kr 881 600 000 til kr 821 600 000	60 000 000
	32	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 43 400 000 til kr 45 400 000	2 000 000
(NY)	70	Tilskudd til hovedstadsaksjonen, bevilges med	15 000 000
1582		Utvikling av Fornebuområdet:	
	30	Investeringer på Fornebu, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 121 300 000 til kr 140 300 000	19 000 000
1594		Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 4594):	
	71	Spesielle arbeidsmarkedstiltak, <i>kan overføres</i> , <i>kan nyttes under post 70</i> , nedsettes med ..... fra kr 2 749 851 000 til kr 2 599 851 000	150 000 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
1610		Toll- og avgiftsetaten (jf. kap. 4610):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 927 950 000 til kr 930 950 000	3 000 000
1618		Skatteetaten (jf. kap. 4618):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 3 243 712 000 til kr 3 263 712 000	20 000 000
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> , nedsettes med fra kr 126 100 000 til kr 106 100 000	20 000 000
1760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760):	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> , nedsettes med fra kr 6 763 495 000 til kr 6 593 495 000	170 000 000
1800		Olje- og energidepartementet:	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 103 000 000 til kr 105 700 000	2 700 000
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 24 430 000 til kr 36 430 000	12 000 000
1810		Oljedirektoratet (jf. kap. 4810):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 253 600 000 til kr 254 900 000	1 300 000
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat (jf. kap. 4820 og 4829):	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med . . . . . fra kr 227 900 000 til kr 229 400 000	1 500 000
	22	Sikrings- og miljøtiltak i vassdrag, <i>kan overføres</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 54 850 000 til kr 66 850 000	12 000 000
(NY) 74		Tilskudd til Haldenvassdragets Kanalselskap, bevilges med	1 200 000
1825		Omlegging av energibruk og energiproduksjon:	
	50	Overføring til Energifondet, nedsettes med . . . . . fra kr 279 000 000 til kr 259 000 000	20 000 000
	70	Tilskudd til elektrisitetssparing i private husholdninger, forhøyes med . fra kr 50 000 000 til kr 75 000 000	25 000 000
2309		Tilfeldige utgifter:	
	1	Driftsutgifter, nedsettes med . . . . . fra kr 7 272 418 000 til kr 6 066 418 000	1 206 000 000
2410		Statens lånekasse for utdanning (jf. kap. 5310):	
	70	Utdanningsstipend, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 4 366 500 000 til kr 4 514 500 000	148 000 000
	72	Rentestønad, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 1 861 000 000 til kr 1 674 000 000	187 000 000
	73	Avskrivninger, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med . . . . . fra kr 466 000 000 til kr 462 000 000	4 000 000
2411		Statens nærings- og distriktsutviklingsfond, lån til landbruksformål (jf. kap. 5311 og 5614):	
(NY) 50		Tapsfond, lån til landbruksformål, bevilges med	1 595 000
2412		Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 5312 og 5615):	
	72	Rentestøtte, nedsettes med . . . . . fra kr 32 000 000 til kr 30 000 000	2 000 000
	90	Lån til Husbanken, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med . . . . . fra kr 12 671 000 000 til kr 13 630 000 000	959 000 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
2420		Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (jf. kap. 5320 og 5620):	
	56	Tapsfond, distriktsrettet ordning, forhøyes med ..... fra kr 75 000 000 til kr 175 000 000	100 000 000
	72	Tilskudd til dekning av tap på risikolån, nedsettes med ..... fra kr 5 000 000 til kr 2 600 000	2 400 000
	96	Lån til distriktsrettet ordning, forhøyes med ..... fra kr 500 000 000 til kr 900 000 000	400 000 000
2422		Statens miljøfond:	
	90	Statens miljøfond, lån, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 15 500 000 til kr 44 550 000	29 050 000
2440		Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (jf. kap. 5440):	
	22	Fjerningsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med ..... fra kr 30 000 000 til kr 20 000 000	10 000 000
(NY)	25	Pro et Contra-oppgjøret, bevilges med	180 000 000
	30	Investeringer, forhøyes med ..... fra kr 15 100 000 000 til kr 18 400 000 000	3 300 000 000
	50	Overføring til Statens petroleumsforsikringsfond, forhøyes med ..... fra kr 700 000 000 til kr 880 600 000	180 600 000
2442		Disponering av innretninger på kontinentalsokkelen:	
	70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 130 000 000 til kr 230 000 000	100 000 000
2445		Statsbygg (jf. kap. 5445):	
	24	Driftsresultat:	
		1 Driftsinntekter, <i>overslagsbevilgning</i> ..... -2 469 148 000	
		2 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i> 978 671 000	
		3 Avskrivninger 588 835 000	
		4 Renter av statens kapital 16 596 000	
		5 Til investeringsformål 600 000 000	
		6 Til reguleringsfondet ..... -290 267 000	
		-575 313 000	
	31	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 380 700 000 til kr 392 650 000	11 950 000
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> , nedsettes med fra kr 87 154 000 til kr 72 154 000	15 000 000
2541		Dagpenger:	
	70	Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 8 023 500 000 til kr 10 500 000 000	2 476 500 000
2600		Trygdeetaten:	
	1	Driftsutgifter, forhøyes med ..... fra kr 4 707 200 000 til kr 4 783 400 000	76 200 000
2650		Sykepenger:	
	70	Sykepenger for arbeidstakere m.v., <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med . fra kr 25 780 000 000 til kr 24 740 000 000	1 040 000 000
	72	Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., <i>overslagsbevilgning</i> , forhøyes med ..... fra kr 280 000 000 til kr 317 000 000	37 000 000
2652		Medisinsk rehabilitering m.v.:	
	70	Rehabiliteringspenger, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med ..... fra kr 7 560 000 000 til kr 7 340 000 000	220 000 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
2661		Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.:	
	76	Bedring av funksjonsevnen, andre formål, forhøyes med ..... fra kr 59 000 000 til kr 60 400 000	1 400 000
2683		Stønad til enslig mor eller far (jf. kap. 5701):	
	70	Overgangsstønad, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med ..... fra kr 2 135 000 000 til kr 2 090 000 000	45 000 000
	72	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med ..... fra kr 722 000 000 til kr 680 000 000	42 000 000
	73	Utdanningsstønad, nedsettes med ..... fra kr 115 000 000 til kr 95 000 000	20 000 000
2711		Diverse tiltak i spesialisthelsetjenesten:	
	70	Refusjon spesialisthjelp, nedsettes med ..... fra kr 1 163 000 000 til kr 1 153 000 000	10 000 000
	71	Refusjon psykologhjelp, nedsettes med ..... fra kr 205 000 000 til kr 200 000 000	5 000 000
	72	Refusjon tannlegehjelp, nedsettes med ..... fra kr 485 000 000 til kr 447 500 000	37 500 000
	76	Private laboratorier og røntgeninstitutt, nedsettes med ..... fra kr 560 000 000 til kr 555 000 000	5 000 000
2751		Medisiner m.v.:	
	70	Legemidler, nedsettes med ..... fra kr 7 577 000 000 til kr 7 570 000 000	7 000 000
2752		Refusjon av egenbetaling:	
	70	Refusjon av egenbetaling, frikortordningen, forhøyes med ..... fra kr 2 146 000 000 til kr 2 191 000 000	45 000 000
2755		Helsetjeneste i kommunene:	
	62	Tilskudd til fastlønnsordning fysioterapeuter, <i>kan nyttes under post 71</i> , nedsettes med ..... fra kr 207 000 000 til kr 202 000 000	5 000 000
	70	Refusjon allmennlegehjelp, nedsettes med ..... fra kr 2 708 500 000 til kr 2 643 500 000	65 000 000
	71	Refusjon fysioterapi, <i>kan nyttes under post 62</i> , nedsettes med ..... fra kr 1 155 000 000 til kr 1 140 000 000	15 000 000
2790		Andre helsetiltak:	
	70	Bidrag, lokalt, forhøyes med ..... fra kr 359 000 000 til kr 359 500 000	500 000
	72	Sykebehandling i utlandet, forhøyes med ..... fra kr 98 000 000 til kr 158 000 000	60 000 000

Inntekter:

Kap.	Post	Formål	Kroner
3286		Fondet for forskning og nyskaping (jf. kap. 286):	
	80	Avkastning, nedsettes med ..... fra kr 1 251 740 000 til kr 1 251 317 000	423 000
3325		Samordningstiltak for arkiv, bibliotek og museer:	
(NY) 2		Inntekter ved oppdrag, bevilges med	5 000 000
3430		Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430):	
	3	Andre inntekter, forhøyes med ..... fra kr 8 008 000 til kr 11 508 000	3 500 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
3440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440):	
	3	Salgsinntekter, nedsettes med ..... fra kr 7 754 000 til kr 0	7 754 000
3520		Utlendingsdirektoratet (jf. kap. 520):	
	4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter, forhøyes med ..... fra kr 504 586 000 til kr 887 858 000	383 272 000
3521		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere (jf. kap. 521):	
	1	Tilbakevending for flyktninger, forhøyes med ..... fra kr 11 300 000 til kr 36 800 000	25 500 000
	3	Transport av flyktninger / reiseutgifter til og fra utlandet, forhøyes med ..... fra kr 30 496 000 til kr 39 696 000	9 200 000
3540		Sametinget (jf. kap. 540):	
	51	Avkastning av Samefolkets fond, forhøyes med ..... fra kr 4 650 000 til kr 5 072 000	422 000
3571		Tilbakeføring av forskudd (jf. kap. 571):	
	90	Tilbakeføring av forskudd, forhøyes med ..... fra kr 46 371 000 til kr 65 536 000	19 165 000
3704		Norsk Pasientskadeerstatning (jf. kap. 704):	
	50	Overføring fra NPF som statlig fond, forhøyes med ..... fra kr 394 000 000 til kr 442 100 000	48 100 000
3706		Sosial- og helsedirektoratet (jf. kap. 706):	
	4	Gebyrinntekter, nedsettes med ..... fra kr 8 208 000 til kr 7 108 000	1 100 000
3709		Pasientskadenemda (jf. kap. 709):	
	50	Overføring fra NPE som statlig fond, forhøyes med ..... fra kr 10 000 000 til kr 14 400 000	4 400 000
3739		Behandlingsreiser til utlandet (jf. kap. 739):	
	2	Egenandeler og refusjoner, nedsettes med ..... fra kr 10 702 000 til kr 0	10 702 000
3854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 3854):	
(NY) 4		Refusjon av ODA-godkjente utgifter, bevilges med	20 000 000
3900		Nærings- og handelsdepartementet (jf. kap. 900):	
	2	Ymse inntekter, nedsettes med ..... fra kr 1 500 000 til kr 50 000	1 450 000
(NY) 3		Salgsinntekter, bevilges med	1 450 000
3928		FoU-prosjekter i næringslivets regi:	
(NY) 70		Tilbakeføring av tilskudd, bevilges med	8 500 000
4021		Drift av forskningsfartøylene (jf. kap. 1021):	
	1	Oppdragsinntekter, forhøyes med ..... fra kr 47 000 000 til kr 77 000 000	30 000 000
4030		Fiskeridirektoratet (jf. kap. 1030):	
(NY) 13		Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner, bevilges med	15 000 000
4040		Fiskeristøtte og strukturtiltak:	
(NY) 1		Strukturavgift for kapasitetstilpasning av fiskeflåten, bevilges med	35 726 000
4100		Landbruksdepartementet (jf. kap. 1100):	
(NY) 40		Salg av eiendom, bevilges med	20 000 000
4320		Statens vegvesen (jf. kap. 1320):	
(NY) 3		Innbetaling fra Mesta AS, bevilges med	75 000 000
4350		Jernbaneverket (jf. kap. 1350):	
	7	Betaling for bruk av Gardermobanen, nedsettes med ..... fra kr 90 700 000 til kr 70 700 000	20 000 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
4520		Statskonsult (jf. kap. 1520):	
	5	Inntekter fra sentral opplæring, nedsettes med ..... fra kr 21 312 000 til kr 16 312 000	5 000 000
	6	Inntekter fra rådgivning, forhøyes med ..... fra kr 12 048 000 til kr 17 048 000	5 000 000
4522		Statens forvaltningstjeneste (jf. kap. 1522):	
	4	Inntekter – Norsk lysingsblad, nedsettes med ..... fra kr 56 495 000 til kr 48 495 000	8 000 000
4546		Yrkesskadeforsikring (jf. kap. 1546):	
	1	Premie yrkesskadeforsikring, forhøyes med ..... fra kr 56 405 000 til kr 73 905 000	17 500 000
4594		Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 1594):	
	60	Refusjon fra Verdal kommune, nedsettes med ..... fra kr 9 600 000 til kr 1 500 000	8 100 000
4618		Skatteetaten (jf. kap. 1618):	
	1	Pante- og tinglysingsgebyr (Namsmannen), nedsettes med ..... fra kr 25 900 000 til kr 17 500 000	8 400 000
	7	Gebyr for bindende forhåndsuttalelser, nedsettes med ..... fra kr 2 100 000 til kr 1 000 000	1 100 000
(NY)	10	Tilbakebetaling, bevilges med	120 000 000
4634		Statens innkrevingsentral (jf. kap. 1634):	
	81	Bøter, inndragninger, forhøyes med ..... fra kr 703 000 000 til kr 768 000 000	65 000 000
4820		Norges vassdrags- og energidirektorat (jf. kap. 1820):	
	1	Gebyr- og avgiftsinntekter, forhøyes med ..... fra kr 19 600 000 til kr 21 100 000	1 500 000
4860		Statsforetak under Olje- og energidepartementet:	
	70	Garantiprovisjon, Statnett SF, nedsettes med ..... fra kr 30 000 000 til kr 13 300 000	16 700 000
5312		Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 2412):	
	90	Avdrag, forhøyes med ..... fra kr 6 679 000 000 til kr 7 075 000 000	396 000 000
5320		Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (jf. kap. 2420):	
	52	Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning, forhøyes med ... fra kr 5 000 000 til kr 19 600 000	14 600 000
5440		Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (jf. kap. 2440):	
	24	Driftsresultat:	
		1 Driftsinntekter, ... 98 300 000 000	
		2 Driftsutgifter, ... -17 900 000 000	
		3 Lete- og feltutviklingsutgifter, ... -1 400 000 000	
		4 Avskrivninger, ... -17 500 000 000	
		5 Renter, ... -6 200 000 000	
		<u>55 300 000 000</u>	
	30	Avskrivninger, forhøyes med ..... fra kr 16 000 000 000 til kr 17 500 000 000	1 500 000 000
	80	Renter, nedsettes med ..... fra kr 6 500 000 000 til kr 6 200 000 000	300 000 000
5446		Salg av eiendom, Fornebu:	
	2	Refusjoner og innbetalinger – Fornebu, forhøyes med ..... fra kr 32 813 000 til kr 77 813 000	45 000 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
5460		Garanti-Instituttet for Eksportkreditt (jf. kap. 2460):	
	50	Tilbakeføring fra risikoavsetningsfond for SUS/Baltikum-ordningen, forhøyes med . . . . . fra kr 5 000 000 til kr 94 700 000	89 700 000
5465		Statens kartverk (jf. kap. 2465, 5491 og 5603):	
(NY)	1	Salg av anleggsmidler, bevilges med	15 000 000
5501		Skatter på formue og inntekt:	
	72	Fellesskatt, nedsettes med . . . . . fra kr 107 942 000 000 til kr 107 896 000 000	46 000 000
5521		Merverdiavgift og avgift på investeringer m.v.:	
	70	Avgift, nedsettes med . . . . . fra kr 132 900 000 000 til kr 132 898 000 000	2 000 000
5546		Avgift på sluttbehandling av avfall:	
	70	Avgift på sluttbehandling av avfall, nedsettes med . . . . . fra kr 560 000 000 til kr 530 000 000	30 000 000
5578		Avgift på farmasøytiske spesialpreparater (jf. kap. 750):	
	71	Kontrollavgift, forhøyes med . . . . . fra kr 44 363 000 til kr 46 363 000	2 000 000
5605		Renter av statskassens kontantbeholdning og andre fordringer (jf. kap. 1650):	
(NY)	88	Av utlån under opptrekk, bevilges med	137 000 000
5607		Renter av boliglånsordningen til statsansatte:	
	80	Renter, forhøyes med . . . . . fra kr 995 440 000 til kr 998 000 000	2 560 000
5608		Renter av lån til statsforetak under Olje- og energidepartementet:	
	80	Renter, Statnett SF, nedsettes med . . . . . fra kr 52 000 000 til kr 48 500 000	3 500 000
5609		Renter og provisjoner fra selskaper under NHDs forvaltning (jf. kap. 2426 og 3961):	
	72	Garantiprovisjon, Statkraft SF, forhøyes med . . . . . fra kr 220 000 000 til kr 275 000 000	55 000 000
	81	Renter, Statkraft SF, nedsettes med . . . . . fra kr 110 000 000 til kr 104 000 000	6 000 000
	82	Renter, Entra Eiendom AS, forhøyes med . . . . . fra kr 30 000 000 til kr 77 000 000	47 000 000
5615		Renter fra Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 2412):	
	80	Renter, nedsettes med . . . . . fra kr 7 341 000 000 til kr 6 349 000 000	992 000 000
5617		Renter fra Statens lånekasse for utdanning (jf. kap. 2410):	
	80	Renter, nedsettes med . . . . . fra kr 6 033 000 000 til kr 5 483 000 000	550 000 000
5620		Renter og utbytte fra Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (jf. kap. 2420):	
	81	Renter, risikolåneordningen, nedsettes med . . . . . fra kr 187 000 000 til kr 150 000 000	37 000 000
	86	Renter, lavrisikolåneordningen, nedsettes med . . . . . fra kr 787 000 000 til kr 700 000 000	87 000 000
5651		Aksjer i selskaper under Landbruksdepartementet:	
	80	Utbytte, nedsettes med . . . . . fra kr 750 000 til kr 0	750 000
5656		Aksjer i selskaper under NHDs forvaltning (jf. kap. 950):	
	80	Utbytte, forhøyes med . . . . . fra kr 4 862 000 000 til kr 5 521 000 000	659 000 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
5680		Utbytte fra statsforetak under Olje- og energidepartementet:	
	80	Utbytte, Statnett SF, nedsettes med ..... fra kr 450 000 000 til kr 400 500 000	49 500 000
5685		Aksjer i Statoil ASA:	
	80	Utbytte, forhøyes med ..... fra kr 5 045 000 000 til kr 5 133 000 000	88 000 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at:

1. Kultur- og kirke departementet i 2003 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekt under
kap. 325, post 21	kap. 3325, post 02
kap. 341, post 01	kap. 3341, post 05

2. Justis- og politidepartementet i 2003 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekt under
kap. 430 post 21	kap. 3430 post 02

3. Helsedepartementet i 2003 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekt under
kap. 706 post 01	kap. 3706 postene 02 og 03

4. Nærings- og handelsdepartementet i 2003 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekt under
kap. 900 post 01	kap. 3900 post 02
kap. 904 post 01	kap. 3904 post 02

5. Fiskeridepartementet i 2003 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekt under
kap. 1040 post 71	kap. 4040 post 01

III

Fullmakt til å utgiftsføre og inntektsføre utover gitt bevilgning

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2003 kan utgiftsføre og inntektsføre utover gitt bevilgning pro et contra-oppgjør i forbindelse med salg av SDØE-andeler under:

1. kap. 2440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten, post 25 Pro et contra-oppgjør.
2. kap. 5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten, post 01 Pro et contra-oppgjør.

IV

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at:

1. Utenriksdepartementet i 2003 kan overskride bevilgningene under kap. 162 Overgangsbistand (gap), post 70 Overgangsbistand (gap), kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter, og kap. 164 Fred, forsoning og demokrati post 70 Fred, forsoning og demokratiltak, med til sammen inntil 80 mill. kroner.
2. Olje- og energidepartementet i 2003 kan overskride bevilgningen under kap. 1825 Omlegging av energibruk og energiproduksjon, post 70 Tilskudd til elektrisitetssparing i private husholdninger med inntil 150 mill. kroner.

V

Omdisponeringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Miljøverndepartementet i 2003 kan omdisponere inntil 7 mill. kroner mellom kap. 1465 Statens kjøp av tjenester i Statens kartverk, post 21 Betaling for statsoppdraget, og kap. 2465 Statens kartverk, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

VI

Fullmakter i forbindelse med nytt direktorat for samfunnssikkerhet og beredskap

Stortinget samtykker i at Justisdepartementet i 2003 i forbindelse med etableringen av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende innsparing under
kap. 451, post 01	kap. 1571, postene 01, 21, 45 og 70 kap. 1577, postene 01 og 45
inntektsføre uten bevilgning under	mot reduserte inntekter under
kap. 3451, post 03	kap. 4571, post 02 kap. 4577, post 01

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VII

Bestillingsfullmakt

Stortinget samtykker i at Miljøverndepartementet i 2003 kan bestille varer og tjenester utover gitt bevilgning under kap. 1471 Norsk Polarinstitutt, post 21 Spesielle driftsutgifter for inntil 6 mill. kroner.

VIII

Tilsagnsfullmakter

1. Stortinget samtykker i at Kultur- og kirke departementet i 2003 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitt bevilgning, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
320	73	Allmenne kulturformål Nasjonale kulturbygg	285,3 mill. kroner

2. Stortinget samtykker i at Kommunal- og regionaldepartementet i 2003 kan gi tilsagn om tilskudd ut over gitt bevilgning, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
586	60	Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser Oppstartingsstilskudd	3 449,1 mill. kroner

IX

Videreføring av bobehandling

Stortinget samtykker i at Justisdepartementet i 2003 kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling pådras forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner.

Andre fullmakter

X

Nytt hovedmål for innhold i siviltjenesten

Stortinget slutter seg til at hovedmålet for innholdet i siviltjenesten utformes i tråd med omtalen under kap. 450 i St.prp. nr. 65 (2002–2003).

XI

Avhending av sivilforsvarsanlegg

Stortinget samtykker i at Justisdepartementet i 2003 kan overdra vederlagsfritt sivilforsvarsanlegg som det ikke lenger vurderes å være behov for, på de vilkår som er beskrevet under kap. 451 i St.prp. nr. 65 (2002–2003).

XII

Tilføyelse av stikkord

Stortinget samtykker i at

1. stikkordet «*kan nyttes under kap. 430, post 01*» tilføyes bevilgningen under kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, post 21 Spesielle driftsutgifter i statsbudsjettet for 2003.
2. stikkordet «*kan overføres*» tilføyes bevilgningen under kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling, post 21 Kunnskapsutvikling, informasjon mv. i statsbudsjettet for 2003.

XIII

Omdannelse til aksjeselskap

Stortinget samtykker i at Helsedepartementet i 2003 gis fullmakt til å omdanne statsforetaket Medinnova til aksjeselskap fullt ut eid av Rikshospitalet HF.

XIV

Strukturavgift

Stortinget samtykker i at strukturavgiften på førstehåndsomsetning av fisk i 2003 settes til 0,35 pst. av førstehandsverdi av landet fisk i 2003.

XV

Fullmakt til å inngå avtaler om reduksjon i reintall i Vest-Finnmark

Stortinget samtykker i at Landbruksdepartementet gis fullmakt til innen utgangen av 2004 å inngå avtaler med reindriftsutøverne i Vest-Finnmark reinbeiteområde om en reduksjon av reintallet innenfor en ramme på 15 mill. kroner.

XVI

Fullmakt til salg av Kjeller gård

Stortinget samtykker i at Landbruksdepartementet gis fullmakt til salg av Kjeller gård og disponering av midlene i samsvar med det som går fram av Innst. S. nr. 255 (2001–2002) og forslagene i denne proposisjon, jf. kap. 4100.

XVII

Omgjøring av fond til stiftelse

Stortinget samtykker i at Miljøverndepartementet i 2003 gis fullmakt til at Fond til fremme av fiske i Mjøsa avskrives fra statens kapitalregnskap, omgjøres til en stiftelse og overføres til Mjøsa Fiskeforvaltning.

XVIII

Omorganisering av Statens kartverk

Stortinget samtykker i at nødvendig effektivisering og omorganisering av Statens kartverk iverksettes straks, herunder nødvendig reduksjon i antall fylkeskartkontorer.

XIX

Korreksjon av differanse i statsregnskapet

Stortinget samtykker i at differanser i det sentrale statsregnskapet for 2003 kan korrigeres med postering over konto for forskyvninger i balansen med:

1. kroner 1 357 501,28 under Statens landbruksforvaltning.
2. kroner 42 764 under Statens Pensjonskasse – forsikring.

XX

Retningslinjer for årlig regulering av grunnbeløpet i folketrygden

Stortinget samtykker i endring i retningslinjene for årlig regulering av grunnbeløpet i folketrygden i samsvar med fremlagt utkast i St.prp. nr. 65 (2002–2003).

XXI

Forsøk med sprøyterom

Stortinget tar til etterretning at Regjeringen ikke foreslår lovendringer som legger til rette for forsøk med sprøyterom.

XXII

Disponering av Bygdø Kongsgård

Stortinget gir Kongen fullmakt til å inngå avtale med Norsk Folkemuseum om disponeringen av Bygdø Kongsgård.

XXIII

Normalrentesats

I Stortingets skattevedtak av 2. desember 2002 nr. 1579 for inntektsåret 2003 gjøres følgende endring:

§ 7–2 nytt annet punktum:

Fra 1. juli 2003 skal normalrentesatsen være 5,0 pst.

XXIV

Kap. 5536, post 71 Engangsvavgift på motorvogner mv.

Fra 1. juli 2003 gjøres følgende endring i Stortingets vedtak av 2. desember 2002 om engangsvavgift på motorvogner mv. for budsjetterterminen 2003:

§ 2 Avgiftsgruppe d skal lyde:

Kombinerte biler med *tillatt* totalvekt inntil 7 500 kg:
55 pst. av avgiften under avgiftsgruppe a.

XXV

Kap. 5536, post 75 Omregistreringsavgift

Fra 1. juli 2003 gjøres følgende endring i Stortingets vedtak av 2. desember 2002 om omregistreringsavgift for budsjetterterminen 2003:

§ 1 bokstav c og d skal lyde:

	Registreringsår				
	2003 og 2002 kr	2001 kr	2000 kr	1999 til 1992 kr	1991 og eldre kr
c. Lastebiler. Trekkbiler. Varebiler. Kombinerte biler. Campingbiler. Beltebiler.					
Egenvekt (typegodkjent):					
1. t.o.m. 1 000 kg	6 129	4 716	3 699	2 356	1 343
2. over 1 000 kg t.o.m. 2 000kg	9 357	7 601	5 658	3 907	1 343
3. over 2 000 kg t.o.m. 3 000 kg	12 325	9 858	7 318	5 006	1 343
4. over 3 000 kg t.o.m. 4 000 kg	16 967	13 567	10 175	6 834	6 834
5. over 4 000 kg t.o.m. 5 000 kg	21 814	17 403	13 083	8 723	8 723
6. over 5 000 kg	26 336	21 112	15 780	10 612	10 612
d. Biltilhengere, herunder semitrailere og campingtilhengere, med egenvekt over 350 kg.					
Egenvekt (typegodkjent):					
1. over 350 kg t.o.m. 1 000 kg	6 124	4 716	3 699	2 356	2 356
2. over 1 000 kg t.o.m. 2 000 kg	7 071	5 658	4 309	2 762	2 762
3. over 2 000 kg t.o.m. 3 000 kg	8 565	6 893	5 169	3 448	3 448
4. over 3 000 kg t.o.m. 4 000 kg	11 391	9 045	6 963	4 526	4 526
5. over 4 000 kg t.o.m. 5 000 kg	16 054	12 924	9 695	6 411	6 411
6. over 5 000 kg	21 193	16 641	12 445	8 295	8 295

XXVI

Kap. 5546, post 70 Avgift på sluttbehandling av avfall

Fra 1. juli 2003 gjøres følgende endring i Stortingets vedtak av 2. desember 2002 om avgift på sluttbehandling av avfall for budsjetterterminen 2003:

Romertall II § 3 skal lyde:

Ved innlevering av avfall til sluttbehandling ved anlegg for forbrenning av avfall skal det betales avgift etter følgende satser pr. tonn avfall:

- a. grunnavgift kr 82 pr. tonn
- b. tilleggsavgift kr 245 pr. tonn

Det gis fritak, refusjon eller ytes tilskudd for tilleggsavgift for anlegg med energitnyttelse.

XXVII

Kap. 5556, post 70 og kap. 5558, post 70 Avgift på alkoholfrie drikkevarer m.m.

Fra 1. juli 2003 gjøres følgende endring i Stortingets vedtak av 2. desember 2002 om avgift på alkoholfrie drikkevarer m.m for budsjetterterminen 2003:

§ 2 ny bokstav e skal lyde:

korn- og soyabaserte melkeerstatningsprodukter.

XXVIII

Kap. 5559 Avgifter på drikkevareemballasje

Fra 1. juli 2003 gjøres følgende endring i Stortingets vedtak av 2. desember 2002 om avgifter på drikkevareemballasje for budsjetterminen 2003:

§ 2 ny bokstav e skal lyde:

korn- og soyabaserte melkeerstatningsprodukter.

§ 2 annet ledd skal lyde:

For grunnavgiften gjelder bokstavene b – e tilsvarende.

XXIX

Fullmakt til å ta opp statslån mv.

Finansdepartementets fullmakt til å ha utestående kortsiktige markedslån økes til 120 000 mill. kroner.

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Vedlegg 1**Endringer etter saldert budsjett**

		<i>Utgifter</i>					
Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
1	50	H. M. Kongen og H. M. Dronningen Det Kgl. Hoff	93 850	6 000	-	-	99 850
Sum endringer Det kongelige hus			93 850	6 000	-	-	
41	21	Stortinget (jf. kap. 3041) Spesielle driftsutgifter, Granskingskommisjonen for Mehamn-ulykken	-	7 000	-	-	7 000
Sum endringer Stortinget og underliggende institusjoner				7 000	-	-	
61	1	Høyesterett (jf. kap. 3061) Driftsutgifter	51 050	-	-	1 092	52 142
Sum endringer Høyesterett				-	-	1 092	
100		Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)					
101	21	Spesielle driftsutgifter	6 537	-	-	4 100	10 637
140	1	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101) Driftsutgifter	797 195	-	-3 208	-	793 987
163	1	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen Driftsutgifter	152 998	-	-	2 000	154 998
	71	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter Humanitær bistand og menneskerettigheter	1 143 000	-	-	100 000	1 243 000

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
164	71	Fred, forsoning og demokrati ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land	922 000	-	-	-100 000	822 000
165	1	Forskning, kompetanseheving og evaluering Driftsutgifter	102 500	-	-	-5 000	97 500
166	70	Tilskudd til ymse tiltak Ymse tilskudd	45 154	-	-	-24 536	20 618
167		Flyktningetilak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)					
170	21	Spesielle driftsutgifter FN-organisasjoner mv.	644 500	-	-	437 936	1 082 436
171	76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv. Multilaterale finansinstitusjoner	1 340 000	-	-	-20 000	1 320 000
172	70	Verdensbanken Gjeldsllette	584 000	-	-	-40 000	544 000
	70	Gjeldslletteiltak	350 000	-	-	-13 000	337 000
		Sum endringer Utenriksdepartementet		-	-3 208	341 500	
200		Utdannings- og forskningsdepartementet (jf. kap. 3200)					
	1	Driftsutgifter	152 327	-	-349	-	151 978
202	1	Læringssenteret (jf. kap. 3202) Driftsutgifter	73 019	-	-167	-	72 852
203	1	Statens utdanningskontorer (jf. kap. 3203) Driftsutgifter	108 612	-	-252	-	108 360
221	63	Grunnskolen (jf. kap. 3221) Tilskudd til skolefritidsordninger	153 203	-	-	6 476	159 679
224	1	Fellestiltak i grunnskolen og videregående opplæring Driftsutgifter	115 123	-	-267	-	114 856
226	21	Kvalitetsutvikling i grunnskolen og videregående opplæring Spesielle driftsutgifter	381 818	-	-884	-	380 934

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
232		Statlige skoler med opplæring på videregående nivå (jf. kap. 3232)					
240	1	Driftsutgifter	103 824	-	-340	-	103 484
	70	Private skoler m.v.					
243		Tilskudd	1 777 646	-	-	33 710	1 811 356
248	1	Kompetansesentra for spesialundervisning (jf. kap. 3243)	656 029	-	-1 525	-20 000	634 504
		Driftsutgifter					
249	21	Særskilte IKT-tiltak i utdanningen	161 218	-	-373	-	160 845
		Spesielle driftsutgifter					
253	72	Andre tiltak i utdanningen	5 195	-	-	-2 500	2 695
		Tilskudd til den franske og den tyske skolen i Oslo					
254	70	Folkehøgskoler	455 880	-	-	-2 000	453 880
		Tilskudd til andre folkehøgskoler					
256	60	Tilskudd til voksenopplæring (jf. kap. 3254)	615 916	-	-	275 000	890 916
		Tilskudd til norskopplæring for innvandrere					
258	1	VOX – Voksenopplæringsinstituttet (jf. kap. 3256)	46 868	-	-109	-	46 759
		Driftsutgifter					
259	21	Forskning, utviklingsarbeid og fellestiltak i voksenopplæringen	60 585	-	-140	-	60 445
		Spesielle driftsutgifter					
260	21	Kompetanseutviklingsprogrammet	60 718	-	-	-20 000	40 718
		Spesielle driftsutgifter					
265	50	Universitetet i Oslo	2 778 775	-	-	2 000	2 780 775
		Statstilskudd					
270	50	Arkitektthøgskolen i Oslo	75 726	-	-	4 200	79 926
		Statstilskudd					
274	74	Studier i utlandet og sosiale formål for elever og studenter	53 915	-	-	2 800	56 715
		Tilskudd til velferdsarbeid					
281	1	Statlige høgskoler (jf. kap. 3274)	101 834	-	-	-30 000	71 834
		Driftsutgifter					
	50	Statstilskudd	6 467 690	-	-	324 526	6 792 216
		Fellesutgifter for universiteter og høgskoler (jf. kap. 3281)					
	1	Driftsutgifter	435 965	-	-2 373	-	433 592

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
283	1	Meteorologisk institutt (jf. kap. 3283)	251 575	-	-221	-	251 354
286	50	Fondet for forskning og nyskaping (jf. kap. 3286)	528 821	-	-	-423	528 398
	90	Overføring til Norges forskningsråd	3 000 000	-	-	800 000	3 800 000
287	21	Fondskapital					
	21	Forskningsinstitutter og andre tiltak (jf. kap. 3287)	3 503	-	-200	-	3 303
	91	Spesielle driftsutgifter	-	-	-	200 000	200 000
288	91	Ludvig Holbergs minnefond					
	91	Internasjonale samarbeidstiltak (jf. kap. 3288)					
	72	Internasjonale grunnforskningsorganisasjoner	129 198	-	-	7 820	137 018
Sum endringer Utdannings- og forskningsdepartementet					-7 200	1 581 609	
300		Kultur- og kirkedepartementet					
	1	Driftsutgifter	90 004	-	-195	-	89 809
305	1	Lotteritilsynet (jf. kap. 3305)					
	1	Driftsutgifter	55 765	-	-121	-	55 644
310	71	Tilskudd til trossamfunn m.m. og private kirkebygg					
	71	Tilskudd til det Mosaiske Trossamfunn	-	-	-	6 500	6 500
	75	Tilskudd til private kirkebygg	5 000	-	-	7 200	12 200
320		Allmenne kulturformål					
	1	Driftsutgifter	36 367	-	-118	-	36 249
60		Lokale og regionale kulturbygg	8 000	-	-	-8 000	0
73		Nasjonale kulturbygg	63 924	-	-	-2 500	61 424
321		Kunstnerformål					
	1	Driftsutgifter	11 980	-	-39	-	11 941
322		Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom (jf. kap. 3322)					
	1	Driftsutgifter	28 171	-	-91	-	28 080
323		Musikkformål (jf. kap. 3323)					
	1	Driftsutgifter	104 568	-	-339	-	104 229
324		Teater- og operaformål (jf. kap. 3324)					
	1	Driftsutgifter	82 696	-	-	2 500	85 196

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
325	1	Samordningstiltak for arkiv, bibliotek og museer	50 288	-	-163	-	50 125
	21	Driftsutgifter	-	-	-	5 000	5 000
326	1	Spesielle driftsutgifter	224 918	-	-729	-	224 189
328	1	Språk-, litteratur- og bibliotekformål (jf. kap. 3326)	31 332	-	-101	-	31 231
334	1	Driftsutgifter	115 573	-	-250	-	115 323
	71	Museums- og andre kulturvernformål (jf. kap. 3328)	21 355	-	-	-1 800	19 555
	78	Film- og medieformål (jf. kap. 3334)	20 443	-	-	-1 000	19 443
	79	Driftsutgifter	1 315	-	-	-1 000	315
335	71	Filmtiltak m.m.	238 846	-	-	-6 400	232 446
340	1	Pressestøtte	112 487	-	-244	-	112 243
	72	Produksjonstilskudd	100 000	-	-	25 000	125 000
341	1	Kirkelig administrasjon	622 592	-	-1 349	-	621 243
342	1	Driftsutgifter	34 250	-	-74	2 000	36 176
		Nidaros domkirke m.m.					
		Driftsutgifter					
Sum endringer Kultur- og kirkedepartementet				-	-3 813	27 500	
400	1	Justisdepartementet (jf. kap. 3400)	194 162	-	-441	-971	192 750
410	1	Driftsutgifter	1 157 441	-	-500	19 207	1 176 148
430	1	Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410)	1 580 654	-	-	5 000	1 585 654
	45	Driftsutgifter	60 998	-	-	-11 950	49 048
432	1	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430)	130 478	-	-1 500	-1 500	127 478
		Driftsutgifter					
		Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold					
		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) (jf. kap. 3432)					

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
440	1	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440)	5 640 319	-	-15 601	59 817	5 684 535
	21	Driftsutgifter	58 736	-	-	33 000	91 736
	22	Spesielle driftsutgifter	13 163	-	-5 000	-	8 163
443		Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag					
		Oppfølging av innsynsloven					
	1	Driftsutgifter	5 467	-	-	1 400	6 867
445		Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445)					
	1	Driftsutgifter	82 225	-	-	2 800	85 025
450		Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450)					
	1	Driftsutgifter	225 751	-	-619	-	225 132
451		Samfunnsikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451)					
	1	Driftsutgifter	333 430	-	-765	-	332 665
455		Redningstjenesten (jf. kap. 3455)					
	1	Driftsutgifter	45 395	-	-178	-	45 217
456		TETRA – felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456)					
	1	Driftsutgifter	33 575	-	-	3 000	36 575
471		Statens erstatningsansvar					
	1	Driftsutgifter	729	-	-	300	1 029
	71	Erstatningsansvar m.m.	62 340	-	-	46 000	108 340
		Sum endringer Justis- og politidepartementet		-	-24 604	156 103	
500		Kommunal- og regionaldepartementet (jf. kap. 3500)					
	1	Driftsutgifter	163 166	-	-500	-	162 666
502		Valgutgifter					
	1	Driftsutgifter	29 000	-	-80	-	28 920
520		Utlendingsdirektoratet (jf. kap. 3520)					
	1	Driftsutgifter	372 980	-	-	51 700	424 680
	21	Spesielle driftsutgifter, statlige mottak	1 051 220	-	-	656 200	1 707 420
	22	Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	66 070	-	-150	-	65 920

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
521		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere (jf. kap. 3521)					
	72	Tilbakevending for flyktninger	11 300	-	-	25 500	36 800
	75	Transport av flyktninger / reiseutgifter til og fra utlandet	31 200	-	-	9 200	40 400
524	1	Utlendingsnemnda (jf. kap. 3524)					
		Driftsutgifter	91 500	-	-1 000	-	90 500
	21	Spesielle driftsutgifter, nemdbehandling	13 370	-	-	-3 750	9 620
540		Sametinget (jf. kap. 3540)					
	54	Avkastning av Samefolkets fond	4 650	-	-	422	5 072
551		Regional utvikling og nyskaping					
	60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 116 500	-	-	-50 000	1 066 500
552		Nasjonalt samarbeid for regional utvikling					
	72	Nasjonale tiltak for regional utvikling	287 000	-	-	-5 000	282 000
571		Rammetilskudd til kommuner (jf. kap. 3571)					
	60	Innbyggertilskudd	33 173 823	-	-	9 900	33 183 723
	64	Skjønnstilskudd	3 069 700	130 000	-	-30 000	3 169 700
	68	Forsøk med ramrefinansiering av øremerkede tilskudd	945 816	-	-	500	946 316
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner (jf. kap. 3572)					
	60	Innbyggertilskudd	12 567 542	-	-	-4 200	12 563 342
580		Bostøtte					
	70	Bostøtte	1 932 800	151 500	-	-120 000	1 964 300
	71	Tilskudd til dekning av utgifter knyttet til økte strømpriser	-	265 000	-	-	265 000
582		Skoleanlegg					
	60	Rentekompensasjon	192 000	-	-	39 000	231 000
586		Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser					
	60	Oppstartingsstilskudd	1 943 900	-	-	-76 200	1 867 700
	63	Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag	1 266 400	-	-	39 200	1 305 600
587		Statens bygningstekniske etat (jf. kap. 3587)					
	1	Driftsutgifter	34 700	-	-91	-	34 609
Sum endringer Kommunal- og regionaldepartementet			546 500	-1 821	-	542 472	

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
600	1	Sosialdepartementet (jf. kap. 3600)	69 900	-	-204	-	69 696
		Driftsutgifter					
620	21	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	57 000	-	-130	9 400	66 270
	60	Spesielle driftsutgifter	89 700	-	-	-20 000	69 700
		Prøveløslatelse					
621	21	Tilskudd til kommunale tjenester, organisasjoner m.v.	95 100	-	-200	-2 000	92 900
	60	Spesielle driftsutgifter	41 400	-	-	-3 000	38 400
	63	Tilskudd til omsorgstjenester	171 200	-	-	-3 000	168 200
622	1	Tilskudd til rusmiddeltiltak	27 400	-	-100	-	27 300
		Statens institutt for rusmiddelforskning					
664	70	Driftsutgifter	388 600	-	-	68 000	456 600
		Pensjonstrygden for sjømenn					
		Tilskudd					
Sum endringer Sosialdepartementet				-	-634	49 400	
700	1	Helsedepartementet (jf. kap. 3700)	96 500	-	-	-300	96 200
		Driftsutgifter					
701	21	Forsknings- og forsøksvirksomhet	82 500	-	-2 742	542	80 300
		Spesielle driftsutgifter					
704	1	Norsk Pasientskadeerstatning (jf. kap. 3704)	60 000	-	-	8 200	68 200
		Driftsutgifter					
706	1	Sosial- og helsedirektoratet (jf. kap. 3706)	366 350	-	-	16 100	382 450
		Driftsutgifter					
707	1	Nasjonalt folkehelseinstitutt (jf. kap. 3707)	335 480	-	-	2 000	337 480
	45	Driftsutgifter	14 530	-	-	6 000	20 530
709	1	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	10 000	-	-	4 400	14 400
		Pasientskadenemnda (jf. kap. 3709)					
		Driftsutgifter					
719	70	Helsefremmende og forebyggende arbeid	26 140	-	-	-900	25 240
		Forebygging av HIV og seksuelt overførbare sykdommer – smittevern					

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
732		Regionale helseforetak					
	76	Innsatsstyrt finansiering av sykehus	16 852 800	-	-	300 000	17 152 800
	77	Refusjon poliklinisk virksomhet ved sykehus m.v.	3 829 700	-	-	-35 000	3 794 700
	91	Opptrekksrenter	-	-	-	125 000	125 000
739		Andre utgifter					
	21	Forsøk og utvikling i sykehussektoren	117 386	-	-900	16 500	132 986
	70	Behandlingsreiser til utlandet	73 950	-	-	-10 702	63 248
750		Statens legemiddelverk (jf. kap. 3750 og 5578)					
	1	Driftsutgifter	110 920	-	-	2 000	112 920
797		Helse- og sosialberedskap					
	1	Driftsutgifter	12 800	-	-	10 500	23 300
		Sum endringer Helsedepartementet			-3 642	444 340	
800		Barne- og familiedepartementet (jf. kap. 3800)					
	1	Driftsutgifter	80 922	-	-185	-	80 737
	21	Spesielle driftsutgifter	3 091	-	-7	-	3 084
830		Foreldreveileining og samlivstiltak					
	21	Spesielle driftsutgifter	4 055	-	-9	-	4 046
840		Tilskudd til krisetiltak					
	21	Spesielle driftsutgifter	1 700	-	-4	-	1 696
841		Familievern og konfliktløsning					
	21	Spesielle driftsutgifter, meklingsgodtgjørelse	10 090	-	-22	-	10 068
	22	Kompetanseutvikling og opplæring, meklingskorpset mv	3 530	-	-8	-	3 522
844		Kontantstøtte					
	21	Spesielle driftsutgifter	3 000	-	-7	-	2 993
	70	Tilskudd	2 787 195	-	-	130 000	2 917 195
846		Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v.					
	21	Spesielle driftsutgifter	7 192	-	-16	-	7 176
	22	Refusjon av utgifter til DNA-analyser	4 570	-	-10	-	4 560
848		Likestillingsombudet (jf. kap. 3848)					
	1	Driftsutgifter	6 334	-	-14	-	6 320

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
850	1	Barneombudet (jf. kap. 3850)	7 834	-	-17	-	7 817
854	1	Driftsutgifter					
		Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 3854)	75 958	-	-168	-	75 790
	21	Driftsutgifter - Fylkesnemndene for sosiale saker	25 563	-	-57	25 000	50 506
856		Spesielle driftsutgifter					
		Barnehager	15 384	-	-34	-	15 350
	21	Spesielle driftsutgifter					
	60	Driftstilskudd til barnehager	7 578 314	-	-	-280 000	7 298 314
	61	Investeringstilskudd	193 000	-	-	280 000	473 000
857		Barne- og ungdomstiltak					
	21	Spesielle driftsutgifter	2 000	-	-4	-	1 996
858		Barne-, ungdoms- og familieforvaltning (jf. kap. 3858)					
	1	Driftsutgifter	16 023	-	-36	-	15 987
859		UNG i Europa (jf. kap. 3859)					
	1	Driftsutgifter	4 967	-	-11	-	4 956
865		Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid					
	21	Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid	10 391	-	-23	-	10 368
867		Forbrukertvistutvalget (jf. kap. 3867)					
	1	Driftsutgifter	4 421	-	-10	-	4 411
868		Forbrukerombudet (jf. kap. 3868)					
	1	Driftsutgifter	13 524	-	-30	-	13 494
Sum endringer Barne- og familiedepartementet					-672	155 000	
900		Nærings- og handelsdepartementet (jf. kap. 3900)					
	1	Driftsutgifter	149 025	-	-	-1 000	148 025
	21	Spesielle driftsutgifter	25 500	-	-399	-1 500	23 601
901		Styret for det industrielle rettsvern (jf. kap. 3901)					
	1	Driftsutgifter	177 400	-	-300	-	177 100
904		Brønnøysundregistrene (jf. kap. 3904)					
	1	Driftsutgifter	181 400	-	-300	-	181 100

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
906		Bergvesenet (jf. kap. 3906)					
	30	Sikrings- og miljøtiltak	4 400	-	-	2 500	6 900
920		Norges forskningsråd					
	50	Tilskudd	844 535	-	-	-53 500	791 035
924		Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer					
	70	Tilskudd	25 500	-	-	-1 000	24 500
	71	EUs rammeprogram for forskning og teknologi	310 000	-	-	-40 000	270 000
939		Støtte til skipsbygging (jf. kap. 3939)					
	51	Overføring til fond for en begrenset ordning for støtte ved skipskontrakter	-	300 000	-	-	300 000
950		Forvaltning av statlig eierskap (jf. kap. 3950 og 5656)					
	21	Spesielle driftsutgifter	12 500	-	-	-1 500	11 000
959		Moxy Trucks AS					
	70	Tilskudd til avskrivning av garantiansvar	-	-	-	30 000	30 000
		Sum endringer Nærings- og handelsdepartementet		300 000	-999	-66 000	
1020		Havforskningsinstituttet (jf. kap. 4020)					
	1	Driftsutgifter	222 000	-	-1 694	-	220 306
1021		Drift av forskningsfartøiene (jf. kap. 4021)					
	21	Spesielle driftsutgifter	47 000	-	-	30 000	77 000
1030		Fiskeridirektoratet (jf. kap. 4030)					
	1	Driftsutgifter	305 600	-	-	7 633	313 233
	70	Tilbakebetaling av innbetalte vederlag	-	-	-	15 393	15 393
1040		Fiskeristøtte og strukturtiltak					
	71	Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning av fiskeflåten	-	-	-	35 726	35 726
1062		Kystverket (jf. kap. 4062)					
	30	Maritim infrastruktur	211 900	-	-	-13 100	198 800
	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	27 400	-	-	13 100	40 500
		Sum endringer Fiskeridepartementet		-	-1 694	88 752	

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
1100	1	Landbruksdepartementet (jf. kap. 4100)	110 330	-	-	-1 456	108 874
1107	1	Driftsutgifter					
		Statens dyrehelsetilsyn (jf. kap. 4107)	215 082	-	-375	14 668	229 375
	70	Driftsutgifter	65 000	-	-	-17 500	47 500
1110		Tilskudd til veterinær beredskap					
		Statens landbruksstilsyn (jf. kap. 4110)					
1112	1	Driftsutgifter	105 661	-	-184	-1 391	104 086
		Forvaltningsstøtte, utviklingsoppgaver og kunnskapsutvikling m.m.					
50		Forvaltningsstøtte og utviklingsoppgaver, Veterinærinstituttet	108 765	-	-	-1 434	107 331
51		Forvaltningsstøtte, utvikling og kunnskapsformidling, Planteforsk	46 988	-	-	-620	46 368
52		Støtte til fagsentrene, Planteforsk	13 051	-	-	-172	12 879
1114	1	Statens næringsmiddelstilsyn (jf. kap. 4114)	230 776	-	-403	-3 038	227 335
1115	1	Driftsutgifter					
		Etablering av nytt mattilsyn					
	1	Driftsutgifter	90 000	-	-157	-11 185	78 658
1137		Forskning og utvikling					
	50	Forskningsaktivitet	142 683	-	-	-9 000	133 683
	51	Basisbevilgninger til forskningsinstitutter m.m.	155 490	-	-	-1 000	154 490
1140		Miljø- og næringstiltak i jordbruket					
	50	Næringsøkonomisk dokumentasjon og analyse	18 967	-	-	-250	18 717
1142		Miljø- og næringstiltak i skogbruket					
	50	Forvaltningsstøtte, utvikling og kunnskapsformidling i skogbruket, Skogforsk	12 968	-	-	-171	12 797
	76	Ressurs- og miljøtiltak i skogbruket	18 728	-	-	-3 000	15 728
1143	1	Statens landbruksforvaltning (jf. kap. 4143)	144 267	-	-252	-1 899	142 116
		Driftsutgifter	102	-	-	300	402
1145	72	Erstatninger					
	1	Jordskifterettene (jf. kap. 4145)	142 967	-	-250	3 000	145 717
		Driftsutgifter					

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
1146	1	Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (jf. kap. 4146)	65 634	-	-115	-864	64 655
1147	1	Driftsutgifter					
		Reindriftsforvaltningen (jf. kap. 4147)	35 940	-	-63	-473	35 404
	45	Driftsutgifter	3 113	-	-	4 400	7 513
		Store utstyrskjøp og vedlikehold					
1161		Statskog SF – forvaltningsdrift					
	70	Tilskudd til forvaltningsdrift	16 334	-	-	-215	16 119
		Sum endringer Landbruksdepartementet		-	-1 799	-31 300	
1301		Forskning og utvikling m.v.					
	50	Samferdselsforskning	104 800	-	-	-10 000	94 800
1320		Statens vegvesen (jf. kap. 4320)					
	23	Trafikktilsyn, drift og vedlikehold av riksveger m.m.	5 502 200	-	-12 450	-40 000	5 449 750
1321		Etablering av selskap for vegproduksjon (jf. kap. 4321)					
	71	Tilskudd til restrukturering	442 000	-	-	-85 000	357 000
1322		Svinesundsforsbindelsen AS					
	91	Lån	250 000	-	-	100 000	350 000
	92	Kapitaliserte renter	-	-	-	12 000	12 000
1330		Særskilte transporttiltak					
	71	Refusjon av diselavgift ekspressbuser	30 000	-	-	-15 000	15 000
1350		Jernbaneanverket (jf. kap. 4350)					
	23	Drift og vedlikehold	3 001 600	-	-6 997	-25 000	2 969 603
	25	Drift og vedlikehold av Gardermobanen	90 700	-	-	-20 000	70 700
	30	Investeringer i linjen	1 346 100	-	-	155 000	1 501 100
		Sum endringer Samferdselsdepartementet		-	-19 447	72 000	
1400		Miljøverndepartementet (jf. kap. 4400)					
	1	Driftsutgifter	154 841	-	-759	-	154 082
	21	Spesielle driftsutgifter	61 628	-	-	-3 000	58 628
	79	Den nordiske verdensarvstiftelsen	-	-	-	3 000	3 000

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
1426	1	Statens naturoppsyn (jf. kap. 4426)	48 200	-	-236	-	47 964
1427	1	Driftsutgifter	75 371	-	-250	-	75 121
	70	Direktoratet for naturforvaltning (jf. kap. 4427)	98 200	-	-	-20 000	78 200
	77	Driftsutgifter	6 400	-	-	3 000	9 400
1429	1	Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål	73 790	-	-362	-	73 428
	75	Tilskudd til naturinformasjonssentra	3 400	-	-	-3 000	400
1432	1	Riksantikvaren (jf. kap. 4429)	1 500	-	-	-1 500	0
	50	Driftsutgifter	5 000	-	-	1 500	6 500
1441	1	Internasjonalt samarbeid	182 962	-	-897	-	182 065
	78	Norsk kulturminnefond (jf. kap. 4432)	40 000	-	-	-40 000	0
1444	1	Driftsutgifter	14 640	-	-72	-	14 568
1471	1	Tilskudd til energitnyttelse fra avgiftspliktige sluttbehandlingsanlegg for avfall	102 785	-	-150	-	102 635
	21	Produktregisteret	6 000	-	-	4 000	10 000
		Driftsutgifter					
		Norsk Polarinstittutt (jf. kap. 4471)					
		Driftsutgifter					
		Spesielle driftsutgifter					
Sum endringer Miljøverndepartementet					-2 726	-56 000	
1500	1	Arbeids- og administrasjonsdepartementet (jf. kap. 4500)	154 172	-	-436	-	153 736
	21	Driftsutgifter	104 693	-	-238	-5 000	99 455
1507	1	Spesielle driftsutgifter	18 349	-	-42	-	18 307
		Datatilsynet (jf. kap. 4507)	920 693	-	-2 086	-	918 607
		Driftsutgifter					
		Fylkesmannsembetene (jf. kap. 4510)					
		Driftsutgifter					

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
1520	1	Statskonsult (jf. kap. 4520)	98 921	-	-225	-	98 696
		Driftsutgifter	12 776	-	-29	-	12 747
1522	21	Spesielle driftsutgifter					
		Statens forvaltningstjeneste (jf. kap. 4522)	246 624	-	-560	-	246 064
	1	Driftsutgifter	32 143	-	-73	-	32 070
1530	21	Spesielle driftsutgifter					
		Tilskudd til de politiske partier					
	70	Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner	163 567	-	-	-15 280	148 287
	71	Tilskudd til kommunepartiene	19 800	-	-	4 775	24 575
	72	Tilskudd til kommunestyregruppene	15 600	-	-	3 760	19 360
	73	Tilskudd til fylkespartiene	46 500	-	-	4 030	50 530
	74	Tilskudd til fylkestingsgruppene	6 000	-	-	1 515	7 515
	76	Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner	4 500	-	-	1 200	5 700
1542		Tilskudd til Statens Pensjonskasse					
	1	Driftsutgifter	2 207 733	-	-	-120 702	2 087 031
1544	70	For andre medlemmer av Statens Pensjonskasse	88 932	-	-	-63 498	25 434
		Boliglån til statsansatte					
	70	Tilskudd til avskrivning av lån	-	-	-	2 810	2 810
1546	90	Lån	4 780 000	-	-	-1 020 000	3 760 000
		Yrkesskadeforsikring (jf. kap. 4546)					
	1	Driftsutgifter	40 000	-	-	47 000	87 000
1550		Konkurransetilsynet (jf. kap. 4550)					
	1	Driftsutgifter	64 947	-	-147	-	64 800
1570		Arbeidstilsynet (jf. kap. 4570)					
	1	Driftsutgifter	267 000	-	-625	-	266 375
1571		Direktoratet for brann- og elsikkerhet (jf. kap. 4571)					
	1	Driftsutgifter	120 800	-	-60	-	120 740
1573		Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 4573)					
	1	Driftsutgifter	60 761	-	-150	-	60 611
1577		Norges brannskole (jf. kap. 4577)					
	1	Driftsutgifter	43 244	-	-100	-	43 144

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
1580	31	Bygg utenfor husleieordningen	881 600	-	-	-60 000	821 600
	32	Videreføring av byggeprosjekter	43 400	-	-	2 000	45 400
	70	Prosjektering av bygg	-	-	-	15 000	15 000
1581		Tilskudd til hovedstadsaksjonen					
	1	Eiendommer til kongelige formål (jf. kap. 4581)	19 000	-	-10	-	18 990
		Driftsutgifter					
1582	21	Utvikling av Fornebuområdet	3 800	-	-9	-	3 791
	30	Spesielle driftsutgifter	121 300	-	-	19 000	140 300
1583		Investeringer på Fornebu					
	21	Utvikling av Pilestredet Park (jf. kap. 4583)	4 900	-	-11	-	4 889
		Spesielle driftsutgifter					
1590	1	Aetat (jf. kap. 4590)	1 759 039	75 000	-3 995	-	1 830 044
	21	Driftsutgifter	1 767	-	-4	-	1 763
		Spesielle driftsutgifter					
1594	70	Arbeidsmarkedtiltak (jf. kap. 4594)	1 203 609	276 000	-	-	1 479 609
	71	Ordinære arbeidsmarkedtiltak	2 749 851	-	-	-150 000	2 599 851
		Spesielle arbeidsmarkedtiltak					
		Sum endringer Arbeids- og administrasjonsdepartementet		351 000	-8 800	-1 333 390	
1600		Finansdepartementet (jf. kap. 4600)					
1610	21	Spesielle forsknings- og utredningsoppdrag	25 350	-	-492	-	24 858
	1	Toll- og avgiftsetaten (jf. kap. 4610)	930 150	-	-2 200	3 000	930 950
1618		Driftsutgifter					
	1	Skatteetaten (jf. kap. 4618)	3 252 135	-	-8 423	20 000	3 263 712
	45	Driftsutgifter	126 100	-	-	-20 000	106 100
1620		Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold					
	1	Statistisk sentralbyrå (jf. kap. 4620)	356 100	-	-600	-	355 500
1634	1	Driftsutgifter	155 675	-	-400	-	155 275
		Statens innkrevingsentral (jf. kap. 4634)					
		Driftsutgifter					
		Sum endringer Finansdepartementet		-	-12 115	3 000	

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarets overkommando (jf. kap. 4725)					
	1	Driftsutgifter	2 584 976	-	-43 462	-	2 541 514
1760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760)					
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	6 763 495	-	-	-170 000	6 593 495
Sum endringer Forsvarsdepartementet					-43 462	-170 000	
1800		Olje- og energidepartementet					
	1	Driftsutgifter	103 000	-	-	2 700	105 700
	21	Spesielle driftsutgifter	24 430	-	-	12 000	36 430
	22	Beredskapslagre for drivstoff	21 000	-	-530	-	20 470
1810		Oljedirektoratet (jf. kap. 4810)					
	1	Driftsutgifter	254 100	-	-500	1 300	254 900
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat (jf. kap. 4820 og 4829)					
	1	Driftsutgifter	227 900	-	-	1 500	229 400
	21	Spesielle driftsutgifter	51 900	-	-500	-	51 400
	22	Sikrings- og miljøtiltak i vassdrag	54 850	-	-	12 000	66 850
	23	Informasjonstiltak for energisparing	-	20 000	-	-	20 000
	74	Tilskudd til Haldenvassdragets Kanalselskap	-	-	-	1 200	1 200
1825		Omlegging av energibruk og energiproduksjon					
	50	Overføring til Energifondet	279 000	-	-	-20 000	259 000
	70	Tilskudd til elektrisitetssparing i private husholdninger	-	50 000	-	25 000	75 000
Sum endringer Olje- og energidepartementet				70 000	-1 530	35 700	
2309		Tilfeldige utgifter					
	1	Driftsutgifter	7 122 418	-	150 000	-1 206 000	6 066 418
Sum endringer Ymse utgifter					150 000	-1 206 000	

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
2410	1	Statens lånekasse for utdanning (jf. kap. 5310)	273 570	-	-634	-	272 936
	70	Driftsutgifter	4 366 500	-	-	148 000	4 514 500
	72	Utdanningsstipend	1 861 000	-	-	-187 000	1 674 000
	73	Rentestønad	466 000	-	-	-4 000	462 000
2411		Avskrivninger					
		Statens nærings- og distriktutviklingsfond, lån til landbruksformål (jf. kap. 5311 og 5614)					
	50	Tapsfond, lån til landbruksformål	-	-	-	1 595	1 595
2412		Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 5312 og 5615)					
	1	Driftsutgifter	262 300	1 000	-600	-	262 700
	72	Rentestøtte	32 000	-	-	-2 000	30 000
	90	Lån til Husbanken	12 671 000	-	-	959 000	13 630 000
2420		Statens nærings- og distriktutviklingsfond (jf. kap. 5320 og 5620)					
	56	Tapsfond, distriktsrettet ordning	75 000	-	-	100 000	175 000
	72	Tilskudd til dekning av tap på risikolån	5 000	-	-	-2 400	2 600
	96	Lån til distriktsrettet ordning	500 000	-	-	400 000	900 000
2422		Statens miljøfond					
	90	Statens miljøfond, lån	15 500	-	-	29 050	44 550
		Sum endringer Statsbankene		1 000	-1 234	1 442 245	
2440		Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (jf. kap. 5440)					
	22	Fjerningsutgifter	30 000	-	-	-10 000	20 000
	25	Pro et Contra-oppgjøret	-	-	-	180 000	180 000
	30	Investeringer	15 100 000	-	-	3 300 000	18 400 000
	50	Overføring til Statens petroleumforsikringsfond	700 000	-	-	180 600	880 600
2442		Disponering av innretninger på kontinentalsokkelen					
	70	Tilskudd	130 000	-	-	100 000	230 000
		Sum endringer Petroleumsvirksomheten		-	-	3 750 600	

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
2445		Statsbygg (jf. kap. 5445)					
	24	Driftsresultat:	-550 813	-	-	-24 500	-575 313
	31	Videreføring av byggeprosjekter	380 700	-	-	11 950	392 650
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	87 154	-	-	-15 000	72 154
Sum endringer Statens forretningsdrift						-27 550	
2541		Dagpenger					
	70	Dagpenger	8 023 500	-	-	2 476 500	10 500 000
2600		Trygdeattentat					
	1	Driftsutgifter	4 717 700	-	-10 500	76 200	4 783 400
2603		Trygderetten					
	1	Driftsutgifter	43 300	-	-100	-	43 200
2650		Sykepenge					
	70	Sykepenge for arbeidstakere m.v.	25 780 000	-	-	-1 040 000	24 740 000
	72	Omsorgs- og pleiepenge ved barns sykdom m.m.	280 000	-	-	37 000	317 000
2652		Medisinsk rehabilitering m.v.					
	70	Rehabiliteringspenge	7 560 000	-	-	-220 000	7 340 000
2661		Grunn- og hjelpetønad, hjelpemidler m.v.					
	76	Bedring av funksjonsevnen, andre formål	59 000	-	-	1 400	60 400
2683		Stønad til enslig mor eller far (jf. kap. 5701)					
	70	Overgangsønad	2 135 000	-	-	-45 000	2 090 000
	72	Stønad til barnetilsyn	722 000	-	-	-42 000	680 000
	73	Utdanningsstønad	115 000	-	-	-20 000	95 000
2711		Diverse tiltak i spesialisthelsetjenesten					
	70	Refusjon spesialisthjelp	1 163 000	-	-	-10 000	1 153 000
	71	Refusjon psykologhjelp	205 000	-	-	-5 000	200 000
	72	Refusjon tannlegehjelp	485 000	-	-	-37 500	447 500
	76	Private laboratorier og røntgeninstitutt	560 000	-	-	-5 000	555 000
2751		Medisiner m.v.					
	70	Legemidler	7 577 000	-	-	-7 000	7 570 000
2752		Refusjon av egenbetaling					
	70	Refusjon av egenbetaling, frikortordningen	2 146 000	-	-	45 000	2 191 000

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
2755		Helsejernet i kommunene					
	62	Tilskudd til fastlønnsordning fysioterapeuter	207 000	-	-	-5 000	202 000
	70	Refusjon allmennlegehjelp	2 708 500	-	-	-65 000	2 643 500
	71	Refusjon fysioterapi	1 155 000	-	-	-15 000	1 140 000
2790		Andre helseiltak					
	70	Bidrag, lokalt	359 000	-	-	500	359 500
	72	Sykebehandling i utlandet	98 000	-	-	60 000	158 000
Sum endringer Folketrygden				-	-10 600	1 180 100	
Sum endringer utgifter				1 281 500	0	6 981 173	
Herav 90 – 99 poster				-	-	1 605 050	

Inntekter

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
3286		Fondet for forskning og nyskaping (jf. kap. 286)					
	80	Avkastning	1 251 740	-	-	-423	1 251 317
3325		Samordningsiltak for arkiv, bibliotek og museer					
	2	Inntekter ved oppdrag	-	-	-	5 000	5 000
3430		Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430)					
	3	Andre inntekter	8 008	-	-	3 500	11 508
3440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440)					
	3	Salgsinntekter	7 754	-	-	-7 754	0
3520		Utlendingsdirektoratet (jf. kap. 520)					
	4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	504 586	-	-	383 272	887 858
3521		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere (jf. kap. 521)					
	1	Tilbakevending for flyktninger	11 300	-	-	25 500	36 800
	3	Transport av flyktninger / reiseutgifter til og fra utlandet	30 496	-	-	9 200	39 696

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
3540		Sametinget (jf. kap. 540)					
	51	Avkastning av Samefolkets fond	4 650	-	-	422	5 072
3571		Tilbakeføring av forskudd (jf. kap. 571)					
	90	Tilbakeføring av forskudd	46 371	-	-	19 165	65 536
3704		Norsk Pasientskadeerstatning (jf. kap. 704)					
	50	Overføring fra NPF som statlig fond	394 000	-	-	48 100	442 100
3706		Sosial- og helsedirektoratet (jf. kap. 706)					
	4	Gebyrinntekter	8 208	-	-	-1 100	7 108
3709		Pasientskadenemda (jf. kap. 709)					
	50	Overføring fra NPE som statlig fond	10 000	-	-	4 400	14 400
3739		Behandlingsreiser til utlandet (jf. kap. 739)					
	2	Egenandeler og refusjoner	10 702	-	-	-10 702	0
3854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 3854)					
	4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	-	-	-	20 000	20 000
3900		Nærings- og handelsdepartementet (jf. kap. 900)					
	2	Ymse inntekter	1 500	-	-	-1 450	50
	3	Salgsinntekter	-	-	-	1 450	1 450
3928		FoU-prosjekter i næringslivets regi					
	70	Tilbakeføring av tilskudd	-	-	-	8 500	8 500
3939		Støtte til skipsbygging (jf. kap. 939)					
	50	Tilbakeføring fra fond for støtte ved skipskontrakter	-	300 000	-	-	300 000
4021		Drift av forskningsfartøylene (jf. kap. 1021)					
	1	Oppdragsinntekter	47 000	-	-	30 000	77 000
4030		Fiskeridirektoratet (jf. kap. 1030)					
	13	Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner	-	-	-	15 000	15 000
4040		Fiskeristøtte og strukturtiltak					
	1	Strukturavgift for kapasitettilpasning av fiskeflåten	-	-	-	35 726	35 726
4100		Landbruksdepartementet (jf. kap. 1100)					
	40	Salg av eiendom	-	-	-	20 000	20 000
4320		Statens vegvesen (jf. kap. 1320)					
	3	Innbetaling fra Mesta AS	-	-	-	75 000	75 000
4350		Jernbaneverket (jf. kap. 1350)					
	7	Betaling for bruk av Gardermobanen	90 700	-	-	-20 000	70 700

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
4520	5	Statskonsult (jf. kap. 1520)	21 312	-	-	- 5 000	16 312
	6	Inntekter fra sentral opplæring	12 048	-	-	5 000	17 048
4522	4	Statens forvaltningstjeneste (jf. kap. 1522)	56 495	-	-	- 8 000	48 495
4546	1	Inntekter – Norsk lysingsblad	56 405	-	-	17 500	73 905
4594	60	Yrkesskadeforsikring (jf. kap. 1546)	9 600	-	-	- 8 100	1 500
4618	1	Premie yrkesskadeforsikring	25 900	-	-	- 8 400	17 500
	7	Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 1594)	2 100	-	-	- 1 100	1 000
	10	Refusjon fra Verdal kommune	-	-	-	120 000	120 000
4634	81	Skatteetaten (jf. kap. 1618)	703 000	-	-	65 000	768 000
4820	1	Bøter, inndragninger	19 600	-	-	1 500	21 100
4860	70	Norges vassdrags- og energidirektorat (jf. kap. 1820)	30 000	-	-	- 16 700	13 300
5312	90	Gebyr- og avgiftsinntekter	6 679 000	-	-	396 000	7 075 000
5320	52	Statsforetak under Olje- og energidepartementet	5 000	-	-	14 600	19 600
		Garantiprovisjon, Statnett SF					
		Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 2412)					
		Avdrag					
		Statens nærings- og distriktutviklingsfond (jf. kap. 2420)					
		Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning					
		Sum endringer Inntekter under departementene		300 000		1 235 106	
5440	24	Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (jf. kap. 2440)	54 800 000	-	-	500 000	55 300 000
	30	Driftsresultat:	16 000 000	-	-	1 500 000	17 500 000
	80	Avskrivninger	6 500 000	-	-	- 300 000	6 200 000
		Renter					
		Sum endringer Inntekter fra petroleumsvirksomheten		-		1 700 000	

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
5446	2	Salg av eiendom, Fornebu Refusjoner og innbetalinger – Fornebu Garanti-Institutt for Eksportkreditt (jf. kap. 2460)	32 813	-	-	45 000	77 813
5460	50	Tilbakeføring fra risikoavsetningsfond for SUS/Baltikumordningen	5 000	-	-	89 700	94 700
5465	1	Statens kartverk (jf. kap. 2465, 5491 og 5603) Salg av anleggsmidler	-	-	-	15 000	15 000
Sum endringer Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg m.v.							
5501	72	Skatter på formue og inntekt Felleskatt	107 942 000	-	-	-46 000	107 896 000
5521	70	Merverdiavgift og avgift på investeringer m.v. Avgift	132 900 000	-	-	-2 000	132 898 000
5546	70	Avgift på sluttbehandling av avfall Avgift på sluttbehandling av avfall	560 000	-	-	-30 000	530 000
5578	71	Avgift på farmasøytiske spesialpreparater (jf. kap. 750) Kontrollavgift	44 363	-	-	2 000	46 363
Sum endringer Skatter og avgifter							
5605		Renter av statskassens kontantbeholdning og andre fordringer (jf. kap. 1650)					
5607	88	Av utlån under opptrekk Renter av boliglånordningen til statsansatte	-	-	-	137 000	137 000
5608	80	Renter Renter av lån til statsforetak under Olje- og energidepartementet	995 440	-	-	2 560	998 000
	80	Renter, Statnett SF	52 000	-	-	-3 500	48 500

Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003

Kap.	Post	Formål	Saldert budsjett 2003	Endr. i st.prp., innst. S og vedtak i perioden	Endringer i forbind. med 150 mill. kr kutt	Endringer foreslått i denne proposisjonen	Status etter endringen
5609		Renter og provisjoner fra selskaper under NHDs forvaltning (jf. kap. 2426 og 3961)					
	72	Garantiprovisjon, Statkraft SF	220 000	-	-	55 000	275 000
	81	Renter, Statkraft SF	110 000	-	-	-6 000	104 000
	82	Renter, Entra Eiendom AS	30 000	-	-	47 000	77 000
5615		Renter fra Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 2412)					
	80	Renter	7 341 000	-	-	-992 000	6 349 000
5617		Renter fra Statens lånekasse for utdanning (jf. kap. 2410)					
	80	Renter	6 033 000	-	-	-550 000	5 483 000
5620		Renter og utbytte fra Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (jf. kap. 2420)					
	81	Renter, risikolåneordningen	187 000	-	-	-37 000	150 000
	86	Renter, lavrisikolåneordningen	787 000	-	-	-87 000	700 000
5651		Aksjer i selskaper under Landbruksdepartementet					
	80	Utbytte	750	-	-	-750	0
5656		Aksjer i selskaper under NHDs forvaltning (jf. kap. 950)					
	80	Utbytte	4 862 000	-	-	659 000	5 521 000
5680		Utbytte fra statsforetak under Olje- og energidepartementet					
	80	Utbytte, Statnett SF	450 000	-	-	-49 500	400 500
5685		Aksjer i Statoil ASA					
	80	Utbytte	5 045 000	-	-	88 000	5 133 000
Sum endringer Renter og utbytte mv.						-737 190	
Sum endringer inntekter				300 000	0	2 271 616	
Herav 90 – 99 poster						415 165	

